

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

на правах рукопису

Марущак Дарія Юріївна

УДК 330.341:339.924

**ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА
РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ АСЕАН**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
д.е.н., професор Петкова Л. О.

Черкаси– 2017

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ АСЕАН: ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ФАКТОРИ.....	12
1.1. Теорії економічної інтеграції та її інноваційно-інвестиційні фактори	12
1.2. Методологічні засади оцінювання ефективності економічної інтеграції.....	28
1.3. Концептуальні основи інноваційної політики інтеграційного об'єднання АСЕАН.....	39
Висновки до розділу 1	58
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРАЇН АСЕАН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	61
2.1. Особливості торгової інтеграції в країнах АСЕАН.....	61
2.2. Вплив інвестиційних факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН	77
2.3. Стан інноваційної діяльності в країнах АСЕАН.....	99
Висновки до розділу 2.....	107
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІКИ КРАЇН – УЧАСНИЦЬ АСЕАН В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	110
3.1. Напрями впливу інноваційних факторів на структурну трансформацію експортної орієнтації національних економік країн АСЕАН	110
3.2. Заходи та методи щодо стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності національних економік країн АСЕАН	130
3.3. Напрямки оптимізації взаємного співробітництва країн АСЕАН та України в умовах трансформації світової економіки	139
Висновки до розділу 3.....	160
ВИСНОВКИ.....	162
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	166
ДОДАТКИ	183

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АЕС – Економічна спільнота АСЕАН (ASEAN Economic Community)

АІКО – Схема промислового співробітництва АСЕАН (ASEAN Industrial Cooperation Scheme)

АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії (Association of Southeast Asian Nations)

АСЕАН+6 – АСЕАН, Японія, КНР, Республіка Корея, Австралія, Нова Зеландія, Індія

АСЕАН-4– В'єтнам, Лаос, М'янма, Камбоджа

АСЕАН-6 Філіппіни, Малайзія, Індонезія, Таїланд, Сінгапур, Бруней

АСЕМ – Форум «Азія-Європа» (Asia–Europe Meeting)

АТЕС– Форум Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (Asia-Pacific Economic Cooperation)

АТР – Азійсько-Тихоокеанський регіон (Asia-Pacific)

АФТА– Зона вільної торгівлі АСЕАН (ASEAN Free Trade Area)

ВВП– внутрішній валовий продукт

ВТП – високотехнологічна продукція

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Міжнародна економічна інтеграція є однією з провідних тенденцій світового економічного розвитку. Регіональні інтеграційні угруповання набувають значимості важливих акторів глобальної економіки нарівні з лідируючими країнами. Регіональна і субрегіональна інтеграція є одним з процесів, які перебувають в нерозривному зв'язку з глобалізацією. По-перше, регіональна економічна інтеграція частково стримує глобалізацію економіки, в якій зацікавлені, першочергово, країни Центру. По-друге, в межах інтеграційних об'єднань країни долучаються до глобальної конкурентної боротьби, що полегшує їх входження до світового ринку.

Активний розвиток Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) давно привертає увагу науковців. В даний час АСЕАН є однією з найбільш авторитетних і динамічних організацій багатопрофільного співробітництва не тільки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а й в світі. За роки свого розвитку Асоціація набула унікального досвіду колективного формування спільної лінії поведінки на міжнародній арені і рішення внутрішньо регіональних проблем.

Актуальність дослідження Південно-Східної Азії визначається також практичною цінністю вивчення успішного досвіду регіональної інтеграції, який може бути використаний іншими країнами і об'єднаннями. Разом з тим, незважаючи на значне число досліджень, присвячених різним аспектам діяльності АСЕАН у науковій літературі недостатньо досліджень з комплексним аналізом організацій та факторів впливу на них, створених під егідою Асоціації.

Дослідження проблематики регіональної інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні висвітлені в роботах таких зарубіжних вчених, як: М. Алле, Р. Арон, Б. Баласса, Б. Бареллі, М. Біє, Г. Кассель, Ч. Кіндлебергер, Л. Ліндберг, А. Маршалл, К. Мейер, Ж. Монне, Г. Мюрдаль, Д. Мітрані,

Ф. Перру, В. Ріпку, Ж. Рюефф, У. де Сото, П. Стріт, Я. Тинберген, Е. Хаас, Ф. Шмиттер, Р. Шуман.

Особливості та проблеми процесу міжнародної економічної інтеграції висвітлені у працях вітчизняних науковців: О. Білоуса, С. Сардак, І. Бураковського, Л. Українець, Г. Шамборовського, Д. Лук'яненка, П. Луцишина, С. Писаренко, Л. Сардар'яна, А. Філіпенка, О. Шниркова, О. Шумило.

Разом з тим, проблема впливу міжнародної економічної інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні на розвиток країн в умовах глобалізації, її комплексна оцінка на основі доповнення та систематизації наявних показників і методик, виявлення факторів і ступінь їх впливу на інтегрованість країн регіонального об'єднання, а також пошук шляхів ефективною інтеграції в світове господарство потребують подальшого вивчення та конкретизації. Перераховані проблеми, їх актуальність і теоретична значущість визначили цілі, завдання та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з науковою проблематикою кафедри міжнародної економіки та бізнесу факультету економіки і управління Черкаського державного технологічного університету. Дослідження використані при розробці наукової теми «Економічний розвиток України в контексті глобальних мегатрендів» (номер державної реєстрації 0116U002836) (02 грудня 2016), авторський внесок у виконання якої полягає в аналізі та систематизації міжнародного досвіду в сфері активізації інноваційної діяльності та розробці на його основі комплексу інструментів, спрямованих на інтенсифікацію інноваційного процесу та поглиблення інтеграції вітчизняних суб'єктів економічної діяльності в глобальний інноваційний простір.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексний аналіз економічних аспектів впливу інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН.

Для досягнення зазначеної мети у дисертаційній роботі поставлено такі завдання:

- сформулювати комплекс базових понять, які розкривають суть процесу міжнародна економічна інтеграція; дослідити теоретичні основи, що формують концептуальні вчення економічної інтеграції; виявити фактори, що обумовлюють цей процес; розробити комплекс індикаторів вимірювання глобальної та регіональної економічної інтеграції, узагальнюючи і систематизуючи окремі показники моніторингу світових і регіональних економічних процесів;
- ідентифікувати ролі інноваційної політики країн АСЕАН в контексті трансформації світової економіки;
- дослідити торговельно-економічний потенціал країн інтеграційного утворення АСЕАН, визначити рівень інтенсивності товаропотоків країн – учасниць;
- проаналізувати інвестиційну складову діяльності країн АСЕАН а також, розгляд аспектів впливу припливу ПІІ на економіку цих країн, розробивши економетричну модель, виявити фактори і ступінь їх впливу на цей показник;
- провести моніторинг інноваційної діяльності об'єднань, що функціонують під егідою АСЕАН, з подальшою оцінкою їх ефективності;
- за результатами аналізу матриці SWOT в системі науки, технологій та інновацій запропонувати рекомендації для подальшого поліпшення інноваційних процесів у країнах – членах АСЕАН.
- дослідити вплив факторів внутрішнього економічного середовища країн на рівень їх інтеграції в інноваційне середовище;

- визначити стан економічного співробітництва України та АСЕАН в умовах трансформації економіки, та обґрунтувати рекомендації щодо подальшої співпраці вітчизняної економіки.

Об'єктом дослідження є вплив інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток регіональної економічної інтеграції країн Південно-Східної Азії.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, організаційно-економічні, інноваційно-інвестиційні умови розвитку міжнародної інтеграційної взаємодії країн АСЕАН в умовах трансформації світогосподарського розвитку.

Методи дослідження. Для виконання поставленої мети та відповідних завдань у дисертаційному дослідженні використано загальнонаукові методи пізнання об'єктивної природи економічних явищ і процесів стосовно міжнародної економічної інтеграції. Зокрема, методи аналізу і синтезу, наукових узагальнень, принцип єдності історичного й логічного використовувалися для дослідження передумов формування, особливостей організації та функціонування економічної інтеграції. Для дослідження процесу та проявів функціонування економічної інтеграції використовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи дослідження, зокрема, статистичний, табличний, економетричний методи. Для дослідження напрямів та способів зростання інтегрованості національних економік у глобальний інноваційний простір використовувалися методи систематизації та класифікації, методи теорії нечіткої логіки.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодичних видань. Статистичним та фактологічним підґрунтям послужили дані Секретаріату АСЕАН, Азіатського банку розвитку, звітів Державного комітету статистики України, статистичні бази даних міжнародних організацій, а саме: СОТ, ОЕСР, ЮНКТАД, МВФ, Світового банку, ЮНЕСКО, ВОІВ та «The Pacific Review», «Asian Survey», «Asian Politics&Policy», «Asian Security», «Cambridge Review of International Affairs», «Journal of Current Southeast Asian Affairs» та ін.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності дають змогу вирішити теоретичні та практичні завдання щодо обґрунтування впливу інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН. Найвагоміші результати, які характеризують наукову новизну й особистий внесок автора, полягають у тому, що:

вперше:

- розроблено комплекс рекомендацій із вдосконалення експортної спеціалізації країн АСЕАН на основі економіко-математичної моделі впливу факторів економічного середовища країн (за даними Глобального інноваційного індексу) з використанням методів теорії нечіткої логіки. Ця розробка дає можливість оцінити залежність інтеграції національних економік до світового господарства від якості економічного середовища країн;

удосконалено:

- теоретичне уявлення про регіональні особливості інтеграції, фактори, що сприяють (висока ступінь торгової і інвестиційної взаємозалежності країн регіону, велике число двосторонніх і багатосторонніх угод про вільну торгівлю та ін.) і перешкоджають (високий рівень економічної диференціації, одноманітність структури виробництва і експорту окремих країн, відмінності в області тарифного і нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі та ін.) взаємодії країн регіону.

- характеристику ключового фактора комплексу оцінки якості регіональної і глобальної економічної інтеграції – інноваційної діяльності країн регіону, що знаходиться у взаємозалежності з іншими факторами комплексу індикаторів і визначає рівень розвитку інтеграційного процесу для регіону і країн-учасниць, що дозволить значно підвищити ефективність діяльності регіонального об'єднання;

- комплекс індикаторів вимірювання якості регіональної і глобальної економічної інтеграції, що спирається на узагальнення, систематизацію та

доповнення методик і показників оцінки різних форм і регіональної інтеграції, включає чотири групи факторів оцінки залученості інтеграційного об'єднання в світові економічні відносини, розвитку внутрішньорегіональної інтеграції та сприяє всебічній оцінці впливу інтеграції на розвиток соціально-економічних процесів об'єднання і країн-учасниць;

- теоретичні підходи до визначення позитивних та негативних ефектів міжнародних інтеграційних процесів, які відображають багатовимірні відносини, що формуються між країнами та іншими суб'єктами регіональних економічних об'єднань;

набули подальшого розвитку:

- оцінка впливу факторів соціально-економічного середовища національних економік країн АСЕАН на рівень інвестиційної інтеграції країн. Проведений аналіз взаємозв'язку рівня сукупної ставки оподаткування, ставки позичкового відсотка, частки високотехнологічного експорту до частки залучення ПІІ країною-членом інтеграційного об'єднання АСЕАН, засвідчує важливість впливу цих показників щодо збільшення залучення інвестиційних потоків національними економіками АСЕАН.

- аналіз глобальних імперативи інноваційно-інвестиційної взаємодії країн АСЕАН у світовій економічній системі. Визначено, що для прискорення інвестиційно-інноваційного процесу в країнах АСЕАН необхідно розвивати наукоємні галузеві програми, націлені на розвиток технологій в окремих пріоритетних секторах (авіабудування, суднобудування, космос, ядерний комплекс, нові транспортні технології, засоби телекомунікації, рішення проблеми віддаленого доступу, торгівля, інформаційна безпека, універсалізація послуг). У сфері венчурного інвестування важливим напрямком стала підтримка інноваційних компаній на початкових стадіях розвитку. Діяльність венчурного капіталу в країнах, що розвиваються АСЕАН повинна бути ув'язана з механізмом технологічного трансферу, що, в свою чергу, також має бути ув'язано з

створенням нових і збереженням існуючих ринків наукомісткої продукції.

- рекомендації щодо забезпечення ефективного інтеграційного процесу України до країн АСЕАН на основі аналізу інтеграційних процесів та виділення основних напрямів співпраці.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення та практичні розробки дослідження також використовуються в роботі Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 1668 від 07.12.2016), Черкаської торгово-промислової палати (довідка № 264101.4-7 від 07.12.2016). Результати дисертаційного дослідження дисертанта використовуються у навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету при викладанні дисциплін: «Міжнародна економічна діяльність України», «Міжнародна економіка», «Управління міжнародною конкурентоспроможністю» (довідка № 1892/01-10.04 від 02.12.2016).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. При цьому в роботі було використано ті наукові результати, які автор отримав особисто під час досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи було розглянуто та схвалено на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Гео економічні проблеми міжнародних відносин: оцінки, прогнози, сценарії» (Київ, 2013), «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (Черкаси, 2014, 2015, 2016), «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю» (Черкаси, 2015, 2016), «Економіка і знання» (Дніпропетровськ, 2016) «Сучасні наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток» (Київ, 2016), «Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва» (Львів, 2016).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи опубліковано дисертантом самостійно та у співавторстві у 15 наукових працях, з них: 4 статті – у наукових фахових виданнях (2 статті – входять до

міжнародних наукометричних баз даних); 2 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав, 9 публікацій – за матеріалами конференцій статей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг опублікованих робіт, що належать особисто дисертантові, становить 4,3 д.а.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінок, у тому числі основний текст дисертації викладено на 165 сторінках, включаючи 35 таблиці і 24 рисунки. Список використаних джерел містить 163 найменування на 16 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ АСЕАН: ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ФАКТОРИ

1.1 Теорії економічної інтеграції та її інноваційно-інвестиційні фактори

Головною ознакою сьогодення є інтенсивний розвиток інтеграційних процесів на різних рівнях. Основною метою економічної інтеграції є більш тісне співробітництво і взаємопроникнення окремих національних господарств, забезпечення умов концентрації виробництва. Все це стало результатом поглиблення міжнародного поділу праці, більш високого ступеня інтернаціоналізації господарського життя.

Зміни в міжнародних економічних відносинах сприяли інтенсифікації інтеграційних процесів на регіональному і субрегіональному рівнях. Інтеграція у формі політичного і економічного співробітництва, а також взаємодії і партнерства в галузі забезпечення миру і міжнародної безпеки перетворилася в глобальне явище.

Проблема інтеграції, розвитку взаємовигідних зв'язків з країнами світу, входження в міжнародні економічні відносини як незалежної держави, пошук свого місця у вирішенні суттєво важливих проблем світового розвитку – це надзвичайно актуальні проблеми.

У даний час одним із найважливіших глобальних політичних та економічних процесів є інтеграція. З одного боку, це пов'язано з об'єднанням ресурсів і боротьбою за лідерство, з іншого – з добровільним самообмеженням суверенітету держав з метою преференційного співробітництва. Розпочавшись як сміливий експеримент в Західній Європі в 50-х роках ХХ століття, в 1980-1990-х інтеграція вийшла далеко за рамки

Європи і породила інтеграційні «ядра» різної потужності в Північній і Латинській Америці, Східній і Південній Азії та СНД [109].

Термін інтеграція відноситься до таких понять, по яких немає єдиного трактування. Даний термін знайшов свою нішу в міжнародно-політичній науці, однак зберіг багатоваріантність свого тлумачення як на рівні теорії, так і на рівні практичної політики. Це пояснюється особливостями національних культур і моделей сприйняття, відсутністю консенсусу в середовищі правлячих еліт, можливістю широкого наукового обговорення специфіки термінології з метою виявлення найбільш оптимального варіанту.

Отже, термін «інтеграція» необхідно розглядати з позиції дослідження його етимологічних коренів, а також при аналізі історичного та концептуального контексту, в яких він сформувався і розвивався.

Поняття «інтеграція» вперше з'явилося в політичному словнику у 20-х роках ХХ століття й означало об'єднання держав в єдину соціально-політичну спільноту. Пізніше воно було перенесене і на інші сфери відносин: соціальну, виробничу, культурну, наукову, економічну та фінансову [14, с. 7].

Американський економіст Ф. Махлуп простежив ретроспективу цього поняття і з'ясував, що воно з'явилося не раніше 1942 року (сам феномен, безсумнівно, набагато раніше), проте незабаром воно стало використовуватися лише в міжнародних економічних відносинах. Більш вузький термін «політична інтеграція» увійшов до наукової термінології на початку 50-х років ХХ століття [70, с. 15].

У сучасній науковій літературі найчастіше термін міжнародна економічна інтеграція трактується як процес взаємного проникнення та зростання економік країн в єдиний господарський комплекс на основі стійких економічних зв'язків на мікро- та макрорівнях.

Однак, найгрунтовніше, враховуючи всі аспекти терміну, є підхід І. Сорокіної, яка звертає увагу на те, що інтеграція – це процес добровільного об'єднання двох або більше самостійних економічних суб'єктів шляхом встановлення між ними різних типів і форм зв'язків,

узгоджених через підписання громадянсько-правових актів, з метою реалізації ефективного спільного співробітництва для забезпечення інтересів кожного із суб'єктів [63].

Л. Ліндберг у своїй роботі «Політична динаміка європейської економічної інтеграції» визначає інтеграцію як, по-перше, «процес, з якого нації відмовляються від бажання і можливості проводити зовнішню політику і ключові сфери внутрішньої політики незалежно один від одного, а прагнуть приймати спільні рішення або делегувати процес прийняття рішень новим центральним органам. По-друге, інтеграція – це процес, за допомогою якого політичні актори в різних областях схиляються переорієнтувати свої очікування і політичну активність на новий центр» [114, с.4].

Виокремлюючи поняття «інтеграція», О. Коростишевська зазначає, що економічна інтеграція – це особлива складна форма усупільнення праці та виробництва, якісно нова об'єднуюча структура із загальною цільовою функцією, що виникає на сучасному етапі продуктивних сил, які в умовах нової інформаційної хвилі НТР характеризуються усе більш активним застосуванням науки [23, с. 58].

Поняттю «економічна інтеграція», вважає Г.Р. Марголіт, багато в чому близький «один з елементів усупільнення – процес концентрації, що реалізовується не шляхом внутрішнього розвитку (накопичення), а шляхом з'єднання вже існуючого виробництва та капіталу (централізації)» [26, с.156].

Дослідження та взаємозв'язок таких категорії, як усупільнення, кооперація, концентрація, спеціалізація та інтеграція здійснено у роботі Ю. Герштейна [10]. На думку автора, інтеграція в економіці проявляється в розвитку взаємодій між її елементами при виробництві, розподілі, обміні та споживанні, появі нових форм взаємодій, зростанні цілісних властивостей систем. А сутність інтеграції розкривається поступово: спочатку відбувається встановлення зв'язків між раніше розрізненими підприємствами – елементами системи; потім має місце поглиблення, посилення, надання систематичного характеру існуючим зв'язкам; збільшення кількості зв'язків і

встановлення нових; поява нових інтеграційних (цілісних) властивостей в системі, узгодження зв'язків між підприємствами, зміна структури системи [10, с. 259].

Таким чином, теоретичне обґрунтування економічного змісту поняття «інтеграція», дозволяє виділити такі основні ознаки процесу інтеграції:

- високий рівень співпраці в культурній, політичній, економічній та, меншою мірою, військовій областях;
- наявність ефективних інститутів прийняття рішень;
- наявність інститутів, що займаються забезпеченням регіональної безпеки, необов'язково структурно пов'язаних з інститутами економічного профілю;
- часткове і вибіркоче застосування наднаціональних методів прийняття рішень – в основному в сфері зовнішньоторговельної політики;
- здатність регіональної структури виступати в якості консолідованого суб'єкта міжнародного спілкування, що володіє легітимністю в очах інших учасників світової політики [2].

Аналіз вищезазначених підходів дозволяє виокремити різні теоретико-методологічні аспекти визначення інтеграції, що пояснюється складністю та багатогранністю досліджуваного предмета [див. Додаток А].

Сучасний етап інтеграційних процесів проявляється в створенні нових угруповань країн та розширенні вже існуючих. Оскільки найбільш вдало та динамічно регіональна інтеграція здійснюється зусиллями ЄС, то і переважна кількість теорій щодо розуміння особливостей цих процесів стосується саме європейської інтеграції.

Серед найбільш значимих класичних підходів найвагомішими є функціоналізм (Д. Мітрані), федералізм (А. Спінеллі, С. Пістоне), неофункціоналізм (Е. Хаас), тоді як серед нових підходів виділяють теорію “зацікавлених груп” (У. Сендхольц, Дж. Зісман), неоінституціоналістську теорію режиму (Р. Коен, Ф. Риттбергер), а також теорію “концентричних кіл” (рис.1.1).

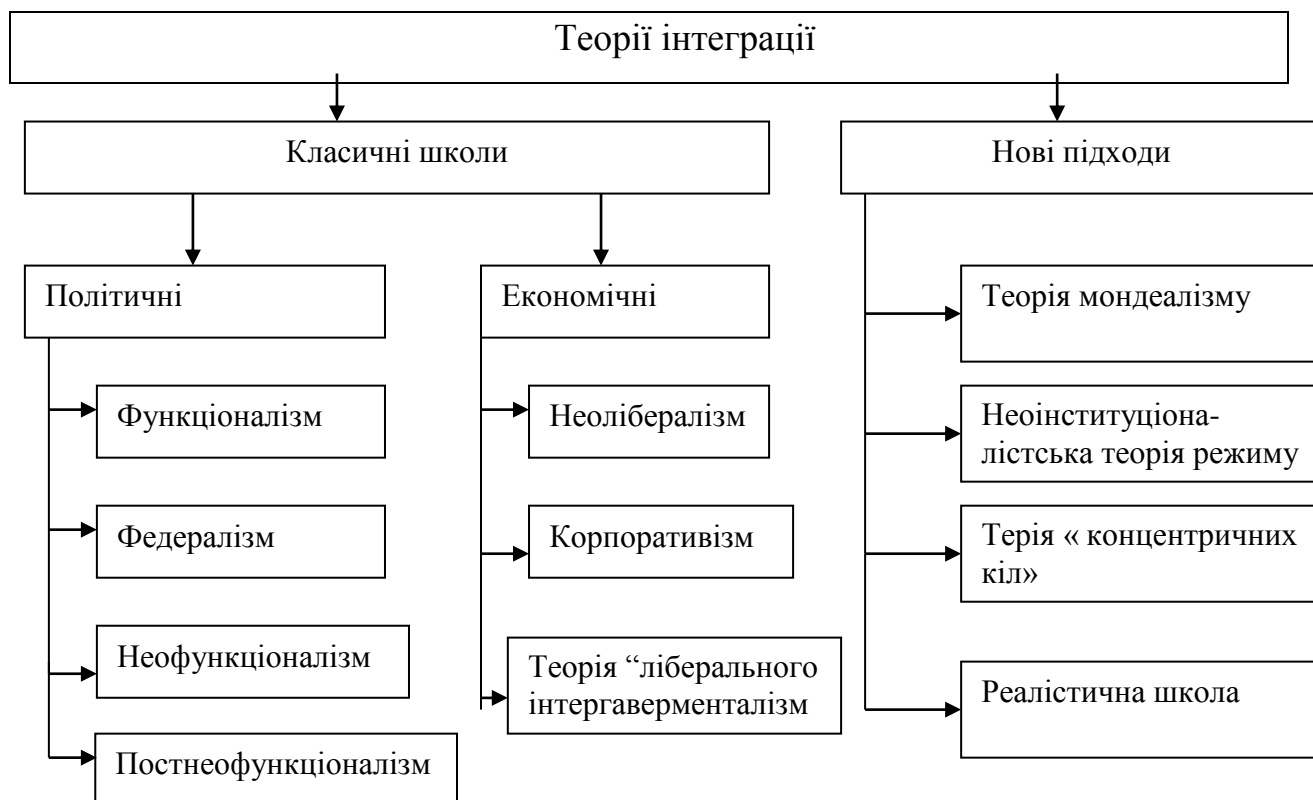

Рис.1.1. Основні теорії регіональної інтеграції

*Складено автором на основі [121,124,138,87,135]

Починаючи з 1920 року представники федералізму вважали, що європейські нації втратили своє колишнє значення у зв'язку з подіями Першої світової війни. Таким чином, федералісти визначали кінцеву мету європейської інтеграції через створення тісних зв'язків на основі спільних інтересів серед колишніх ворогів.

Основою функціоналістського підходу, що одержав свій розвиток в 40-х роках ХХ століття, його представники (Д. Мітрані, А. Клоуд, тощо) виходили з прагнення забезпечити мирне існування держав. На їхню думку, цьому перешкоджали партикуляризм і егоїзм національних держав. Функціоналізму притаманні акцент на соціально-економічних аспектах, раціональність, переконаність у можливості прогресу, здатного забезпечити основні потреби людей. Постулатами, які лежать в основі теорії функціоналізму, називаються:

- 1) виділення секторів, в яких можливо тісне співробітництво держав у силу збігу їх інтересів;
- 2) розмежування технічних і політичних питань;
- 3) безперервність процесу взаємодії, коли співпраця в одному секторі поступово готує умови для його поширення на суміжні області [2].

Представники функціоналізму, такі як Д. Мітрані та Ф.Тейлор, зазначали, що міжнародні організації являються не самоціллю, а інструментами управління в першу чергу.

Враховуючи деякі аспекти європейської реальності, транснаціоналістська теорія К. Дойча, визначила інтернаціональну інтеграцію як створення на одній території розуміння співдружності, а також достатньо сильних інститутів для забезпечення надій на мирне існування населення [138, с.12].

Ключовий принцип функціональної теорії – принцип поступовості, що вимагає послідовної передачі суверенних повноважень міжнародним органам і організаціям. У свою чергу обсяг і характер суспільно корисних функцій, що перейшли у відання поза національних органів, виступає основним критерієм процесу інтеграції. Майбутнє співтовариство, на думку представників функціоналізму, матиме не прозору інституційну структуру, в центрі якої – система поза національних органів, наділених організаційно-управлінськими повноваженнями в спеціальних областях. Їх дії повинні координуватися плануючими органами, а за національними органами влади залишаються функції у сфері зовнішньої політики і оборони багатьма авторами [58].

Наприкінці 50-х – початку 60-х років ХХ століття складається теорія неофункціоналізму (Е. Хаас, Л. Ліндберг, Ф. Шміттер та ін), представники якої визнали більше значення політичних чинників, у тому числі специфічної ролі еліт і зворотних зв'язків – від політики до економіки. Ними підкреслюється, що економіка обумовлює процес інтеграції через дії політичних сил (груп інтересів, партій, урядів, міжнародних організацій), що

хід і результати інтеграційного процесу значною мірою залежать від активної діяльності «організаційного компонента». До структурних умов успіху інтеграції вони відносять політичний плюралізм і консенсус щодо фундаментальних цінностей. На інтеграцію в цьому випадку переноситься розуміння політики як «ринку», де групи інтересів конкурують між собою у впливі на процес прийняття рішень. Представники цієї теорії вказали також на імовірнісний характер логіки інтеграції та акцентували увагу не на глобальному, а на регіональному рівні. Е. Хаас визначив політичну інтеграцію як «процес, в ході якого учасники політичного життя декількох окремих національних систем схиляються до того, щоб переорієнтувати свою лояльність, цілі і політичну»[100, с. 441].

Наприкінці 60-х – початку 70-х років ХХ століття неофункціоналізм піддався істотній модифікації; напрямок, який виник на цій основі, одержав назву «Модернізований неофункціоналізм» (постнеофункціоналізм) (Л. Ліндберг, Дж. Най, Ф. Шміттер, С. Шейнгольд та ін.) У центрі уваги його представників – логіка і динаміка інтеграційного процесу [115].

Однією з класичних шкіл, що займалася питаннями економічної інтеграції, була ринкова (неоліберальна) школа. Представники розглядали інтеграцію як процес об'єднання ринків країн-інтегрантів за принципом вільної торгівлі та створення єдиного ринкового простору в межах інтеграційного об'єднання, де була б забезпечена свобода дії стихійних ринкових сил. Економісти ринкової школи вбачали в регіональній інтеграції можливість практичної реалізації принципу вільного руху факторів виробництва.

Представники корпоративізму (С. Рольф, У. Росту) вважали, що інтегрування міжнародної економіки здатні забезпечити не ринковий механізм і державне регулювання, а міжнародні корпорації, функціонування яких сприяє раціональному та збалансованому розвитку світогосподарських зв'язків.

Прибічники структуралізму (Г.Мюрдаль) вбачали економічну інтеграцію як процес структурних перетворень в економіці країн, що є центрами її розвитку.

Оскільки початкові форми міжнародної співпраці можуть бути поверхневими та розвиватися як наслідок взаємозалежності та взаємного доповнення економічних систем країн, то угоди про стратегічне партнерство можна розглядати як початковий етап інтеграції. Однак, якщо країни не відповідають основним передумовам інтеграції, які були запропоновані неофункціоналістами, а кількість сфер спільних інтересів обмежена, то подальшого поглиблення співпраці може і не відбутися, що може бути поясненням “застою” в розвитку співпраці між країнами.

Особливу увагу в межах основних теорій інтеграції привертає теорія “ліберального інтеграверменталізму” (А.Моравчик), яка передбачає першочерговим вплив внутріполітичних процесів прийняття рішень на формування загальних інтересів держав – членів інтеграційного об’єднання, а не вплив наднаціональних інститутів [21].

Також наближеною до ліберальних течій є неоінституціоналістська теорія режиму або неоінституціоналізм, яка пов’язана з іменами Р.Коена та Ф.Ріттбергера. У межах зазначеної теорії стверджується думка про те, що для співпраці необхідні інститути, саме існування яких змінить розрахунки державних витрат і результатів. Згідно з цією теорією, інститути перетворюються на школи співпраці. Оскільки інститути уособлюють довгострокову співпрацю, а не кооперацію, яка відбувається час від часу, вони створюють “прообраз майбутнього” та допомагають державам розробляти стратегії на основі співробітництва, а не тільки власної вигоди.

Однак, для того, щоб це здійснилося, держави повинні виявити політичну готовність відмовитися від короткострокових розрахунків відносних переваг (“хто більше виграє”) і зосередитися на абсолютних перевагах (коли обидві сторони отримують абсолютні вигоди) і двосторонніх взаєминах. Такий підхід передбачає, що у процесі тривалої

інституціоналізованої співпраці держави навчаться довіряти одна одній, що буде сприяти розвитку в них здатності до компромісів.

Мондиалізм (від фр. Monde, m - мир) означає, в самому широкому сенсі, концепцію інтеграції населення планети під початком Заходу, створення в перспективі єдиної світової держави з єдиною системою управління. Вже зараз очевидно, що це «держава» прагне до структури «центр - периферія». Обґрунтування геополітичної концепції «центру-периферії» належить І.Валлерстайну [9].

Він розглядає сучасне світоустрій «світ - економіку» (на противагу «світу-імперії» минулих епох) як тип історичних систем, організованих структурою довгих товарних ланцюгів, що перетинають множинні політичні кордони. Світ - економіки структуровані по осі:

- 1) ядро (вищий статус; зосередження капіталу, передових технологій, військової сили);
- 2) напівпериферія (середній статус);
- 3) периферія (нижчий статус; майже те ж, що «колонія» або «сировинний придаток», схильність до стагнації та / або соціальних катаклізмів).

Не можна не відмітити відомого американського економіста Бела Баласса, який запровадив у науковий обіг подвійне розуміння інтеграції. Економічна інтеграція як процес передбачає заходи, покликані усунути дискримінацію між господарюючими суб'єктами, що представляють різні національні держави. Інтеграція як стан передбачає пом'якшення, нівелювання відмінностей між національними господарствами.

Б. Баласса, розглядаючи економічну інтеграцію як процес, запропонував власну модель стадій розвитку такого процесу, яка стала класичною в західній науці і взята за зразок різними міжнародними економічними організаціями.

Модель Б. Баласса включає такі послідовні форми власне економічної інтеграції [87, с.124]:

1) зона вільної торгівлі – ліквідація тарифів кількісних обмежень між країнами-інтегрантами;

2) митний союз – ліквідація тарифів і кількісних обмежень всередині інтеграційного об'єднання;

доповнюється запровадженням єдиного тарифу в торгівлі з третіми країнами;

3) спільний ринок – ліквідація не лише торгових обмежень, але й обмежень на переміщення в межах інтеграційного об'єднання факторів виробництва: капіталу, робочої сили, технологій;

4) економічний союз – свобода переміщення факторів виробництва доповнюється певним узгодженням національних політик щодо ліквідації дискримінації, обумовленої розбіжністю цих політик;

5) повна економічна інтеграція – передбачає цілком уніфіковані національні економічні політики, створення органів (інститутів) наднаціональної влади.

Аналогічно, проф. О. Бей визначає етапи інтеграції як сучасні “форми блокування”: район вільної торгівлі, митний союз, господарська спільнота, повне економічне об'єднання або союз [5, с. 26]. Проф. А.С. Філіпенко розглядає вказані форми як “етапи” міжнародної економічної інтеграції. І. В. Бураківський ототожнює їх із “рівнями” інтеграції [8, с.123], Б.В. Губський модель регіональної економічної інтеграції на макрорівні [50, с. 16-17]. А. І. Мокій доповнює класифікацію форм інтеграції такими класифікаційними ознаками: 1) сферою МЄВ, які охоплені інтеграційним процесом; 2) територіальною близькістю країн-учасниць та географічною спрямованістю процесу; 3) ступенем залучення до інтеграційного процесу територій країн-учасниць; 4) галузевою орієнтацією інтеграційного процесу; 5) формою правового закріплення статусу інтеграційного утворення; 6) зазначення об'єктів, залучених до інтеграційного процесу, для розвитку економік країн-учасниць; 7) ступенем охоплення інтеграційним процесом

окремих підприємств, галузей, територіально-виробничих чи суспільно-територіальних комплексів [48, с. 53].

Представники дирижистської концепції, яку можна розглядати як неокейнсіанський підхід до міжнародної економічної інтеграції (М.Алле, Л. Арман, Д. Кіндер, Є. Кіш, О. Ковальова, Ф. Перу, Ж. Рюеф, А. Філіп, С. Хоффман) не довіряють ринковому механізму в процесі розвитку інтеграційних процесів і вважають, що тільки керована економіка має право на існування. Велике значення в теоретичному плані приділяється розробці принципів індикативного державного планування, принципу вибіркової державної економічної політики, концепції підтримки привілейованих галузей, корпорацій. Представниками концепції робиться наголос не на приватному монополістичному бізнесі, а на інституціонально-політичному механізмі, як рушійній силі інтеграції. При цьому суб'єктами інтеграції вважаються самі держави, а інтеграція розглядається як процес ліквідації дискримінації між економічними агентами країн і координації спільної економічної політики досить широких масштабів, що здійснюється з метою визначення основних економічних напрямків розвитку країни, передбачаючи обов'язковий "баланс сили між державами-членами" [13, с. 45].

Відповідно до названих наукових шкіл виникли й альтернативні концепції та моделі міжнародної економічної інтеграції. Вони диференціюються залежно від цілей, змісту і часу перебігу інтеграційного процесу.

Концепція концентричних кіл згідно з якою в ході інтеграції формується високо інтегроване ядро країн, які складають перше коло, а друге та наступні кола створюють менш інтегровані країни.

Концепція регіональної інтеграції обґрунтована й узагальнена експертами Всесвітнього банку в другій половині 90-х рр. XX ст. Її автори Моріс Шіфф та Алан Уінтерс виходять з того, що зростання кількості регіональних торгових блоків, як прояв активізації регіональної інтеграції, є однією з найвизначніших тенденцій розвитку міжнародних відносин кінця

XX – початку XXI ст. Нова хвиля регіональних інтеграційних угод зазвичай демонструє більшу відкритість і прихильність ідеї стимулювання торгівлі, а не контролю за нею.

Таблиця 1.1

Теорії економічної інтеграції

Назва теорії	Автори	Зміст теорії
Концепція ринкової інтеграції	А.Сміт, Д.Рікардо, М.Куллох Р.Арон, Ж.Роефф, В.Репке	Суть концепції полягає в тому, що в інтегрованому господарському просторі повинні виконуватись такі самі умови для руху факторів виробництва, що і в національній ринковій системі. Міжнародна економічна інтеграція вважається тим глибшою, чим вільнішою є дія ринкових сил та чим меншим є регулюючий вплив держави.
Концепції ринково-інституціональної школи	К.Армстронг, Б.Баласс, М.Бійє, С.Булмер, Ж.Вейлер, Г.Кремер, М.Портер	З ринковим механізмом велике значення для процесу регіональної інтеграції має процес координації економічної політики держав, регулювання економіки, втручання держави в дію ринкового механізму.
Структуралізм	А.Маршалл, М.Мюрдаль, А.Нарбаль, П.Стритен, Ф.Перру	Економічна інтеграція – процес структурних перемін в економіці країн з центрами розвитку(підприємствами і галузями промисловості), що призводять до формування інтегрованого простору з більш ефективним господарським механізмом.
Концепція “багаторівневого врядування”	Г.Маркс, К.Бланк, Б.Колер-Кох, Л.Гуг, Ф.Шарпф	Інтеграція – процес, що повинен відбуватись одночасно на наднаціональному, національному та регіональному рівнях.
Неокейнсіанство	Р. Купер	При інтеграції необхідно узгоджувати зовнішню і внутрішню політику сторін, що інтегруються для досягнення оптимального варіанту розвитку даних процесів.
Дирижизм	М.Алле, Л.Арман, Д.Кіндер, Є.Кіш, О.Ковальова, Ф.Перу, Ж.Рюеф, А.Філіп, С.Хоффман	Для повної інтеграції необхідний не тільки вільний рух товарів та факторів виробництва, а й координація макроекономічної політики держав, яка повинна пом’якшити нерівномірність економічного розвитку країн. Кожна країна-член інтеграційного об’єднання повинна відмовитись від самостійного проведення зовнішньоекономічної політики і передати ці функції наднаціональним інститутам.
Прикордонні ефекти економічної інтеграції (Boder effects of Economic Integration)	Д. Бергstrand, М. Ларч, В. Йотов	Послідовники теорії «прикордонних ефектів» відзначають сукупний вплив «локомотива» інтеграційного угруповання на зміни в країнах – членах інтеграційної території. Визначається етап інтеграції розвивається кожної країна - учасник інтеграційного процесу.

* Складено автором

Усі вищезгадані концепції об'єднує загальна думка, що інтеграційні процеси відбуваються з метою збереження миру, забезпечення свободи та демократії, зростання обсягу суспільних благ шляхом об'єднання декількох країн.

Проведений аналіз дозволяє виділити основні напрями дослідження міжнародної економічної інтеграції та їх особливості (табл.1.1).

Аналіз вищезазначених теорій та концепцій інтеграції вимагає окреслення основних підходів до дослідження цього складного процесу, які висвітлюють різні аспекти інтеграції на основі загального припущення про шляхи подальшого розвитку процесу інтеграції та спроб передбачити в результаті аналізу її кінцевий результат, що реалізується в різноманітних формах (створення наднаціонального утворення, проблеми збереження сталої міждержавної структури, перерозподіл повноважень між національними та загальноєвропейськими інституційними рівнями реалізації влади).

Сучасна наука тлумачить міжнародну економічну інтеграцію як створення між країнами – членами інтеграційного угруповання нових товарних потоків, що позбавляють необхідності виробляти дорожчі аналогічні товари усередині країни. Поступово товари, виготовлені у країнах – членах інтеграційного об'єднання, витісняють імпортовані товари. Завдяки цьому наслідком інтеграції є зростання обсягів внутрішнього виробництва, а отже, і добробуту країн – членів інтеграційного угруповання, поглиблення міжнародної спеціалізації.

Найбільш чітко сформульованими є засади двох шкіл: “реалістичної” та “ідеалістичної”. Реалісти вважають, що найважливішим завданням суверенної держави є утримання свого впливу та поширення його на решту світу. Прихильники ідеалістичної школи вважають, що за умов зростання залежності від промислових держав традиційна національна політика з позиції сили втрачає своє значення, тобто спостерігається політична взаємозалежність, і зокрема, у таких сферах як економіка, технологія та екологія [68].

З позицій системного підходу інтеграційну взаємодію держав можна поділити на реальну, функціональну та інституціональну, що відбуваються паралельно та взаємопов'язано [4].

Реальна інтеграція втілюється через інтенсивність формування та поглиблення економічних зв'язків національних економічних систем на різних рівнях, через розширення політичних і суспільних контактів. Функціональна інтеграція передбачає формування механізмів взаємодії в економічній, політичній, інституціонально-правовій, соціальній та інших сферах. Інституціональна інтеграція – процес налагодження та зміцнення інституціонально-інструментальних та адміністративних зв'язків, правового оформлення поглибленої взаємодії держав, тобто створення інституціонального середовища (запровадження політичних, соціально-економічних, юридичних правил для зниження витрат ресурсів) як базису суспільно-економічних відносин [4, с. 10].

Вироблена сучасною наукою «економічна інтеграційна модель» – базується на ідеї зовнішньоекономічної політики, орієнтованої на вільну торгівлю. На думку О. І. Шниркова скасування внутрішніх митних тарифів в Європі може спричинити ефект відкритості, який сприятиме економічному зростанню і підвищенню добробуту загалом. Створивши митний союз, країни отримують низку економічних інтеграційних переваг [71, с. 11]. Прихильником політичного підходу до дослідження економічної інтеграції в межах ЄС є Ч. Пентланд, з якого випливає необхідність формування інституційного утворення з уніфікацією взаємовідносин країн – членів угруповання.

Прикладом «поступової інтеграції» є ЄС, вступаючи до якого держави, що відстають в економічному розвитку, змушені вживати певних заходів для поліпшення свого економічного становища, що в майбутньому сприяє економічному вирівнюванню усіх держав – членів інтеграційного угруповання.

Отже, беручи до уваги напрацювання українських та зарубіжних науковців, у нашій праці передусім звертаємо увагу на комплексність питання міжнародної економічної інтеграції.

У сучасних інтеграційних процесах дослідження поняття міжнародної економічної інтеграції постає особливо актуально. Інтеграція є об'єктивною закономірністю розвитку сучасних відносин між державами. Міжнародна інтеграція є складним процесом, водночас вона є і одним із засобів підвищення добробуту країн у результаті переходу до більш ефективного виробництва. Вітчизняні та зарубіжні дослідження теорії розвитку світових інтеграційних процесів вказує на її позитивний теоретичний та практичний вплив на економіку країни.

В основі відмінностей в розумінні поняття «економічна інтеграція» є насамперед теоретичні підходи до його визначення, а концепції часто взаємо виключають одна одну. Кожен з теоретичних підходів виокремлює засадничі елементи міжнародної економічної інтеграції, які, проте не поєднуються в межах єдиного спільного теоретичного підходу.

Кейнсіанські концепції наголошують на недостатній мірі об'єднання, яку пропонують неокласики, разом з тим вони є прихильниками збереження певної економічної самостійності окремими державами.

Представники ринково-інституціонального напрямку (неолібералісти) під інтеграцією розуміють поєднання економічних, політичних та правових аспектів. Але вважають, що перевагами від міжнародної економічної інтеграції можна скористатися за умови відмови від певної частини національної незалежності в економічній сфері. Вчені ж структуралістської школи вважали, що для повної інтеграції доцільною є координація економічної політики держав єдиним центром.

Історично найбільш помітно інтеграційні процеси відбувались у Західній Європі. Європейська інтеграція була спровокована скоріше політичними цілями держав з використанням економічних засобів. Теоретики європейської інтеграції виділили стадійність у економічній інтеграції

Європейського Союзу: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний та валютний союз, повна інтеграція. Цю ступеневість економічної інтеграції запропонував Б. Баласса, однак вчені цю модель удосконалили, додавши ще найпростішу форму інтеграції – преференційну угоду, а повну інтеграцію ще називають політичним союзом, де координується не лише економічна сфера діяльності, а й політичні аспекти.

Необхідно відзначити, що перші три стадії міжнародної економічної інтеграції – зона вільної торгівлі, митний союз і спільний ринок відповідають уявленням неокласиків щодо мінімального втручання держави в економіку країни, що інтегрується. Економічний союз частково пояснюється кейнсіанським напрямом щодо трактування процесу міжнародної економічної інтеграції, а п'ята стадія – повна економічна інтеграція характеризується інструментами, прихильниками яких є вчені інституціонали.

Практика показує, що участь в інтеграційному угрупованні дає змогу країнам – учасникам суттєво економити на масштабах виробництва, внаслідок конкуренції в межах угруповання скорочуються обсяги неефективного виробництва. Хоча не слід забувати, що на таких етапах інтеграційного процесу, як спільний ринок і митний союз, може спостерігатися цілком протилежний ефект, оскільки виробники з країн – не членів угруповання могли б постачати товари за нижчою ціною.

У рамках названих наукових шкіл виникли й альтернативні концепції інтеграційних процесів. Вони диференціюються залежно від цілей, змісту і часу перебігу інтеграційного процесу. Отже, методи та інструменти міжнародної економічної інтеграції не залишаються незмінними. Вони трансформуються у міру поглиблення та диверсифікації інтеграційних утворень.

Загальної теорії інтеграції поки що не створено. Теоретичні школи, фіксуючи увагу на окремих сторонах інтеграційного процесу, мають різні підходи до визначення міжнародної економічної інтеграції та механізмів її

реалізації, при цьому, не приділяючи уваги якісній стороні інтеграції, розподілу вигод і витрат економічної інтеграції між країнами з різним рівнем розвитку.

Отже, інтеграційні процеси в індустріально розвинених державах починаються з активних міжфірмових зв'язків різних країн, які переростають в органічні елементи національних господарств, поступово перетворюючи їх у складові частини єдиної господарської системи, що викликає потребу в міждержавному регулюванні. Низький рівень розвитку промисловості менш розвинених країн не сприяє утворенню економічних зв'язків між їх фірмами і вимагає зусиль з боку держав по інтенсифікації інтеграційних процесів. Разом з тим, слід зазначити, що окремі розвинені держави або групи найбільш розвинених країн відчують потребу в ринках збуту і дешевих ресурсах менш розвинених країн. У свою чергу, менш розвинені країни також зацікавлені в збуті своєї ресурсо- і трудомісткою продукції і доступі до нових технологій більш розвинених країн, тому на практиці набули поширення регіональні економічні угруповання промислово розвинених і країн, що розвиваються.

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція на сучасному етапі є дедалі зростаючим фактором світового господарства. З огляду на це вигоди, які отримує національна економіка від участі в інтеграційних процесах, а також втрати, яких вона може зазнати, слід враховувати, розробляючи і здійснюючи зовнішньоекономічну політику.

1.2. Методологічні засади оцінювання ефективності економічної інтеграції

При оцінці ефективності діяльності інтеграційних угруповань важливим етапом є формування та реалізації стратегії подальшого розвитку. Тому, комплексний аналіз основних показників розвитку інтеграційного об'єднання дає можливість визначити рівень інтеграційних процесів і створити передумови для обґрунтованості програм розвитку. Стабільна

динаміка розвитку та конкурентоспроможність регіональних об'єднань сприяє збільшенню залучених іноземних інвестицій до національних економік.

У сучасних умовах трансформації широкого поширення набули системи показників для моніторингу світових та регіональних економічних процесів. Проте, комплексної методики дослідження процесу інтеграції на всіх етапах їх здійснення не розроблено.

Дослідження існуючих підходів оцінки ефективності інтеграційних процесів господарюючих суб'єктів свідчить про відсутність цілісної методології, що враховує вплив на результативність інтеграції сукупності чинників зовнішнього і внутрішнього економічного середовища об'єднання.

Важливо вимірювати дані показники в динаміці, фіксуючи якісні відхилення, що виникають в процесі інтеграції. Аналітичний вираз індикаторів представлено в Додатку Б.

У таблиці 1.2. представлені показники першої групи дослідження. До цієї групи показників відносяться показники розвитку кожної окремо національної економіки, що входить до інтеграційного об'єднання. Значна відкритість національних економік зовсім не веде до стрімкого розвитку конкурентоспроможності інтеграційного об'єднання і його країн – все залежить від поточного рівня розвитку ключових галузей країн об'єднання в порівнянні з іншими країнами.

Таблиця 1.2

Дослідження розвитку процесів регіональної інтеграції

№	Сукупні показники міжнародної економічної діяльності основних країн – членів об'єднання
1	Обсяг експорту, імпорт товарів і послуг (по відношенню до ВВП); частка кожної країни учасниці у світовій торгівлі; темп приросту.
2	Обсяг залучених іноземних інвестицій; частка в світових інвестиціях; темп приросту
3	Обсяг ВВП. Відношення ВВП на душу населення, темп приросту.
4	Частка кожної форми міжнародної економічної діяльності країни – учасниці на душу населення.
5	Показник еластичності кожної форми міжнародної економічної діяльності країни.
6	Експортний потенціал.

*Складено автором

Показники другої групи свідчать про масштаб, інтенсивність, галузеву структуру міжнародних економічних зв'язків, розвиток спільного підприємництва, взаємозалежність та взаємодоповнюваність країн, що дозволяють виявити країни – локомотиви, середній клас та аутсайдерів внутрішньо регіональної активності.

Показники другої групи відображають вплив регіональних процесів інтеграції на економічний розвиток об'єднання та його країн – членів (табл.1.3). Посилення регіональної взаємодії не є самоціллю держав учасників. Поєднання внутрішнього і зовнішнього чинників якісної інтеграції повинні призводити до позитивної зміни макроекономічного результату регіональної інтеграції в масштабах об'єднання і національних господарств: підвищення рівня соціально-економічного розвитку, росту регіонального ВВП і ВВП держав-учасників, доходу на душу населення, продуктивності економіки, диверсифікації виробництва та експорту, зайнятості, впровадження інновацій.

Таблиця 1.3

Дослідження розвитку процесів регіональної інтеграції

№	Рівень внутрішньо регіональної економічної взаємодії
1	Обсяг внутрішньо регіонального експорту, імпорту товарів і послуг; частка в сукупному експорті та імпорті товарів і послуг; частка в світовій торгівлі; темп приросту
2	Обсяг зовнішньоторговельного обороту об'єднання; темп приросту
3	Частка торгівлі країн об'єднання між собою в сукупному зовнішньоторговельному обороті
4	Обсяг внутрішньо регіонального експорту, імпорту іноземних інвестицій; частка в світових інвестиціях; темп приросту
5	Показник випередження темпів зростання внутрішнього експорту окремих країн об'єднання темпів зростання взаємного експорту товарів, послуг і факторів виробництва групи країн даного об'єднання
№	Рівень взаємної доповнюваності економік країн об'єднання
1	Показник здатності насичення імпорту товарів, послуг і факторів виробництва
2	Показник Герфіндаля-Хіршмана географічної концентрації експорту товарів, послуг і факторів виробництва
3	Показник внутрішньогалузевої зовнішньої торгівлі Грубеля-Ллойда
4	Показник маркетингового потенціалу об'єднання (рівня розвитку спільного підприємництва)

*Складено автором

Показники третьої групи відображають вплив регіональних процесів інтеграції на економічний розвиток об'єднання та його країн – членів (табл. 1.4).

Поєднання внутрішнього і зовнішнього чинників якісної інтеграції повинні призводити до позитивної зміни макроекономічного результату регіональної інтеграції в масштабах об'єднання і національних господарств: підвищення рівня соціально-економічного розвитку, зростання регіонального ВВП і ВВП держав-учасників, доходу на душу населення, продуктивності економіки, диверсифікації виробництва та експорту, зайнятості, впровадження інновацій.

Для вирішення завдання інтеграції країн з різним рівнем розвитку економік необхідно модернізувати економіки слабких країн, використовуючи їх соціальний і культурний капітал. Під соціальним капіталом ми розуміємо суспільні зв'язки, соціальні норми і довіру, що полегшують взаємодію між людьми, під культурними – цінності та переконання, що передаються з покоління в покоління і повільно змінюються в часі. Різні набори культурних характеристик можуть бути для модернізаційних процесів як продуктивними, так і контрпродуктивними. Крім того, щоб модернізувати країну характерна довгострокова орієнтація на майбутнє. Таким чином, можна виділити п'ять вищеназваних універсальних культурних характеристик, які супроводжували модернізаційні процеси [64].

Таблиця 1.4

Дослідження економічного та інноваційного розвитку
інтеграційного блоку

№	Рівень розвитку економіки об'єднання та складових його країн
1	Чисельність населення об'єднання; частка в населенні світу
2	Рівень безробіття в країнах-учасниках по відношенню до середньорегіонального
3	Середня ставка по депозитах, середня ставка по кредитах
4	Показник територіальної диференціації країн-учасниць
5	Показник внутрішньої галузевої спеціалізації
6	Показник експортної спеціалізації
7	Показник диверсифікації експорту
8	Темп зростання курсу регіональної (національної валюти) до долара США, євро за рік і середньорічний рівень інфляції

продовження табл.1.4

№	Рівень розвитку інноваційної діяльності
1	Частка державних витрат на НДДКР від обсягу ВВП
2	Частка витрат бізнесу на НДДКР від обсягу ВВП
3	Частка витрат на ІКТ від обсягу ВВП
4	Частка підприємств, які отримують державне фінансування на інновації
5	Частка інноваційної продукції в загальному обсязі товарної продукції
6	Частка зайнятих у високотехнологічному виробництві від зайнятих в промисловості
7	Показник експортної ефективності інноваційної діяльності
8	Частка імпорту технологій та послуг технічного характеру в загальному обсязі імпорту
9	Показник зовнішньоторговельної ефективності інноваційної діяльності

*Складено автором

У міру вичерпання екстенсивних джерел економічного зростання і ослаблення їх дії інноваційний процес стає головним чинником соціально - економічного розвитку і зумовлює конкурентоспроможність країни, включаючи конкурентоспроможність підприємств і випуск конкурентоспроможної продукції, що користується попитом на внутрішньому ринку і дозволяє завойовувати нові міжнародні ринки.

Показники четвертої групи характеризують масштаб, інтенсивність, географічну та галузеву структуру взаємодії регіонального об'єднання та взаємозв'язки з третіми країнами (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Дослідження залучення об'єднання в світове господарство

№	Рівень міжнародної конкурентоспроможності
1	Показник ринкової конкуренції Херфіндаля-Хіршмана
2	Показник концентрації іноземних фірм на ринку об'єднання
3	Показник покриття імпорту експортом товарів, послуг і факторів виробництва
4	Показник участі інтеграційного об'єднання в міжнародній економічній діяльності
5	Інтегральний показник конкурентоспроможності

*Складено автором

Таким чином, запропонований комплекс індикаторів оцінки регіональної і глобальної економічної інтеграції дозволяє виміряти економічну інтеграцію, оцінити її ефективність і якість, виявити проблеми в розвитку інтеграційного союзу, а також визначити перспективи та намітити подальші шляхи вдосконалення об'єднання країн. Використовуючи відповідні показники, важливо виявити кількісні і якісні зміни внутрішньої

регіональної торгівлі та руху факторів виробництва, а також тенденції, що намітилися і структурні зрушення.

Оцінка якісної інтеграції не повинна обмежуватися виміром тільки економічних показників. Очевидно, що економічна інтеграція легше піддається виміру в кількісному відношенні, ніж інтеграція інституційна. Оцінка інституційної інтеграції є значно складнішим завданням, по-перше, через відсутність чітких і недвозначних критеріїв діяльності регіональних інтеграційних структур і, по-друге, через необхідність кількісного вираження характеристик інтеграційної взаємодії. У число показників з даного аспекту можуть входити: участь в регіональних угодах; число нормативних актів різного типу (угод, актів наддержавних органів) в рамках даного проекту, діяльність інтеграційних організацій (структура, бюджет, в тому числі в процентному вираженні до ВВП, прийняття і виконання рішень); число дипломатичних візитів країн певного об'єднання. Однак очевидно, що описувані показники можуть дати лише обмежене уявлення про ці процеси [60, с. 41].

Серед основних методичних розробок зазначеного розділу варто також відмітити такі статистичні дослідження міжнародних організацій:

- 1) проект ОЕСР «Вимірювання глобалізації» [124];
- 2) система індикаторів Євразійської інтеграції ЄАБР [64];
- 3) спеціальна програма Університету ООН «Порівняльні дослідження регіональної інтеграції» [95];
- 4) методологія статистичних довідників UNCTAD та WTO [155;163;96];
- 5) статистичні видання Світового банку «Індикатори світового розвитку» [160] та ін.

Більшість із них засновані на чотирьох групах індикаторів, що використовує Світовий банк у власних дослідженнях (табл. 1.6).

Такий підхід має універсальний характер, він характеризує стан зовнішньоекономічної діяльності та готовність до поглиблення інтеграційних процесів.

Подальший розвиток спеціального дослідження якісної регіональної економічної інтеграції повинно йти по шляху створення системи показників, що характеризує такі аспекти цього процесу: інтеграційну політику держав-учасників регіонального блоку, валютну і політичну інтеграцію, регіональну взаємодію і економічні, екологічні ефекти, інтенсивність взаємодії і взаємозалежність держав-учасників, загальний рівень інтеграції.

Таблиця 1.6

Основні індикатори конвергенції Світового банку

Група індикаторів	Індикатори
Глобальних інтеграційних зв'язків	<ul style="list-style-type: none"> • зовнішньоторговельний оборот (по відношенню до ВВП); • експорт та імпорт послуг (по відношенню до ВВП); • різниця в темпах зростання реальної торгівлі та реального ВВП; • сукупний рух приватного капіталу (по відношенню до ВВП); • чистий відтік і приплив прямих іноземних інвестицій (по відношенню до ВВП); • міграційне сальдо; • міжнародні грошові перекази працівників (по відношенню до ВВП).
Регіональних інтеграційних зв'язків	<ul style="list-style-type: none"> • сукупний експорт; • внутрішній експорт; • відсоткова частка у світовому експорті; • відсоткова частка внутрішнього експорту торгових блоків у їх сукупному експорті.
Торгової інтеграції	<ul style="list-style-type: none"> • відношення сукупної торгівлі товарами та послугами до ВВП; • відсоткова частка внутрішнього експорту торгових блоків у їх сукупному експорті; • відсоткова зміна частки країни у світовій торгівлі; • сукупна частка країни на світових ринках товарів і послуг; • торговий баланс, зовнішньоторговельний баланс і баланс послуг по відношенню до ВВП; • баланс зовнішньої торгівлі товарами по відношенню до ВВП.
Світової торгівлі	<ul style="list-style-type: none"> • товарний експорт (імпорт); • сільськогосподарський експорт (імпорт); • несільськогосподарський експорт (імпорт); • експорт (імпорт) продукції добувної промисловості та мінерального палива; • експорт (імпорт) послуг; • експорт (імпорт) транспортних послуг; • експорт (імпорт) інших послуг.

* Джерело World Development Indicators [Electronic source] // The World Bank. – Access: <http://data.worldbank.org/indicator/all> [160]

На думку автора, ключовим фактором, що визначає ефективність економічної взаємодії країн в рамках регіонального блоку і з третіми країнами, є інноваційна діяльність, що знайшло відображення в Рис. 1.2.

Країна, яка ініціює новації, забезпечує собі на світовому ринку сталі позиції і високі доходи. Це підвищує її конкурентоспроможність і зміцнює національну валюту, формує розвиток країни в режимі сталого економічного зростання.

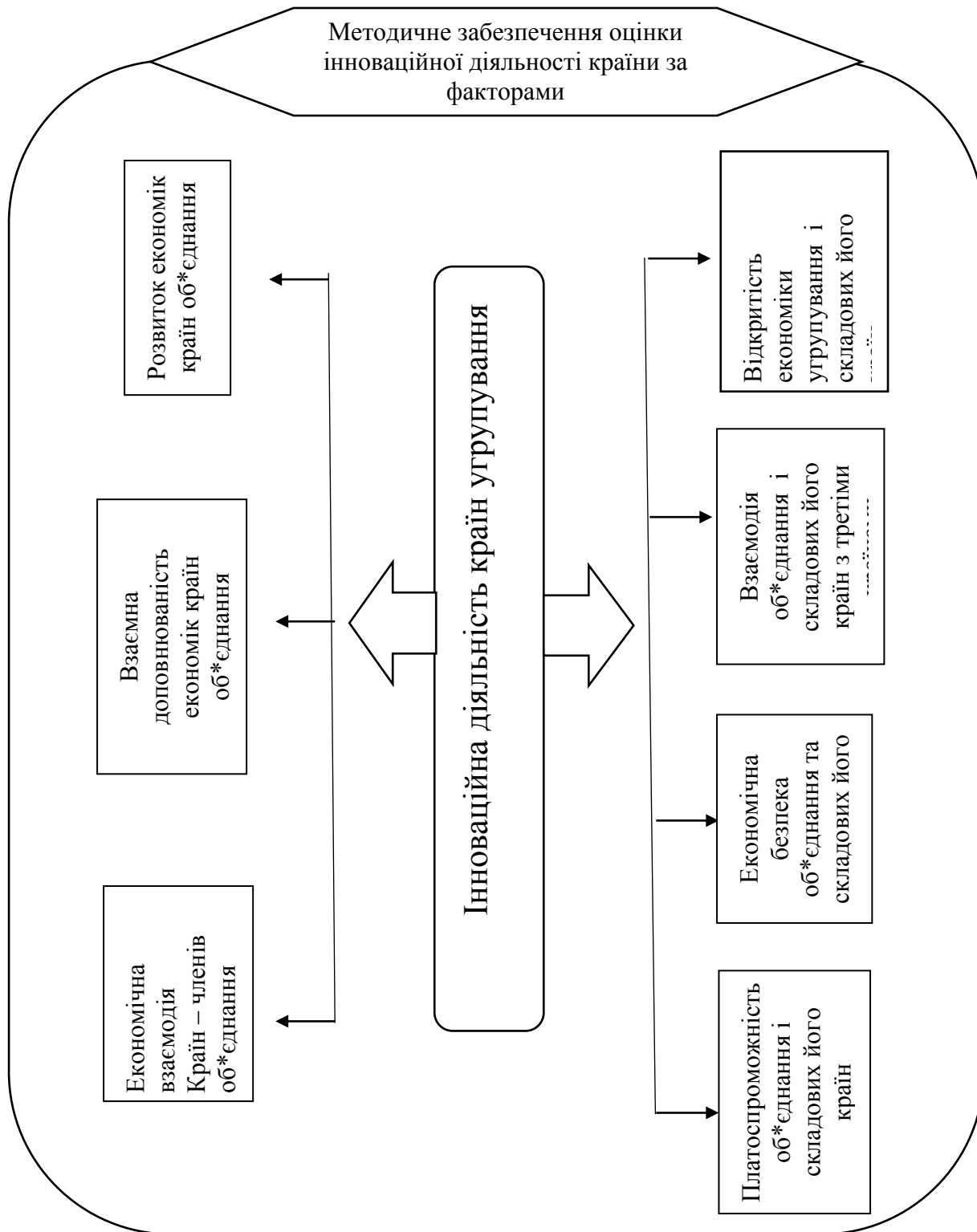

Рис.1.2.Алгоритм оцінки інноваційної діяльності країни

*Складено автором

В даний час в глобальній економіці відбувається трансформація світових продуктивних сил з індустріальних в науково-технічні та інформаційно-інноваційні. Наскільки швидко та чи інша країна зуміє адаптуватися до нових умов, що диктуються процесами глобалізації світової економіки, і визначить її подальшу конкурентоспроможність і, як наслідок, її економічний розвиток. Усвідомлення того, що саме інноваційна модель розвитку країни дає найбільший виграш в умовах глобалізації змусило багато розвинених країн направити свої зусилля на просування по цьому напрямку.

Перевагами запропонованої системи показників результативності та ефективності інтеграційної взаємодії, на мій погляд, виступають такі:

- перспективність з точки зору методичних можливостей використання у системному аналізі державними органами стратегічно значущих інтегрованих промислових структур, що входять до рейтингів найбільших компаній і накопичення на цій основі репрезентативної інформаційної бази, на підґрунті якої можлива розробка адекватних довготривалих прогнозів динаміки розвитку;

- забезпечення можливості зіставлення показників ефективності інтеграційних процесів господарюючих суб'єктів у часі та між собою;

- відповідність принципів оптимізації виробництва з урахуванням характеристик технологічної, соціальної, екологічної, інституціональної результативності при органічному поєднанні показників, що характеризують різні аспекти інтеграції.

Результативність регіональної інтеграції слід розглядати у трьох теоретико-методичних аспектах: соціально-економічні наслідки для країни-учасниці; інтенсивність інтеграції та рівень ефективності, що характеризує співвідношення позитивних і негативних ефектів взаємодії.

Розробка індикаторів ефективності має особливе значення для здійснення на їхній основі моніторингу процесу регіональної інтеграції, тобто формування системи пріоритетів [додаток В].

Кожна форма економічної групи, від зони вільної торгівлі до митного союзу, характеризується як позитивними, так і негативними макроекономічними наслідками (ефектами). У зв'язку з цим, ступінь прояву цих ефектів буде відрізнятися в короткострокові, середньострокові та довгострокові терміни. Найбільш поширеним короткочасним ефектом інтеграції для країн є обсяг взаємної торгівлі (практично у всіх безкоштовно торгові площі і митні союзи). У середньостроковій перспективі країни отримують вигоди від зростання конкурентоспроможності (спільна реалізація політики, отримання фінансової допомоги з спільного бюджету).

Для того щоб позитивні фактори реалізувалися, а інтеграційний процес став стабільним, ефективним і якісним, необхідний ряд передумов, серед яких найбільш істотними для країн-учасниць є наступні [59]:

- історично сформовані економічні зв'язки, спільність культурологічних витоків і традицій, відсутність релігійних та інших протиріч;

- географічна близькість, спільність кордонів, розвинена інфраструктура, що полегшує вирішення транспортних і мовних проблем (в останні роки значення знизилася в силу формування інтеграційних об'єднань між різними регіонами);

- наявність інтеграційного ядра з найбільш розвинених країн – загального центру тяжіння і об'єднання інших держав з метою зайняти більш вагоме становище у світовій економіці;

- приблизно однаковий рівень економічного розвитку країн-учасниць, в іншому випадку великі переваги буде отримувати більше економічно розвинена країна в збиток країнам економічно менш розвиненим;

- високий рівень розвитку ринкових механізмів і продуктивних сил пов'язаний з готовністю національної економіки до лібералізації, здатності витримувати конкуренцію з більш конкурентоспроможними зарубіжними компаніями, товарами і послугами;

– високий рівень розвитку обробної промисловості, на відміну від сільського господарства і видобутку природних ресурсів нескінченно дробить виробництво на все вужчі галузі та підгалузі, що породжує потребу в обміні продуктами між національними економіками;

--диверсифікована структура економік визначає щільність і стійкість економічних зв'язків країн-партнерів, і як наслідок їх високий рівень економічної взаємозалежності і взаємодоповнюваності;

– схожість політичних систем, близький рівень демократизації суспільства, соціально-правового захисту;

– спільність проблем, що стоїть перед країнами в галузі розвитку, фінансування, державного регулювання знижує число конфліктів і надає більше можливостей для досягнення згоди;

– існування чітких правових і політичних рішень, а також координація процесів з боку міждержавних і наддержавних органів;

– демонстраційний ефект і ефект доміно успішності інтеграційних планів інших об'єднань.

З іншої сторони, відкрита економіка передбачає розумну доступність внутрішнього ринку для іноземного капіталу, товарів, технологій, інформації, робочої сили. Значна відкритість може негативно позначитися на економічному розвитку, сформувати нераціональну структуру експорту та імпорту, долучити економіку в нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін. Таким чином, інтеграційні процеси регіональних об'єднань світу розрізняються за характером, рушійним чинником, темпом розвитку і мають як переваги, так і недоліки.

Виходячи з даних, ефективність міжнародних інтеграційних процесів є надзвичайно синтетичною економічною категорією, що відображає багатовимірні відносини, що формуються між країнами. Показники, що були відібрані, забезпечують розуміння важливих аспектів економічної інтеграції, на яких може бути побудована політика.

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція є дедалі зростаючим фактором світового господарства. З огляду на це вигоди, що отримує національна економіка від участі в інтегральних процесах, а також втрати, яких вона може зазнати, слід врахувати.

1.3. Концептуальні засади інноваційної політики інтеграційного об'єднання АСЕАН

У швидко мінливих умовах глобальної економіки наряду з інноваційним розвитком національних господарств важливою необхідністю є взаємодія їхніх національних інноваційних систем у рамках інтегруючого інноваційного простору. Розвиток міжнародного науково-технічного та інноваційного співробітництва в інтеграційних групах дозволяє акумулювати людські та фінансові ресурси, використовувати спільну інфраструктуру, краще організувати трансфер технологій і обмін інноваціями, більш широко впроваджувати інновації у виробництво.

Країни АСЕАН теж співпрацюють у галузі науки, технологій та інновацій з метою розвитку конкурентоспроможності інтеграційного об'єднання в технологічному середовищі.

Наука, технології та інновації можуть бути потужними детермінантами і компонентами концепції економічного розвитку, освітніх програм та захисту навколишнього середовища. Цю думку поділяють лідери АСЕАН, які визнали науку і технології (S & T) в якості ключового фактору в забезпеченні сталого економічного зростання, підвищення добробуту громад і сприяння інтеграції в АСЕАН.

Для побудови динамічно розвиваючої науково-технологічної бази для АСЕАН, як єдиної інтегрованої економіки, і забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку, країни – члени повинні рухатися по технологічно наведеному курсу і зосередитись на підвищенні їх здатності до технологічних інновацій в більшості галузей. Це завдання,

водночас не є простим, так як угруповання складається з десяти країн, які в свою чергу мають різний рівень науково-технологічного потенціалу.

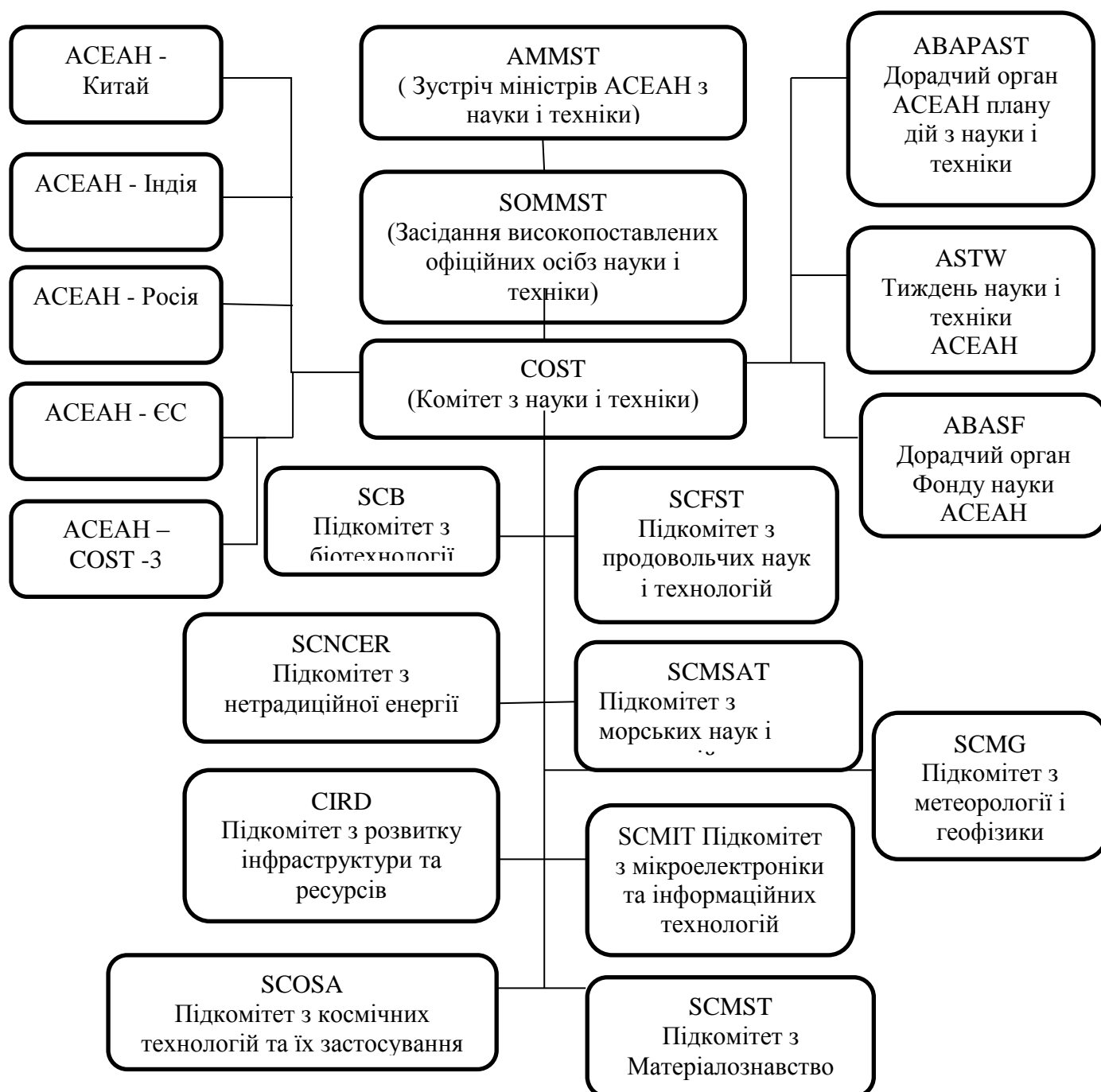

Рис. 1.3. Організаційна структура Комітету науки і техніки АСЕАН

*Складено автором на основі [97]

Комітет з науки і техніки (COST) є асоційованим органом, який працює для розвитку планування і виконання науково-технічного співробітництва

між державами-членами АСЕАН. Він був створений у 1971 році і включає 9 підкомітетів: продовольчі науки і технології; біотехнології; метеорологія і геофізика; морські науки і технології; дослідження у сфері нетрадиційної енергії; мікроелектроніка та інформаційні технології; матеріалознавство; космічні технології та їх застосування; розвиток інфраструктури та ресурсів. Створені Дорадчий орган з науки і технологій і Нарада міністрів з науки і технологій [97].

Кожен Підкомітет визначає свої пріоритетні області в кожному плановому періоді. Основні функції підкомітетів є наступні:

- 1) планування, здійснення і контроль регіональних проектів;
- 2) сприяння розвитку знань і людських ресурсів;
- 3) спрощення та прискорення передачі наукових розробок і технологій;
- 4) сприяння спільної діяльності з відповідними міжнародними організаціями;
- 5) консультування АСЕАН в будь-яких відповідних питаннях;
- 6) надання допомоги в отриманні фінансової підтримки.

Для подальшої інформованості громадськості і посилення взаємодії між науковими спільнотами, політиками, промисловістю уряд АСЕАН організовує регулярні зустрічі, зокрема продовольчу конференцію АСЕАН(AFC) та тиждень науки і техніки (ASTW). Результати науково-дослідних робіт, проведених вченими та дослідниками АСЕАН, також регулярно публікуються в журналі АСЕАН (AJSTD).

Важливим допоміжним органом Комітету є Дорадчий орган з науки (ABASF), який допомагає в управлінні фонду науки АСЕАН, у тому числі створенню механізмів щодо фінансування проектів. Дорадчий орган АСЕАН плану дій з науки і техніки (ABAPAST) стежить за діяльністю підкомітетів і надає консультації з питань політики на трьох напрямках[73]:

- питання в середині АСЕАН;
- зовнішні відносини;

- наука і суспільство, в тому числі підвищення обізнаності громадськості.

Інноваційна політика закладена в щорічних планах розвитку об'єднання. Знову ж таки, всі ці підплани зазвичай є невід'ємною частиною великомасштабних, довгострокових національних програм, таких як середньострокові національні плани чи національні плани економічного і соціального розвитку.

Розглянемо більш детально національні інноваційні політики членів-держав інтеграційного об'єднання.

Індонезія – це країна, що має велику територію і для успішного розвитку її регіонів особливо важливі інформаційні і комунікаційні технології. З метою їх розвитку пильна увага приділяється законодавчій і правовій базам, а також забезпеченню гарантій безпеки іноземного капіталу, залученню та стимулюванню інвесторів, що, на думку уряду, повинно сприяти зміцненню національної економіки в цілому.

Уряд Індонезії прагне вступити в еру інноваційно орієнтованих економік, а також розширити свою конкурентоспроможність шляхом залучення нових технологій з метою підтримки інновації, як двигуна економічного зростання. Індонезії не вистачає ефективної, єдиної і узгодженої національної інноваційної системи. Зазначимо, що економічне зростання в Індонезії було переважно завдяки торгівлі, а не технологічного спрямування.

В Індонезії основна частина досліджень здійснюється громадськими науково-дослідними інститутами (PRI). Є також велика кількість приватних некомерційних організацій, що відіграють істотну роль у наукових розробках. І звичайно значний обсяг розробок виконується великими міжнародними компаніями.

Уряд Індонезії визнав, що інвестиції в прикладні дослідження в ключові пріоритетні області мають вирішальне значення для інноваційної економіки. Це чітко відображено в основному плані економічного розвитку Індонезії на

2011-2025 рр. Зазначений план є частиною існуючого національного довгострокового плану розвитку (RPJPN)[118]. Основна метою уряду – зростання економічного розвитку.

Основними напрямками генерального плану є розвиток шести економічних коридорів, розвиток надійних зв'язків з державами-членами АСЕАН та іншими країнами світу, а також зміцнення людських ресурсів, науки та інноваційного потенціалу.

Важливим інструментом розвитку інновацій в країні звісно є фінансування. Системні дослідження (Insentif Riset SINas) є одним з інструментів політики Міністерства досліджень і технологій, які спрямовані на підтримку НДКР, а також встановлюють інноваційне співробітництво з промисловими органами.

Важливе значення, як і в багатьох країнах світу, відіграють гранти. В Індонезії цим питанням займається Управління вищої освіти (DIKTI). Вона охоплює різні напрями досліджень, такі, як економіка, право, охорона здоров'я, спорт, сільське господарство, машинобудування, культурні та соціальні. Дослідницький грант підрозділяється на дві програми [111]:

(I) дана Грантова програма дослідження дозволяє університетам організувати науково-дослідні програми;

(II) конкурентна Грантова програма дослідження, що дозволяє синергетичний підхід. Програма передбачає створення консорціумів і заохочує участь інших державних науково-дослідних установ та зацікавлених сторін з приватного сектору. У довгостроковій перспективі, вона спрямована на розвиток центрів передового досвіду, що можуть поліпшити інноваційний потенціал відповідно до стану галузі технології

Міжнародне співробітництво в значній мірі сфокусовано не тільки на виробництві патентів, але й на створення знань, освіти та розвитку наукової політики. Міністерство досліджень і технологій має ряд схем, спеціально орієнтованих на розвиток людських ресурсів в інноваційних науково-

дослідних програмах, таких, як – нарощування потенціалу дослідників, яка підтримується Світовим банком.

Все ж таки, існують і певні недоліки інноваційної політики, серед яких найголовнішими є: слабкий рівень освіти, особливо вищої освіти, низький рівень інфраструктури для науки і техніки.

Малайзія в даний час є однією з країн з найвищим економічним зростанням в азіатському регіоні. Це третя за величиною економіка в Південно-Східній Азії за щільністю населення. Будучи переважно аграрною та добувною економікою, Малайзія перетворилася в країну з багатогалузевою економікою.

Починаючи з 90-х років ХХ ст. економіка Малайзії значно покращила свої позиції в сфері науки та технологій. І все це стало можливо лише за допомогою зваженої політики уряду. Економічне зростання в поєднанні з ефективно здійсненою державною політикою стимулювало збільшення кількості досліджень та розробок в країні. Важливою ініціативою уряду стала модернізація та вдосконалення вищих навчальних закладів, підвищення якості вищої освіти, а також залучення цих установ у науково-дослідній діяльності. Це збільшує кількість і якість людського капіталу та підвищує вплив інновацій на економічне зростання і розвиток країни.

Ключовими органами національної інноваційної системи Малайзії є: державні органи; науково-дослідні організації, такі як університети; інновацій центри; навчальні заклади; комерційні підприємства. Ці органи пов'язані за допомогою формальних і неформальних зв'язків.

Основні органи фінансування включають MOSTI, MOE та Корпорація технологічного розвитку Малайзії (MTDC). MOSTI діє в якості координатора. В країні існує широкий спектр інструментів фінансування, що охоплюють етапи від фундаментальних досліджень до комерціалізації діяльності [119].

MOSTI надає і управляє фінансуванням в тому числі дослідженнями, розробками та упровадженнями, грантами. Розподіл цих коштів становить

близько 30% на прикладні дослідження, 30% - 35% на підтримку впровадження наукових розробок, а сума, що залишилася присвячена грантам.

Інноваційна діяльність в Малайзії охоплює різні області досліджень, такі як природні науки, біотехнології, машинобудування і технології, інформація, комп'ютерні та комунікаційні технології, медицина та охорона здоров'я, сільське та лісове господарство, соціальні науки, гуманітарні науки, економіку і бізнес.

Приватний сектор в Малайзії відіграє важливу роль у розробках та дослідженнях в Малайзії, будучи найбільшим донором валових витрат. Близько 84,9% від валових витрат на дослідження та розробки фінансується бізнесом. Тим не менш, лише 5,5% – ТНК, брали участь у діяльності наукових досліджень[119].

Інновації мають стати ключовими у роботі міністерств і різних зацікавлених сторін в країні. Завдання полягає в тому, щоб максимізувати ефект інвестицій, за ефективною координації всіх зацікавлених сторін в системі НТП для забезпечення успішних результатів і досягнення цілей.

Інноваційна політика зосереджена на розвитку високих технологій з недостатнім фінансуванням інновацій у сільських районах та соціальних підприємствах. Інноваційна система в Малайзії досить багатопшарова. Деякі організації підкреслюють, що нововведення не повинно бути привілеєм тільки для столичних районів і повинні додатково підтримуватися на сільських рівнях. Ідея полягає в тому, що політика уряду створює основу для участі приватного сектора в експлуатації і реалізації програм.

З метою зміцнення конкурентоспроможності приватного сектора в розвиток науки та технологій, уряд розглядає приватизацію громадських організацій, таких як державних науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів. Тим не менш, перші дослідження показують, що попит на інновації залишається відносно слабким. Уряд перебуває в процесі

встановлення більш міцних інструментів і сприятливого середовища, щоб стимулювати дослідження та розробки.

Нарешті, уряд спрямував свою політику на підвищення якості вищої освіти. Подальше вдосконалення визначено у відповідності з цілями до 2020 року, що призведе до бажаного збільшення кваліфікованої робочої сили.

Важливим учасником інтеграційного об'єднання АСЕАН являється Філіппіни. Ключовим гравцем у філіппінській системі політики та управління є Департамент з науки і техніки (DOST), створений у 1987 році. Його головне завдання – забезпечити керівництво і координацію всіх наукових і технологічних розробок в країні, а також сформулювати інноваційну політику, програми і проекти відповідно до національної стратегії розвитку [98].

Перед Філіппінами постали соціально-економічні виклики, основним з яких є бідність. Щоб визначити відповіді на ці питання, політичні структури розробили насамперед План вітчизняної науки і техніки (NSTD) 2002 - 2020, який надає широкий кругозір і пріоритети для цієї області політики. План розвитку Філіппін (PDP) на 2011-2016 роки включає в себе сектор, що стосується науки, технологій та інновацій, а також їх роль у підвищенні продуктивності та добробуту.

Освітня система є досить широкою, але загалом низької якості. Щорічне зростання населення на 2% створило попит на постійне розширення. Але багато з вищих навчальних закладів є приватними (більше ніж 1200 з понад 1700), що перебувають у власності, наприклад, релігійних організацій або приватних конгломератів.

Широко поширені державні університети і коледжі, але вони дуже погано фінансуються і, таким чином мають низьку якість роботи. Зрозуміло, що інвестиції в людський капітал залишаються великою проблемою. Існує великий потенціал у розвитку ефективних зв'язків між наукою і виробництвом, тим не менш, для цього потрібні значні реформи в університетському секторі. Необхідно виділити програми підтримки

інновацій, які будуть стимулювати співробітництво між промисловістю і науковими дослідженнями. Нещодавно реалізований закон трансферу технологій відіграв позитивну роль у поліпшенні комерціалізації технологій.

У цілому ситуація в Філіппінах також призводить до необхідності продовження і навіть розширення регіонального та локального розвитку інноваційної політики.

Як і в більшості країн відповідальність в галузі досліджень та інновацій в Сінгапурі поширюється на різні сфери і відомства. Основними міністерствами реалізації політики науки та технологій є міністерства: торгівлі і промисловості; освіти; охорони здоров'я; оборони; навколишнього середовища і водних ресурсів; інформації, зв'язку і мистецтв та національного розвитку. Більшість державних науково-дослідних установ є під егідою Міністерства освіти (університети, науково-дослідні фонди) та Міністерства торгівлі і промисловості.

Ядром інноваційної політики в Сінгапурі виступає Рада досліджень, інновацій та підприємств (RIEC), головою якої є прем'єр-міністр. Вона була створена в 2006 році для зміцнення міжвідомчої координації всієї інноваційної системи. Відповідно, метою цього органу є стимулювання досліджень та інноваційної спільноти для формування ефективної політики [132].

За останні два десятиліття значно зростали видатки на інноваційну діяльність як з приватного, так і з державного сектору. Уряд Сінгапуру у плані на 2011-2015 рр. виділив на цей сектор 16,1 млрд. дол. США. Незважаючи, що уряд Сінгапуру вкладає державні інвестиції в галузі прикладних досліджень і, меншою мірою, в фундаментальні, на цей час, інвестиції виділяються від фундаментальних до передачі технологій та їх комерціалізації.

Уряд Сінгапуру розробив одні з найбільших податкових і кредитних засобів підтримки інноваційної діяльності. Близько 400% інвестицій для

поліпшення інновації та продуктивності (розробки, дослідження, обладнання, навчання, затверджені дизайн-проекти) можуть бути вирахувані (але не більше 1.2 млн. дол. США) від оподаткованого доходу. Ця процедура доступна для всіх підприємств. Крім того, є опція відстрочки податкових платежів для підприємств з проблемними грошовими потоками. Всі зареєстровані підприємства в Сінгапурі, в тому числі індивідуальні підприємці, партнерства і компанії можуть претендувати на державні видатки на інноваційну діяльність.

Як бачимо, Сінгапур перетворився на привабливе місце для дослідників з країн-партнерів, забезпечуючи відмінну інфраструктуру та робоче середовище. Існують безліч програм обміну з вибраними університетами по всьому світу. Тісні зв'язки існують з США, Великобританією, Японією, Китаєм та Австралією, з іншими країнами, такими як Німеччина та іншими країнами міцніють.

Сінгапур безсумнівно є однією з перших країн у Південно-Східної Азії, де розроблялася та здійснювалася інноваційна політика. Це можна пояснити, принаймні двома чинниками. Одним з них є розробка політики, спрямованої саме на залучення інвестицій в дану сферу.

Ще одним фактором є сама політична система. У порівнянні з іншими країнами в регіоні Сінгапур характеризується однозначно скоординованою і безперервною політикою.

Незважаючи на сильну взаємодію державного сектора в сфері розробок та досліджень, Сінгапур є однією з небагатьох країн Південно-Східної Азії, де видатки бізнесу на інноваційну діяльність вище, ніж державні.

Звісно, є і проблеми в інноваційній системі Сінгапуру. Важлива з них пов'язана з людськими ресурсами. Багато з освічених, амбітних молодих людей хочуть швидкого кар'єрного росту, тому ідуть зокрема у фінансову галузь. А наука і техніка не є популярними, незважаючи на відмінні умови, підтримку і якість вищої освіти.

Інноваційна політика Таїланду входить до політичної системи конституційної монархії з сильною роллю держави і обмеженим числом законодавчих актів, ініційованих парламентом. Політика в області інновацій значною мірою справа уряду, а не парламенту. Допомогу уряду надають консультативні органи, такі, як Рада національного економічного і соціального розвитку (NESDB), Національна науково-дослідна рада Таїланду (ННСТ) [121].

NESDB несе відповідальність за більш широкі, багаторічні плани розвитку. Перший національний економічний і соціальна план розвитку, який враховував науку і техніку був 5-план, що охоплює 1982 – 1986 рр. Всі наступні плани були спрямовані на збільшення частки видатків на інноваційну діяльність до ВВП країни, і, серед іншого, запропонували сприяння інновацій через заохочення використання нових технологій, інформаційних мереж, перегляд правової системи і створенню центрів. Зазначений план спрямований перетворити баланс видатків на науку і техніку з державного у приватний сектор. На цей час час близько 60% фінансування приходить з державних джерел. План фокусується на створенні економіки знань та сталого суспільства.

Поточні плани у сфері вищої освіти зосередженні на цілях отримання якості хороших випускників і дослідників, які здатні протягом усього життя робити і навчатися, що в свою чергу буде сприяти соціального та економічний розвиток Таїланду.

Таїланд має давню традицію заохочень державного сектора в сфері науки та технологій. У таких областях, як сільськогосподарські дослідження, ця традиція почалася ще в 1960-і роки за активної підтримки з боку міжнародних донорів. Найбільш питома вага витрат у Таїланді раніше приходила з державних джерел (близько 60%).

Більшість державних досліджень здійснюється в університетах, найбільш важливими з яких є державні науково-дослідні організації, а також

Національне агентство з розвитку науки і технологій (NSTDA), Таїландський інститут наукових і технологічних досліджень (TISTR) [146].

Тайська Рада з інвестицій (BOI) надає податкові знижки і пільги для компаній, зареєстрованих в Таїланді з конкретними сферами діяльності. Серед них на цей час є інвестиції в дослідження і розробки в цілому, інвестиції в біотехнології, а також інвестиції на створення наукових лабораторій.

Основним переваги є звільнення від імпортних мит на машини, сировину чи матеріали, звільнення від прибуткового податку протягом 8 років, додатково протягом наступних 5 років компанія сплачує лише 50% податку на прибуток. Це все потрібно для покриття витрат, пов'язаних з будівництвом та технічним обслуговування об'єктів.

Зарубіжні та вітчизняні фірми можуть отримати такі знижки з цих відрахувань у межах норм, визначених BOI для іноземних акцій. Не існує обмежень для виробничих проектів. Загальне правило: максимальна частка акцій, що належать іноземній компанії вирішуються на основі проекту радою BOI.

Проаналізувавши тайську інноваційну систему можна відмітити тісні міжнародні зв'язки, особливо традиції академічної співпраці. Також існують сильні державні дослідні установи і науково-дослідні університети з висококваліфікованими викладачами і добре підготовленою базою дослідників.

В останні три десятиліття В'єтнам поступово зазнає радикальних змін від централізованої планованої економіки, ізольовані від світу, до більш відкритої, орієнтованої на ринок. В'єтнам, як і в минулому, так і сьогодні найбільше приділяє уваги саме сільському господарству країни. Серед іншого, це дозволило країні пережити нещодавню макроекономічну нестабільність. З 2007 по 2011 рік зростання економіки було вище, ніж у середньому в більшості інших країнах Південно-Східної Азії, але за рахунок двозначного інфляції за той же період.

В'єтнамська академія соціальних наук (VASS) і В'єтнамська академія наук і технологій (VAST) являються двома основними національними науково-дослідними організаціями в країні. Вони виконують наукові дослідження, які повинні стати рушійною силою в розвитку національної економіки і суспільства, а також забезпечити національну оборону і безпеку [157].

Уряд В'єтнаму визнає важливу роль науки і техніки в соціально-економічному розвитку країни. За десять років реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку економіка В'єтнаму домоглася відносно високих і безперервних темпів зростання, покращився рівень життя населення.

Національна стратегія розвитку науки і техніки до 2020 року запропонувала спільну мету розвитку в синхронному режимі соціальних наук і людства, природничих наук, технічних і технологічних наук; зробити науку і технології ключовими мотиваційними силами в задоволенні основних потреб сучасного промислового суспільства.

На цей час існує 14 пріоритетних державних програм, затверджених на 2011–2016 рр. під управлінням Міністерства науки і технологій. Є 10 програм в області науки та технологій і 4 програми в області соціальних та гуманітарних наук. Міністерство контролює інноваційну діяльність і розгортає різні механізми для упорядкування інноваційної діяльності, щоб відповідати критеріям доцільності та соціально-економічної ефективності.

Держава є найбільшим джерелом фінансування наукових досліджень у В'єтнамі, які в свою чергу спрямовуються на науково-дослідні інститути.

Починаючи з 2002 року уряд країни відзначив необхідність сприяння та підтримки тим підприємствам, що займаються дослідженнями та розробками. Стосовно податку на прибуток для підприємств, то можна відзначити, що немає чітких вказівок на податкові преференції для інноваційних підприємств у діючих нормативних правових документах. У результаті

багато національних податкових органів не застосовують цю політику. Немає ніякого механізму, щоб розпізнати інноваційні продукти.

На цей час продовжується економічне зростання В'єтнаму. У країні є хороший потенціал для подальшого розвитку. В останні роки рівень бідності значно знижується, хоча і збільшується розрив між міськими районами і сільською місцевістю. Зі збільшенням індустріалізації, а також в результаті минулих воєн в країні є значний тиск на навколишнє середовище, який є однією з причин, чому країна ставить акцент на міжнародному співробітництві. Екологічні питання мають велике значення для туризму, сектор, який значно зріс, а також у зв'язку з потенціалом біорізноманіття країни. Розробка освіченої робочої сили і зміцнення своєї технології та інноваційної системи буде мати вирішальне значення для цього.

У порівнянні з іншими країнами Південно-Східної Азії В'єтнам має перевагу в стабільному політичному середовищі, що дозволяє цілеспрямоване і стратегічне планування. Це також полегшує співпрацю з міжнародними донорами та партнерами.

В'єтнам має досить слабку інноваційну інфраструктуру і систему вищої освіти. Є важкі бюрократичні перепони в межах країни, корупція, як і раніше, є серйозною проблемою для розвитку країни.

Загалом можна сказати, що В'єтнам знаходиться на хорошому вихідному положенні для подальшого розвитку своєї економіки, якщо країна зможе прийняти виклик зміцненню її інноваційної системи. Все це і відкріє можливості для досягнення високого рівня не тільки в АСЕАН, а й у світі до 2020 року.

Більшість держав-членів АСЕАН мають формально визнані національні інноваційні системи. Сінгапур став першою країною в Південно-Східній Азії, яка спромоглася розробити узгоджену інноваційну політику. Інновації майже у всіх державах-членах АСЕАН і між міністерствами та іншими зацікавленими сторонами стали ключовим поняттям для успішного економічного розвитку об'єднання в цілому.

Крім того, в більшості країн уряди змінюються досить часто і кожен новий уряд прагне створити свої власні ключові документи про стратегію політики та впровадження нових науково-дослідних пріоритетів. Навіть у межах одного уряду міністри змінюються досить часто. Наприклад, Таїланд, бачив десятки міністрів з науки і техніки в останні десять років, в результаті чого відбулися істотні зміни в інноваційній політиці.

Тіньовий сектор економіки, який процвітає в деяких державах-членах АСЕАН, являє собою ключовий виклик. Неформальність і відсутність прозорості цього типу економіки є серйозною перешкодою для ефективного наповнення бюджету та підвищення рівня витрат на дослідження і розробки. Більшість країн проводять активну політику зменшення тіньової економіки та створення робочих місць у формальному секторі економіки.

Іншою проблемою є прихована корупція. Це звичайно робить бюджетне управління та іноземне фінансування проекту важчим.

Отож, лише завдяки національним зусиллям в інноваційній політиці можливий стабільний розвиток інноваційної системи всього інтеграційного об'єднання АСЕАН, як це і показано на Рис. 1.4.

Проаналізувавши інноваційну систему інтеграційного об'єднання АСЕАН, можна виокремити сильні позиції цього об'єднання, а саме:

- Південно-Східна Азія являється регіоном світу, що динамічно розвивається;
- демонструє усталену тенденцію до зростання на основі використання переваг внутрішньої регіональної кооперації та поглиблення економічних зв'язків із країнами-сусідами;
- великий споживчий ринок, який нараховує близько 600 мільйонів осіб;
- регіон забезпечений значною кількістю природних ресурсів;
- розширення середнього класу;
- залучення прямих іноземних інвестицій з сильними виробничими мережами;

- прогресивні відкриті торговельні та інвестиційні режими;
- значний досвід регіонального співробітництва.

Поряд із цим слід відзначити слабкі сторони, такі як:

- різний розвиток між країнами в доходах, інститутах та розвитку інфраструктури;
- розбіжності в темпах зростання і старіння населення;
- розбіжності в економічному зростанні, дефіциті і надлишках трудових ресурсів серед країн, що в свою чергу зумовлює незаконну міграцію;
- повільна реалізація зобов'язань у зв'язку з необхідністю консенсусу і повільного прогресу внутрішніх реформ;
- слабкі зв'язки між АСЕАН і субрегіональними програмами;
- відмінності в продуктивності інноваційної діяльності та інноваційного потенціалу.

Основними загрозами, що можуть виникнути на шляху розвитку науко-технічного потенціалу, є наступні:

- проблеми безпеки в регіоні (територіальні спори);
- залежність експортозалежної економіки від турбулентності глобального ринку;
- відсутність ефективного регіонального співробітництва з питань екологічних проблем, водно-енергетично-продовольчої безпеки, і ліквідації наслідків стихійних лих (засухи, повені, землетруси, виверження вулканів).

Для управління інноваційною системою на регіональному рівні не можливо створити ідеальної моделі. Для різних регіонів вдалим рішенням є поєднання різноманітних політик, які залежать від внутрішніх характеристик об'єднання, його можливостей, структури управління і діяльності регіональних органів влади.

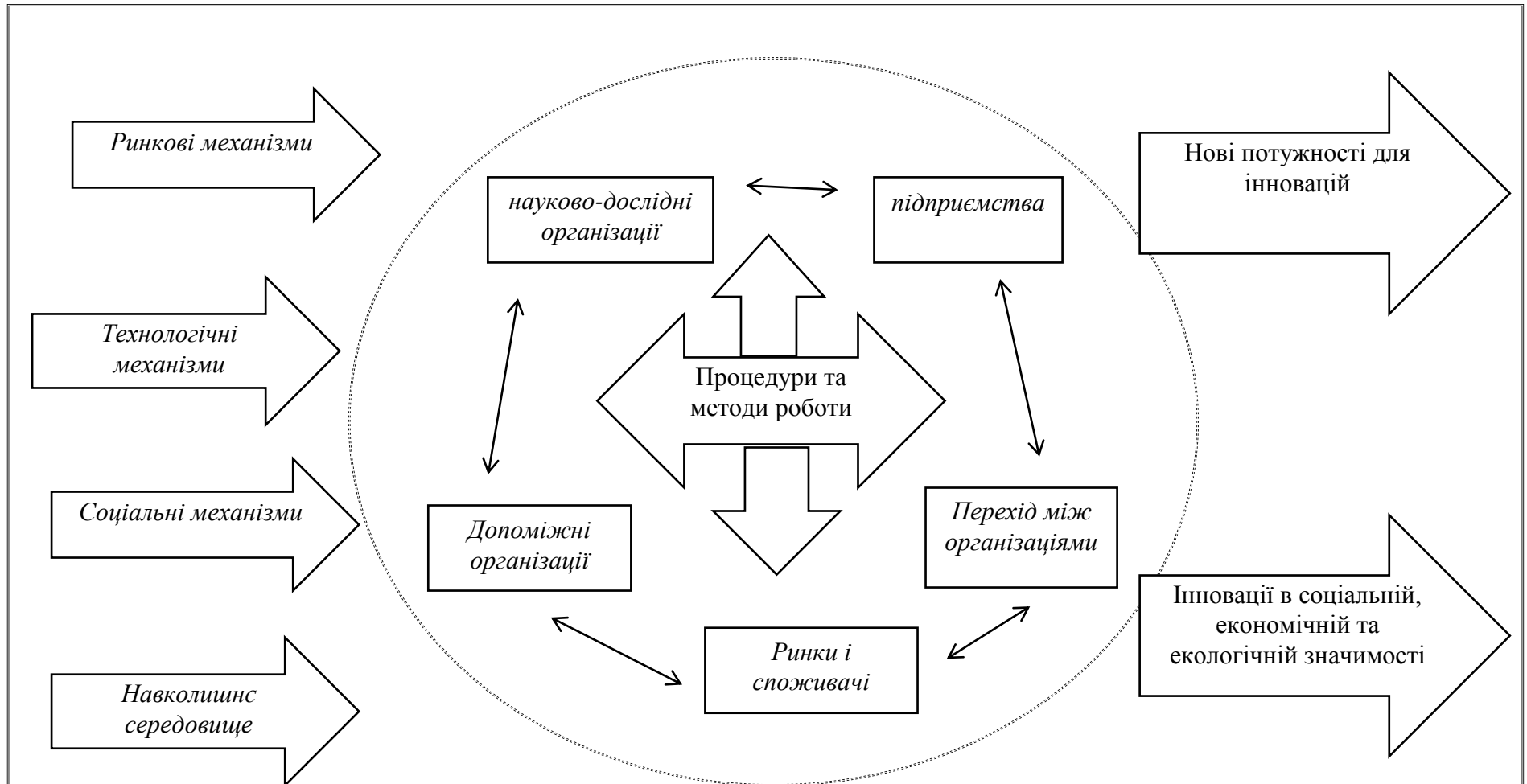

Рис.1.4. Елементи динамічної робочої інноваційної системи*

*Розроблено автором

Труднощі у реалізації політики виникають у зв'язку з специфікою об'єднання та стану його розвитку, як це показано в таблиці 1.7. Згідно з цими критеріями перед тим, як політика буде спрямовуватися на розвиток існуючих переваг в обраних наукових сферах, потрібно забезпечити наявність на національному рівні компетентних дій і програм. Аналогічно, перед тим як фокусувати політику на системі в цілому.

Таблиця 1.7

Зв'язок стадій розвитку і сфер політики

Необхідні дії на початкових стадіях	Бажані політичні дії на подальших стадіях	Політичні сфери, яких стосуються ці зміни
Створення місцевих учасників /ресурсів	Визначення сфер провідного міжнародного досвіду	- Розвиток людського капіталу - Наукова співпраця з приватними дослідницькими організаціями - Підтримка державних досліджень
Підвищення регіональної обізнаності	Передова практика як приклад для подальшого розвитку	- Поліпшення управління науково-дослідною діяльністю - Створення сприятливих умов для інноваційної діяльності
Підтримка основних інститутів та галузей промисловості	Системний підхід замість підтримки окремих осіб	- Створення мереж, територіальне групування та кластеризація - Трансфер знань та технологій підприємствам - Фінансування заходів науково-дослідної діяльності в приватному секторі

Джерело: Н. Маруліс, К. Кошачький (2007). Спеціальний аналіз регіональних аспектів інвестиційної та науково-дослідної діяльності

Таким чином, уряди мають враховувати той факт, що інноваційна діяльність підприємств та секторів економіки суттєво відрізняється і потребує спеціальної бази знань, тобто, потребує поєднання знань, кваліфікацій та навичок. У деяких секторах інновації відбуваються за рахунок існуючих знань, тоді як в інших сферах вони потребують значних інвестицій в пізнання та раціональні процеси через наукові дослідження та розвиток. Це, в свою чергу, має наслідки для політики і заходів, що повинні запроваджуватися в економіці для стимулювання інноваційної діяльності.

Країни Південно-Східної Азії продовжують адаптувати свої стратегії розвитку, для відображення зміни динамічного зростання в регіоні і кон'юнктури на світовому ринку, незважаючи на те, що країни стикаються з проблемами різного характеру.

Таблиця 1.8

Основні завдання інноваційної політики та їх вирішення в країнах
АСЕАН

Індонезія	Інфраструктура	Прискорити розвиток транспортної інфраструктури за рахунок вдосконалення нормативно-правової бази
	Розвиток людського капіталу	Поліпшення результатів вищої освіти і скорочення міськими і сільськими районами нерівності в доступі до освітньої інфраструктури
	Ринок праці	Реформування регулювання ринку праці для збільшення зайнятості
Малайзія	Розвиток малого і середнього бізнесу	Підвищення розвитку малого та середнього бізнесу з особливою увагою до нарощування потенціалу та інновацій
	Розвиток людського капіталу	Зміцнення зв'язків між галузями і науковими установами для підвищення кваліфікації робочої сили і розширення наукових досліджень і розробок
	Оподаткування та податкова система	Реформування податкового режиму і підвищення ефективності державних витрат, щоб підтримати стійкість державних фінансів
Філіппіни	Інфраструктура	Збільшення обсягу фінансування розвитку інфраструктури та залучення більшої кількочасті приватного сектора
	Розвиток людського капіталу	Поліпшення доступності та якості базової освіти і зміцнення технічної і професійної освіти
	Оподаткування	Реформування податкової системи за рахунок підвищення збору податків і розширення податкової бази
Сінгапур	Розвиток людського капіталу	Посилення довготривалого навчання шляхом розширення дошкільної освіти
	Інновації	Підвищення ефективності інноваційної політики за допомогою добре скоординованої системи оцінки політики
	Розвиток малого і середнього бізнесу	Підвищення розвитку малого та середнього бізнесу за рахунок вдосконалення програм допомоги
Таїланд	Охорона здоров'я	Реформування системи охорони здоров'я для забезпечення вищої якості та вільного доступу до послуг
	Розвиток людського капіталу	Поліпшення рівня освіти шляхом скорочення нерівності між міськими і сільськими районами
	Сільське господарство	Підвищення продуктивності сільського господарства і поліпшення робочих місць в сільськогосподарському секторі
В'єтнам	Розвиток підприємництва та реформування державних підприємств	Прискорити реформу державних підприємств, зокрема, за рахунок поліпшення управління і менеджменту
	Макроекономічне управління	Встановити основу грошово-кредитної політики щодо стримування інфляції
	Розвиток людського капіталу	Збільшення кваліфікованої робочої сили шляхом реформування вищої освіти

* Систематизовано за даними OECD Reviews of Innovation Policy [Electronic Resource]. – Mode of access <https://www.oecd.org/sti/inno/oecdreviewsofinnovationpolicy.htm>

Аналізуючи таблицю 1.8 відмічено, що в цілому основні пріоритетні напрями, визначені в планах слід зосередитися здебільшого на розвитку людського капіталу, інвестицій в інфраструктуру, а також нормативних і податкових реформ.

Послідовна політика фокусування на інновації, як видно з таблиці 1.8., відсутня в більшості країн об'єднання, незважаючи, що в них розроблені науково-технічні плани, спрямовані на сприяння інновацій.

Разом з тим, основними винятками в цьому відношенні є Сінгапур і Малайзія, які важливе місце в національних стратегіях розвитку приділили інноваційній діяльності. Обидві країни створили спеціальні організаційні структури для розробки і координації інноваційної політики.

Залучення ПІІ є особливо важливим завданням політики для країн об'єднання і розглядається як засіб для модернізації місцевих технологічних можливостей за допомогою різних видів надходжень в місцеву економіку. Сінгапур є, напевно, найуспішнішою країною в досягненні цієї мети, виявлення нових тенденцій на ринку та розробки політичних стимулів для залучення глобальних гравців. Малайзія також проводить агресивну стратегію залучення стратегічних прямих іноземних інвестицій для стимулювання її індустріалізації. Завдяки використанню стимулів, податкових пільг і субсидованих інвестиційних кредитів, за рахунок яких вдалося залучити низку багатонаціональних підприємств (МНП) в Малайзії. Менш розвинені країни об'єднання останнім часом слідують аналогічній стратегії більш розвинених країн угруповання. Для прикладу, Камбоджа прийняла низку правил і запровадила податкові пільги для залучення ПІІ.

Висновки до розділу 1

1. Розглянуто економічну природу інтеграції з урахуванням основних теоретичних концепцій до визначення її сутності. Нині міжнародну економічну інтеграцію розглядають як дедалі зростаючий фактор світового

господарства. В основі відмінностей в розумінні поняття «економічна інтеграція» є насамперед теоретичні підходи до його визначення, а концепції часто взаємовиключають одна одну. Кожен з теоретичних підходів виокремлює засадничі елементи міжнародної економічної інтеграції, які, однак не поєднуються в межах єдиного спільного теоретичного підходу.

2. Встановлено, що висунення нових теорій в цій області найчастіше пов'язане з отриманням нових емпіричних результатів функціонування діючих інтеграційних об'єднань. У центрі уваги залишається питання про те, які ефекти може мати інтеграція на економіку країн-партнерів. Проте, перш ніж перейти до оцінки інтеграційних альтернатив, необхідно більш детально вивчити сучасні тенденції розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці.

3. Проаналізовано основні підходи до оцінювання ефективності економічної інтеграції, запропоновано методикку оцінювання. Представлена система індикаторів регіональної економічної інтеграції являє собою найбільш ефективний спосіб стиснення доступної інформації про об'єднання і дозволяє виміряти наближенні інтегральні показники ефективності інтеграційних процесів, що згодом на наступних етапах дослідження можуть бути скориговані за допомогою інших методів аналізу. Запропонована автором система показників являє собою скорочення вихідного масиву різнорідних даних.

4. Запропоновано схему інтегральних ефектів міжнародної економічної інтеграції, що являє собою сукупність різноманітних ефектів у довготривалому періоді. Окрім, позитивних наслідків розвитку світової економічної інтеграції є також і негативні, що стосуються як співтовариства, так і окремих національних економік.

5. Досліджено основи інноваційної політики країн АСЕАН: спільні стратегії інноваційного розвитку, плани дій у сфері науки, технологій та інновацій, система наднаціональних регуляторних органів з науково-технічного співробітництва, спільні дослідницькі проекти та програми. Представлений

аналіз дає можливість оцінити різноманітність моделей інноваційного розвитку інтеграційного об'єднання АСЕАН. Відмітимо, такі країни як, Сінгапур та Малайзія. Обидві країни створили спеціальні організаційні структури для розробки і координації інноваційної політики. Не зважаючи на це, інші країни теж слідують стратегіям успішної інноваційної політики для прискорення інноваційної діяльності в країнах.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРАЇН АСЕАН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1. Особливості торгової інтеграції в країнах АСЕАН

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) станом на 01.01.2016 включає до свого складу країни - Бруней, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд та В'єтнам. Спільною метою інтеграційного об'єднання, незважаючи на суттєву диференціацію за соціальними, культурними, політичними і економічними передумовами національного розвитку, є створення регіону свободи та загального добробуту.

На початковому етапі країни – лідери, а саме Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд і Філіппіни, прийняли рішення про створення форуму – Бангкокської декларації для подальшої взаємної співпраці і налагодження економічного співробітництва. В декларації було зазначено прагнення країн до регіональної солідарності, викликаній у них взаємної мети та спільних проблем. Основними завданнями Асоціації було визначено розвиток співробітництва в соціально–економічній і культурній сферах для прискорення економічного зростання, соціального прогресу, культурного розвитку, підняття життєвого рівня населення в Південно-Східній Азії [50].

Декларація передбачає 7 цілей Організації:

- 1) економічне зростання, соціальний прогрес і культурний розвиток;
- 2) регіональний мир і стабільність;
- 3) економічне, соціальне, культурне, технічне, наукове та адміністративне співробітництво;
- 4) взаємна допомога у проведенні досліджень та навчанні;

- 5) співробітництво в галузях сільського господарства та промисловості, торгівлі транспортному сполученні, зв'язку та поліпшенні життєвих стандартів;
- 6) підтримка досліджень Південно-Східної Азії;
- 7) співпраця з регіональними та міжнародними організаціями.

Бангкокська Декларація передбачала, що до неї можуть приєднатися й інші держави Південно-Східної Азії.

Поступово у 1970–1980-х рр. відбулася певна модернізація моделей розвитку держав-членів АСЕАН на основі системи вільного підприємництва, переходу до експорт-орієнтованих стратегій і формування авторитарних політичних режимів. Різний рівень їхнього економічного розвитку створював сприятливі умови для регіонального розподілу праці. Проте, націоналістична економічна політика держав АСЕАН перешкоджала реалізації спільних економічних проектів.

Подібна номенклатура експорту, залежність від доступу до міжнародних ринків й іноземних інвестицій посилювали конкуренцію між ними. На початку уряди країн АСЕАН не прагнули досягти взаємодоповнюваності економік, а без цього в свою чергу регіональна економічна кооперація була неможлива.

Акцентуючи увагу на економічному, соціальному і культурному співробітництві, у роки «холодної війни», АСЕАН все ж таки була передусім політичною організацією, в рамках якої було налагоджено політичний діалог між країнами – членами. Тривалий час вона забезпечувала підґрунття для соціалізації еліт та пошуку того спільного, що об'єднувало регіональні держави, на противагу проблемам, що їх роз'єднували, розвивала звичку працювати разом для досягнення спільних цілей, що слугувало передусім цілям безпеки.

На відміну від західних моделей регіональної взаємодії вона базувалась на неформальності, інституційному мінімалізмі, уникненні юридичних процедур, прийнятті рішень на основі консультацій і консенсусу. Ці

принципи зазнавали критики на Заході, але були єдино можливими в складному регіональну середовищі Південно-Східної Азії. «Шлях АСЕАН» не був механізмом вирішення конфліктів, натомість технологією їх уникнення. Акцентуючи увагу на тому, що об'єднувало регіональні держави, допомагало підтримувати регіональну стабільність в умовах численних міждержавних суперечностей.

Основною заслугою АСЕАН у цей період було створення іміджу єдності, миру і згоди серед держав-членів. У свою чергу це сприяло залученню до них іноземних, передусім японських, інвестицій. Мережа японських підприємств з вироблення компонентів для їх подальшого збору, особливо в автомобільному й електронному секторах, об'єднало країни АСЕАН економічно і сприяло значному збільшенню їхнього експорту [11, с. 110].

Завдяки цьому держави-члени показали потужний економічний ривок. Потреба перевозити компоненти у межах ПСА без торговельних бар'єрів і прагнення посилити привабливість регіону як єдиної інвестиційної зони сприяли лібералізації їхньої торгово-інвестиційної політики, заклали основи економічної інтеграції Південно-Східної Азії.

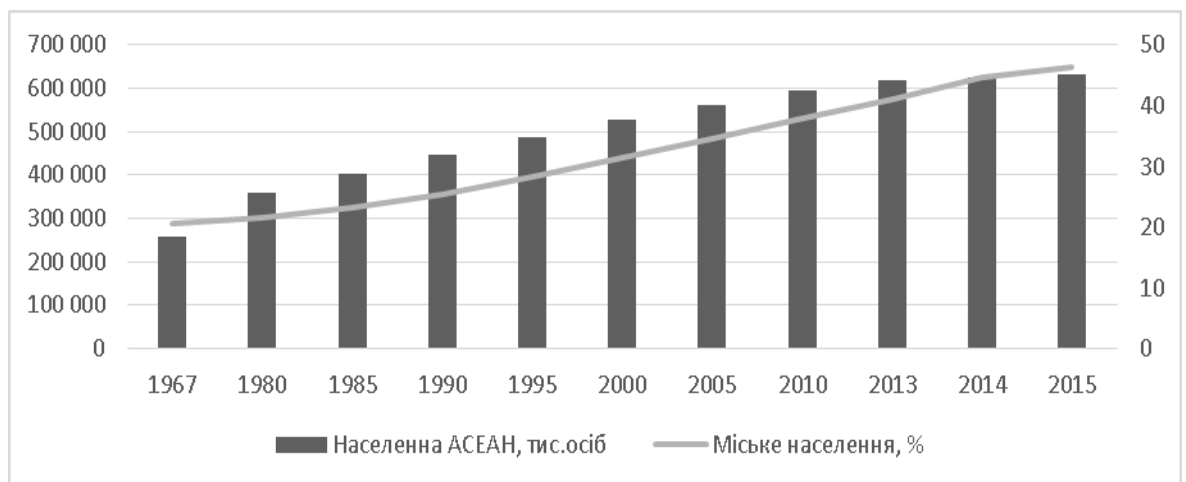

Рис. 2.1. Загальна кількість населення держав членів АСЕАН протягом 1967-2015 рр., тис. осіб

Побудовано за даними The World Bank database: Indicators: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/>

Проаналізуємо динаміку показників ВВП країн АСЕАН, їх вклад в створення світового ВВП, а також частки в міжнародній торгівлі товарами і послугами і світовому русі капіталу з 1967 року, яке включало на той час лише 5 країн, а саме: Індонезію, Малайзію, Філіппіни, Сінгапур та Таїланд.

Аналізуючи дані наведені на рисунку 2.1, спостерігаємо щорічне зростання населення усіх держав-членів АСЕАН у період з 1967 року по 2015 рік. Слід зауважити, що за етнічним складом і віросповіданням ці країни не є однорідними. Пануючими релігіями Південно-Східної Азії є буддизм і мусульманство, також поширене християнство, переважно католицизм. Відмітимо, що найбільшою країною регіону є – Індонезія. Вона являється найбільшою мусульманською країною світу.

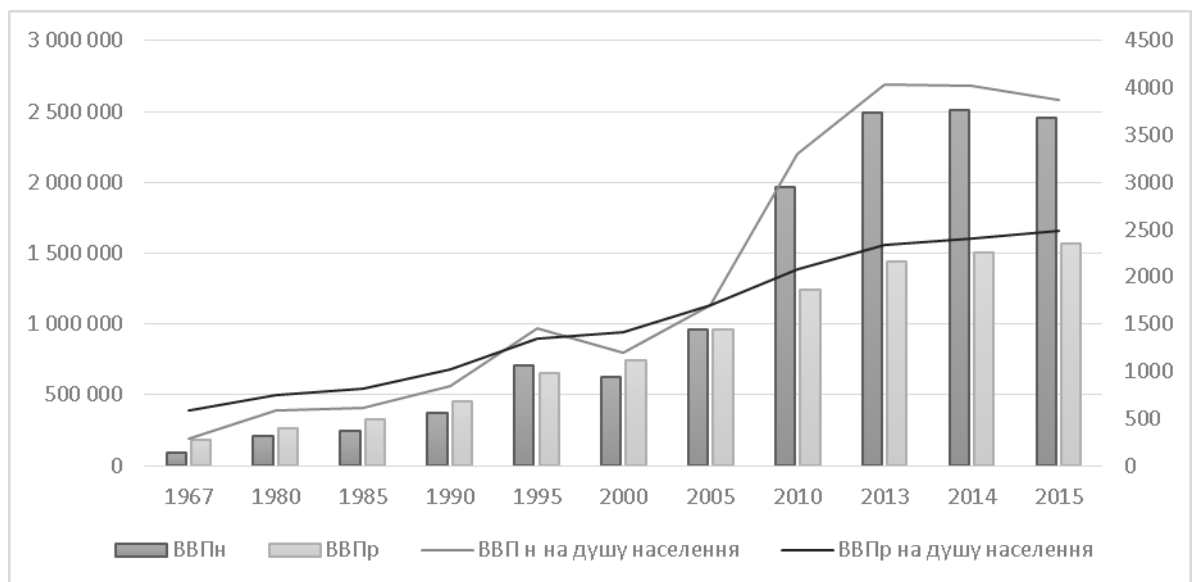

Рис.2.2. Динаміка номінального та реального ВВП протягом 1967 – 2015 рр., млн. дол. США

Побудовано за даними The World Bank database:Indicators:[Electronic Resource]. – Mode of access:<http://data.worldbank.org/indicator/>

Номінальний ВВП характеризує загальний обсяг виробництва, що вимірюється в поточних цінах, тобто в цінах, що існують на момент виробництва. Аналізуючи зміну динаміки номінального ВВП визначити за рахунок чого відбулися ці зміни важко: чи зміни цін, чи виробництва. Тому розраховують реальний ВВП, тобто загальний обсяг виробництва, що вимірюється в постійних (незмінних, базових) цінах, тобто на величину цього

показника впливає лише зміна обсягів виробництва. Таким чином, це показник, який характеризує економічну діяльність в реальному секторі економіки (див. Рис. 2.2).

Таким чином, обсяг реального валового внутрішнього продукту до 1995 року перевищував обсяг номінального ВВП попереднього року, а потім ситуація змінилася. Також спостерігаємо відхилення між показниками номінального і реального ВВП на душу населення, що свідчить про інфляційні процеси в країні у зв'язку з ростом цін на товари та послуги з одночасним скорочення обсягів виробництва, споживання (надання) цих товарів (послуг), що не могло не позначитись на зниженні купівельної спроможності населення та його добробуті.

Таблиця 2.1

Макроекономічні показники розвитку країн Південно-Східної Азії

Країна	Населення, млн. осіб (2015 р.)	ВВП, млрд. дол. США			ВВП на душу населення, дол. США		
		2010 рік	2015 рік	2015р. до 2010р., рази	2010 рік	2015 рік	2015р. до 2010р., рази
Бруней	0,417	13,71	12,93	0,94	34852,02	30554,73	0,88
В'єтнам	89,708	115,932	193,599	1,67	1333,584	2111,138	1,58
Індонезія	249,865	755,094	861,934	1,14	3125,22	3346,487	1,07
Камбоджа	15,135	11,242	18,05	1,61	782,6928	1158,69	1,48
Лаос	29,716	7,127	12,369	1,74	1138,526	1818,441	1,60
Малайзія	53,259	255,017	296,283	1,16	9069,031	9768,327	1,08
М'янма	6,769	49,54	62,6	1,26	957,6247	1161,488	1,21
Сінгапур	5,399	236,422	292,739	1,24	46569,68	52888,74	1,14
Таїланд	67,01	340,924	395,168	1,16	5111,909	5814,77	1,14
Філіппіни	98,393	199,59	292,451	1,47	2145,24	2904,202	1,35

Побудовано за даними The World Bank database: Indicators: GDP (constant 2005 US\$)[Electronic Resource]. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD>

* Дані в постійних цінах 2005 р. у дол. США.

Аналізуючи дані подані в таблиці 2.1, спостерігаємо, що найбільший показник ВВП в 2015 році в Індонезії – 861, 934 млрд. дол. США; друге

місце посідає Таїланд (395,168 млрд. дол. США), наступними є Малайзія (313,159 млрд. дол. США) та Сінгапур (292,739 млрд. дол. США). Такі країни, як Камбоджа та Лаос мають найменші показники ВВП в 2015 році, що становлять 18,239 млрд. дол. США та 12,243 млрд. дол. США відповідно.

Лаос, Філіппіни та В'єтнам становлять незначну частку ВВП країн Південно-Східної Азії, проте їх показники темпу зростання ВВП значно перевищують темпи приросту лідерів країн Південно-Східної Азії. В таблиці 2.1 наведено макроекономічні показники розвитку країн Південно-Східної Азії.

Для того, щоб проаналізувати економічне зростання країн АСЕАН проаналізуємо темп приросту зростання ВВП та ВВП на душу населення. Лідером за темпами приросту ВВП є Лаос (ВВП зріс майже на 93% протягом досліджуваного періоду). Наступну позицію займають Філіппіни та В'єтнам, їх показник зростання ВВП становить 62%. Найнижчий показник у Камбоджі – значення ВВП країни зросло на 46% протягом досліджуваного періоду.

Лідерами за показником зростання темпів ВВП на душу населення є такі країни як В'єтнам(159%) та Філіппіни (130%). Не менш суттєво зріс цей показник у таких країнах як, Сінгапур (45%), М'янма(79%), Індонезія та Бруней. Зазначений показник потрібен насамперед для того, щоб адекватно порівнювати економічний розвиток різних країн з урахуванням чисельності населення. Тому можна стверджувати про позитивну тенденцію економічного розвитку країн АСЕАН, окрім Лаосу та Малайзії.

Наступним важливим показником оцінки економічної потужності країн АСЕАН є їх участь у світовій торгівлі (Рис. 2.3).

Зовнішня торгівля країн Південно-Східної Азії залишається головною формою їх зовнішньоекономічних відносин. Протягом десятиліть вона характеризувалася високими темпами зростання експорту. У цьому важливу роль відіграє експортно орієнтована політика, що полягає у створенні умов для розвитку експортної промисловості.

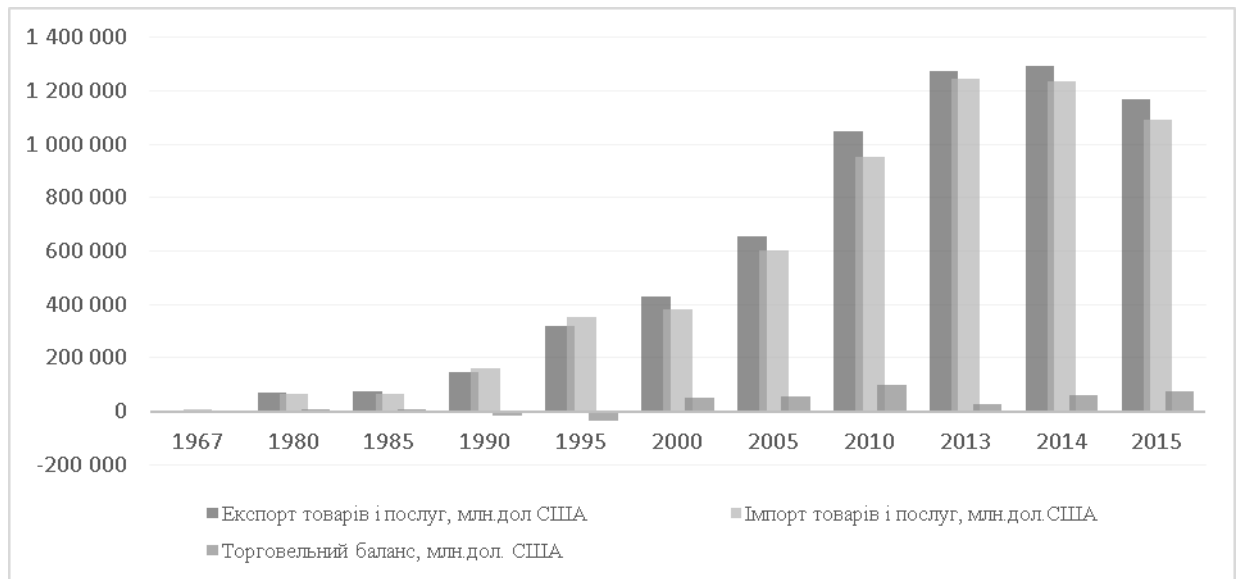

Рис.2.3. Зовнішня торгівля товарами та послугами інтеграційного об'єднання АСЕАН в період з 1967 р. по 2015 рр.

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Відповідно до рисунку 2.3, зовнішньоторговельні зв'язки з 1967 по 1990 роки зросли, але не суттєво. Основна причина такого стану економічного співробітництва між членами АСЕАН-5 в перші роки його існування полягала не у відсутності у керівництва країн Асоціації розуміння важливості цього чинника, а в особливостях їх господарства.

Останнє практично у всіх державах АСЕАН-5, за винятком Сінгапуру, відрізнялося тоді не тільки низьким рівнем розвитку, а й однотипністю галузевої структури, що характеризувалася переважанням галузей з виробництва та видобутку рослинної і мінеральної сировини.

У перші роки після створення АСЕАН було ще досить слабкою організацією, яка мала багато проблем, особливо це стосувалося проблеми врегулювання територіального конфлікту між Малайзією і Філіппінами в 1968 році з приводу провінції Сабах. Більш того, в цей період відносини між Малайзією та Індонезією теж були дуже напруженими. Таким чином, в силу внутрішніх і зовнішніх факторів на той момент уряд країн АСЕАН приділяв значну увагу в першу чергу збереженню безпеки в регіоні.

Протягом 1985 – 1997 рр. Асоціація продемонструвала більшою мірою від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами, тобто являлася угрупованням, яке переважно імпортує, а ніж експортує.

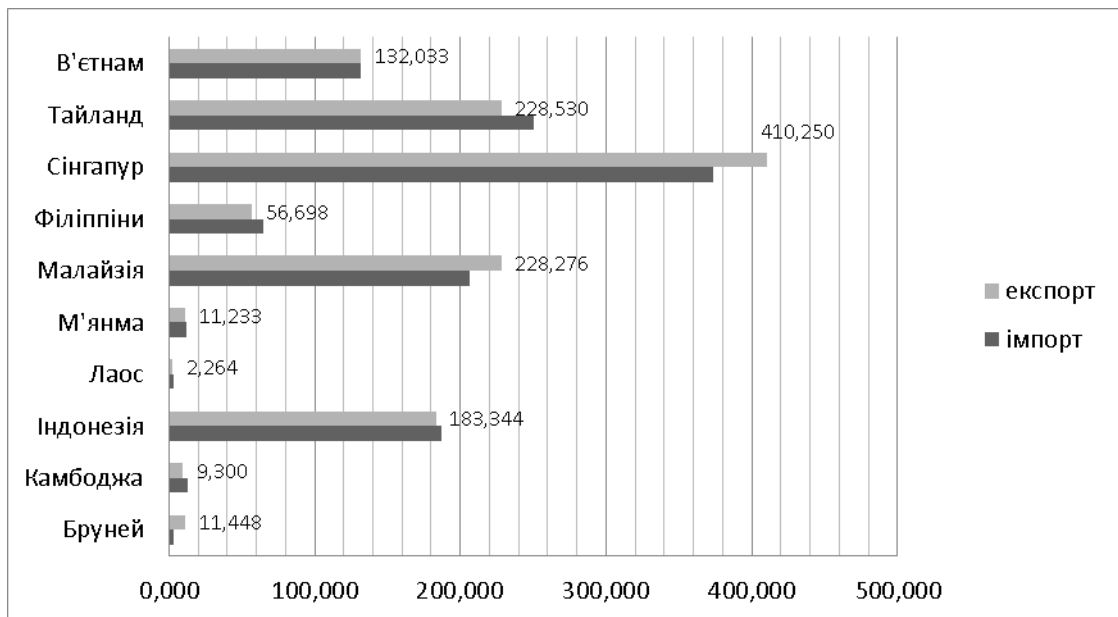

Рис. 2.4. Показники зовнішньої торгівлі в розрізі країн Південно-Східної Азії за 2014 рік, млрд. дол. США

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

За показником експорту в країнах Південно-Східної Азії лідирують: Сінгапур – 410,250 млрд. дол. США (2,2% світового експорту), Тайланд – 228,530 млрд. дол. США (1,2% світового експорту) та Малайзія – 228,276 млрд. дол. США (рис. 2.2). Також ці країни лідирують за показниками імпорту: Сінгапур – 373,016 млрд. дол. США (2% світового імпорту), Тайланд – 250,723 млрд. дол. США (1,3% світового імпорту), Малайзія – 206,014 млрд. дол. США (1,1% світового імпорту).

У багатьох країнах Південно-Східної Азії спостерігається дефіцит торговельного балансу. Так, дефіцит Таїланду становить 22,193 млрд. дол. США (10%), Філіппін – 8,399 млрд. дол. США (13%), Камбоджі – 3,7 млрд. дол. США (29%). Натомість в таких країнах, як Сінгапур та Малайзія спостерігається значний профіцит – 37,234 млрд. дол. США (10,1%) та 22,262 млрд. дол. США (11,08 %) відповідно.

Основну частину як експорту, так і імпорту країн Південно-Східної Азії в 2014 році становить обладнання (офісне та телекомунікаційне, машинне, транспортне та інше). У структурі експорту сільськогосподарська продукція становить 66%, в структурі імпорту – 62%.

Таблиця 2.2

Динаміка сукупного та взаємного експорту країн АСЕАН в 2000-2014 рр.

Період	Сукупний експорт, млн дол. США	Взаємний експорт, млн дол. США
2000	410 141	93,4
2001	370 356	82,7
2002	383 854	86,7
2003	454 722	115,6
2004	589 442	141,3
2005	647 970	163,8
2006	750 907	189,3
2007	859 804	217,4
2008	977 552	250,1
2009	810 472	199,6
2010	1 051 614	263,3
2011	1 242 199	327,6
2012	1 254 581	323,7
2013	1 271 126	330,3
2014	1 294 787	327,09

*Джерело: ASEAN International Trade Statistics Yearbook 2014. ASEAN Secretariat, 2014.–р.4-5.

Один з основних показників досягнутого рівня інтегрованості країн Асоціації – частка взаємного експорту в сукупному експорті. Протягом 2000-2014 років приріст взаємного експорту (250%) значно перевищив темпи приросту сукупного експорту (215,7%), що свідчить про важливість внутрішньо регіонального товарообігу в цьому регіоні. Так, в 2013 році середньорічний темп приросту взаємного експорту дорівнював 2,0 %, а сукупного експорту - 1,3 %.

Незважаючи, що показник істотно поступається показникам в ЄС, НАФТА або АТЕС, але це найвищий рівень інтегрованості серед інтеграційних об'єднань за участю країн, що розвиваються. Частка країн АСЕАН в їх сукупному експорті диференційована. Основні експортери: Сінгапур – 32,3 %, що викликано його високою роллю в якості порту і

перевантажувального пункту, Малайзія і Таїланд – по 18,0%. На ці три країни приходить 68,3% сукупного експорту Асоціації.

Під внутрішньою регіональною торгівлею АСЕАН склалися три центри – Сінгапур, Малайзія і Таїланд. Зростання внутрішнього регіонального товарообігу викликане розширенням виробничого ланцюжка, практикою відкритого регіоналізму, невисокою різницею між ставками мита по режиму найбільшого сприяння і ставками мита за преференційним режимом в рамках СЕПТ, географічними напрямками торгівлі, мінливими порівняльними перевагами і доступом на ринки.

У результаті АСЕАН виступає як самий експортоорієнтований регіон світу, що розвивається з найбільш високою залежністю від припливу ПШ, як стимулу зростання торгівлі.

Обрана країнами – членами експортоорієнтована модель розвитку визначає і високий ритм розвитку торгівлі. У 2000-2014 роках середньорічні темпи приросту регіону дорівнювали у взаємному експорті – 9%, у сукупному експорті – 8%. Глобальна економічна криза змінила високу динаміку попереднього періоду: в 2009 році сукупний експорт скоротився до 83%, взаємний експорт до 80%. Проте, регіон швидко відреагував на порушення ситуації на світовому ринку і відновив обсяги експортних операцій в дуже короткий період. Уже в 2010 році вартісні об'єми експорту перевершили не тільки рівень кризового року, але й 2008 року. Зауважимо, що для відновлення всієї світової торгівлі знадобилося два роки, а для Великобританії, Франції та Іспанії три роки.

Аналіз динаміки коефіцієнта покриття імпорту експортом показує, що доходи від експорту не покривають витрат на імпорт. За досліджуваний період видно, що експортних надходжень було достатньо для оплати імпортованих товарів (Рис. 2.5). Починаючи з 2010 року показник має тенденцію до зниження.

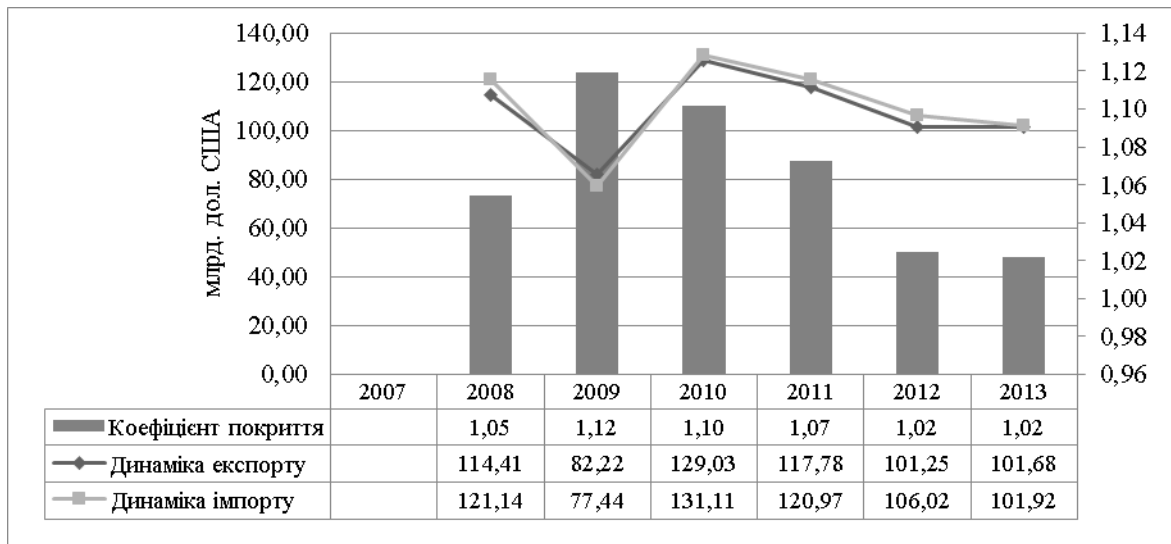

Рис. 2.5. Динаміка коефіцієнта покриття імпорту експортом країн за 2008-2014 роки

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

За рейтингом Всесвітнього Економічного форуму, найбільший індекс глобальної конкурентоспроможності 2014-2015 рр. отримали країни Сінгапур – 2 місце в рейтингу та Малайзія – 20 місце. Найменші показники у М'янми – 134 місце із 144. Також треба відмітити, що в рейтингу відсутні дані про конкурентоспроможність Брунею. У порівнянні з даними індексу за 2013-2014 рр. покращити свої позиції змогли Малайзія, Таїланд, Індонезія, Філіппіни, В'єтнам та М'янма. Проте, Лаос і Камбоджа у рейтингу за 2014-2015 рр. понизили свої показники на декілька значень [148].

Однією з характеристик, яку вважають важливою в аналізі торгівлі між країнами, є так звана взаємодоповнюваність, компліментарність експорту однієї країни з можливим партнером. Її визначають за допомогою індексу компліментарності торгівлі (ТСІ), що показує міру того, наскільки країни (або країна та регіон, регіони) є «природними торговими партнерами» в тому розумінні, що те, що одна країна експортує, збігається з тим, що інша країна імпортує, тобто наскільки попит однієї країни в міжнародній торгівлі збігається з пропозицією іншої.

На основі даних ЮНКТАД, розглянемо компліментарність держав-членів АСЕАН.

Таблиця 2.3

Показники індексу компліментарності держав-членів АСЕАН

Роки	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Бруней	0,12352	0,12625	0,11984	0,09489	0,10885	0,11688	0,11425
Камбоджа	0,0782	0,05587	0,06095	0,08986	0,07716	0,0937	0,09742
Індонезія	0,29966	0,42149	0,42961	0,37715	0,38179	0,3791	0,37588
Лаос	0,06286	0,0567	0,09219	0,09609	0,07845	0,10513	0,10673
Малайзія	0,55874	0,62159	0,65056	0,60051	0,57326	0,60419	0,62051
М'янма	0,07497	0,08664	0,08986	0,05817	0,10053	0,09743	0,0971
Філіппіни	0,36175	0,48443	0,47088	0,42439	0,40106	0,4516	0,46353
Сінгапур	0,62743	0,67932	0,67917	0,65409	0,63048	0,62918	0,62348
Таїланд	0,45822	0,56838	0,55109	0,53514	0,53949	0,53396	0,53673
В'єтнам	0,24787	0,27944	0,29974	0,37504	0,39376	0,40282	0,40161

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Аналізуючи компліментарність за період з 1995 року по 2013 рік можна виокремити трьох лідерів за даним показником, а саме Малайзію (експорт був компліментарний з імпортом АСЕАН приблизно на 62% (значення індексу 0,621), Сінгапур (експорт був компліментарний з імпортом АСЕАН приблизно на 62,3% (значення індексу 0,623), Таїланд (експорт був компліментарний з імпортом АСЕАН приблизно на 53,7% (значення індексу 0,537). І така тенденція зберігалася у продовж всього досліджуваного періоду.

Внутрішньогалузева торгівля характеризується торгівлею товарами, що належать до однієї групи товарів і не пов'язані з порівняльними перевагами.

Для дослідження стану внутрішньогалузевої торгівлі доцільно використовувати індекс внутрішньогалузевої торгівлі (Intra-Industry Trade Index).

Індекс приймає значення від 0 до 1. Якщо цей індекс дорівнює 1 то існує лише внутрішньогалузева торгівля, немає міжгалузевої торгівлі; і навпаки,

якщо індекс дорівнює 0 то існує лише міжгалузева торгівля і немає внутрішньогалузевої торгівлі.

Таблиця 2. 4

Показник подібності в експорті торгівлі товарами

Період	1995	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Бруней	0,184	0,165	0,142	0,118	0,122	0,132	0,102	0,114
Камбоджа	0,215	0,173	0,176	0,182	0,201	0,206	0,201	0,222
Індонезія	0,484	0,540	0,536	0,522	0,510	0,529	0,517	0,520
Лаос	0,296	0,231	0,199	0,210	0,206	0,187	0,214	0,199
Малайзія	0,715	0,788	0,693	0,719	0,710	0,697	0,717	0,727
М'янма	0,201	0,214	0,211	0,201	0,482	0,216	0,204	0,201
Філіппіни	0,470	0,614	0,548	0,548	0,544	0,528	0,555	0,579
Сінгапур	0,695	0,739	0,655	0,650	0,651	0,614	0,614	0,616
Таїланд	0,626	0,669	0,624	0,642	0,639	0,625	0,616	0,619
В'єтнам	0,367	0,421	0,393	0,420	0,418	0,436	0,438	0,458

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Індекс подібності сигналізує на скільки відрізняється структура експорту чи імпорту за видами продукції даної країни, або групи країн від його партнера, країни, або групи країн. Індекс розраховується і знаходиться в діапазоні від 0 до 1. Ближче значення до 1 свідчить про більшу схожість структури торгівлі між двома країнами або двома групами країн.

Найбільші значення показника Грубеля-Ллойда характерні для Індонезії, Малайзії, Філіппін, Сінгапуру та Таїланду, тобто найбільш розвинених економік Асоціації.

Так, наприклад, частка внутрішньогалузевої торгівлі в експорті товарів Таїланду з країнами АСЕАН у 2013 р. становила 69 %, а в імпорті – 73 %. Це підтверджує наявність у ряду країн аналогічних показників і сприяє поглибленню інтеграційних процесів та розвитку виробничої кооперації.

Таблиця 2. 5

Показник подібності в імпорті торгівлі товарами

Період	1995	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Бруней	0,461	0,394	0,439	0,462	0,438	0,435	0,503	0,501
Камбоджа	0,397	0,347	0,454	0,457	0,431	0,477	0,488	0,507

Продовження табл. 2.5.

Індонезія	0,669	0,641	0,761	0,765	0,751	0,763	0,764	0,774
Лаос	0,437	0,388	0,479	0,554	0,527	0,567	0,555	0,619
Малайзія	0,796	0,800	0,788	0,795	0,799	0,780	0,817	0,829
М'янма	0,481	0,522	0,554	0,560	0,453	0,552	0,546	0,546
Філіппіни	0,649	0,767	0,692	0,711	0,698	0,678	0,716	0,724
Сінгапур	0,784	0,838	0,793	0,790	0,771	0,759	0,761	0,755
Таїланд	0,809	0,787	0,724	0,740	0,726	0,724	0,740	0,730
В'єтнам	0,545	0,537	0,691	0,665	0,670	0,706	0,694	0,691

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Економіки країн АСЕАН характеризуються торгівельною взаємозалежністю та мають тенденцію до зближення. Для виміру міри інтенсивності двосторонніх товаропотоків між різноманітними парами економік використовуємо методику російський фахівців [64] та розрахуємо коефіцієнти інтенсивності двосторонніх товаропотоків. Зазначений коефіцієнт демонструє відношення частки країни і у імпорті країни j до частки країни і у світовому імпорті (за мінусом імпорту самої країни і). Таким чином, якщо коефіцієнт більше 1, то це свідчить про більшу інтенсивність торгівлі країни і з країною j в порівнянні зі світовим рівнем торгівлі країни і. Таким чином, даний коефіцієнт вказує на значимість країни j для експорту країни і.

Використовуючи дані про зовнішню торгівлю по країнах АСЕАН, автором було розраховано коефіцієнти інтенсивності двосторонніх товаропотоків між економіками цих країн за період з 2010-2014 рр. [Додаток Г].

Проаналізувавши представлені результати, можна стверджувати, що практично всі члени інтеграційного об'єднання є активними учасниками міжнародних торговельних відносин в межах АСЕАН.

Індонезія практично з усіма країнами угруповання (за виключенням Лаосу) демонструє значення коефіцієнту інтенсивності двосторонніх товаропотоків більше одиниці. З точки зору частки кожного з партнерів у

міжнародній торгівлі Індонезії їх можна розташувати у такому порядку – Сінгапур, Філіппіни, Малайзія. Відзначимо, що найактивніше торговельні зв'язки Індонезії з Сінгапуром.

Таблиця 2.6
Середні значення коефіцієнтів інтенсивності товаропотоків між країнами АСЕАН, 2000-2014 рр.

	Індонезія	Таїланд	Малайзія	Філіппіни	Сінгапур	В'єтнам	М'янма	Камбоджа	Лаос	Бруней
Індонезія	-	2,49	5,28	5,59	108,32	1,95	4,71	3,29	0,43	2,68
Таїланд	12,60	-	5,09	6,00	2,73	4,47	30,07	29,88	106,88	3,75
Малайзія	9,22	4,16	-	4,15	6,68	2,74	5,54	2,27	0,58	16,24
Філіппіни	3,63	3,06	1,98	-	4,67	1,71	0,65	0,66	0,07	0,76
Сінгапур	29,71	0,00	11,60	4,90	-	4,14	8,67	10,01	0,88	22,86
В'єтнам	2,20	1,58	2,96	4,66	1,09	-	2,41	48,69	24,17	1,07
М'янма	0,01	28,39	2,54	0,63	2,25	1,33	-	0,02	0,15	0,61
Камбоджа	0,27	1,54	0,88	0,18	4,84	2,53	0,05	-	1,11	0,34
Лаос	0,27	34,37	0,11	0,19	0,05	18,13	0,92	0,93	-	0,05
Бруней	5,86	2,14	2,49	1,15	1,12	3,44	0,01	0,01	0,01	-

Значно нижчі значення коефіцієнтів інтенсивності двосторонніх товаропотоків в рамках об'єднання демонструє Лаос та Бруней, в середньому дані значення становили 0,55. Найбільша частка товаропотоків для Лаосу з країнами АСЕАН припадає на Таїланд, а для Брунею на Індонезію.

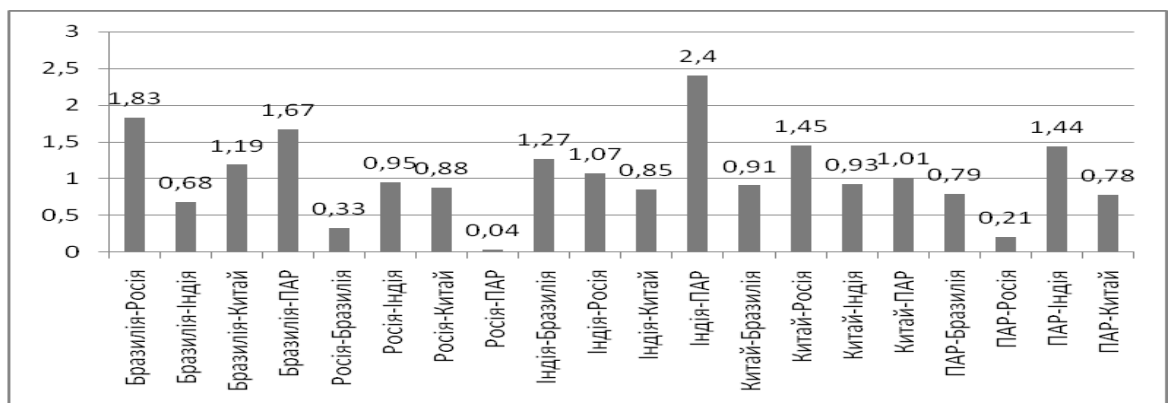

Рис. 2.6. Середні значення коефіцієнтів інтенсивності товаропотоків між країнами БРІКС, 2000-2012 рр. [64]

Для порівняння, використовуючи дані про зовнішню торгівлю по країнам БРІКС, розраховані коефіцієнти інтенсивності двосторонніх товаропотоків між економіками цих країн за період з 2000-2012р.

Проаналізувавши представлені результати, можна стверджувати, що найактивнішими учасниками міжнародних торговельних відносин між країнами БРІКС є Бразилія та Індія (рис. 2.6). Варто відмітити, що у порівнянні з країнами АСЕАН показники є значно нижчими. Це свідчить про більш тісні зв'язки в межах інтеграційного об'єднання АСЕАН.

Відповідно, проаналізувавши основні показники торговельно-економічного розвитку інтеграційного об'єднання АСЕАН можна розділити його на три періоди, а саме:

I період (1967-1985 роки) – створення та становлення Асоціації країн Південно-Східної Азії

II період (1985-2000 роки) – розширення членства в організації та нарощування темпів зростання.

III період (2000-2014 роки) – нова економічна політика.

За багато років АСЕАН набула унікального досвіду колективного формування спільної лінії поведінки на міжнародній арені, а також практики спільного знаходження рішень наявних проблем на основі послідовного застосування принципів консенсусу, взаємодопомоги, консультацій, довіри, толерантності та врахування інтересів всіх учасників. Є всі підстави вважати, що політична спадщина АСЕАН ще довгий час буде затребувана в масштабах складного і політично неоднорідного регіону, яким є Східна Азія.

Таких результатів економічного розвитку вони досягли за рахунок різних факторів. Наприклад, Бруней є провідним нафтоекспортером, отримуючи понад 84% прибутку від експорту нафти. Сінгапур є потужним регіональним і міжнародним центром торгівлі, маркетингу, послуг і розробок новітніх технологій, найважливішим транспортним і комунікаційним вузлом Південно-Східної Азії. Сінгапур – один з

фінансових центрів світу, оборот сінгапурської валютної біржі становить щорічно майже 160 млрд. дол. США. За цим показником він поступається лише Лондону, Нью-Йорку і Токію.

Отже, можна стверджувати, що Азіатсько-Тихоокеанський регіон претендує на роль серйозного партнера в системі міжнародних економічних відносин. Беручи до уваги все вище сказане, можна відмітити, що в даний час в країнах – членах АСЕАН спостерігається серйозний підйом економіки і пожвавлення економічної діяльності, що обумовлено двома факторами: експортом і високим внутрішнім попитом. У сукупності створюється враження, що в азіатському регіоні відбуваються ключові зміни, і що вони будуть впливати на решту країн світу. Підтвердженням цього є досягнення за останні десятиліття регіону: частка країн азіатського регіону з ринком, що формується в світовій торгівлі подвоїлася, а їх частка в світовому ВВП потроїлася тільки за останні два десятиліття. Крім того, створені країнами Східної, Південно-Східної та Південної Азії посилені основи політики і більш міцні інститути, особливо за останні десять років, витримали випробування економічного спаду і слугують фундаментом на майбутнє.

2.2. Вплив інвестиційних факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН.

Проаналізувавши основні показники торговельно-економічного розвитку країн – членів АСЕАН у попередньому підрозділі, можемо констатувати, що роль учасників цієї групи у світовій економічній системі помітно зростає. Разом з тим, відзначимо, що вага країни у світовому господарстві визначається не тільки розміром ВВП, а й її впливом на характер міжнародних економічних відносин. Одним з потужних інструментів такого впливу є потоки прямих іноземних інвестицій.

У рамках формування Економічного співтовариства позначено заходи сприяння формування інвестиційної зони АСЕАН, лібералізація переміщення інвестицій і капіталу на основі усунення обмежень.

Першу угоду з інвестицій в АСЕАН підписано в 1988 році як Угоду про захист інвестицій (ASEAN Guarantee Investment Agreement - IGA) [56].

Другою угодою стала – Угода по Інвестиційній зоні АСЕАН (ASEAN Investment Area - AIA), яка була підписана в 1998 році і носить пов'язаний характер. Метою угоди є формування конкурентоспроможної інвестиційної зони з більш ліберальним і прозорим режимом для зростання внутрішньорегіональних і позарегіональних інвестицій; підвищення конкурентоспроможності економік країн-учасниць; прогресивне зниження, або ліквідація інвестиційних бар'єрів.

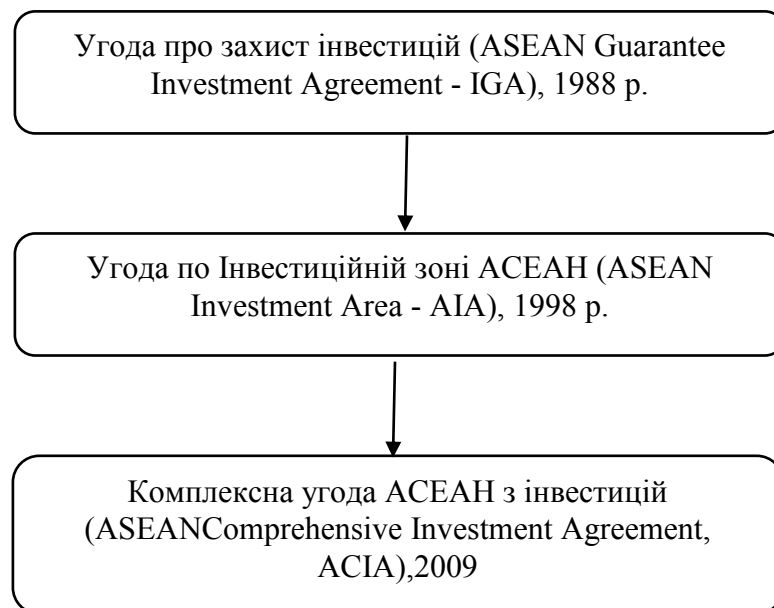

Рис.2.7. Етапи формування інвестиційної зони АСЕАН

*Складено автором

У 2009 році підписана Комплексна угода АСЕАН з інвестицій (ASEAN Comprehensive Investment Agreement, ACIA), що замінила Угоду щодо захисту інвестицій 1988 року та Угоду по Інвестиційній зоні АСЕАН (1998р.).

Зазначена угода спрямована на лібералізацію інвестиційного режиму, формування відкритого та вільного інвестиційного простору в Південно-Східній Азії. У ньому визначені загальні інвестиційні норми щодо лібералізації, захисту, сприяння і стимулювання припливу інвестицій; тимчасові рамки проведення інвестиційної лібералізації; переваги для інвесторів в країнах Асоціації; збереження преференційного режиму, визначеного ще в угоді 1998 року.

Нова угода має більш сильні статті щодо захисту прав та інтересів закордонних інвесторів на відміну від раніше підписаних угод. Відзначено необхідність гарантування вільного і відкритого інвестиційного режиму для інвесторів з метою розширення припливу ПІІ в економіку АСЕАН.

Це стало першою можливістю щодо формування єдиної інвестиційної зони країн Асоціації, розширення регіонального інвестиційного співробітництва, гарантування національного режиму та прозорості закордонним інвесторам.

Угода охоплює всі сфери промисловості, сільського господарства, рибальства, лісового господарства і галузі послуг.

Формування загального інвестиційного ринку – не просте завдання. Основна проблема полягає в збереженні стабільності капіталовкладень в економіку держав Асоціації.

За 2011-2014 роки приплив ПІІ в АСЕАН щорічно зростав і становив 136,2 млрд. дол. США в 2014 році, незважаючи на світове зниження на 16% в глобальних потоках (табл.2.7). Вперше, починаючи з 1993 року, цей показник перевищив обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в Китаї, що в свою чергу робить інтеграційне об'єднання АСЕАН найбільшим одержувачем ПІІ серед країн, що розвиваються.

Цьому сприяло ряд ключових подій, зокрема: МНК і інші компанії АСЕАН постійно розширюють свою діяльність в регіоні в ряді галузей промисловості. Регіональні стратегії вкладення ПІІ МНК та національними

компаніями АСЕАН залишаються одним з ключових аспектів інвестиційного ландшафту регіону.

У цілому країни Південно-Східної Азії привабливі для зарубіжних інвесторів, що видно на прикладі ПІІ. Іноземний капітал найактивніше йшов на нові ринки АСЕАН – до В'єтнаму, Лаосу, Камбоджі, а також на Філіппіни, в Сінгапур, Індонезію, а з Малайзії і Таїланду спостерігався відтік (табл.2.7). У Камбоджі інвестиції більше спрямовані в будівельну галузь в формі кредитних ресурсів, в Лаосі – енергетичну сферу у формі ПІІ (на спорудження 8 нових ГЕС і однієї ТЕС залучено 3,7 млрд. дол. США). У В'єтнамі внутрішні інвестиції зросли за обсягом в 2013 році на 7%, а іноземні майже на 9%, в 2014 показники були близькі до попереднього періоду. Уряд М'янми вперше за рахунок внутрішніх економічних реформ домогся залучення іноземних інвесторів шляхом включення країни в систему преференційної торгівлі з Європою, за рахунок чого вдалося залучити потік туристів і почати експорт газу.

Таблиця 2.7

Обсяги залучених ПІІ серед країн АСЕАН, 2000-2014, млн. дол. США

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Бруней	550	289	625	1,208	865	725	568
Камбоджа	149	381	783	892	1,557	1,275	1,727
Індонезія	-4,550	8,336	13,771	19,242	19,138	18,444	22,276
Лаос	34	28	333	467	294	427	913
Малайзія	3,788	4,064	9,156	12,001	9,400	12,297	10,714
М'янма	208	236	2,249	2,058	1,354	2,621	946
Філіппіни	2,240	1,854	1,298	1,816	2,797	3,860	6,201
Сінгапур	14,752	17,299	55,035	46,774	60,980	56,138	72,098
Таїланд	3,350	8,048	9,112	3,861	10,699	13,000	11,538
В'єтнам	1,289	1,954	8,000	7,519	8,368	8,900	9,200
Разом АСЕАН	21,809	42,489	100,360	95,838	115,453	117,687	136,181

*Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Отже, можна стверджувати, що країни АСЕАН протягом тривалого часу залишаються привабливими з точки зору залучення прямих іноземних інвестицій у світі, в 2010 році їх частка склала 7,9%, а в 2012 р. – 10,8%. Крім

того, серед найбільших реципієнтів ПІІ в 2014 році слід відзначити Сінгапур, його частка в світі складає 5,5%. Взаємні інвестиційні потоки зростають швидше і в 2014 році досягли 21,3 млрд. дол. США.

Разом з тим, під впливом кризи помітно зросла фінансова волатильність в цілому і на фондових ринках Південно-Східної Азії особливо. Ситуацію посилило зростання вартості біржових активів і обмінних курсів валют, викликане поверненням капіталу в регіон після зниження облікових ставок в США і ЄС. Тому загострилася потреба ретельно зважувати виграші і втрати від залучення додаткового обсягу портфельного капіталу в регіон.

Не менш важливим було поліпшення регіональних і національних заходів, сприятливих для залучення ПІІ. Основними з них були цінові переваги і ринкові фактори.

Таблиця 2.8

Потоки експорту ПІІ з країн АСЕАН, 2000-2014 рр. млн. дол. США

Країна/Період	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	Динаміка
Бруней	30,0	15,0	5,9	10,1	-422,0	-135,0	0,0	
Камбоджа	6,6	6,3	20,6	29,2	36,2	46,3	31,9	
Індонезія	–	3065	2664,3	7712,9	5421,7	6646,6	7077,3	
Лаос	4,2	-6,0	-0,6	0,9	-0,1	-43,7	2,0	
Малайзія	2026,1	3075,5	13399	15249	17143	14107	16445,5	
М'янма	125,0	189,0	616,0	339,0	1692	3647,0	6990,0	
Філіппіни	6650,3	11588	33377	24489,8	15147	28814	40659,9	
Сінгапур	-19,8	529,5	4467,3	6106,3	10487	12122	7691,5	
В'єтнам	0,0	65	900	950	1 200	1 956	1 15	
Таїланд	0,0	65,0	900,0	950,0	1200,0	1956,0	1150,0	
АСЕАН	8822	18528	55450	54887	50705	67160	80048	

* Розраховано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

У той же час, обсяг експорту ПІІ за зазначений період у країнах АСЕАН також продемонстрував тенденцію до зростання. Причому, лідерами за темпами зростання експорту ПІІ у 2014 р. в порівнянні з показниками 2000 року стали М'янми (обсяг вкладених ПІІ зріс у 55,3 рази), на тлі незначного зростання експорту ПІІ за 14 років у Сінгапурі (в 9 разів) та Малайзії (8,1 разів) (таблиця 2.8).

Ще в докризовий період країни АСЕАН займали незначне місце в міжнародному інвестиційному процесі відносно регіонального ВВП, близько 2 %. Швидке внутрішнє економічне зростання, сприятлива кон'юнктура світового ринку і лібералізація руху національного капіталу сприяли збільшенню експорту ПІІ країнами АСЕАН за останні 10 років, який досяг свого піку – 80,048 млрд. дол. США в 2014 році.

Загалом частка держав АСЕАН у накопиченні глобальних інвестицій ще не настільки велика в порівнянні з їх потенціалом, оскільки активний вивіз капіталів компаніями з цих країн почався відносно нещодавно, але, як прогнозується, їх питома вага може зрости вже в середньостроковій перспективі.

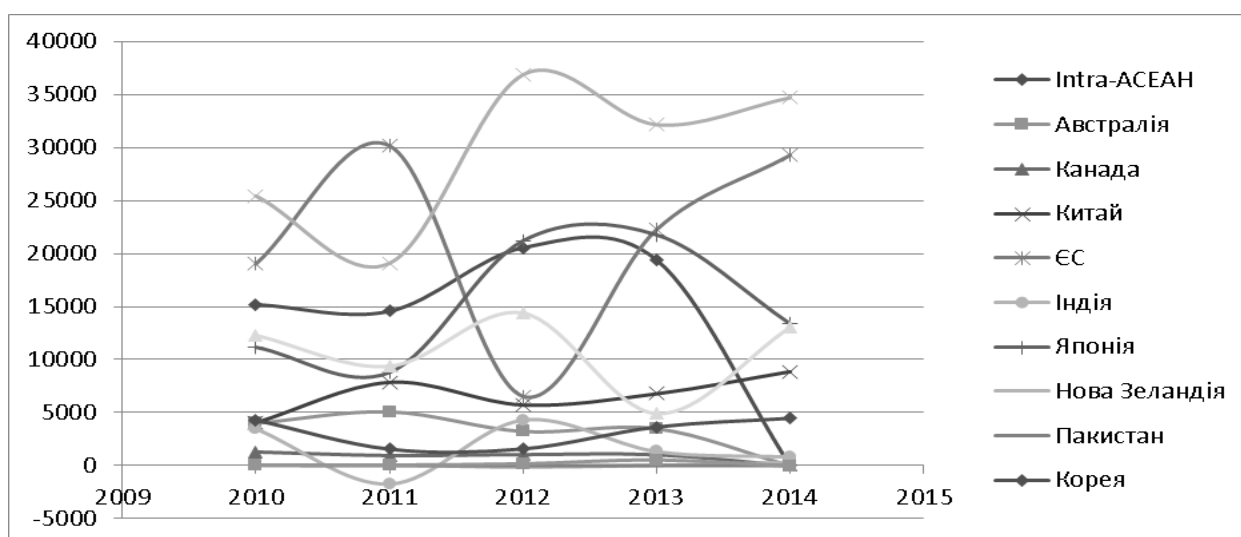

Рис.2.8. Щорічні потоки ПІІ АСЕАН із найбільших країн – інвесторів, 2010-2014 рр., млн. дол. США

*Побудовано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Основними джерелами надходження інвестицій в 2014 році залишилися такі ж, як і у 2013 році, а основними інвесторами були ЄС, Японія, США, Гонконг (Китай).

Зростання прямих іноземних інвестицій в 2014 році було також обумовлене збільшенням внутрішньо регіональних інвестицій та співпрацею головних діалогових партнерів АСЕАН. Вони включають в себе Австралію, Китай, ЄС, Республіку Корея і Сполучені Штати. Проте, потоки ПІІ з Японії в регіоні різко впали на 39%, і становлять 13,4 млрд. дол. США, що відображає загальну тенденцію глобальних ПІІ в 2014 році. Незважаючи на зниження ПІІ, Японія залишається найбільшим інвестором у виробничій діяльності регіону.

Взаємні інвестиційні потоки зросли на 26 % з 19,4 млрд. дол. США в 2013 році до 24,4 млрд. дол. США в 2014 році, що становить 18% від загального припливу інвестицій в регіон. Ця внутрішньо регіональна інвестиційна тенденція свідчить про зростаючий інтерес компаній АСЕАН у створенні потужного регіонального утворення, зокрема, в останні роки, в світлі нових можливостей і впливу Економічного співтовариства АСЕАН (АЕС) 2015.

Обсяг залучених ПІІ у виробництво знизився до 22,2 млрд. дол. США з 33,3 млрд. дол. США в 2013 році. Проте, таке різке падіння не вплинуло на загальний обсяг і було компенсовано за рахунок значних інвестицій в області фінансів з 28,3 млрд. дол. в 2013 році до 43,1 млрд. дол. в 2014 році. ПІІ в сільському господарстві також виросла з 2,3 млрд. дол. до 4,5 млрд. дол., у той час як інвестиції в добувну промисловість знизилася з 8,0 млрд. дол. до 7,3 млрд. дол. Потоки інвестицій з ЄС і США домінують в області фінансів, у той час як інвестиції компаній АСЕАН проявилися в первинному секторі (сільське господарство і гірничодобувна діяльність) і нерухомості.

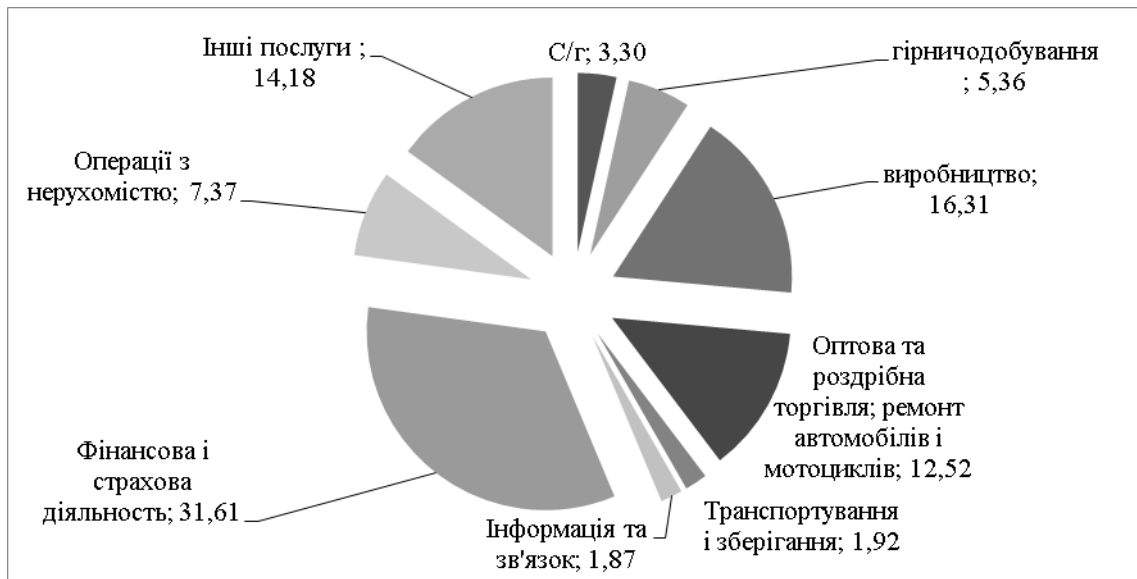

Рис.2.9. Частка залучених ПП за економічними секторами в 2014 р., %

*Побудовано за даними Unctadstat: [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Помітним аспектом мінливості ПП в АСЕАН є зростаюча частота передачі діяльності з виготовлення трудомісткого виробництва з місць з високими витратами в інші Азіатські економіки і в рамках АСЕАН до СLMV (Камбоджа, Лаос, М'янма і В'єтнам). Це сприяє розвитку подальшого зміцнення регіональних виробничих мереж і регіонального ланцюга – підвищення зв'язку між СLMV країнами і іншими державами-членами АСЕАН.

Цей промисловий зв'язок додає свій вклад у розвиток допоміжних галузей і підвищення виробничої конкурентоспроможності регіону, що спирається на комплементарні переваги місця розташування компанії. Крім того, підвищення регіональної економічної діяльності МНК і компаній держав-членів АСЕАН допомагає подоланню розриву розвитку в регіоні за рахунок інвестицій.

У питаннях інвестиційного співробітництва важливу роль відіграє стан інвестиційного клімату, що значно відрізняється між країнами АСЕАН (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Оцінка умов ведення бізнесу у країнах АСЕАН та місце у рейтингу
серед країн світу, 2016 р.*

Показник	Бруней	Камбоджа	Індонезія	Лаос	Малайзія
Простота ведення бізнесу	84(96)	127(145)	109(122)	134(167)	18(23)
Реєстрація підприємств	74(153)	180(173)	173(161)	153(89)	14(88)
Отримання дозволів на будівництво	21(75)	181(145)	107(61)	42(115)	15(109)
Підключення до системи електропостачання	68	145	46	158	13
Реєстрація власності	148(183)	121(116)	131(95)	66(161)	38(86)
Доступність кредитів	79(113)	15(87)	70(113)	70(150)	28(1)
Захист міноритарних інвесторів	134(119)	111(113)	88(41)	178(182)	4(4)
Податкове середовище	16(22)	95(58)	148(126)	127(113)	31(24)
Міжнародна торгівля	121(48)	98(127)	105(45)	108(168)	49(35)
Забезпечення виконання контрактів	113(160)	174(141)	170(146)	92(111)	44(59)
Закриття бізнесу	98(37)	82(183)	77(142)	189(183)	45(57)
	М'янма	Філіппіни	Сінгапур	В'єтнам	Таїланд
Простота ведення бізнесу	167	103(144)	1(1)	90(93)	49(12)
Реєстрація підприємств	160	165(162)	10(4)	119(116)	96(55)
Отримання дозволів на будівництво	74	99(111)	1(2)	12(69)	39(13)
Підключення до системи електропостачання	148	19	6	108	11
Реєстрація власності	145	112(102)	17(16)	58(40)	57(6)
Доступність кредитів	174	109(127)	19(14)	28(30)	97(71)
Захист міноритарних інвесторів	184	155(132)	1(2)	122(172)	36(12)
Податкове середовище	84	126(135)	5(5)	168(147)	70(88)
Міжнародна торгівля	140	95(68)	1(1)	99(74)	5(12)
Забезпечення виконання контрактів	187	140(118)	1(13)	74(32)	57(24)
Закриття бізнесу	162	140(118)	1(13)	74(32)	57(24)

*Складено автором за даними [Doing Business 2016: Measuring Regulatory Quality and Efficiency/ The World Bank // <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>]; <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB10-FullReport.pdf>] (в дужках наведені дані за 2010 р.)

Ключовою проблемою в інвестиційному співробітництві більшості країн АСЕАН з закордонними країнами є різний рівень автоматизації і розвитку

електронної митної системи. Суттєвим є й розкид країн АСЕАН у рейтингу Doing Business за показником «Простота ведення бізнесу»: якщо Сінгапур і Малайзія є безумовними лідерами рейтингу, то такі країни, як М'янма, Лаос і В'єтнам займають дуже низькі позиції. Згідно з рейтингом Світового банку [83], найгірші позиції за якістю середовища для ведення бізнесу займають М'янма та Лаос (167 та 134 місця), дещо кращі показники у Таїланді та Брунеї.

Окрему увагу в цьому контексті варто приділити таким показником, як кількість документів, необхідних при експорті та імпорті в країнах АСЕАН. Перше місце в рейтингу Doing Business за показником «Міжнародна торгівля» займає Сінгапур, де при експорті та імпорті потрібно чотири документи (коносамент, рахунок-фактура, митна декларація та пакувальний лист). Ці показники мають також важливе значення в процесі переговорів між країнами щодо укладання угод про вільну торгівлю.

Таблиця 2.10

Частка тарифних ліній з відповідним діапазоном митних зборів у
внутрішньо регіональній торгівлі АСЕАН

Країна	0-5 %	>5%	Інші
Бруней	99,3 %	0%	0,7%
Індонезія	98,9 %	0,2 %	1%
Малайзія	99,2%	0,1 %	0,7%
Філіппіни	99,4%	0,4%	0,3 %
Сінгапур	100%	0%	0%
Таїланд	100%	0%	0%
АСЕАН-6	99,4%	0,1 %	0,5 %
Камбоджа	98,3 %	1,7%	0%
Лаос	95,3 %	3,8 %	0,9 %
М'янма	99,4%	0%	0,7%
В'єтнам	96,6%	1,4%	2%
АСЕАН-4	97,4 %	1,7%	0,9 %
Разом	98,7%	0,7%	0,6%

*Складено автором на основі [82]

Головним механізмом усунення торговельних бар'єрів між країнами АСЕАН в рамках створення АФТА стала угода про загальний ефективний

преференційний тариф (Common Effective Preferential Tariff) [57], відповідно до якого країни – члени прийняли на себе зобов'язання про поетапне введення пільгових митних тарифів. За попереднім планом шість найбільш розвинених держав повинні були завершити виконання зобов'язань в рамках АФТА до 2015 року, а решта – до 2020 року. Пізніше були досягнуті домовленості про перенесення відповідних термінів на 2010 і 2015 рр. Зниження мита до 0-5% у пріоритетних галузях у рамках угоди АФТА здійснено у 2007 році для «шістки» країн і в 2012 році для інших країн АСЕАН. У табл. 2.10. представлені частки тарифних ліній з відповідним діапазоном мита у внутрішньорегіональній торгівлі країн АСЕАН у 2012 році. У всіх країнах АСЕАН для більш ніж 95% тарифних ліній діють мита в розмірі не більше 5%. Результативність створення АФТА щодо збільшення внутрішньорегіональної торгівлі поки не підтверджується статистикою.

Усунення торгових бар'єрів швидше було покликане створити більш комфортні умови для іноземних інвесторів і стимулювати таким чином приплив зарубіжних інвестицій.

Це сприяло притоку нових інвестицій та інтенсифікації виробничої кооперації в регіоні за рахунок іноземних інвесторів. Багато іноземних транснаціональних компаній (ТНК) стали видозмінювати виробничі ланцюжки в регіоні внаслідок усунення торговельних бар'єрів. Підтвердженням цього стала зміна виробничих ланцюжків внаслідок поглиблення інтеграційних процесів в регіоні в напрямках зовнішньоторговельних зв'язків закордонних ТНК, що оперують в Південно-Східній Азії.

Окрім створення АФТА в 1998 році було укладено спеціальну Рамкову угоду про створення Зони інвестицій АСЕАН, покликане створити більш привабливу інвестиційне середовище для іноземних інвесторів (АІА). АІА охоплює території всіх держав-членів Асоціації та є одним з основних інструментів залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій шляхом надання інвесторам національного режиму, податкових пільг, скасування обмежень

на частку іноземного капіталу та інших заходів з лібералізації сфери ПІІ. Одним з ключових спонукальних мотивів для створення АІА стала азіатська фінансова криза 1997-1998 рр., у результаті якої стався масовий відтік іноземного капіталу з Південно-Східної Азії. Щоб утримати в регіоні принаймні стратегічних інвесторів, країни АСЕАН прийняли рішення про допуск іноземних інвесторів у раніше закриті для них сектори економіки.

Відповідно до АІА країни АСЕАН також зобов'язалися на першому етапі надати іншим країнам-учасницям угоди режим найбільшого сприяння в сфері інвестицій без будь-яких винятків, а на другому етапі надати всім іноземним інвесторам національний режим (до 2010 року – інвесторам АСЕАН, до 2020 року всім інвесторам з третіх країн). Країнам, що здійснюють інвестиції в переробну промисловість, національний режим надається негайно.

Головними бенефіціарами збільшення потоків ПІІ з країн АСЕАН стали Індонезія і Сінгапур. Найбільші переваги в зв'язку зі створенням зони вільної торгівлі і лібералізацією інвестиційного режиму в рамках АІА і потім АСІА отримала Індонезія. Про це свідчить стрімке зростання припливу внутрішньорегіональних ПІІ у цю країну протягом усього ХХІ ст. Великі обсяги інвестицій направляються в промисловість (30 % в 2010-2013 рр.), фінансову сферу (25 %), сільське господарство (10 %) і видобувну галузь (6 %). Протягом 2010-2013 рр. особливо швидко збільшувалися прямі іноземні інвестиції в сільське господарство (з 4 % у 2010 році до 18 % в 2013 році) і видобувну промисловість.

Сінгапур залучає інвестиції з країн АСЕАН головним чином в фінансову сферу (68 %), торгівлю (11 %) і нерухомість (9 %). Найбільші обсяги інвестицій надходять з Малайзії (77%), вони пов'язані з використанням Сінгапуру як офшорної зони.

Крім Індонезії та Сінгапуру збільшують обсяги залучених інвестицій з АСЕАН Малайзія і В'єтнам. В обох країнах основні потоки ПІІ спрямовуються в промисловість.

На відміну від інших країн АСЕАН значні внутрішньорегіональні потоки ПІІ в Таїланд прямували до 2006 року, коли він привертав найбільший обсяг інвестицій серед всіх інших країн – членів АСЕАН. Проте, надалі його частка різко скоротилася і не відновилася до справжнього моменту. Серед причин такого скорочення – нестабільна політична ситуація в країні і дорожча робоча сила в порівнянні з більшістю інших країн регіону.

Поступово розширюється інвестиційне співробітництво більш розвинених країн АСЕАН з найменш розвинутими країнами регіону. Основна тенденція – розміщення трудомістких виробництв в країнах, що володіють дешевими трудовими ресурсами. Такі країни як Сінгапур, Малайзія і Таїланд здійснюють інвестиції в легку промисловість і сільське господарство таких країн, як Камбоджа і М'янма. Так, більше 60% внутрішньорегіональних інвестицій в Камбоджу направляється в сільське господарство [56].

З метою кількісної оцінки впливу факторів інвестиційного середовища національних економік країн АСЕАН, було використано кореляційно-регресійні моделі оцінки конкурентних переваг. Вихідними даними при цьому стали показники сукупної ставки оподаткування, ставка позичкового відсотка, частка високотехнологічного експорту – в якості факторних ознак; та частка залучення ПІІ країною – у якості результуючої змінної. Інструментом дослідження стали методи дослідження багатовимірної сукупності даних та встановлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між ними на основі використання множинної регресії (таблиця 2.11).

Зазначений метод дозволяє розрахувати статистику для визначених рядів даних з використанням методу найменших квадратів, щоб визначити міру залежності, яка найкращим чином апроксимує факторні ознаки з результуючою змінною. Рівняння, що виражає таку залежність в загальному вигляді, виражається, як:

$$Y = m_1X_1 + m_2X_2 + \dots + b,$$

де Y – залежна змінна; $X_1 \dots X_3$ – функції незалежних змінних; m – коефіцієнти, що відповідають кожній незалежній змінній X ; b – константа.

Таблиця 2.11

Вихідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі економік країн АСЕАН

Країна	Результуюча змінна, Y	Факторні ознаки, X (1990-2011 рр.)
Таїланд	Частка країни у залученні ПІІ, % від загального обсягу	Сукупна ставка оподаткування, % (x_1)
В'єтнам		Ставка позичкового відсотку, % (x_2)
Сінгапур		Частка високотехнологічного експорту, % від загального експорту країни (x_3)
Індонезія		
Філіппіни		

[складено автором]

У результаті проведених розрахунків отримано рівняння залежності результуючої ознаки від факторних показників для кожної країни АСЕАН (таблиця 2.12). Отримані результати свідчать про адекватність розрахованих моделей. Так значення середньоквадратичного відхилення (r^2) для всіх країн порівняно високі: 0,7955 – для Таїланду, 0,9241 – для В'єтнаму, 0,9704 – для Сінгапуру, 0,9670 – для Індонезії та 0,6672 – для Філіппін. Дані результати свідчать про наявність тісного зв'язку між факторними та результуючими змінними (на 79 % у Таїланді, 92 % – у В'єтнамі, 97 % – у Сінгапурі, 96 % – у Індонезії, 67 % – у Філіппінах).

Таблиця 2.12

Кореляційно-регресійні моделі оцінки конкурентоспроможності країн АСЕАН

Країна	Рівняння регресії
Таїланд	$Y = 1,559 - 0,06x_1 + 0,06x_2 + 0,04x_3$
В'єтнам	$Y = 1,93 - 0,026x_1 - 0,048x_2 + 0,02x_3$
Сінгапур	$Y = 0,39 - 0,099x_1 + 0,2x_2 + 0,1x_3$
Індонезія	$Y = 1,02 - 0,02x_1 - 0,02x_2 - 0,003x_3$

Продовження табл.2.12

Філіппіни	$Y = 1,86 - 0,046x_1 - 0,38x_2 + 0,01x_3$
Малайзія	$Y = - 0,347 + 0,58x_1 - 0,08x_2 - 0,01x_3$

За характером залежності змінних можемо відзначити, що результати розрахунків жодної країни не продемонстрували прямої залежності частки залучення ПІІ країни від всіх трьох обраних показників.

Разом з тим, результати розрахунків регресійної моделі для Таїланду, В'єтнаму, Сінгапуру, Індонезії та Філіппін продемонстрували обернену залежність показників частки залучення ПІІ країни (Y) від сукупної ставки оподаткування (X_1), що може свідчити про необхідність зниження сукупної ставки оподаткування для посилення залучення ПІІ. Для регресійної моделі оцінки привабливості інвестиційного середовища В'єтнаму, Індонезії, Філіппін та Малайзії визначальною особливістю є обернена залежність між результуючою змінною (частка залучення ПІІ країною) та показниками ставки позичкового відсотку (X_2). Зазначений характер залежності відбиває недостатній рівень ставки позичкового відсотку, що, за умов ефективно проведеної політики, може забезпечити високий рівень зворотного прибутку та стати додатковим джерелом залучення ПІІ.

Лібералізація, спрощення інвестицій в АСЕАН, рівне ставлення між інвесторами – АСЕАН і іноземними інвесторами допоможе країнам – членам об'єднання залучити більше інвестицій як в межах держав – членів, так і від партнерів за межами блоку. За розрахунками 2005-2011рр. темпи приросту середньої прибутку ПІІ склали 11% в АСЕАН, в світі – 6,9%, а в країнах, що розвиваються – 9,4%. У 2012 році за дослідженнями Американської торгово-промислової палати та Американської торговельної палати 85% опитаних з 356 американських компаній, що працюють в АСЕАН, вважають, що їх прибуток буде зростати в перспективі. Лібералізація, спрощення інвестиційних умов в АСЕАН буде знижувати витрати, збільшувати

прибуток і, таким чином, підвищить інтерес інвестора вкладати більше коштів.

Таблиця 2.13

Індекс ефективного прийому ПІІ в період 2004-2014рр

Країни АСЕАН	2005	2010	2014
Бруней	1.4	1.7	2.5
Камбоджа	2.8	2.5	3.5
Індонезія	1.4	0.4	0.9
Лаос	0.4	2.8	2.5
Малайзія	1.4	0.3	1.9
Філіппіни	0.9	0.6	0.5
Сінгапур	5.7	4.1	7.9
Таїланд	2.1	0.9	1.0
В'єтнам	1.8	3.9	3.7
Разом АСЕАН	1.9	1.1	1.7

Джерело: Складено за даними АСЕАН FDI Statistics Database, 2014

Серед країн АСЕАН, В'єтнам є країною, де іноземні інвестори зацікавлені в достатній мірі. За рівнем привабливості ПІІ перше місце займає Сінгапур (7,9), на другому місці – В'єтнам з відносно високим рівнем привабливості ПІІ (3,7), а середнє значення по АСЕАН становить (1,7) (див. Таблицю 2.13).

ПІІ мають потенціал через злиття і поглинання, філії ТНК створюють робочі місця, підвищують продуктивність, здійснюють обмін досвідом та технологіями, збільшують обсяг експорту та відіграють важливу роль в довгостроковому економічному розвитку країн, а саме, ПІІ – є найбільшим джерелом зовнішнього фінансування країн, що розвиваються. Третина світової торгівлі – це торгівля, що здійснюється всередині фірм (між філіями та головними компаніями). На цей час транснаціональні компанії присутні в АСЕАН, більшість з яких розширюються і шукають можливості для поглиблення інтеграційних процесів в межах АСЕАН. На території об'єднання присутні виробництва провідних світових брендів в автомобільному секторі (Toyota, Nissan, BMW, Honda, Ford); в електронній галузі (Samsung, Sony, Philips); фінансовому секторі (J.P. Morgan, Citi, VISA,

HSBC); інформаційних технологіях (IBM, Yahoo, Cisco); харчовій промисловості (Coca-Cola, McDonald`s, Pepsi, Nescafe, KFC); роздрібній торгівлі (Unilever, Procter & Gamble). Виробники електроніки Apple, Dell, HP, LG, Microsoft, Nokia, Panasonic, Samsung, Sony, Toshiba побудували значну кількість підприємств, розміщених в різних країнах-членах АСЕАН.

Одним із основних творчих центрів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є Сінгапур. Основні бізнес-центри обслуговування знаходяться в Філіппінах. Таїланд служить маркетинговим центром для косметичної продукції, тканин і меблів. Виробництво ведеться в 6 країнах АСЕАН: Індонезії, Малайзії, Філіппінах, Сінгапурі, Таїланді і В'єтнамі, де можна прослідкувати всі етапи створення ланцюгу доданої вартості продукції. Інвестиційний клімат стає більш сприятливим.

Зрушення в залученні ПІІ відбуваються і в менш розвинених країнах – членах АСЕАН. Останнім часом порівняльна перевага дешевої робочої сили простежується у В'єтнамі, Камбоджі, Індонезії, що в свою чергу дозволило залучити інвестиції в текстильну галузь.

Разом з тим, існує ризик виникнення різних проблем, для прикладу, у В'єтнамі. Інвестиції сконцентровані в області переробної промисловості, виробництві і реалізації. Головною перевагою В'єтнаму є дешева робоча сила. Проте, з плином часу ця перевага буде зменшуватися, особливо з посиленням конкуренції нових членів АСЕАН: Камбоджі, Лаосу і М'янми.

Можна сказати, що лібералізація інвестицій є важливою умовою для створення єдиного ринку і виробничої бази в Єдиному Економічному співтоваристві АСЕАН. Угода про лібералізацію інвестиційного режиму в рамках Економічного співтовариства АСЕАН домоглася прогресу, особливо в рамках рівності інвесторів за межами АСЕАН. ПІІ з країн – членів АСЕАН складають велику частку (85%) від загального обсягу ПІІ в АСЕАН. Така політика сприяє збільшенню внутрішньорегіональних інвестицій та інвестицій іноземних інвесторів в регіоні. Згуртованість в рамках АСЕАН

буде сприяти притоку ПІІ в АСЕАН і одночасно сприяти формуванню необхідної інтеграції в межах виробничого ланцюга в регіоні.

Проте, проблеми, що постають перед менш розвиненими конкурентоспроможними країнами АСЕАН в залученні ПІІ, будуть поглиблюватися.

Отже, виникає питання, як впливають ПІІ на реальний сектор національної економіки окремої країни та інтеграційного об'єднання в цілому.

Залучення інвестицій створює умови для реального поліпшення виробничої структури національних економік країн АСЕАН, створення нових високотехнологічних виробництв, модернізації основних фондів і технічного переозброєння багатьох підприємств, ефективного використання наявного потенціалу кваліфікованої робочої сили, впровадження передових досягнень в області менеджменту, маркетингу і ноу-хау, наповнення внутрішнього ринку якісними товарами національного виробництва з одночасним збільшенням обсягів експорту в зарубіжні країни.

За участю іноземного капіталу, в тому числі ПІІ, в країнах АСЕАН вирішуються такі економічні завдання:

- підвищується ефективність експортного потенціалу, шляхом подолання сировинної спрямованості;
- підвищується науково-технічний рівень виробництва за допомогою нової техніки і технологій, методів управління і збуту продукції;
- збільшуються податкові надходження до державного бюджету;
- створюються сприятливі умови для розвитку відсталих і депресивних районів;
- створюються нові робочі місця в національній економіці;
- використовується сучасний виробничий та управлінський досвід через навчання і перепідготовку кадрів;
- досягається економічна самостійність окремої країни та організації АСЕАН в цілому.

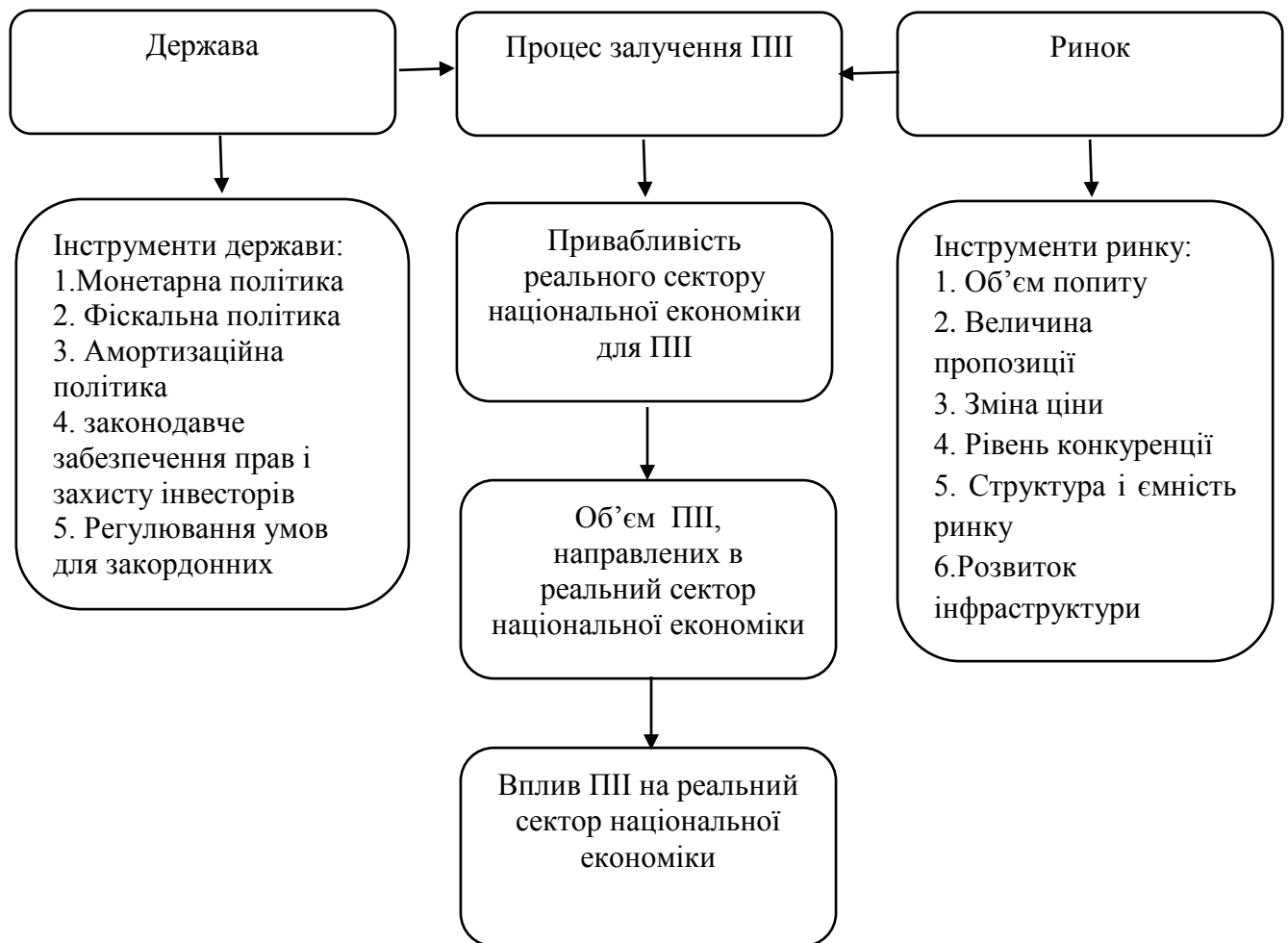

Рис.2.10. Вплив ПІІ на реальний сектор національної економіки

*Систематизовано автором

Особливістю руху капіталу в сучасних умовах є включення все більшого числа країн у процес вивезення та ввезення іноземних інвестицій. Якщо раніше окремі країни АСЕАН були, як правило, або експортерами, або імпортерами іноземного капіталу, то на цей час більшість з них одночасно і ввозять, і вивозять капітал у різних формах.

Підсумовуючи, слід відзначити, що саме економічна інтеграція Південно-Східної Азії є ключовим фактором динамічного зростання потоків прямих інвестицій всередині АСЕАН. Найбільший вплив на внутрішньорегіональні потоки ПІІ надає лібералізація умов допуску ПІІ. Головними бенефіціарами з точки зору зростання обсягів залучених внутрішньорегіональних інвестицій виступають країни з високою

концентрацією ресурсо-орієнтованих і затрато-орієнтованих ПШ, такі як Індонезія, В'єтнам, М'янма. У свою чергу більш розвинені країни АСЕАН, такі як Сінгапур, Малайзія і Таїланд, отримують ряд переваг, пов'язаних з можливістю використання більш дешевих ресурсів (сировина, робоча сила) слаборозвинених країн.

Сьогодні уряди держав-членів АСЕАН продовжують вживати заходи, сприятливі для інвестицій, зокрема щодо підвищення прозорості та поліпшення інвестиційного середовища, реформування національної інвестиційної політики, політики в галузі промислового розвитку, стимулів та податкових реформ, раціоналізації інвестиційних процедур, посилення інституційної підтримки для інвесторів, встановлення економічних зон і розвитку інфраструктури.

Держави-члени також беруть участь у підписанні двосторонніх та регіональних угод, пов'язаних з інвестиціями. Вони включають інвестиційні угоди про вільну торгівлю АСЕАН з партнерами по діалогу та всебічному економічному партнерстві.

Досягнення четвертий рік поспіль збільшення припливу ПШ в 2015 році, швидше за все, є викликом для регіону. Національні уряди держав-членів АСЕАН стали ініціаторами економічних перетворень, чітко ставлячи мету і намічаючи перспективи розвитку, оптимально вибираючи методи для досягнення поставлених мети, і коригуючи курс реформ відповідно до змін світової та регіональної ринкової кон'юнктури.

2.3. Стан інноваційної діяльності в країнах АСЕАН

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. технології, до яких додалися інновації, перетворилися на один із головних факторів виробництва, а рівень інноваційного (технологічного) розвитку країни став визначальним на її шляху до примноження національного багатства та забезпечення добробуту нації.

Інноваційний розвиток країн передбачає формування інноваційних економік, що являють собою економіку суспільства, заснованого на знаннях, інноваціях, позитивному ставленні до нових ідей, нових машин, систем і технологій, готовності їх практично реалізувати в різних сферах людської діяльності [1]. Таким чином, нині конкурентоспроможною може бути лише наукомістка, високотехнологічна економіка з високим рівнем комп'ютеризації продуктивних сил і робочих місць, тобто інноваційна економіка. Такій економіці властиві інтегровані форми організації як самого відтворення, так і окремих його фаз.

Інноваційний розвиток країни є результатом свідомо реалізованої інноваційної політики, що покликана об'єднувати науку, техніку, освіту, фінансову систему, виробництво, споживання і орієнтована на розвиток високотехнологічних виробництв та використання інтелектуальних ресурсів.

Реалізація заходів, основним та найбільш ефективним з яких є міжнародний трансфер технологій, зі створення зазначених умов може допомогти країнам, що розвиваються, та перехідним економікам досягти характерних рис інноваційної економіки, а саме стабільного зростання частки наукомісткого сектору виробництва, зокрема в доданій вартості та зайнятості; активного запровадження інновацій в економіці, яке б супроводжувалося зниженням матеріало- та енергомісткості виробництва, зростанням продуктивності праці й відповідно підвищенням конкурентоспроможності країни; розширення кластерів високотехнологічних виробництв; чітко визначеної спрямованості відтворювального процесу на досягнення високої технологічної конкурентоспроможності країни за рахунок наукових знань, технологій та інформації; наявності соціально-економічної інфраструктури, релевантної завданням зростання технологічної конкурентоспроможності до рівня найрозвинутіших країн світу; наявності технологічного й виробничого потенціалу (матеріальні і людські ресурси, що здатні забезпечити випуск конкурентної високотехнологічної продукції).

Інновації є ключем до успіху підприємницької діяльності і з точки зору сучасних підприємств поширюються також на область наукових досліджень і конструкторських розробок (НДДКР). Підприємства інвестують в широкий набір нематеріальних інноваційних активів, таких, як бази даних, програмне забезпечення, патенти, проектування, нові організаційні процеси і схеми бізнес-управління. Ці нематеріальні інноваційні активи складають капітал, заснований на знаннях, - інтелектуальний капітал (ІК).

Таблиця 2.14

Список країн АСЕАН за індексом людського розвитку (ІЛР) у 2013 році

№	Країни	ІЛР	Місце (в світі)	Категорія
1	Індонезія	0,684	108	Середній ІЛР
2	Малайзія	0,777	62	Високий ІЛР
3	Таїланд	0,722	89	Високий ІЛР
4	В'єтнам	0,638	121	Середній ІЛР
5	Сінгапур	0,901	9	Дуже високий ІЛР
6	Камбоджа	0,584	136	Середній ІЛР
7	Лаос	0,569	139	Середній ІЛР
8	Бруней	0,852	30	Дуже високий ІЛР
9	Філіппіни	0,660	117	Середній ІЛР
10	М'янма	0,524	150	Низький ІЛР

*Складено автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), 2014.

У той же час ряд емпіричних досліджень дозволяють включити до складу факторів, що зміцнюють інноваційний потенціал, імпорт засобів виробництва і прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які сприяють накопиченню знань і посилення потенціалу через трансфер технологій національним компаніям, або безпосередньо, за допомогою ліцензування та передачі технологій, або опосередковано - за рахунок накопичення ноу-хау місцевим персоналом.

По доповіді Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), за індексом мережевої готовності 2015 року, що характеризує рівень розвитку

інформаційного-комунікаційних технологій (ІКТ), СРВ займає 85 місце з 143 країн. По доповіді «Глобальний індекс інновацій-2015» міжнародної бізнес-школи INSEAD, Корнельського університету і Всесвітньої організації інтелектуальної власності В'єтнам посів 52 місце з 141 країн, Сінгапур – 7 місце, Малайзія – 32 місце. Також відсоток високотехнологічних застосувань низький, лише близько 20%, тоді як в інших країнах регіону АСЕАН, таких як Філіппіни – 29%, Малайзія – 51%, Сінгапур – 73%. Старі технології і техніка створили низькоякісні і нестабільні товари, обмежуючи здатність конкурувати за ціною (ціна національної продукції, як правило, вище, ніж продуктів, що імпортуються від 20 до 40 %). Це є наслідком використання технології затримки двох або трьох поколінь. Одним з ключових чинників для технологічних інновацій науки і техніки є людські наукові ресурси.

Останні дані цього обстеження свідчать, що в трудових ресурсах 71,9 % мають вищу освіту, 26,9 % – коледж, 0,9 % – майстри, 0,14 % – вчену ступінь.

Інтеграція країн АСЕАН сприятиме розвитку і реалізації наявного науково-технологічного та інноваційного потенціалу. Частка високотехнологічного експорту в структурі експорту країн інтеграційного об'єднання, порівняно з іншими країнами та країнами, досить слабо інтегрована в глобальний інноваційний простір (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Рівень інтеграції національних галузей високотехнологічного виробництва в світове господарство, 2015 р.*

Економіка	Експорт ВВП, %	Економіка	Експорт ВВП, %	Економіка	Експорт ВВП, %
Індія	0,97	Люксембург	1,99	США	8,97
Індонезія	3,47	Маврикій	11,76	Сінгапур	29,95
Ірландія	5,75	Мадагаскар	0,06	Таїланд	16,03
Ісландія	0,15	Малаві	0,63	Танзанія, Об'єднана Республіка	0,78
Іспанія	1,13	Малайзія	28,73	Туреччина	1,52
Італія	1,67	Мальта	15,17	Уганда	0,67

Продовження табл. 2.15

Казахстан	0,84	Марокко	2,71	Угорщина	11,95
Камбоджа	0,60	Мексика	16,03	Україна	0,96
Камерун	0,03	Мозамбік	0,03	Уругвай	0,10
Канада	1,93	Молдова	0,20	Фіджі	4,33
В'єтнам	23,97	Монголія	0,07	Філіппіни	34,62
Китай	25,94	Намібія	0,87	Фінляндія	2,62
Кіпр	4,98	Непал	0,01	Франція	3,86
Колумбія	0,18	Нігер	0,40	Хорватія	2,01
Латвія	9,80	Німеччина	4,52	Швейцарія	1,02
Литва	2,94	Нова Зеландія	0,88	Швеція	6,92
Ліван	1,04	Норвегія	0,88	Шрі Ланка	0,62

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>

**Примітка: Для України розрахункове значення – на основі даних за 2010 р.

Варто відмітити, що існує тісний зв'язок між рівнем конкурентоспроможності країни та рівнем її інноваційного розвитку, що впливає з викладених вище умов досягнення розвинутими країнами ефективною та конкурентоздатною економіки.

Таблиця 2.16

Рейтинг країн у глобальному інноваційному індексі у 2015 р.

Країна	Місце	Оцінка	Країна	Місце	Оцінка	Країна	Місце	Оцінка
Швейцарія	1	68,3	Гонконг (Китай)	11	57,2	Франція	21	53,6
Велика Британія	2	62,4	Німеччина	12	57,1	Ізраїль	22	53,5
Швеція	3	62,4	Ісландія	13	57	Естонія	23	52,8
Нідерланди	4	61,6	Корея, Республіка	14	56,3	Чеська Республіка	24	51,3
Сполучені Штати Америки	5	60,1	Нова Зеландія	15	55,9	Бельгія	25	50,9
Фінляндія	6	60	Канада	16	55,7	Малайзія	32	46
Сінгапур	7	59,4	Австралія	17	55,2	В'єтнам	52	38,3
Ірландія	8	59,1	Австрія	18	54,1	Таїланд	55	38,1
Люксембург	9	59	Японія	19	54	Філіппіни	83	31,1
Данія	10	57,7	Норвегія	20	53,8	Камбоджа	91	30,4

*Джерело: The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf [98].

У сучасному глобалізованому світі конкурентоспроможними є національні економіки розвинутих країн та країн, що останніми роками розвиваються динамічними темпами, тобто країни, що відносяться до числа інноваційно-орієнтованих економік і частково до економік, орієнтованих на ефективність.

Глобальні інноваційні позиції посідають фактично ті ж самі країни, що очолюють рейтинг міжнародної конкурентоспроможності національних економік (табл. 2.16), що ще раз вказує на взаємозв'язок конкурентоспроможності країни та рівня її інноваційно-технологічного розвитку. Позиції країн у рейтингах можуть трохи відрізнятись, але загальна тенденція є повністю збереженою.

Існує значна нерівність в інноваційному та технологічному розвитку десяти членів АСЕАН. За даними Global Innovation Index 2015 (Cornell University, INSEAD) Сінгапур займає 7-е місце в рейтингу, Малайзія – 32 місце. Лише ці дві країни входять в топ-50 даного рейтингу [106].

Високу конкурентоспроможність та інноваційність економік розвинених країн можна пояснити тим фактом, що для розбудови інноваційної економіки необхідною умовою є наявність значних фінансових ресурсів, що безумовно є саме в розвинених країн, і тому саме країни цієї групи отримують найбільше переваг від реалізації інноваційної моделі розвитку.

Таблиця 2.17

Загальний обсяг валових витрат на НДДКР, млрд. дол. США

Показник	Валові витрати на НДДКР (млрд. дол. США)				Частка в світових валових витратах на НДДКР (%)			
	2007 р.	2009 р.	2011 р.	2013 р.	2007 р.	2009 р.	2011 р.	2013 р.
Період/Країни								
Весь світ	1 132,3	1225,5	1340, 2	1 477,7	100	100	100	100
Країни з високим рівнем доходу	902,4	926,7	972,8	1 024	79,7	75,6	72,6	69,3
Країни з вище середнім рівнем доходу	181,8	243,9	303,9	381,8	16,1	19,9	22,7	25,8

Продовження табл. 2.17

Країни з нище середнім рівнем доходу	46,2	52,5	60,2	68	4,1	4,3	4,5	4,6
Країни з низьким рівнем доходу	1,9	2,5	3,2	3,9	0,2	0,2	0,2	0,3
ЄС	251,3	262,8	278	282	22,2	21,4	20,7	19,1
АСЕАН	328,8	378,8	455,1	545,8	29	30,9	34	36,9
ОЕСР	860,8	882,2	926,1	975,6	76	72	69,1	66
G20	1 042,6	1 127	1231,1	1 358,5	92,1	92	91,9	91,9

*Розраховано за даними UNESCO Institute for Statistics Database: UNESCO Institute for Statistics: Gross domestic expenditure on R&D (GERD) Summary[Electronic Resource]. – Mode of access: http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=SCN_DS&popupcustomise=true&lang=en

Примітка: Цифри ВВНДДКР виражені в дол. За паритетом купівельної спроможності (ПКС). Крім того, у великому числі країн, що розвиваються країн дані охоплюють не всі сектори економіки.

Одним із найважливіших показників інноваційної діяльності є валовий внутрішній обсяг витрат на дослідження та розробки. Він включає обсяг витрат бізнесу на проведення науково-дослідної діяльності, обсяги фінансування науково-дослідної діяльності державою та закордонне фінансування.

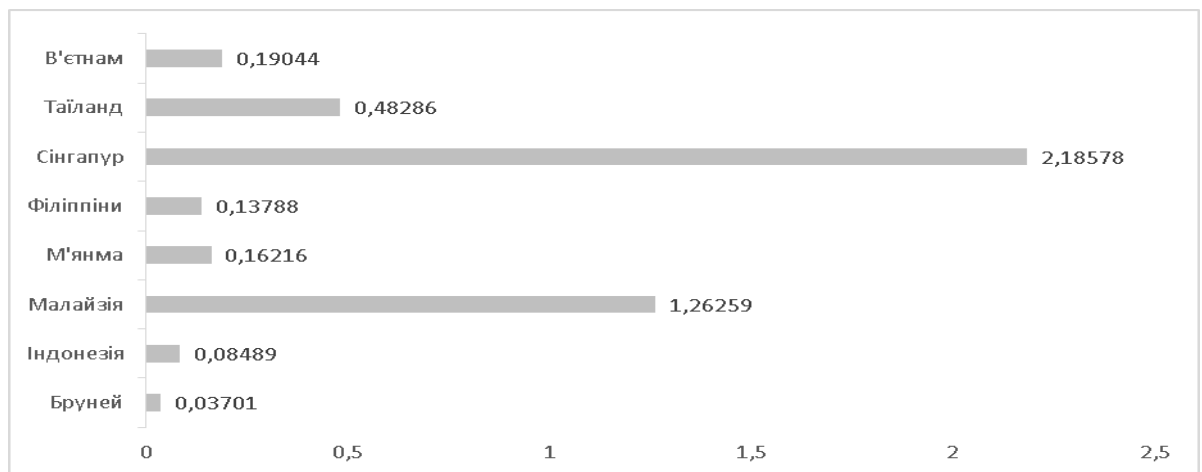

Рис.2.11. Витрати НДДКР у структурі ВВП в основних країнах АСЕАН у 2014 році, %

* Побудовано за даними UNESCO Institute for Statistics:: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource].– Mode of access: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=115#>

Витрати на науково-дослідну діяльність є одним із ключових факторів інноваційного розвитку та забезпечення високого рівня

конкурентоспроможності економіки. Зважаючи на це, країни проводять інноваційну політику, спрямовану на стимулювання інвестицій у дослідження та розробки.

Витрати на розробки та дослідження в країнах АСЕАН як і раніше залишаються на низькому рівні, проте аналізуючи дані таблиці 2.17 мають тенденцію до збільшення. У багатьох країнах АСЕАН відсутні точні дані. На Рис. 2.11 показано порівняння витрат на НДДКР в країнах АСЕАН. Показник Сінгапуру (2,1%) нижче, ніж у Південній Кореї (4,0%) і Японії (3,4%), але вище, ніж у Китаю (2,0%), що свідчить про те, що Сінгапур знаходиться на рівні основних розвинених країн і виділяється з інших країн членів АСЕАН.

Таблиця 2.18

Загальносвітові показники наукових публікацій, 2008 року і 2014 р

Країни	Загальна к-сть публікацій		Зміни (%)	Частка від світового показника (%)		Число публікацій на млн. жителів		Публікації з міжн. співавторами (%)	
	2008 р.	2014 р.		2008 р.	2014 р.	2008 р.	2014 р.	2008 р.	2014 р.
Весь світ	1 029 471	1 270 425	23,4	100	100	153	176	20,9	24,9
ЄС	379 154	432 195	14	36,8	34	754	847	37,7	45,5
АСЕАН	224 875	395 897	76,1	21,8	31,2	105	178	23,7	25,2
ОЕСР	801 151	899 810	12,3	77,8	70,8	654	707	25,8	33,3
G20	949 949	1 189 605	25,2	92,3	93,6	215	256	22,4	26,2

* Джерело: Дані з довідника Thomson Reuters Web of Science Citation Index Expanded (розширений Індекс цитування наукових статей)

Показники інноваційної активності в цьому регіоні в цілому низькі. В регіоні випускається 31,2 % від загального числа наукових публікацій (2014р.) в світі, і при цьому реєструється лише 27,6 % загальносвітового обсягу патентів (2013 р.). Більш того, значна частка цих патентів припадає на дві країни: Сінгапур і Малайзію. Для таких країн, як В'єтнам і Камбоджа, задача полягатиме у використанні знань та навичок великих іноземних компаній, що діють на їх території, для досягнення такого ж рівня професіоналізму серед місцевих постачальників і фірм.

Таблиця 2.17

Загальна кількість патентів

Країна/Період	Загальна кількість		Частка від світового показника (%)	
	2008 р.	2013 р.	2008 р.	2013 р.
Весь світ	157 768	277 832	100	100
Країни з високим рівнем доходу	149 290	258 411	94,6	93
Країни з вище середнім рівнем доходу	2 640	9 529	1,7	3,4
Країни з нище середнім рівнем доходу	973	3 586	0,6	1,3
Країни з низьким рівнем доходу	15	59	0	0
ЄС	24 121	45 401	15,3	16,3
АСЕАН	44 515	76 796	28,2	27,6
ОЕСР	148 658	257 066	94,2	92,5
G20	148 608	260 904	94,2	93,9

* Примітка: Сума чисел і процентних часток по різних регіонах перевищує підсумковий показник, оскільки патенти, що належать кільком винахідникам з різних регіонів, зачитуються по кожному з цих регіонів.

Джерело: Дані Бюро патентів і товарних знаків Сполучених Штатів Америки (USPTO) PATSTAT

Не менш важливим показником інноваційної діяльності, ніж витрати на науково-дослідну роботу, є роялті та ліцензійні платежі, що виступають основним джерелом інформації про передачу технологій та ступінь інтернаціоналізації технологічних потоків. На відміну від витрат на науково-дослідну діяльність, роялті та ліцензійні платежі – це платежі за готові технології. Останніми роками міжнародні потоки платежів за технології збільшилися, що вказує на зростання рівня міжнародної передачі знань (табл. 2.18). Потоки роялті та ліцензійних платежів певною мірою відбивають характер міжнародної торгівлі результатами науково-дослідної діяльності. Протягом досліджуваного періоду загальносвітові обсяги платежів за використання інтелектуальної власності зростали.

У ряді країн виплати за користування знаннями зросли набагато більше порівняно з загальносвітовим значенням. Лідерами за зростанням обсягів виплат за користування інтелектуальною власністю стали Естонія, Польща, Румунія, Індія, Латвія, Литва, Китай – більш як тридцятикратне зростання виплат, у РФ обсяг таких виплат зріс найбільше (зростання в 1900 разів).

Таблиця 2.18

Виплати за користування інтелектуальною власністю, млрд. дол. США*

Країна/Показник	2000		2007		2010		2014		2015	
	Виплати	Надходження	Виплати	Надходження	Виплати	Надходження	Виплати	Надходження	Виплати	Надходження
Бруней	-	-	0,01	-	-	-	-	-	-	-
Камбоджа	0,00	-	0,01	0,00	0,01	0,00	0,02	0,00	-	-
Індонезія	-	-	1,09	0,03	1,62	0,01	1,86	0,06	-	-
М'янма	-	0,01	-	-	-	-	-	-	-	-
Малайзія	0,54	0,02	1,19	0,04	1,32	0,10	1,42	0,08	1,26	0,09
Філіппіни	0,20	0,01	0,39	0,01	0,45	0,00	0,55	0,01	0,61	0,01
Сінгапур	5,04	0,06	9,63	0,70	16,61	0,98	19,78	3,78	17,29	3,30
Таїланд	0,71	0,01	2,29	0,05	3,08	0,15	3,97	0,21	4,13	0,16
В'єтнам	0,00	0,00	0,06	0,02	0,00	0,00	7,63	0,66	7,63	0,66

*Побудовано за даними The World Bank database: Indicators: Charges for the use of intellectual property, receipts (BoP, current US\$)[Electronic Resource]. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.ROYL.CD>; Charges for the use of intellectual property, payments (BoP, current US\$)[Electronic Resource]. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.ROYL.CD>

Значне зростання виплат за користування ліцензіями та патентами відбулося також майже в усіх країнах членах АСЕАН.

Витрати за користування інтелектуальною власністю за абсолютними показниками найбільше зросли в Сінгапурі – на 12,24 млрд. дол., В'єтнамі – на 7,629 млрд. дол., Таїланді – більш як на 3 млрд. дол. США.

Найбільший обсяг потоків платежів за технології станом на 2014 рік було зафіксовано до економіки Сінгапуру, Німеччини, Японії, Великобританії, Франції та Ірландії, причому для всіх зазначених країн, окрім Ірландії, обсяг надходжень за технології перевищував обсяг платежів.

Отже, проведений аналіз про міжнародну торгівлю високотехнологічною продукцією, платежі за користування знаннями, витрати на науково-дослідну діяльність дозволяє сформулювати уявлення про роль інноваційної діяльності кожної країни АСЕАН в інтеграційному процесі цього регіону [Додаток Д].

Сінгапур має особливий статус і є єдиною країною в АСЕАН, що демонструє високу продуктивність, розвивається на рівні з країнами Заходу та такою країною, як Японія. Хоча вплив його НДДКР на світовому рівні не значний.

Вважається, що Малайзія і Таїланд знаходяться на відносно високому рівні поруч із Сінгапуром. Ці дві країни, як і Сінгапур, мають рівень, достатній для розробки взаємовідносин з дослідниками Японії, Китаю і Південної Кореї.

Досвід технологічно розвинутих країн також свідчить про те, що продуманий механізм державного рівня з обґрунтування та визначення пріоритетів, надійного моніторингу їхньої реалізації є обов'язковою умовою ефективної інноваційної політики. Інноваційна політика кожної держави орієнтована на забезпечення потреб національної інноваційної системи. У будь-якому випадку ключовим елементом та кінцевою ланкою направленості цих дій є міжнародний трансфер технологій.

Південно-Східна Азія успішно подолали глобальну фінансову кризу 2008 року, причому багатьом країнам вдалося уникнути економічного спаду. Підвищити економічне зростання в цьому регіоні і стимулювати як транскордонну мобільність дослідників, так і їх більш вузьку спеціалізацію є пріоритетним завданням країн – членів. Тим часом демократичні реформи в М'янмі призвели до пом'якшення міжнародних санкцій, відкривши перспективи для зростання, особливо з урахуванням того, що уряд заохочує експортно орієнтовані галузі промисловості. План дій АСЕАН з питань науки, технології та інновацій (2016-2020 рр.), в свою чергу, робить акцент на соціальній інтеграції і сталий розвиток, включаючи такі галузі, як «Зелена» технологія, енергетика, водні ресурси та інновації для життя.

Країни цього регіону все активніше співпрацюють один з одним, що підтверджується тенденціями в області міжнародного наукового співавторства.

Порівняно висока частка НДДКР здійснюється внутрішнім сектором у трьох країнах: Сінгапурі, Філіппінах і Малайзії. У двох останніх це є, найімовірніше, результатом присутності в них транснаціональних компаній.

Показники інноваційної активності в цьому регіоні в цілому низькі. Після 2008 року багато країн активізували свої зусилля в області НДДКР, у тому числі в приватному секторі. Проте, в деяких випадках витрати підприємств на НДДКР значною мірою були зосереджені на секторі природних ресурсів.

Для багатьох країн завдання буде полягати в зміцненні і диверсифікації участі ділового сектора в широкому спектрі промислових галузей, особливо з урахуванням того, що почався цикл зниження цін на сировинні товари, що додає ще більшої актуальності розробці інноваційної політики зростання.

Висновки до розділу 2

1. Дослідження виявили, що країни – члени АСЕАН набувають все більш вагомого значення. Про це свідчить зростання їх сукупної частки у світовому ВВП та зростання їх частки у світовій торгівлі, темпи зростання економік країн, що розвиваються, вищі, ніж у більшості економічно розвинених країн.

Виявлено, що процеси регіональної інтеграції відбуваються переважно в економічній сфері, одночасно вони впливають на всі сфери країн, що інтегруються. Лідерами за показником зростання темпів ВВП на душу населення є такі країни як В'єтнам (159%), та Філіппіни (130%). Не менш суттєво зріс цей показник у таких країнах як Сінгапур (45%), М'янма (79%), Індонезія та Бруней. Зазначений показник потрібен насамперед для того, щоб адекватно порівнювати економічний розвиток різних країн з урахуванням чисельності населення. Тому можна стверджувати про позитивну тенденцію економічного розвитку країн АСЕАН, окрім Лаосу та Малайзії. Показовим також є те, чого регіон досяг за останні десятиліття:

частка країн азіатського регіону з ринком, що формується в світовій торгівлі подвоїлася, а їх частка в світовому ВВП потроїлася тільки за минулі два десятиліття. Крім того, створені країнами Східної, Південно-Східної та Південної Азії посилені основи політики і більш міцні інститути, особливо за минуле десятиліття, витримали випробування економічного спаду і служать фундаментом на майбутнє.

2. Дослідження основних торговельних показників за методикою ЮНКТАД, а саме: індексу компліментарності та індексу подібності Грубеля-Ллойда). Найбільші значення зафіксовані для Індонезії, Малайзії, Філіппін, Сінгапуру та Таїланду, тобто найбільш великих і розвинених економік Асоціації. Економіки країн АСЕАН характеризуються торговельною взаємозалежністю та мають тенденцію до зближення.

3. Досліджено інтенсивність двосторонніх товаропотоків між різноманітними парами економік. Проаналізувавши представлені результати, можна стверджувати, що практично всі члени інтеграційного об'єднання є учасниками міжнародних торговельних відносин в межах АСЕАН. Відзначимо, що найактивніше торговельні зв'язки Індонезії з Сінгапуром. Значно нижчі значення коефіцієнтів інтенсивності двосторонніх товаропотоків в рамках об'єднання демонструє Лаос та Бруней, в середньому дані значення становили 0,55.

4. З метою кількісної оцінки впливу факторів соціально-економічного середовища національних економік країн АСЕАН побудовано кореляційно-регресійні моделі оцінки конкурентних переваг, засвідчили важливість впливу показників макроекономічного середовища для зростання загального рівня залучення ПІІ національними економіками АСЕАН.

5. Здійснено оцінку масштабів та напрямів інвестиційної діяльності країн АСЕАН у світовому економічному просторі. Визначено, що країни АСЕАН стали активними учасниками міжнародного інвестиційного ринку. На приплив іноземних інвестицій впливають, в основному, два фактори: спонукальні мотиви потенційного інвестора і регулювання з боку держави-

імпортера. Крім того, на приплив іноземних інвестицій впливають економічна і політична стабільність. Разом з тим, слабкість і недостатня стабільність розвитку країн, що розвиваються, наявні політичні та економічні ризики стримують можливий приплив іноземних інвестицій, які спрямовуються головним чином у вигляді кредитів і ПІІ в галузі видобувної та пов'язані з нею переробні виробництва, а також у формі створення спільних підприємств

6. Узагальнено спільні риси формування інноваційної поведінки країн АСЕАН, зокрема, це такі характеристики: володіння конкурентними перевагами на національних ринках, розвиток корпорацій на основі сильної, різносторонньої підтримки національних держав; реалізація стратегії низьких витрат, коли використання дешевих природних та людських ресурсів дозволяє успішно змагатися у ціновій конкуренції; активна довгострокова економічна та науково-технічна взаємодія з корпораціями розвинутих країн шляхом створення спільних підприємств; високий рівень диверсифікації та диференціації, розвиток трансферу технологій тощо.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІКИ КРАЇН-УЧАСНИЦЬ АСЕАН В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Напрями впливу інноваційних факторів на структурну трансформацію експортної орієнтації національних економік країн АСЕАН

Ступінь інтеграції виробництва в роботі оцінюється часткою зовнішньоторговельного обороту високотехнологічної продукції до загального експорту країни.

Зважаючи на нелінійність впливу аналізованих факторів на показник, різний характер залежності оцінюваного показника від цих факторів у різних їх інтервалах, для більш точного оцінювання впливу різних факторів та умов економічної діяльності на інтегрованість національної економіки в глобальний інноваційний ринок було використано шестифакторну економіко-математичну модель з використанням методів нечіткої логіки.

Нечіткі моделі є простішими та більш ефективнішими за класичні, особливо при оцінюванні глобального економічного рівня держави [7] та при розрахунках показників ефективності [106]. Результат отриманої інформації, після проведення процедури декодування реєструється в єдиній базі даних статистики (області, регіону) з метою попередження виникнення та запобігання поширенню нестабільної ситуації. Оброблена інформація реєструється і зберігається в банку даних, який складається і ведеться з метою забезпечення єдиного обліку та формування єдиного інформаційного фонду статистики економічних документів.

Середньоквадратична похибка навчання (σ_n) становила 0,004, що дозволяє використовувати модель для аналізу типу: «Якщо A , то ?» або «Якщо $a = A$, то $v = ?$ ». Тобто, з допомогою моделі можемо оцінити, як

зміниться ступінь інтеграції країни в глобальний інноваційний простір при зміні того чи іншого фактора внутрішнього середовища. Знання цих залежностей дасть змогу коригувати національну економічну політику загалом та політику в сфері інновацій, науки і техніки зокрема таким чином, щоб ефективно впливати на залученість країни в світову інноваційну економіку.

Для оцінювання впливу на інтеграцію країни в глобальний інноваційний простір факторів внутрішнього економічного середовища, враховуючи складність формалізації впливу зазначених факторів на змінну, було використано економіко-математичну модель, побудовану з використанням методів нечіткої логіки.

$$Y = f(x_1; x_2; x_3; x_4; x_5; x_6),$$

де x_1 – індекс «Інститути», x_2 – індекс «Людський капітал та дослідження», x_3 – індекс «Інфраструктура», x_4 – індекс «Ринок», x_5 – індекс «Бізнес», x_6 – субіндекс «Інноваційні результати».

Модель було побудовано в середовищі MATLAB за допомогою ANFIS–редактора пакета нечіткої логіки Fuzzy Logic Toolbox [Додаток Е]. За допомогою моделі можемо оцінити, як зміниться ступінь інтеграції країн АСЕАН в глобальний високотехнологічний ринок при зміні того чи іншого фактора внутрішнього середовища(рис. 3.1).

Модель було побудовано з використанням даних про внутрішнє економічне середовище країн.

Фактичні значення факторів для Камбоджі є такими: індекс «Інститути» – 48,4, індекс «Людський капітал та дослідження» – 14,8, індекс «Інфраструктура» - 22,7, індекс «Ринок» – 60,6, індекс «Бізнес» – 33,3, субіндекс «Інноваційні результати» – 26,6 (дані про ГП за 2013 - 2015 р.).

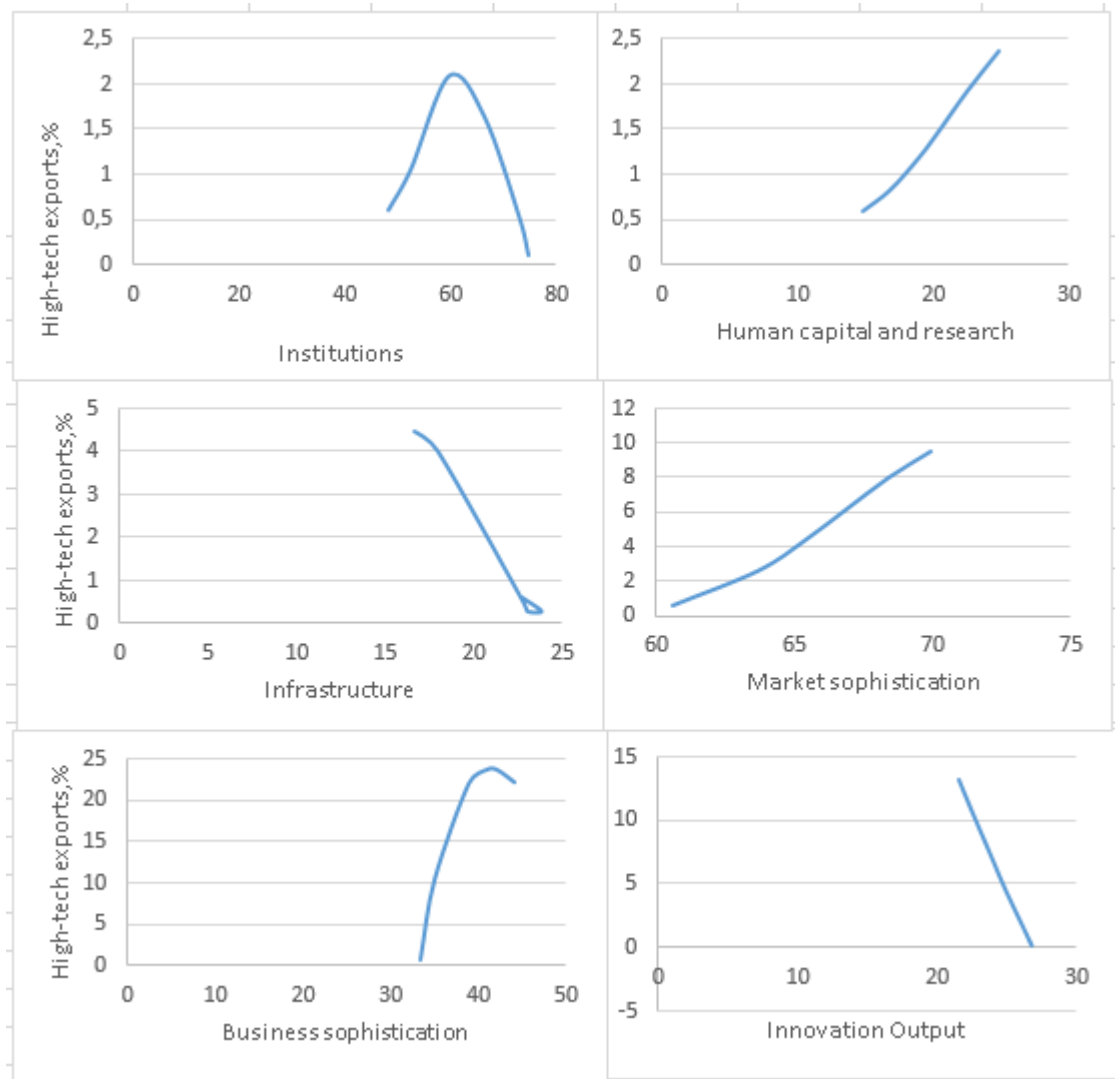

Рис. 3.1. Залежність ступеня інтегрованості Камбоджі в глобальний інноваційний ринок від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

Слід зауважити, що значення цих параметрів є одними з найнижчих, порівняно з іншими країнами АСЕАН. Дослідимо, як змінюється результуюча характеристика при зміні кожного із вхідних факторів за незмінності інших. З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості Камбоджі в глобальний інноваційний ринок має лише зростання індексів «Людський капітал та дослідження», «Ринок» та «Бізнес».

Зростання індексу «Людський капітал та дослідження» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до 2,95 % при значенні індексу «Людський капітал та дослідження» 33,1, зростання індексу «Ринок» до максимального значення приводить до зростання частки Експорту ВТП/Експорту до 11,9 % при значенні індексу 78,6 (зростання цього індексу приводить до зростання змінної лише до деякого значення (табл. 3.3), після якого значення змінної починає зменшуватися за зростання цих факторів.

Зростання індексу «Бізнес» до максимального значення приводить до зростання частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту до 23,6 при значенні індексу 42,15 (верхнім порогом значень факторів є максимальні значення по групі досліджуваних країн, нижнім – фактичні значення для Камбоджі станом на 2015 рік).

Індекс «Інфраструктура» і субіндекс «Інноваційні результати» за вищезазначених значень інших факторів мають негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний інноваційний простір.

Результати, отримані за допомогою шестифакторної економіко-математичної моделі, вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції у структурі експорту шляхом зростання якості ринкового середовища та стимулювання інноваційної активності бізнесу. Зростання значення субіндексу «Інноваційні результати» (включає дані про кількість поданих патентних заявок, чисельність наукових та технічних видань, обсяги експорту наукоємних товарів та послуг, обсяги надходжень за використання прав інтелектуальної власності, обсяги ПІІ та оцінок рівня креативності економіки) призводять до скорочення частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту. Це пояснюється наступними тенденціями: скорочення чисельності зайнятих в науково-дослідній діяльності, зниження патентної активності.

Ілюстрований таблицею 3.1 та рисунком 3.1 характер залежності показників свідчить, що за низької якості ринкового та бізнесового

середовища, науково-дослідної активності (описується індексом «Людський капітал та дослідження») та покращанням інституційного середовища, рівня розвитку інфраструктури та інтенсифікація патентної діяльності, покращання результативності науково-дослідної діяльності, збільшення креативності економіки (описується субіндексом «Інноваційні результати») сприятимуть скороченню експорту високотехнологічної продукції в структурі загального обсягу експорту.

Таблиця 3.1

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту Камбоджі за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Infrastructure	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Business sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
48,4	0,6	14,8	0,6	22,7	0,6	60,6	0,6	33,3	0,6	26,6	0,6
52,6	1,05	16,8	0,83	23,8	0,28	63,7	2,61	34,96	10,4	26,8	0,17
59,85	2,09	18,84	1,17	23	0,28	65,39	4,36	38,9	22	25,0	4,36
66,46	1,63	20,17	1,43	22,8	0,48	66,92	6,19	40,9	23,6	23,8	7,45
73,07	0,5	22,50	1,92	18	3,98	68,44	8,01	42,15	23,6	22,5	10,8
74,68	0,1	24,83	2,36	16,7	4,43	69,97	9,53	44,14	22,1	21,6	13,2

*Показано зміну частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших.

Розглянемо ступінь інноваційної інтеграції Індонезії. Фактичні значення факторів для Індонезії є такими: індекс «Інститути» – 39,8, індекс «Людський капітал та дослідження» – 24,3, індекс «Інфраструктура» - 35,6, індекс «Ринок» – 44,4, індекс «Бізнес» – 24,6, субіндекс «Інноваційні результати» – 20,9 (дані про ГП за 2015 р.). Дослідимо, як змінюється результуюча характеристика при зміні кожного із вхідних факторів за незмінності інших.

З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості Індонезії в глобальний інноваційний простір

має лише зростання індексів «Інститути», «Людський капітал та дослідження» та субіндекс «Інноваційні результати».

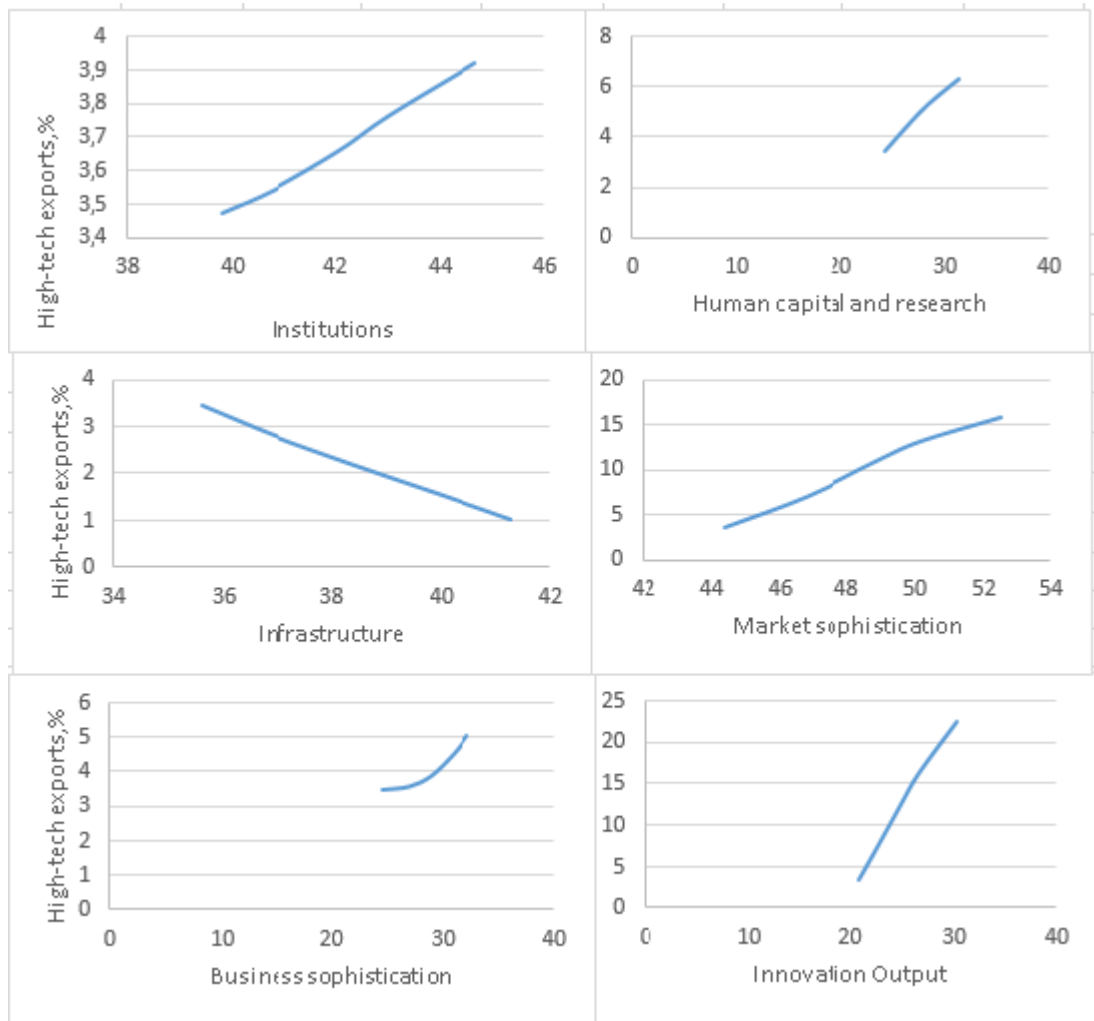

Рис. 3.2. Залежність ступеня інтегрованості Індонезії в глобальний інноваційний простір від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

Зростання індексу «Інститути» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до загального обсягу експорту до 4,03 % при значенні індексу «Інститути» – 45,8, зростання індексу «Людський капітал та дослідження» до максимального значення приводить до зростання частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту до 7,59 % при значенні індексу – 34,6, зростання індексу «Ринок» до максимального значення приводить до зростання частки

Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту до 17,3 % при значенні індексу – 54,83 (зростання даного індексу приводить до зростання змінної лише до деякого значення), після якого значення змінної починає зменшуватися, за зростання даних факторів. Індекс «Інфраструктура» має негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний інноваційний простір.

Таблиця 3.2

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту Індонезії за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Infrastructure	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Business sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
39,8	3,47	24,3	3,47	35,6	3,47	44,4	3,47	24,6	3,47	20,9	3,47
40,8	3,54	26,9	4,67	36,9	2,83	46,8	6,93	26,96	3,56	22,50	7,04
42,1	3,66	28,44	5,31	38,44	2,17	48,84	10,8	28,9	3,87	24,83	12,4
43	3,76	29,97	5,84	39,97	1,55	50,17	13,1	30,9	4,51	26,6	16,3
44,67	3,92	31,3	6,28	41,3	1	52,50	15,8	32,15	5,04	30,2	22,5
45,8	4,03	34,6	7,59	42,6	0,44	54,83	17,3	34,14	5,81	33,7	26,8

*Показано зміну частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших

Отримані результати вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту шляхом зростання якості інституційного середовища та стимулювання інноваційної активності бізнесу та збільшення кількості поданих патентних заявок, чисельність наукових та технічних видань, обсяги експорту наукоємних товарів та послуг, обсяги надходжень за використання прав інтелектуальної власності (субіндекс «Інноваційні результати»). У свою чергу розвиток інфраструктури призведе до скорочення частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту.

Фактичні значення факторів для В'єтнаму є такими: індекс «Інститути» – 51,9, індекс «Людський капітал та дослідження» – 26,6, індекс «Інфраструктура» - 33,9, індекс «Ринок» – 47,4, індекс «Бізнес» – 40,5, субіндекс «Інноваційні результати» – 39. Дослідимо, як змінюється

результуюча характеристика при зміні кожного із вхідних факторів за незмінності інших.

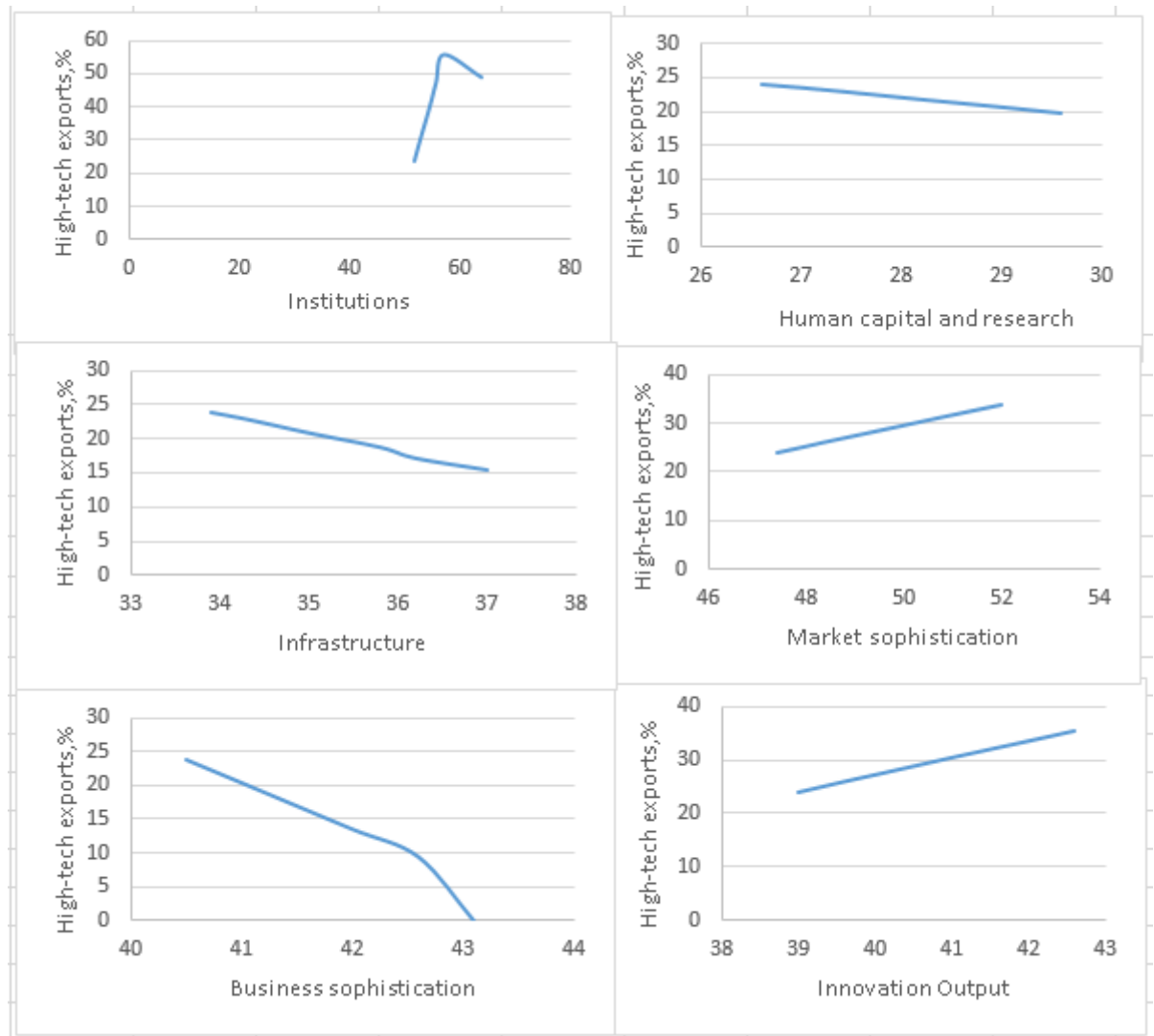

Рис. 3.3. Залежність ступеня інтегрованості В'єтнаму в глобальний високотехнологічний ринок від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості В'єтнаму в глобальний високотехнологічний простір має лише зростання індексів «Ринок» та субіндекс «Інноваційні результати».

Зростання індексу «Інститути» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до

55,8 % при значенні індексу «Інститути» – 57,2 (зростання цього індексу приводить до зростання змінної лише до деякого значення) після якого значення змінної починає зменшуватися, за зростання даних факторів.

Індекс «Інфраструктура», «Людський капітал та дослідження», « Бізнес» мають негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний високотехнологічний ринок.

Таблиця 3.3

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту В'єтнаму за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Infrastructure	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Business sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
52	24	27	23,9	34	23,9	47	23,9	41	24	39	23,9
52	24,6	27	23,4	34,3	22,9	48	25,2	41,2	19	40	25,9
52,4	27	28	22,7	35	20,9	48,4	26,1	42	14	40	27,8
53	30,6	28	21,5	35,8	18,8	49,2	27,8	42,6	9,5	41	30,7
54,7	40,2	29	20,5	36,2	17,2	50,1	29,7	43,1	6	42	33,5
55,8	47,4	30	19,6	37	15,5	50,8	31,2			43	35,4

*Показано зміну частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших

Отримані результати вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції шляхом зростання якості інституційного середовища та покращання умов ринку, збільшення кількості поданих патентних заявок, чисельності наукових та технічних видань, обсягів експорту наукоємних товарів та послуг, надходжень за використання прав інтелектуальної власності (субіндекс «Інноваційні результати»). У свою чергу розвиток інфраструктури, стимулювання бізнесу призведе до скорочення частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту.

Проаналізуємо показник Таїланду. Фактичні значення факторів для є такими: індекс «Інститути» – 53,6, індекс «Людський капітал та

дослідження» – 31,1, індекс «Інфраструктура» – 40,7, індекс «Ринок» – 53,3, індекс «Бізнес» – 37,3, субіндекс «Інноваційні результати» – 30,3. Дослідимо, як змінюється результуюча характеристика при зміні кожного із вхідних факторів за незмінності інших.

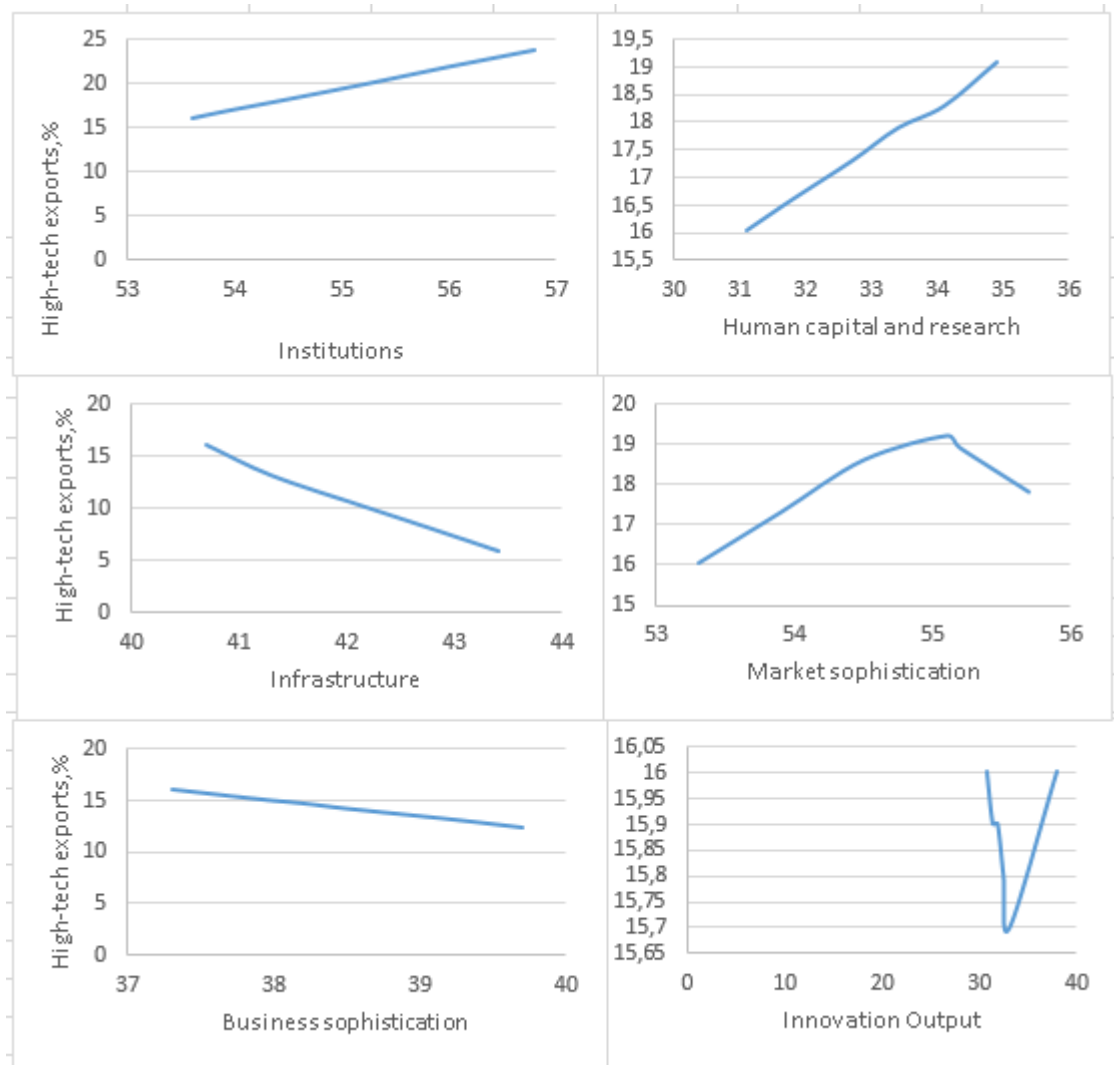

Рис. 3.4. Залежність ступеня інтегрованості Таїланду в глобальний високотехнологічний ринок від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD Stat Extracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості Камбоджі в глобальний інноваційний ринок має лише зростання індексів «Інститути» та «Людський капітал та дослідження».

Зростання індексу «Інститути» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до 23,8 % при значенні індексу «Інститути» 56,8. Зростання індексу «Людський капітал та дослідження» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до 19,1 % при значенні індексу «Людський капітал та дослідження» 34,9, зростання індексу «Ринок» до максимального значення приводить до зростання частки Експорту ВТП/Експорту до 19,2 % при значенні індексу 55,1 (зростання цього індексу приводить до зростання змінної лише до деякого значення (табл. 3.4), після якого значення змінної починає зменшуватися за зростання цих факторів.

Індекс «Інфраструктура» та «Бізнес» за вищезазначених значень інших факторів мають негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний високотехнологічний ринок.

Результати, отримані за допомогою шестифакторної економіко-математичної моделі, вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції у структурі експорту шляхом зростання якості інституційного та ринкового середовища, стимулювання інноваційної активності бізнесу.

Ілюстрований таблицею 3.4 та рисунком 3.4 характер залежності показників свідчить, що за низької якості ринкового та бізнесового середовища, науково-дослідної активності (описується індексом «Людський капітал та дослідження») та покращанням інституційного середовища, рівня розвитку інфраструктури та інтенсифікація патентної діяльності, покращання результативності науково-дослідної діяльності, збільшення креативності економіки (описується субіндексом «Інноваційні результати») сприятимуть скороченню експорту високотехнологічної продукції в структурі загального обсягу експорту.

Таблиця 3.4

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту Таїланду за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Infrastructure	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Business sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
53,6	16,03	31,1	16,03	40,7	16,03	53,3	16,03	37,3	16,03	30,8	16
53,9	16,8	31,8	16,6	41,3	13,1	53,9	17,3	37,9	15,1	31,4	15,9
54,5	18,2	32,7	17,3	42,1	10,3	54,5	18,6	38,2	14,7	31,9	15,9
55,21	19,9	33,4	17,9	42,6	8,6	55,1	19,2	38,5	14,2	32,5	15,8
56	21,9	34,1	18,3	43	7,22	55,2	18,9	39,2	13,2	33,1	15,7
56,8	23,8	34,9	19,1	43,4	5,83	55,7	17,8	39,7	12,4	38	16

*Показано зміну частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших

Проаналізуємо показники Малайзії. Фактичні значення факторів для є такими: індекс «Інститути» – 71,7, індекс «Людський капітал та дослідження» – 39,9, індекс «Інфраструктура» – 46,7, індекс «Ринок» – 58, індекс «Бізнес» – 47,5, субіндекс «Інноваційні результати» – 36,2. Дослідимо, як змінюється результуюча характеристика при зміні кожного із вхідних факторів за незмінності інших.

З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості Малайзії в глобальний інноваційний ринок має лише зростання індексів «Інфраструктура», «Бізнес» та субіндекс «Інноваційні результати» за незмінних інших факторів.

Зростання індексу «Інфраструктура» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до 29,3 % при значенні індексу «Інфраструктура» 49.7.

Зростання індексу «Бізнес» за незмінних інших факторів забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до

42,4 % при значенні індексу «Бізнес » 50,2, зростання субіндексу «Інноваційні результати» до максимального значення приводить до зростання частки Експорту ВТП/Експорту до 36 % при значенні індексу 39,1.

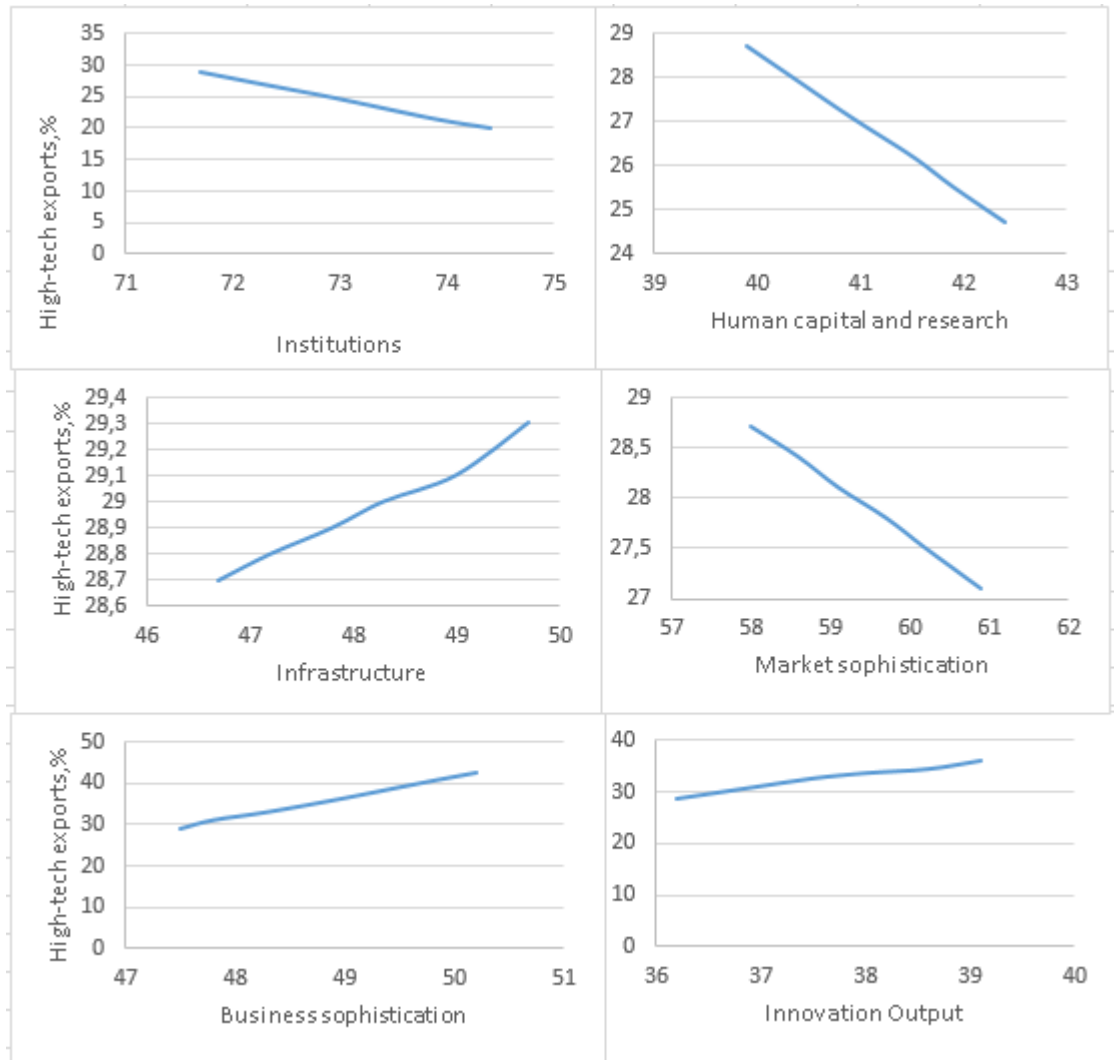

Рис. 3.5. Залежність ступеня інтегрованості Малайзії в глобальний високотехнологічний ринок від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

Індекс «Інститути», «Ринок», та «Людський капітал та дослідження» за вищезазначених значень інших факторів мають негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний високотехнологічний ринок.

Таблиця 3.5

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВВП/Заг. обсягу експорту Малайзії за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Infrastructure	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Business sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
71,7	28,7	39,9	28,7	46,7	28,7	58	28,7	47,5	28,7	36,2	28,7
72,3	26,7	40,4	27,9	47,2	28,8	58,6	28,4	47,8	30,8	36,9	30,8
72,8	25,1	40,9	27,1	47,8	28,9	59,1	28,1	48,3	32,8	37,5	32,6
73,2	23,7	41,5	26,2	48,3	29	59,7	27,8	49	36,2	38	33,6
73,9	21,2	41,9	25,5	49	29,1	60,2	27,5	49,7	39,9	38,6	34,4
74,4	19,8	42,4	24,7	49,7	29,3	60,9	27,1	50,2	42,4	39,1	36

Отримані результати, вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції у структурі експорту шляхом зростання якості інституційного та ринкового середовища, стимулювання інноваційної активності бізнесу.

Фактичні дані факторів для Філіппін є такими: індекс «Інститути» – 51,8, індекс «Людський капітал та дослідження» – 14,8, індекс «Інфраструктура» - 35,8, індекс «Ринок» – 42,1, індекс «Бізнес» – 31,7, субіндекс «Інноваційні результати» – 28,9.

З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості Філіппін в глобальний інноваційний ринок має лише зростання індексів «Інфраструктура» за незмінних інших факторів і забезпечує максимальне значення частки експорту високотехнологічної продукції до 50,6 % при значенні індексу «Інфраструктура» – 41,3 (зростання даного індексу приводить до зростання змінної лише до деякого значення (табл. 3.6), після якого значення змінної починає зменшуватися за зростання цих факторів.

Індекс «Ринок» і «Людський капітал та дослідження» за вищезазначених значень інших факторів мають негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний інноваційний простір.

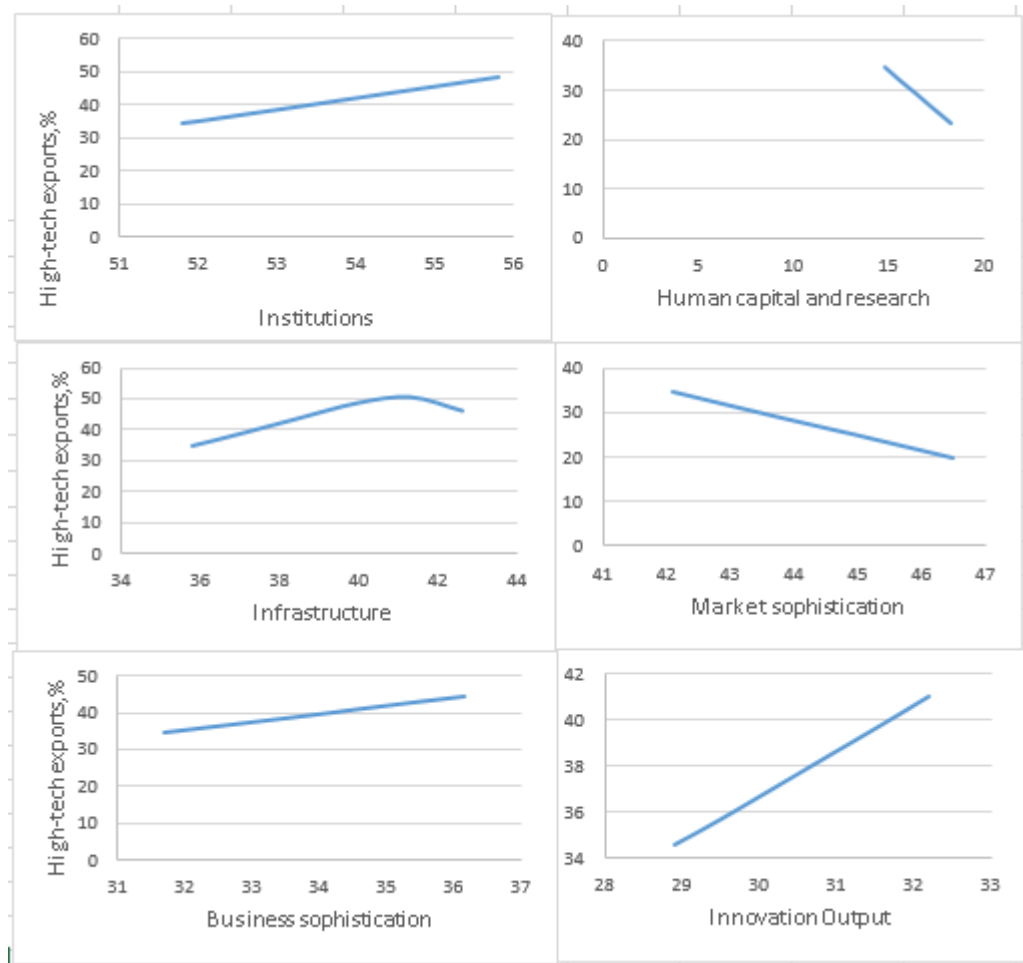

Рис. 3.6. Залежність ступеня інтегрованості Філіппін в глобальний високотехнологічний ринок від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

Результати, отримані за допомогою моделі, вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції у структурі експорту шляхом розвитку бізнесу, інституційного середовища середовища та зростання значення субіндексу «Інноваційні результати».

Таблиця 3.6

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту Філіппін за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Infrastructure	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Business sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
51,8	34,6	14,8	34,6	35,8	34,6	42,1	34,6	31,7	34,6	28,9	34,6
52	35,2	15,6	31,9	36,9	38,2	43,8	28,8	32,5	36,3	29,5	35,7
52,4	36,6	16,44	29,3	38,44	43,5	44,84	25,4	33,9	39,3	30,83	38,3
53	38,7	17,2	26,8	39,97	48,7	45,17	24,3	34,9	41,6	31,6	39,8
54,67	44,6	18,3	23,3	41,3	50,6	46,5	19,8	36,15	44,3	32,2	41
55,8	48,6	19	21,1	42,6	46,1	47,83	15,4	38,14	48,8	33,7	43,9

*Показано зміну частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших

Проаналізуємо дані Сінгапуру. Фактичні значення факторів є такими: індекс «Інститути» – 95,5, індекс «Людський капітал та дослідження» – 60,9, індекс «Інфраструктура» - 69,5, індекс «Ринок» – 71,6, індекс «Бізнес» – 63,1, субіндекс «Інноваційні результати» – 51,5.

Дослідимо, як змінюється результуюча характеристика при зміні кожного із вхідних факторів за незмінності інших. З усіх досліджуваних факторів стабільно позитивний вплив на збільшення рівня інтегрованості Сінгапуру в глобальний високотехнологічний ринок має лише зростання індексу «Ринок». Слід відзначити, що в таких індексах, як «Інфраструктура» та «Бізнес», Сінгапур займає найкращі позиції серед інших країн світу.

Індекс «Інфраструктура», «Людський капітал та дослідження», «Ринок» мають негативний вплив на інтегрованість країни в глобальний високотехнологічний ринок.

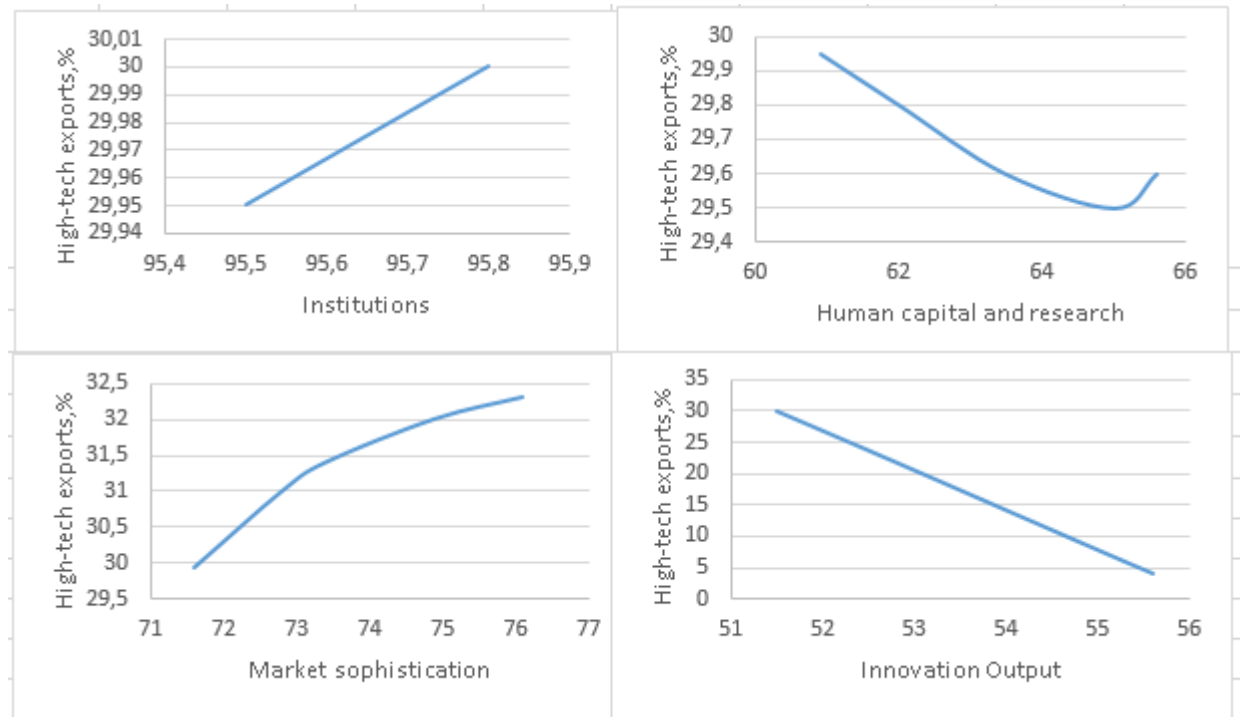

Рис. 3.7. Залежність ступеня інтегрованості Сінгапуру в глобальний високотехнологічний ринок від зазначених факторів*

*Розраховано за даними OECD.StatExtracts database: STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=32186>; The Global Innovation Index 2015: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among INSEAD and Knowledge Partners [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2015_Report.pdf

Таблиця 3.7

Прогнозні величини зміни частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту Сінгапуру за послідовної зміни величини факторів внутрішнього економічного середовища*

Institutions	High-tech exports, %	Human capital and research	High-tech exports, %	Market sophistication	High-tech exports, %	Innovation Output	High-tech exports, %
95,5	29,95	60,9	29,95	71,6	29,95	51,5	29,95
95,6	29,97	62	29,8	72,8	31	52,1	26,2
95,7	29,98	63,48	29,6	73,4	31,4	53,1	19,9
95,8	30	65	29,5	74,9	32	55	7,83
-	-	65,59	29,6	76,1	32,3	55,6	4,08

*Показано зміну частки Експорту ВТП/Заг. обсягу експорту при зміні величини одного фактора за незмінності величин інших

Отримані результати вказують на існування можливості збільшення частки експорту високотехнологічної продукції шляхом зростання якості

ринку. У свою чергу розвиток інфраструктури, розвиток ринку призведе до скорочення частки Експорту ВВП/Заг. обсягу експорту.

Загалом наявність різних способів забезпечення зростання частки експорту високотехнологічної продукції у ВВП країни може бути пояснено різною структурою цього обороту (тобто орієнтацією країни на створення доданої вартості у високотехнологічних галузях в результаті або імпорту проміжної високотехнологічної продукції з подальшим її дообробленням, або експорту готової чи проміжної продукції). Для країн з низьким розвитком ринкового середовища, низькою інноваційною результативністю та низькою продуктивністю праці властива орієнтація на імпорт проміжної високотехнологічної продукції з подальшим її дообробленням як фактора зростання обсягу доданої вартості в цих галузях національного виробництва. Для країн з розвинутим ринковим середовищем і високою продуктивністю праці характерною є орієнтація на експорт готової високотехнологічної продукції.

Найоптимальнішим способом покращання своїх показників для Камбоджі є підвищення якості інституційного середовища та активізація інноваційної активності бізнесу з подальшим поліпшенням умов функціонування ринку та стимулюванням зростання продуктивності праці. Хоча останнє, все ж таки, більшою мірою належить до компетенції бізнесу. Пріоритетними завданнями мають стати розвиток інститутів національної економіки з наступним удосконаленням умов функціонування бізнесу (при розробці заходів спрямованих на досягнення цієї мети доцільно було б використати досвід країн-лідерів інноваційної трансформації).

Індекс «Інститути» під яким ми розуміємо якість інституційного середовища включає в себе політичне середовище (оцінюється політична стабільність; якість надання державних послуг та їх незалежність від політичного тиску, розробки та проведення політики, рівень довіри до уряду; свобода преси); правове середовище (оцінюється якість розробки та реалізації політики, спрямованої на розвиток приватного сектора; рівень

дотримання законодавства, у тому числі ефективність примусового виконання договорів, рішень судів і т. ін.; рівень соціального захисту працівників); діловий клімат (оцінюється простота відкриття бізнесу; простота процедури банкрутства; легкість сплати податків, у тому числі час на сплату всіх податків та податкові ставки).

Впровадження інновацій передбачає наявність сприятливого економічного середовища. Центральна роль у поглинанні і створенні нових технологій, навчанні персоналу, впровадженні інновацій належить, як вже зазначалося, бізнесу. Роль держави полягає в забезпеченні сприятливого для цих процесів середовища.

На основі проведено аналізу усі країни – члени АСЕАН були розділені на чотири підгрупи за показниками частки експорту ВТП в сукупному експорті та субіндексами Глобального інноваційного індексу в 2015 році [Додаток Є]:

I група – країни інноваційного розвитку (Сінгапур, Малайзія);

II група – країни перехідного типу (Філіппіни, В'єтнам);

III група – країни нарощування ефективності (Таїланд, Індонезія, Камбоджа);

IV група – країни низької ефективності (Лаос, М'янма, Бруней).

До першої групи країн першу підгрупу країн, що характеризується вищими середнього рівня по АСЕАН показникам, потрапили найбільш розвинені країни – Сінгапур і Малайзія. Їх можемо віднести до країн інноваційного розвитку.

У другу групу країн перехідного типу увійшли: Філіппіни і В'єтнам.

До третьої групи країн нарощування ефективності віднесені: Таїланд, Індонезія, Камбоджа.

До четвертої групи віднесено найменш розвинені країни-члена АСЕАН – Лаос, М'янма, Бруней економіка яких розвивається в основному завдяки базовим факторам. Стадія економічного розвитку цих країн визначається залежно від точної частини експорту первинних товарів (чим більший

експорт мінеральної продукції, тим ближче країна до першої стадії розвитку економіки).

Лише чотири країни АСЕАН у 2015 році за угрупованням щодо показників частки експорту ВВП в сукупному експорті та субіндексами Глобального інноваційного індексу були віднесені до I і II груп. Таким чином проведений аналіз виявив існування значної диференціації країн АСЕАН щодо наведених показників їх інноваційного розвитку. Отже, більшу вигоду від інноваційної інтеграції отримують країни – лідери, у той час як учасники з низьким рівнем інноваційного потенціалу залишаються на периферії глобальної інноваційної системи. Країни з більш високим інноваційним потенціалом залучають до різнорівневих інтеграційних процесів учасників, що мають нереалізовані (потенційні) конкурентні переваги, і отримують доступ до нових ринків для продукції обробної промисловості на стадії зрілості, подовжуючи її життєвий цикл; притягують до себе продуктивні ідеї, інтелектуальні ресурси; розвивають ресурсну базу, скорочують витрати виробництва та підвищують продуктивність за рахунок припливу кваліфікованих кадрів розумової праці на менш витратних умовах.

Звідси випливає потреба у виокремленні напрямів скорочення відставання від лідерів та створення конкурентних переваг за рахунок ефективного використання інноваційного та інвестиційного факторів.

Втім, як показав міжнародний досвід, у більшості країн інтенсивність трансферту технологій, як правило, залежить від якості діючого законодавства в сфері захисту прав інтелектуальної власності. Ризики, пов'язані з можливістю порушення авторських прав у зв'язку з прогалинами в законодавстві або проблемами з дотриманням цього законодавства, можуть стати серйозною перешкодою для залучення іноземного бізнесу, насамперед це стосується наукомістких виробництв.

Щодо ринкового середовища, то однією з основних умов його удосконалення є покращання інвестиційного клімату як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях, що

сприятиме залученню в вітчизняну економіку іноземного капіталу, розвитку підприємництва, в тому числі і створенню спільних підприємств, які як вже зазначалося можуть стати важливим джерелом інновацій. Значний вплив на стан ринкового середовища країни має фінансовий сектор, стан якого зазнав значного макроекономічного тиску під час кризи, і відновлення його нормального функціонування має важливе значення для всієї економіки. Відновлення фінансового сектора є необхідною умовою забезпечення економічної стабільності і зростання, для цього необхідно активізувати зусилля в напрямку посилення регулювання та забезпечення прозорості діяльності фінансових установ. Ці заходи дозволять зробити фінансовий сектор більш надійним джерелом фінансування вітчизняної економіки та більш стійким до потрясінь і зовнішніх впливів.

Спрощення процедур відкриття та закриття бізнесу, поліпшення конкурентного середовища, в остаточному підсумку, сприятиме зростанню продуктивності праці в національній економіці. Покращання інвестиційного клімату, уніфікація стандартів та інші заходи дозволять збільшити приплив прямих іноземних інвестицій, передачу технологій, що знову ж таки вплине на продуктивність та економічне зростання країни в цілому. Втім, національна інноваційна та економічна політика загалом не повинна бути спрямована лише на вирішення існуючих у країні проблем і мати реактивний характер.

3.2. Використання тенденцій ПІІ у формуванні ефективної інвестиційно-інноваційної політики країн АСЕАН

Сучасний стан національних економік країн – членів АСЕАН показує, що розробка інвестиційно-інноваційної промислової політики є пріоритетним завданням розвитку країни, оскільки науково-освітній потенціал невисокий і високотехнологічні галузі промисловості ще не розвинені.

Для прискорення інвестиційно-інноваційного процесу в країнах АСЕАН необхідно розвивати наукоємні галузеві програми, націлені на розвиток технологій в окремих пріоритетних секторах (авіабудування, суднобудування, космос, ядерний комплекс, нові транспортні технології, засоби телекомунікації, рішення проблеми віддаленого доступу, торгівля, інформаційна безпека, універсалізація послуг). У сфері венчурного інвестування важливим напрямком стала підтримка інноваційних компаній на початкових стадіях розвитку (стартапи). Діяльність венчурного капіталу в країнах, що розвиваються, АСЕАН повинна бути ув'язана з механізмом технологічного трансферу, що, в свою чергу, також має бути ув'язано з створенням нових і збереженням існуючих ринків наукомісткої продукції.

У зв'язку з цим, в країнах АСЕАН у систему державної інвестиційно-інноваційної політики, що забезпечує розвиток технологічного трансферу, можуть увійти:

1) розвиток виробничо-технологічної інфраструктури, що включає:

- сприяння створенню технопарків при великих вузах і наукових центрах; розробку нормативних механізмів передачі основних фондів з вузів або наукових установ технопаркам, інноваційно-технологічним центрам, бізнес-інкубаторам;
- розширення масштабів діяльності національного державного фонду технологічного розвитку щодо створення ланок регіональної інноваційної інфраструктури, забезпечених експорторієнтованою державною підтримкою;
- створення інноваційних міжнародних компаній на базі наукових центрів і передових університетських центрів, що має стати одним з основних інструментів технологічного трансферу;

2) створення міжнародних фінансових інститутів, що забезпечують безперервність фінансування стартапів на всіх стадіях інноваційного циклу, що передбачають:

- стимулювання розвитку міжнародного венчурного фінансування, вдосконалення правового регулювання діяльності венчурних фондів,

венчурних бірж; істотне розширення масштабів діяльності національної державної венчурної компанії;

- вдосконалення нормативно-правових умов діяльності національних державних фондів, що підтримують експортну діяльність інноваційних підприємств (у формі державно-приватного партнерства). Існує також безліч питань, що стосуються накопичення інноваційного потенціалу в умовах країн, що розвиваються, включаючи питання, пов'язані з передачею технологій, які необхідно вирішувати на міжнародному рівні.

Інновації – це багатогранний процес, що інтегрує науку, технологію та виробництво. Країни, що розвиваються можуть взяти на себе роль, взаємодіючи один з одним з метою вироблення колективних заходів для нарощування технологічного та інноваційного потенціалу та забезпечення конструктивних рішень цих неврегульованих стратегічних проблем в майбутні роки.

у рамках такої концептуальної основи в доповідях ЮНКТАД країнам, що розвиваються, пропонується зміцнювати їх співпрацю з особливим акцентом на взаємодію в сфері технологій і інновацій, стимулюючи його на 3 різних рівнях[89]:

- обмін досвідом в області розробки політики в сфері технології та інновацій;

- обмін інноваціями і забезпечення їх потоків з метою нарощування потенціалу приватного і державного секторів в галузі освоєння технологій;

- передача інноваційних технологій в ключові сектори, які мають важливе значення для населення, такі як аграрний сектор, охорона здоров'я, екологія і поновлювані джерела енергії.

Для безпосереднього заохочення інноваційної співпраці країн АСЕАН, що розвиваються, автор пропонує прийняти цілий ряд заходів державного регулювання і підтримки:

- продовження державного фінансування для заохочення науково-технічного співробітництва між країнами, що розвиваються АСЕАН;

- забезпечення стимулів і податкових преференцій національними компаніям АСЕАН в обмін на створення ними спільних підприємств або висновок спільних виробничих угод з намірами придбання інноваційних технологій;

- надання послуг міжнародних бізнес-інкубаторів для підтримки застосування нових технологій в національній промисловості країн АСЕАН.

На рівні національних державних регуляторів країн АСЕАН рекомендації можуть бути, на думку автора, наступними:

- зниження строгості законодавства про банкрутство з високого до середнього рівня, що може привести до підвищення інвестицій капіталовкладень в підприємства;

- впровадження нової інноваційної концепції, згідно з якою до складу інновацій крім НДДКР входять інші форми інтелектуального капіталу, такі як проектування, база даних і організаційний капітал;

- забезпечення заходів державного стимулювання підприємств з розробки та впровадження новацій, хеджуючи можливі ризики;

- національне вдосконалення податкових кредитів на НДДКР в плані зменшення ненавмисних податкових пільг для ТНК стосовно використання інтелектуального капіталу;

- національні заходи, спрямовані на те, щоб вирішити проблему якості патентів і потреби в більшій взаємній гармонізації між національними системами прав інтелектуальної власності в країнах АСЕАН.

Інновації набувають стратегічного значення для підвищення конкурентоспроможності стійкого зростання національних економік країн АСЕАН. Для країн, що вступили на інноваційний шлях розвитку, абсолютно необхідно функціонування ефективних національних інноваційних систем (НІС).

ПІ є одним з основних джерел фінансування становлення економіки знань в країнах АСЕАН. Вони висловлюють довгострокові економічні відносини з приводу вкладення і використання протягом тривалого періоду

капіталу в формі інтернаціоналізованих знань з метою економічного зростання, мінімізації економічних ризиків, створення додаткових можливостей отримання прибутку і отримання високого ступеня впливу над об'єктом інвестицій шляхом винесення інноваційних ресурсів за межі національної економіки інвестора.

У результаті дослідження питання про участь іноземного капіталу в сфері НДДКР в країнах, що розвиваються АСЕАН, доведено, що частка іноземних джерел у фінансуванні НДДКР таких галузей промисловості, як видобувні, обробні виробництва; виробництво і розподіл електроенергії, газу і води, а також зв'язок, діяльність, пов'язану з використанням обчислювальної техніки та інформаційних технологій повинні постійно збільшуватися бодай на 10%.

Основні заходи, спрямовані на залучення іноземних інвестицій в країни, що розвиваються АСЕАН, з метою розвитку національних технопарків, має бути забезпечено:

1) розвиток законодавчої бази: збільшення числа пільг, передбачених Законом про іноземні інвестиції і їх прозоре формулювання для іноземних інвесторів; регулювання прав на об'єкти інтелектуальної діяльності, технічних стандартів, особливих економічних зон, а також митне законодавство, податкове законодавство в країнах АСЕАН;

2) податкові пільги і дотації для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність на території технопарків в країнах АСЕАН;

3) розробку механізму співвідношення національних та інтернаціональних інститутів знань в зв'язку з формуванням глобальної інноваційної системи; при цьому механізм співвідношення включає в себе наступні елементи в країнах АСЕАН:

- визначення рівнів пріоритетності знань і значущості міжнародних інститутів для національних економік в країнах АСЕАН;

- вироблення механізму участі в створенні міжнародних інститутів, їх включення в національну економіку знань в країнах АСЕАН;

- введення процедур вирішення спорів між міжнародними і національними інститутами в країнах АСЕАН;
- визнання юридичної сили міжнародних зобов'язань і відповідальності держав за їх виконання в країнах АСЕАН.

Для розширення і активного розвитку інноваційних інфраструктур країн АСЕАН, за допомогою ПІІ та іншого фінансування, на думку автора, треба проводити наступні заходи:

1) розвиток механізмів фінансової підтримки інноваційних проектів на всіх стадіях їх реалізації в країнах АСЕАН. Основними такими заходами підтримки розвитку фінансової інфраструктури інноваційних проектів можуть бути:

- подолання дефіциту інноваційних проектів, прийнятних для фінансування венчурними фондами;
- поступове збільшення обсягу приватних інвестицій в інноваційних проектах, що реалізуються з використанням державних коштів;
- збільшення частки витрат на надання пільгових кредитів на реалізацію інноваційних проектів в загальному обсязі витрат в рамках програм підтримки малого і середнього підприємництва;
- створення фондів прямих інвестицій в інноваційні проекти і підприємства високотехнологічних секторів економіки;
- формування ефективної координації діяльності інститутів розвитку в рамках міжнародної організації АСЕАН, спрямованої на підтримку інноваційних проектів з метою формування цілісної збалансованої системи, що забезпечує необхідний рівень підтримки на всіх стадіях інноваційного процесу всіх країн-учасниць, в тому числі в рамках багатосторонньої угоди про взаємодію інститутів розвитку.

2) розвиток інноваційної інфраструктури країн АСЕАН. Основними напрямками розвитку інноваційної інфраструктури є наступні:

- підтримка поширення ринкових інформаційних моделей, формування і розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури;

- забезпечення додаткової підтримки техніко-впроваджувальних особливих економічних зон і вдосконалення регулювання їх створення та функціонування;

- забезпечення додаткової підтримки технопарків та інших відокремлених територіальних утворень, що мають високий науковий і інноваційний потенціал, і вдосконалення регулювання їх створення та функціонування;

- визначення цілей і завдань підтримки вдосконалення діяльності об'єктів інноваційної інфраструктури;

- формування інноваційних центрів регіонального рівня.

3. Створення високотехнологічних виробництв і дослідницьких центрів міжнародних компаній країн АСЕАН. Для формування сучасних високотехнологічних виробництв, заміщення високотехнологічного імпорту аналогічною національною продукцією, що виробляється в країнах АСЕАН, створення і розвиток відповідних компетенцій передбачається залучення прямих іноземних інвестицій та створення високотехнологічних виробництв і дослідницьких центрів міжнародних компаній в регіоні АСЕАН. Найважливішими напрямками залучення прямих іноземних інвестицій в розвиток високотехнологічних виробництв стануть:

- залучення міжнародних високотехнологічних компаній до розміщення виробництв, дослідницьких і інжинірингових центрів техніко-впроваджувальних особливих економічних зон у регіоні АСЕАН;

- розвиток механізмів адресної організаційної підтримки і супроводу великих інноваційних кластерів у регіоні органами виконавчої влади країн АСЕАН;

- формування міжнародної маркетингової стратегії цілеспрямованого залучення прямих іноземних інвесторів країн АСЕАН. Основні механізми залучення іноземних високотехнологічних компаній до розміщення галузей, дослідницьких центрів, техніко-впроваджувальних особливих економічних зон в інноваційних регіонах і кластерах країн

АСЕАН передбачають надання можливості розміщення виробництв на пільгових умовах, надання гарантій попиту, висновок суверенних угод про зацікавленість в цих випусках продукції. У рамках АСЕАН існують проблеми національної інноваційної системи. На сьогоднішній день розвиток інноваційної діяльності країн АСЕАН як і раніше характеризується обмеженістю. З 2000-х років кількість інноваційних підприємств не перевищує 10-11% національного ринку. Світовий ринок продукції, створеної із застосуванням нанотехнологій, є одним з найбільш динамічно розвиваючим, в тому числі і в країнах, що розвиваються. За оцінками експертів середньорічні темпи зростання в цій сфері складуть у найближчі роки від 20% до 40%. Більшість інноваційних компаній зазнають труднощів із залученням інвестицій, необхідних для реалізації інноваційних проектів. Банківський сектор фінансує ці проекти тільки під заставу майна, а залучення венчурного інвестора, пов'язане з певними труднощами також і в країнах АСЕАН [122;151].

Серйозним бар'єром у розвитку інноваційного процесу в країнах АСЕАН є недостатня інтеграція між наукою, освітою і бізнес-спільнотою. Разом з тим, інноваційна система, має ряд слабких сторін, основними з яких є:

- незбалансованість і нескоординованість між державним сектором і підприємництвом у розробці пріоритетів і заходів фінансової підтримки інноваційних рішень у рамках національних економік країн АСЕАН;

- низький рівень ефективності заходів, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності в підприємницькому секторі і вирішення проблем технологічного відставання в рамках промислових виробництв;

- низький рівень підтримки малого бізнесу на всіх етапах життєвого циклу інноваційного процесу, а також відсутність в країні великої кількості великих інноваційних компаній і, як наслідок, відсутність системи просування реального практичного досвіду інноваційного підприємництва;

- недостатня кількість професійних кадрів, здатних ефективно здійснювати управління на всіх етапах життєвого циклу інноваційного продукту;

- складність сертифікації нової продукції, що призводить до затримки виконання держзамовлень і т.д.;

- проблеми в експортно-митному регулюванні. На імпортовані компоненти, необхідні для подальших інноваційних процесів, накладаються високі митні тарифи;

- складність залучення фінансування на етапі впровадження інноваційних продуктів і технологій через високу вартість комерціалізації нововведення;

- випадки недосконалості законодавчого регулювання ведення інноваційної діяльності на підприємстві;

- проблеми у виробничих підприємствах із сучасною технологічною базою, необхідною для впровадження інноваційних рішень. Відсутність повної технологічної платформи для нововведень.

Більшість розпочатих досліджень так і залишаються незавершеними. Інноваційні ідеї не доходять до виробництва і розповсюдження. Залишаються проблеми охорони об'єктів інтелектуальної власності та залучення інвестора. Для переходу країн АСЕАН на інноваційний шлях розвитку необхідно розробити організаційно-економічний механізм, враховуючи спільну міжнародну організацію:

- стабільну затребуваність вітчизняного інноваційного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках;

- випереджувальний розвиток фундаментальної науки та прикладних досліджень;

- необхідні умови і зацікавленість державних підприємств в інвестуванні в стартапи для більш тісної інтеграції науки і бізнесу.

У цілому національна інноваційна система не виникає сама собою ніде в світі - це завжди результат цілеспрямованої державної політики.

3.3. Напрямки оптимізації взаємного співробітництва країн АСЕАН та України в умовах трансформації світової економіки.

Збільшення економічної і політичної ваги азіатських країн та посилення значення Азії як регіону взаємодії ключових інтересів провідних держав світу стали чинником кардинальних змін у сучасній системі міжнародних відносин, що, у свою чергу, зумовлює необхідність перегляду Україною своїх підходів до азіатського регіону.

Невизначеність концептуальних підходів до азіатського регіону визначило звуження відносин України з країнами Азії переважно до економічної співпраці, головним рушієм якої стали інтереси приватних компаній, у першу чергу – українських експортерів та імпортерів товарів та послуг. Водночас, роль держави у розбудові азіатського вектору зовнішньої політики України обмежилась загальною підтримкою розвитку торгівлі. Єдиним винятком стали окремі двосторонні проекти у військово-технічній та аерокосмічній галузях, що також не набули системного характеру.

Україна однозначно позиціонує себе як європейська держава, що не заважає їй мати суттєві економічні інтереси в Азії. Водночас, провідні азіатські країни також вбачають в Україні європейську країну та розглядають український ринок як частину загальноєвропейського. Таким чином, успішний розвиток азіатськими країнами взаємовигідного співробітництва з європейською державою Україною стає суттєвим чинником інтеграції України до Європи.

Інтерес України до Азіатсько-Тихоокеанського регіону в першу чергу пов'язаний з необхідністю освоєння нашою державою нових ринків збуту в регіоні та розвитку вже налагоджених торговельно-економічних відносин, особливо після значного скорочення експорту до азійських країн під час Світової фінансової кризи. Більше того, за умови подальшої ескалації конфлікту з Російською Федерацією та погіршення двосторонніх торговельно-економічних відносин між двома країнами, питання

переорієнтації українського експорту на нові ринки збуту актуалізується як ніколи. Вагомого значення в цьому контексті набуває субрегіон Південно-Східної Азії, який становить величезний потенціал для української держави.

По-перше, станом на сьогодні держави Південно-Східної Азії перебувають у динамічному процесі створення «Спільноти АСЕАН», яка, де факто, виокремить субрегіон в якості географічного та цивілізаційного центру Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Новий етап розвитку АСЕАН, який характеризується стрімкою інституціоналізацією організації, дозволить модифікувати концептуальний підхід України до розгляду цього субрегіону – сприйняття АСЕАН в якості потужного гравця в АТР. Зміна сприйняття АСЕАН і країн – членів організації дозволить заново сформулювати стратегічне бачення відносин Україна-АСЕАН на мікро та макрорівнях.

По-друге, сукупний ринок країн АСЕАН складає приблизно 2,4 трильйони доларів США і має тенденцію до подальшого зростання. Це відкриває значні перспективи для збільшення українського експорту в країни АСЕАН у порівнянні з сучасними показниками. Більше того, невпинний економічний поступ країн АСЕАН генерує запит на розвиток нових кооперативних проектів в галузях літако-, судно- та аерокосмічного будівництва, електроенергетики; залучення українських фахівців до проведення геологорозвідувальних робіт в країнах АСЕАН, які багаті на природні ресурси (М'янма, Індонезія, В'єтнам); будівництво нових трубопроводів і потужностей із зберігання та переробки газу; розробку й формування кооперативних проектів в галузі машинобудування та військово-промислового комплексу, де Україна має величезний потенціал. Залучення вітчизняних підприємств та конструкторських бюро до проектів в країнах Південно-Східної Азії не тільки дозволить збільшити кооперацію між Україною та державами АСЕАН, але й поступово посилить позиції України поміж іншими державами-конкурентами в регіоні: Росією, США та Китаєм .

По-третє, керівництву української держави вдалося зберегти відносини з країнами індокитайського півострову, а саме: В'єтнамом, Лаосом,

Камбоджею. Орієнтація цих держав на споживання промислової продукції колишнього СРСР створює додаткові переваги для України. Останні розглядають Україну в якості потенційного джерела сучасних технологій, експортера продукції машинобудівного та військового комплексів.

Останній аргумент, за умови напрацювання українським керівництвом ефективної стратегії залучення ПІІ (наприклад з Сінгапуру), є вагомою альтернативою європейському та російському капіталу в довготерміновій перспективі.

З огляду на визначені перспективи та багатогранність питання дослідження, в цьому підрозділі буде проведено короткий аналіз зовнішньої політики України, її актуальність для субрегіону Південно-Східної Азії. Нами буде розглянуто сучасний стан, перспективи розвитку й можливі загрози у відносинах України з деякими країнами Південно-Східної Азії. Проаналізовано потенційний вектор розвитку відносин Україна-АСЕАН, а також сформульовано рекомендації щодо довгострокової парадигми взаємодії нашої держави з країнами субрегіону.

Станом на сьогодні українська держава немає окремо сформульованої та законодавчо закріпленої стратегії співробітництва з державами АСЕАН. Зовнішня політика України до країн Південно-Східної Азії регулюється зокрема: Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України» (від 1 січня 2015 року №2411-VI), директивами та концепціями українсько-азійського співробітництва, що були визначені Міністерством закордонних справ України за участю його закордонних установ.

Говорячи про сучасний стан відносин України з деякими країнами АСЕАН, варто відмітити, що значні зрушення щодо участі нашої держави у двосторонньому й багатосторонньому співробітництві з країнами субрегіону стали можливими після відкриття українських дипломатичних представництв в країнах субрегіону. Зокрема, дипломатичні установи були відкриті в Індонезії (1997), В'єтнамі (1997), Сінгапурі (2002), Малайзії (2002) і Таїланді (2002) [146, с. 276]. Починаючи з 2012 року українським МЗС розглядалося

питання відкриття дипломатичного представництва в Камбоджі.

Більшість країн Південно-Східної Азії виявляють зацікавленість в посиленні економічної та науково-технічної взаємодії з Україною. Використовуючи методику типологізації фахівців, можна виділити три групи країн Південно-Східної Азії в контексті їх зовнішньоекономічних інтересів у відносинах з Україною:

- неіндустріальні країни «другої хвилі»;
- країни Індокитаю;
- держави Південно-Східної Азії з нестабільними соціально-політичними системами (М'янма, Індонезія) [146, с. 286].

Таблиця 3.8

Зовнішня торгівля товарами України з країнами АСЕАН у 2015 році

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до 2014	тис.дол. США	у % до 2014	
Усього	38127149,7	70,7	37516443	68,9	610706,7
В'єтнам	86972,9	68,9	251961,2	86,8	-164988,4
Індонезія	185945,8	110,5	168812,4	61,9	17133,4
Камбоджа	430,3	21,5	10101,3	79,1	-9671,0
Лаос	1616	515,9	530,4	48,9	1085,6
Малайзія	159573,6	120,4	132091,5	68,4	27482,1
М'янма	12059,1	193,1	929,8	96,8	11129,2
Сінгапур	5153,8	4,1	21313	51	-16159,2
Таїланд	334900	238,1	120627,2	74,1	214272,8
Філіппіни	107366,7	186,9	17445,5	75,9	89921,3

Українські виробники присутні на ринках країн АСЕАН, про що свідчать дані таблиці 3.8. Хоча, в деяких товарних позиціях вітчизняна економіка погіршила свої показники, а саме, поставки нашого металу зменшилися з 1,3 млрд. дол. США у 2008-му та 0,92 млрд. дол. США у 2010-му до 0,27 млрд. дол. США у 2014-му та 10 млн. дол. США у 2015-му. При цьому загальний обсяг імпорту продукції чорної металургії з-за меж регіону між 2010-м і 2015-м лишався приблизно на одному рівні — близько \$32 млрд. А в бідніших, і в динамічніших економіках вони навіть зросли: до

М'яни — з 0,22 млрд. дол. США до 0,98 млрд. дол. США , на Філіппіни — із 1,2 млрд. дол. США до 1,7 млрд. дол. США , до В'єтнаму — з 7,1 млрд. дол. США до 7,9 млрд. дол. США .

Проте українські постачальники не змогли скористатися цим через наступ китайських конкурентів: їхні поставки збільшилися з 5 млрд. дол. США у 2010-му до 13,15 млрд. дол. США у 2015-му й далі стрімко зростають, попри падіння цін на одиницю продукції. Заради справедливості зазначимо, що під тиском китайців не лише майже припинилися поставки з України, а й суттєво зменшилася присутність компаній із таких потужних далекосхідних гравців металургійного ринку, як Японія, Південна Корея і Тайвань. А з Росії, США, Австралії, Великої Британії та Німеччини вони зменшилася в рази.

Аналогічна ситуація і з азотними добривами, яких з України до країн Південно-Східної Азії ще 2012-го було продано на 54,8 млн. дол. США 2014-го обсяг поставок зменшився до 21,1 млн. дол. США , що становило менш як 1% їх імпорту країнами АСЕАН, у 2015 році була завезена лише незначна партія українських азотних добрив до Малайзії (6,74 тис. т на 1,73 млн. дол. США), а з початку поточного їх не постачали взагалі.

Як і з металом, останнім часом тут триває активна експансія китайських виробників: попри різке падіння цін на хімічну продукцію, вони наростили свої поставки з 2010 по 2015 рік із 0,68 млрд. дол. США до 1,06 млрд. дол. США . Адже мають не лише сучасні виробничі потужності, а й географічну близькість. Зберігають позиції й постачальники з Росії та Норвегії, які мають великий внутрішній видобуток сировини для виробництва цих добрив — природного газу. Тож перспективи відновлення присутності українських постачальників азотних добрив у країнах Південно-Східної Азії також видаються сумнівними.

Натомість Південно-Східна Азія за останні роки значно наростила імпорт зернових. Попри падіння світових цін, імпорт пшениці країнами регіону зріс із 3,4 млрд. дол. США у 2010-му до 5 млрд. дол. США у 2014-

му та 5,3 млрд. дол. США у 2015-му. Найбільшими її постачальниками торік були Австралія (2,16 млрд. дол. США), США (1 млрд. дол. США) та Канада (0,8 млрд. дол. США). Проте Україна має всі шанси потіснити їх уже найближчим часом: наші поставки в грошовому виразі зросли з 29,8 млн. дол. США у 2008-му до 211,14 млн. дол. США у 2014-му та 0,56 млрд. дол. США у 2015-му, а фізичні обсяги ще істотніше на тлі падіння цін на збіжжя. Зокрема, 2015-го вони сягнули 3,57 млн т.

Уже зараз Україна лідирує за поставками пшениці до Таїланду, змагається за друге-третє місця в Індонезії, Філіппінах та Малайзії. Через проблеми із сертифікацією, спричинені торішнім скандалом, наше збіжжя фактично не потрапляє на місткий ринок у В'єтнамі (імпорт — близько 0,6 млрд. дол. США щороку, тобто більше за всі поставки України до регіону в 2015-му).

Основний недолік ринку АСЕАН для українських постачальників продовольства — відстань і логістика з регіоном. Проте цей чинник не такий уже й критичний, коли врахувати, що більшість наших конкурентів за продовольчою групою товарів містяться приблизно на тій самій відстані від регіону, що й Україна. Це стосується і аграрних штатів США, і Бразилії та Аргентини, і власне країн ЄС. Єдині конкуренти, які мають очевидні логістичні переваги перед Україною на ринку АСЕАН, — Австралія (пшениця та м'ясо) і Нова Зеландія (молочна продукція).

Аналізуючи вектори співпраці України з країнами АСЕАН «першої групи», варто виділити Сінгапур в якості одного з найперспективніших партнерів для України. В останній час політичні відносини між двома державами активізувалися за рахунок посилення діалогу на вищому політичному рівні. Іншим важливим напрямком співробітництва між Сінгапуром та Україною є використання досвіду сінгапурського уряду в проведенні структурних реформ.

Розглядаючи двосторонні торговельно-економічні відносини між Україною та Сінгапуром, варто відмітити, що до початку Світової фінансової

кризи вони характеризувалися стрімкою динамікою розвитку. За даними Держкомстату України обсяг торгівлі в 2000-х роках мав тенденцію до зростання (Див. Рис. 3.8). Падіння рівня двосторонньої торгівлі під час Світової фінансової кризи було зумовлене зменшенням експорту продукції металургійного комплексу України до Сінгапуру. У той же час величезне зростання сінгапурського експорту до України в 2012 році пов'язане із закупівлею «Черноморонафтогазом» (дочірня компанія НАК «Нафтогаз») двох бурових установок, що були виготовлені на сінгапурській компанії «Kerrel».

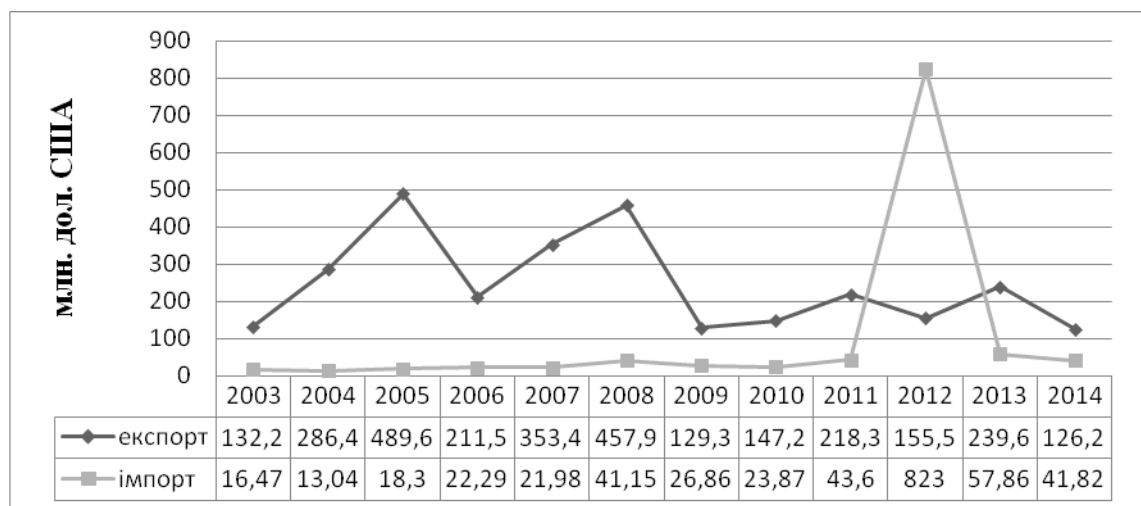

Рис.3.8. Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною та Сінгапуром у 2003-2014 роках, млн. дол. США

*Побудовано автором

За даними дипломатичного представництва України в Республіці Сінгапур існує значний незадіяний потенціал у плані асортименту торговельних позицій сторін [127]. Так, Україна здебільшого експортує продукцію хімічної та металургійної промисловості, в той час як Сінгапур поставляє в Україну побутову техніку та напівфабрикати для харчової промисловості. Досить велику частку у торгівлі між двома країнами займає сфера послуг. З метою посилення двосторонніх торговельно-економічних відносин між двома країнами, на нашу думку, доцільно активізувати роботу у напрямку створення українсько-сінгапурської зони вільної торгівлі, а також

започаткувати діалог між профільними міністерствами задля вирішення неузгоджених до цього часу питань.

Поточний стан виконання цих ініціатив знаходиться на досить низькому рівні, що є значною перешкодою подальшого розвитку торгово-економічного співробітництва між Україною та Сінгапуром. Відсутність прогресу у створенні зони вільної торгівлі між двома державами погіршує перспективи українського експорту в умовах функціонування КАФТА, де Китай, починаючи з 2011 року, активно витісняє Україну з ринку металургійної промисловості. Україна і Сінгапур мають величезний потенціал у реалізації спільних проектів у нафто- і газовидобуванні, машино-та автобудуванні, розвитку ракетно-космічних технологій тощо. Згідно з аналізом Інституту стратегічних досліджень, прикладом співпраці Сінгапуру та України у сфері високих технологій могла б стати спільна робота українських та сінгапурських компаній з оновлення космічних апаратів Сінгапуру, призначених для дистанційного зондування Землі. Також українському керівництву варто приділити увагу досвіду Сінгапуру у будівництві LNG-терміналів. Сінгапурський уряд завершив будівництво та запустив в роботу свій перший LNG-термінал 25 лютого 2014 року. Наразі сінгапурський уряд розглядає можливість будівництва другого терміналу, а також планує виступити в ролі енергетичного коридору в Підвенно-Східній Азії, де потреби в енергоресурсах зростають з величезною швидкістю. На нашу думку, Україні варто використати досвід Сінгапуру з створення системи LNG-терміналів.

Іншою важливою для України державою «першої групи» є Малайзія. Незважаючи на низький двосторонній обсяг торгівлі між двома країнами, Україна залишається одним з основних торговельних партнерів Малайзії в регіоні Центральної та Східної Європи (2-ге місце після Росії). В структурі експорту України до Малайзії основну частину становлять товари хімічної та металургійної промисловості, а також сільськогосподарська продукція. За даними дипломатичного представництва України в Малайзії імпорту з

Малайзії включає такі товари як: електричні машини, пальмову олію, каучук, гуму тощо. На думку посла України в Малайзії Ігоря Гуменного «низький рівень диверсифікації зовнішньої торгівлі є негативним фактором, що уповільнює розвиток українсько-малайзійського торговельно-економічного співробітництва. Тому було б важливо досягти рзширення кола учасників торговельно-економічних відносин між Україною та Малайзією та номенклатури товарних груп у зовнішній торгівлі, щоб закласти необхідні підвалини для більш глибоких економічних зв'язків між обома країнами, які побудовані на взаємному інвестиційному співробітництві та кооперації».

За даними Державної служби статистики України в 2014 році загальний обсяг зовнішньої торгівлі товарами між Україною та Малайзією зменшився на 18,7% та складав 325,7 млн. дол. США. При цьому імпорт з Малайзії зменшився на 7,5% і складав 193,2 млн. дол. США. Український експорт до Малайзії зменшився на 30,8% та складав 132,5 млн. дол. США. Негативне сальдо для України у торгівлі з Малайзією товарами складало 60,3 млн. дол. США (Рис. 3.9).

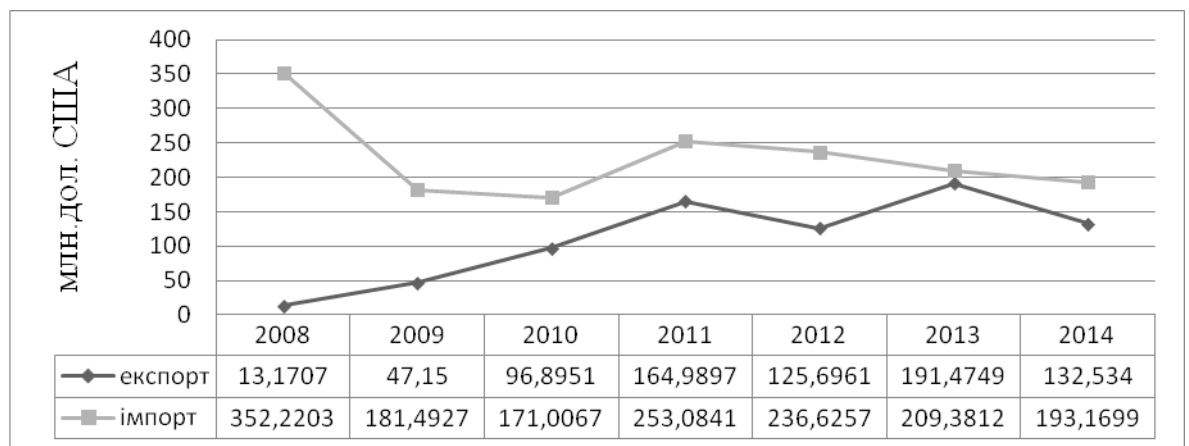

Рис.3.9. Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною та Малайзією у 2008-2014 роках, млн. дол. США

Протягом 2014 року відбулися зміни у структурі експорту товарів України до Малайзії. Так, до основних товарних груп українського експорту в цей період входили жири та олії тваринного або рослинного походження – олія соняшникова (67,1 млн. дол. США, або 50,6% загального обсягу експорту за згаданий період), добрива (21,07 млн. дол. США, або 15,9%),

чорні метали (19,8 млн. дол. США, або 15,0%), зернові культури (9,77 млн. дол. США, або 7,4%). У цілому, в 2014 році Україна експортувала до Малайзії сільськогосподарської продукції на суму 84,96 млн. дол. США (64,2 %). Водночас, у цей період експорт промислової продукції (реактори ядерні, котли, машини, електричні машини, літальні апарати) сягав 1,53 млн. дол. США (1,2%).

Основну структуру імпорту товарів з Малайзії до України у звітному періоді становили електричні машини (63,4 млн. дол. США, або 32,8%), жири та олії тваринного походження (42,5 млн. дол. США, або 22,0%), реактори ядерні, котли, машини 19,9 млн. дол. США, або 10,3%), каучук, гума (16,9 млн. дол. США, або 8,7%), какао та продукти з нього (11,6 млн. дол. США, або 6,0%), меблі (6,9 млн. дол. США, або 3,6%).

На нашу думку, перспективним напрямком співпраці з Малайзією є інвестиційне співробітництво. Малайзія є активним гравцем в АТР, Центральній Азії та Африці, впроваджуючи політику інвестування в перспективні галузі у вигляді прямих та портфельних інвестицій. Як і у випадку із Сінгапуром, українському керівництву варто розглянути можливість залучення малайзійських інвестицій в енергетичний сектор. За умови створення в Україні сприятливого інвестиційного середовища, малайзійський бізнес здатен проінвестувати в український промисловий та аграрний сектори, що потребують значного технічного переоснащення та впровадження новітніх технологій. Не варто також забувати про значний потенціал України в експорті продукції військово-промислового комплексу. Враховуючи той факт, що Малайзія має на озброєнні техніку американського або європейського виробництва, вихід на ринок озброєння цієї країни залежить від правильно сформованої стратегії української держави. На відміну від експорту продукції ВПК до країн Індокитаю.

За ініціативи українського МЗС варто розпочати діалог з представниками малайзійського уряду щодо формування двосторонньої експертної робочої групи, яка зможе напрацювати текст двосторонньої зони

вільної торгівлі, або ж визначити інші ініціативи, що потенційно здатні покращити рівень співробітництва між двома державами. Актуальним в цьому контексті є використання досвіду країн АСЕАН щодо залучення «мозкових центрів» країн – членів організації до формування концептуальних документів міждержавної співпраці (так званий «Напрямок II» («Track II» approach)).

Важливою країною «першої групи» для України є також Таїланд. Сучасний стан відносин між двома державами характеризується складністю відносин на політичному рівні. З 2004 року не відбулося жодного візиту чи зустрічей на рівні глав держав, а посол Таїланду в Україні акредитований за сумісництвом й перебуває в Москві. В той же час рівень економічних відносин визначається досить непоганою динамікою розвитку. За даними Державної служби статистики України Україна має здебільшого позитивне сальдо у торгівлі з Королівством Таїланд у 2008-2015 роках (Див. Табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною та Королівством Таїланд у 2010-2015 роках, млн. дол. США

Період	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	595,42	540,99	461,04	452,91	303,51	450,60
Експорт	432,6	312,82	237,9	251,96	140,65	334,92
Імпорт	162,82	228,17	223,14	200,95	162,86	115,68
Сальдо	269,78	84,65	14,76	51,01	-22,22	219,24

Джерело: за даними Держкомстату України

До останнього часу головною статтею українського експорту до Таїланду була продукція металургійних підприємств. Втім, падіння рівня конкурентоспроможності вітчизняних металургійних підприємств на світовому ринку, що було зумовлене негативними наслідками СФК та зростаючою конкуренцією з боку Індії та Китаю, надало поштовху до

диверсифікації торговельно-економічних відносин між нашою державою та Королівством Таїланд.

В останні роки набуло швидкого розвитку двостороннє співробітництво у сільськогосподарській галузі. Експорт вітчизняного збіжжя до Таїланду у 2015 році сягнув рекордного обсягу у 1,3 млн. т. Тайські інвестори демонструють велику зацікавленість щодо інвестування у агропромисловий сектор української економіки. Окрім зростання частки традиційного для України експорту продукції сільськогосподарської промисловості, українському керівництву вдалося посилити свої позиції в якості експортера продукції ВПК до Таїланду, подекуди конкуруючи з провідними американськими та європейськими концернами.

На цей час пріоритет надається розвитку сектору високих технологій «high-tech» (авіакосмічній, телекомунікаційній, машинобудівельній галузям). Великовантажні та транспортні літаки Руслан і Мрія, що будуються на АНТК ім. Антонова в Україні, відомі на світових ринках. Українські ракети використовуються у міжнародних проектах морського запуску (Sea Launch Projects). Україна має унікальні технології для виробництва труб великого діаметру та верстатів з вертикальними свердлами.

Сьогодні двостороннє співробітництво в авіакосмічній галузі одержує практичний формат. Представники провідних установ та організацій України і Таїланду підтримують тісні зв'язки між собою з метою обговорення конкретних проектів співробітництва в цій та суміжних сферах.

На думку вітчизняних фахівців в галузі ВПК за умови підтримання позитивної динаміки розвитку відносин між Україною та Таїландом в галузі військово-технічного співробітництва поточні поставки зброї до тайської армії можуть стати системними, на кшталт тих, що вже існують між Україною та Пакистаном і Китаєм.

Варто відмітити, що значний потенціал у розвитку двосторонніх відносин між Україною та Королівством Таїланд має туристична галузь. Незважаючи на політичну нестабільність в Бангкоці, Таїланд є досить

привабливим місцем для українських туристів. З боку України існує зацікавленість у односторонньому введенні таїландською стороною безвізового режиму для українських громадян, які відвідують Таїланд з туристичною метою терміном до 30 діб.

На жаль, відсутність політичного діалогу на вищому рівні між двома державами є суттєвою перешкодою для поглиблення співробітництва в довготерміновій перспективі. Наприклад, угода зі створення Міжурядової українсько-таїландської Спільної комісії з питань двостороннього співробітництва була підписана ще у 2002 році, але проведення її першого засідання неодноразово переносилося. Також викликає занепокоєння відсутність дипломатичного представництва Таїланду в Україні, що потенційно вказує на низький зовнішньополітичний пріоритет нашої держави для Таїланду. На нашу думку, так як і у випадку з Малайзією, українському керівництву варто інтенсифікувати діалог з урядом Таїланду з метою створення сприятливих умов для посилення торговельно-економічної співпраці.

Серед країн «другої» групи особливий інтерес для України становить В'єтнам. На відміну від Малайзії та Таїланду Україна має широку договірну базу співробітництва з В'єтнамом, що охоплює не тільки загальні, але й ряд галузевих угод (у освітній, військово-технічній сфері тощо). Зокрема, В'єтнам є однією з небагатьох країн Південно-Східної Азії, які підписали з Україною угоду про реадмісію. За роки незалежності українському та в'єтнамському керівництву вдалося започаткувати розгалужену систему підтримки двосторонніх зв'язків між двома державами за різними напрямками. Так, Україна та В'єтнам здійснюють регулярні контакти в рамках засідань Міжурядових комісій з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва.

Незважаючи на існування широкої нормативно-правової бази та низки міжвідомчих і міжурядових ініціатив, існує значний незадіяний потенціал у торгово-економічних відносинах. За даними посольства України в

Соціалістичній Республіці В'єтнаму, у структурі українського експорту традиційною групою товарів є продукція сільського господарства й харчової промисловості, чорні метали, прилади і апарати, машини та різноманітне устаткування. Імпорт з В'єтнаму переважно складається з електротоварів, продукції легкої промисловості та сільського господарства. Враховуючи динаміку двосторонньої торгівлі, в останні роки спостерігається формування негативного сальдо для України у торгівлі з В'єтнамом. Українські фахівці можуть бути залучені до реконструкції та модернізації інших гідроелектростанцій, спорудження магістральних ліній електропередач тощо.

Важливим напрямком кооперації між Україною та В'єтнамом може стати проведення спільних геологорозвідувальних робіт з пошуку корисних копалин на території В'єтнаму, а також постачання гірничого обладнання українських виробників для подальшого видобутку. В довготерміновій перспективі українські підприємства можуть бути залучені до видобутку корисних копалин, отримуючи власну частку від реалізації видобутої продукції.

В умовах зростаючої військової загрози з боку Китаю у Південно-Китайському морі, в'єтнамський уряд перш за все зацікавлений у отриманні нових систем озброєнь та радіо-локаційних систем, а також модернізації озброєнь радянського виробництва. Загроза військового протистояння в Південно-Китайському морі створює запит на посилення військово-морських сил сторін-учасників конфлікту. З огляду на цей факт, В'єтнам може залучити українських фахівців з суднобудування для переоснащення військових кораблів радянської епохи. Українсько-в'єтнамська Міжурядова координаційна комісія з питань військово-технічного співробітництва, яка активно функціонує та підтримує зв'язки на високому рівні (останнє засідання відбулося 24-27 листопада 2013 року), може розглянути та проаналізувати питання залучення в'єтнамських інвестицій у реконструкцію і технічне переобладнання вітчизняних суднобудівних верфей, що

спеціалізуються на будівництві військових кораблів (таких як «Миколаївський суднобудівний завод ім. 61 Комунара»).

У сфері літакобудування В'єтнам зацікавлений в модернізації величезного парку літаків АН, який був успадкований за часів існування СРСР. В умовах фактичного замороження відносин з Російською Федерацією ДП «Антонов» розпочав поетапний процес диверсифікації ринків збуту своїх літаків, зокрема новітнього літака АН-70. На нашу думку, В'єтнам може виступати привабливим партнером для цілої низки спільних кооперативних проектів у галузі літакобудування, або ж прямим покупцем вітчизняних літаків.

Отже, існування розгалуженої нормативно-правової бази між Україною та В'єтнамом заклало «фундамент» для розвитку та посилення двосторонніх відносин, які збереглися між двома державами з часів існування Радянського союзу. Втім, сучасні торговельно-економічні відносини між двома країнами характеризуються незбалансованістю та циклічністю, що викликана переважанням товарів з низькою доданою вартістю (переважно сировина). За умов посилення китайського експорту продукції металургійного та хімічного комплексу до В'єтнаму, українському керівництву варто сконцентрувати увагу на пошуку нових шляхів співпраці з В'єтнамом, зокрема у галузі судно-, літакобудування, енергетиці, військово-технічній сфері тощо.

Аналізуючи питання потенційних векторів співробітництва між Україною та АСЕАН, можна виділити декілька рівнів залучення нашої держави до відносин з цією субрегіональною організацією: політичний, економічний та гуманітарний. На політичному рівні Україні варто використати досвід Туреччини, яка приєдналася до ТАС в 2010 році.

Цілком очевидно, що українська держава не є регіональним гравцем в АТР, що не дозволяє говорити про досягнення рівня відносин з АСЕАН аналогічного тому, який існує між АСЕАН та Росією. Втім, українському МЗС варто опрацювати декілька цілком вірогідних векторів представлення інтересів України в АСЕАН.

По-перше, це акредитація посла України при Секретаріаті АСЕАН. Станом на сьогодні Україна вже має акредитованого представника – цю роль виконує посол України в Індонезії. На нашу думку, враховуючи поглиблення інтеграції АСЕАН в 2015 році, українському МЗС варто розглянути питання призначення представника при Секретаріаті АСЕАН, який не обійматиме цю посаду за сумісництвом. У процесі дисертаційного дослідження було встановлено, що АСЕАН вже пройшов період м'якого інституціоналізму, який унеможлиблював інституціоналізацію організації. Під час 25-го Саміту АСЕАН в місті Най П'ю Тау (М'янма) країни – члени АСЕАН ухвалили Декларацію щодо посилення секретаріату АСЕАН та інших керівних органів, яка передбачає зміцнення провідної ролі Секретаріату АСЕАН, як головного інтеграційного механізму та представницького органу організації. Призначення українського представника при Секретаріаті АСЕАН надасть можливість отримувати оперативну інформацію про розвиток організації, дозволить розробляти довгострокові плани співробітництва, створить сприятливі умови для більш комплексного розуміння економічних потреб і можливостей регіону. Відповідно до результатів роботи представника України при АСЕАН український МЗС та профільні міністерства зможуть реформулювати систему зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів щодо АСЕАН.

По-друге, останнім кроком на шляху до посилення співпраці з АСЕАН може стати процес подання заявки Україною на набуття статусу партнера по діалогу. Сучасний досвід відносин АСЕАН з партнерами по діалогу засвідчив важливість цього кроку, адже цей статус дозволяє більш ефективно координувати політико-економічне співробітництво між державами-членами АСЕАН та країною, яка отримала цей статус. Беручи до уваги сучасних партнерів АСЕАН по діалогу (Індія, Росія, Китай, Канада) та обсяг двосторонньої торгівлі між Україною та державами ПСА, маловірогідним є те, що Україна навіть за умови подання заявки отримає статус партнера по діалогу у найближчому майбутньому. Втім, за умови наявності політичної

волі в українському керівництві, Україна може посилити свої зв'язки з АСЕАН через опосередковане представництво. Мова йде зокрема про відносини по лінії ГУАМ-АСЕАН. АСЕАН має досить успішну історію співробітництва організації з іншими регіональними об'єднаннями й міжнародними організаціями. Секретаріат АСЕАН підписав меморандуми з взаєморозуміння з такими організаціями як: ООН, Азійський Банк Розвитку, Міжнародна Організація Праці, ШОС, МЕРКОСУР, СААРК (Асоціація Країн Південної Азії). На нашу думку, створення системи відносин в рамках кооперації на рівні ГУАМ-АСЕАН дозволить Україні не тільки започаткувати більш тісний рівень співробітництва між Україною та АСЕАН, але й посилити інтеграційні процеси в самій ГУАМ, яка в останній час фактично не виконує покладених на цю організацію функцій.

Економічний рівень співпраці між АСЕАН та Україною на сучасному етапі не може вийти за рамки двосторонніх торговельно-економічних відносин, які існують між українською державою і країнами Південно-Східної Азії. Згідно з думкою вітчизняних сходознавців [9, 163], відповідно до статутних положень позарегіональні країни не можуть отримати статус асоційованого чи повноправного члена організації. Як наслідок, це унеможлиблює пряму участь України в економічній діяльності АСЕАН. У той же час цілком доцільним є участь України в АСЕМ, який може розглядатися в якості альтернативної платформи встановлення більш тісних торговельно-економічних відносин з АСЕАН. Членство в АСЕМ дозволить Україні приєднатись до перспективних економічних, фінансових та інфраструктурних проектів євразійського масштабу.

Перший крок в цьому напрямку було зроблено в жовтні 2014 року, коли Україна подала заявку на членство в АСЕМ [46]. Враховуючи величезне коло учасників АСЕМ (держави-члени ЄС, Європейська Комісія, держави-учасники АСЕАН, Секретаріат АСЕАН, Японія, Південна Корея, КНР, Індія, Монголія, Пакистан, Росія, Австралія, Нова Зеландія), ця організація є безпрецедентною структурою, що охоплює держави, які представляють

понад половину населення та економічного потенціалу світу, здійснює діяльність у багатьох сферах і має надзвичайно гнучкі механізми координації. Відповідно до аналізу експертів НІСС на держави, які беруть участь у діяльності АСЕМ, припадає понад 2/3 зовнішньої торгівлі України, у тому числі 97% з країнами Азії (інформація подана станом на 2010 рік) [33, С. 50]. Отримання Україною повноправного статусу в АСЕМ «відкриє» для нашої держави перспективу встановлення більш тісних зв'язків на неофіційному рівні в першу чергу з азійськими державами та представниками секретаріату АСЕАН, адже формат АСЕМ резонує з ключовими постулатами нормотворчого інституту «Шлях АСЕАН» – неофіційна дипломатія, консультація й консенсус. Також, згідно з думкою вітчизняних дослідників Азійсько-Тихоокеанського регіону, приєднання України до АСЕМ відкриє шлях до імплементації секторальних угод, укладених між ЄС та АСЕАН.

Особливо перспективним видається залучення вітчизняних підприємств до реалізації економічних проектів в рамках формування Спільноти АСЕАН. Наприклад, за умови призначення постійного представника України при Секретаріаті АСЕАН, українські виробники та підприємці зможуть отримати більш комплексну інформацію про такі транснаціональні проекти АСЕАН як Побудова газової транс-магістралі АСЕАН та План АСЕАН щодо посилення взаємозв'язку. Ці проекти були сформульовані в таких документах, як «Ханойський план дій», «Бачення АСЕАН-2020», Друга декларація АСЕАН і їхня реалізація покладена на профільні секторальні органи АСЕАН. Беручи до уваги комплекс робіт в проекті Побудови газової транс-магістралі АСЕАН, цілком очевидно, що вітчизняні виробники (перш за все виробники труб «Інтерпайп», холдинг «СКМ») у випадку проведення агресивної маркетингової кампанії можуть розглядатися, як потенційні постачальники продукції трубопрокату для подальшої реалізації цього проекту. На державному рівні українські фахівці та підприємства можуть долучитися до будівництва мережі інфраструктурних об'єктів (залізничні сполучення,

модернізація та спорудження енергетичних об'єктів), що передбачені в Плані АСЕАН щодо посилення взаємозв'язку. Враховуючи прийняте під час останнього Саміту АТЕС в Пекіні (жовтень 2014 року) рішення про створення «Азійського банку з реконструкції та інвестицій», країни АСЕАН зможуть розширити джерела залучення коштів для будівництва інфраструктурних проектів в рамках плану АСЕАН щодо посилення зв'язку. Компанії з іноземною часткою капіталу отримують тарифні та інші типи пільг в рамках Зони вільної торгівлі АСЕАН, якщо частка національного капіталу в них складає не менше 30%.

Співпраця між Україною та АСЕАН на гуманітарному рівні може відбуватися шляхом посилення міжцивілізаційного діалогу та встановлення тісніших відносин між культурними та науковими колами України та державами Південно-Східної Азії.

Така модель знижує рівень соціальних витрат при формуванні ринкових механізмів функціонування держави, що було ефективно використано країнами Східної Азії під час проходження етапів індустріалізації та неоіндустріалізації.

Проведений аналіз поточного стану економічних відносин України з деякими державами АСЕАН виявив відсутність системного підходу до формування стратегії представлення національних інтересів України в субрегіоні. В процесі дослідження було встановлено, що українська законодавча база не виокремлює регіон АТР та субрегіон Південно-Східна Азія в якості напрямку зовнішньої політики України та, в цілому, є досить амбівалентною. Було визначено, що характер торговельно-економічних відносин України з ключовими державами Південно-Східної Азії наразі є неоднорідним. Динаміка двосторонньої торгівлі загалом формується за рахунок експорту/імпорту продукції з низькою доданою вартістю, яка залежить від кон'юнктури на світових ринках. Було відмічено загальний тренд падіння українського експорту продукції металургійної та хімічної промисловості, що зумовлене негативними наслідками Світової фінансової

кризи та зростанням частки китайського експорту в субрегіоні через створення зони вільної торгівлі (КАФТА).

У процесі дослідження векторів співробітництва між Україною та АСЕАН було визначено, що українська держава недостатньо використовує існуючі можливості для покращання відносин на політичному та економічному рівні.

Беручи до уваги результати проведеного аналізу, нами формулюються наступні рекомендації, які умовно можна поділити на три рівні: політичний, торговельно-економічний й соціально-гуманітарний.

Політичний рівень:

- внести зміни до Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», які визначатимуть регіон АТР та Асоціацію в якості одного з пріоритетних напрямків української зовнішньої політики. На противагу поточній редакції, Закон має отримати чітке формулювання та стати актом прямої дії: статті Закону мають бути виписані більш детально, включати механізми реалізації зазначених у законі цілей. МЗС в процесі напрацювання нової зовнішньополітичної стратегії України варто виокремити азійський напрямок зовнішньої політики України як один із пріоритетних;

- створити умови для обміну досвідом щодо проведення структурних реформ між провідними державами Південно-Східної Азії та Україною. Зокрема, підтримувати українсько-сінгапурське співробітництво з обміну досвідом у напрямку подолання корупції та формування стратегії залучення прямих іноземних інвестицій;

Торговельно-економічний рівень:

- зміцнення двосторонньої договірно-правової бази з провідними країнами АСЕАН;

- відновлення обсягів товарообороту між Україною та державами АСЕАН за рахунок збільшення питомої частки українського експорту, де значну частину складатимуть товари з високою доданою вартістю (продукція ВПК, ракетобудування, авіа- та суднобудування); ёёё

- ініціювання пілотних проектів з метою залучення інвестицій до переоснащення українських підприємств, або створення нових інфраструктурних та промислових об'єктів. Наприклад, будівництво LNG-терміналів в Одеській області з залученням сінгапурських компаній та капіталу, переоснащення військових суднобудівних верфів України тощо;

- запуск комплексних проектів з переоснащення та модернізації об'єктів у галузях машинобудування та металургії в країнах колишнього «соціалістичного табору»;

- ініціювання геологорозвідувальних робіт із залученням вітчизняних фахівців на території країн, які багаті на корисні копалини (переважно В'єтнам, М'янма, Індонезія);

- активізація участі українських виробників та підприємств у конкурсах на спорудження газотранспортних та інфраструктурних об'єктів в межах проектів АСЕАН з побудови транс-газової магістралі, плану АСЕАН щодо посилення зв'язку, Програми промислового співробітництва АСЕАН.

Соціально-гуманітарний рівень

- посилення міжцивілізаційного діалогу за рахунок використання спільних рис менталітету між українською соціально-культурною системою та соціально-культурними системами країн Південно-Східної Азії;

- розширення співробітництва з державами Південно-Східної Азії в сфері науки та культури. Україні варто розглянути можливість приєднання до Комітету АСЕАН з питань науки і технологій;

- запуск мережі програм обміну студентами з України та державами ПСА, що в довготерміновій перспективі збільшить зацікавленість з боку обох сторін щодо посилення двосторонньої кооперації. Також, такий крок сприятиме формуванню перманентної наукової й культурної мережі сходознавців в Україні, які зможуть надавати високоякісну експертну оцінку з широкого кола питань.

Висновки до розділу 3

1. Розроблено шестифакторну економіко-математичну модель, за допомогою якої виявлено вплив інноваційної складової національних економік АСЕАН на зростання їх рівня інтегрованості в структури світової наукомісткої продукції за для підвищення конкурентоспроможності інтеграційного об'єднання. За допомогою моделі можемо оцінити, як зміниться частка високотехнологічного експорту в структурі ВВП при зміні того чи іншого фактора внутрішнього середовища національних економік країн – членів АСЕАН. Знання цих залежностей дасть можливість оцінити вплив інноваційної складової на функціонування національних економік та інтеграційного об'єднання загалом.

Дане дослідження було проведене з метою ефективного використання експортного потенціалу та здатності активізації наявних і потенційних переваг економік інтеграційного об'єднання у світовому господарстві.

2. Виокремлено основні заходи прискорення інвестиційно-інноваційного процесу в країнах – членах АСЕАН та розроблено пріоритетні завдання розвитку інтеграційного об'єднання. Основні механізми залучення іноземних високотехнологічних компаній до розміщення галузей, дослідницьких центрів, техніко-впроваджувальних особливих економічних зон в інноваційних регіонах і кластерах країн АСЕАН передбачають надання можливості розміщення виробництв на пільгових умовах, надання гарантій попиту, висновок суверенних угод про зацікавленість в цих випусках продукції.

3. Проаналізовано потенційний вектор співробітництва між Україною та країнами – членами АСЕАН. Потенціал розвитку торговельно- економічної співпраці між Україною та країнами – членами АСЕАН використовується далеко не повною мірою. Це обумовлюється низкою причин, головно, гострою конкуренцією на регіональному ринку, традицій- ними зв'язками між суб'єктами АСЕАН та японськими, американськими, європейськими та

китайськими компаніями, обмеженістю експертних ресурсів України тощо. Вдосконалення потребують й існуючі механізми двосторонньої співпраці з країнами АСЕАН

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено наукове обґрунтування теоретичних основ впливу інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН. Здійснене дослідження дозволило зробити такі загальні висновки теоретичного та науково-практичного характеру, які відображають вирішення завдань відповідно до поставленої мети.

1. Регіональна міжнародна економічна інтеграція на сучасному етапі – це всезростаючий фактор світового господарства, що розвивається одночасно з інтеграцією окремих національних економік та глобальною економічною інтеграцією. В основі відмінностей в розумінні поняття «економічна інтеграція» є насамперед теоретичні підходи до його визначення, а концепції часто взаємо виключають одна одну. Економічні теорії інтеграції класифікують як нові і старі, а також як статичні та динамічні. Новітні теорії економічної інтеграції розглядають дані процеси в широкому сенсі, беручи за основу чотиривимірний аспект (глобальний, регіональний, національний та фірмовий). Таким чином, міжнародна економічна інтеграція - складний і суперечливий процес, який має як позитивні, так і негативні сторони. Для оцінки ефективності інтеграційних процесів розроблено комплекс індикаторів вимірювання регіональної і глобальної економічної інтеграції на основі показників залученості регіонального об'єднання в світові економічні відносини, до розвитку внутрішньо регіональної інтеграції, стану економік країн, що об'єднуються. Для оцінки якості інтеграції: позитивних та негативних ефектів, які впливають на інтеграції країни в економічне угруповання, процеси регіоналізації та глобалізації – розроблено структурно -логічну схему результативності економічної інтеграції. Запропоновано показники оцінки ефективності економічної інтеграції, що дозволяють провести більш

комплексне дослідження впливу структурних зрушень в інтеграційних процесах.

2. Розвиток інноваційної політики держав – членів АСЕАН, шляхом виокремлення: спільних стратегії інноваційного розвитку, план дій у сфері науки, технологій та інновацій, систем наднаціональних регуляторних органів з науково-технічного співробітництва, спільних дослідницьких проектах та програм – дає можливість оцінити різноманітність моделей інноваційного розвитку інтеграційного об'єднання АСЕАН. Серед країн-учасниць, відзначено розвиток інноваційних політик таких країн як, Сінгапур та Малайзія. Обидві країни створили спеціальні організаційні структури для розробки і координації інноваційної політики. Не зважаючи на це, інші країни теж слідують розробці успішних інноваційних стратегій за для прискорення інноваційної діяльності в країнах та інтеграційному об'єднанні загалом.

3. Дослідження основних макроекономічних показників країн – членів АСЕАН показало, що процеси регіональної інтеграції відбуваються переважно в економічній сфері, однак вони впливають на всі сфери країн, що інтегруються. Показовим також є те, чого регіон досяг за останні десятиліття: частка країн азіатського регіону з ринком, що формується в світовій торгівлі подвоїлася, а їх частка в світовому ВВП потроїлася тільки за минулі два десятиліття. Проаналізувавши інтенсивність двосторонніх товаропотоків між різноманітними парами економік АСЕАН, можна стверджувати, що практично всі члени інтеграційного об'єднання є учасниками міжнародних торговельних відносин в межах АСЕАН. Найактивніші торговельні зв'язки прослідковуються між Індонезією та Сінгапуром. Значно нижчі значення коефіцієнтів інтенсивності двосторонніх товаропотоків в рамках об'єднання демонструє Лаос та Бруней, в середньому дані значення становили 0,55.

4. Дослідження впливу ряду факторів соціально-економічного середовища національних економік країн АСЕАН на рівень інвестиційної

інтеграції країн. На основі розрахунків моделі встановлено обернену залежність показників частки залучення ПІІ країни від сукупної ставки оподаткування для таких країн: Таїланду, В'єтнаму, Сінгапуру, Індонезії та Філіппін. Це може свідчити про необхідність зниження сукупної ставки оподаткування для посилення залучення іноземних інвестицій.

5. Здійснено аналіз ролі інноваційної діяльності кожної країн АСЕАН в інтеграційному процесі даного об'єднання. Визначено, що Сінгапур має особливий статус і є єдиною країною в АСЕАН, яка показує високу продуктивність, розвивається на рівні з країнами Заходу та такою країною як Японія. Хоча вплив його НДДКР на світовому рівні не значний. Малайзія і Таїланд знаходяться на відносно високому рівні поруч із Сінгапуром. Порівняно висока частка НДДКР здійснюється внутрішнім сектором в чотирьох країнах: Сінгапурі, Філіппінах і Малайзії. В разі двох останніх це є, найімовірніше, результатом присутності в них транснаціональних компаній. Країни АСЕАН все активніше співпрацюють один з одним, що підтверджується тенденціями в області міжнародного наукового співавторства. Для багатьох країн завдання буде полягати в зміцненні і диверсифікації участі ділового сектора в широкому спектрі промислових галузей, особливо з урахуванням того, що почався цикл зниження цін на сировинні товари додає ще більшу актуальність розробки інноваційної політики зростання.

6. Визначено вплив факторів внутрішнього економічного середовища країн-учасниць інтеграційного об'єднання на рівень їх інтеграції в інноваційне середовище. За допомогою економіко-математичної моделі з застосуванням методів нечіткої логіки, побудованої на основі даних про внутрішнє економічне середовище країн, було визначено пріоритетні напрями реформування інноваційного сектору національних економік інтеграційного об'єднання АСЕАН та економічної системи загалом.

7. Проаналізовано глобальні імперативи інноваційно-інвестиційної взаємодії країн АСЕАН у світовій економічній системі. Визначено, що для

прискорення інвестиційно-інноваційного процесу в країнах АСЕАН необхідно розвивати наукоємні галузеві програми, націлені на розвиток технологій в окремих пріоритетних секторах (авіабудування, суднобудування, космос, ядерний комплекс, нові транспортні технології, засоби телекомунікації, рішення проблеми віддаленого доступу, торгівля, інформаційна безпека, універсалізація послуг). У сфері венчурного інвестування важливим напрямком стала підтримка інноваційних компаній на початкових стадіях розвитку. Діяльність венчурного капіталу в країнах, що розвиваються АСЕАН повинна бути ув'язана з механізмом технологічного трансферу, що, в свою чергу, також має бути ув'язано з створенням нових і збереженням існуючих ринків наукоємної продукції.

8. Поглиблення відносин України до Азіатсько-Тихоокеанського регіону в першу чергу пов'язано з необхідністю освоєння вітчизняною країною нових ринків збуту та розвитку вже налагоджених торговельно-економічних відносин, особливо після значного скорочення експорту до азійських країн під час Світової фінансової кризи. Аналізуючи потенційний вектор співробітництва між Україною та країнами – членами АСЕАН, виділено основні рівні залучення вітчизняної економіки до регіональної організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алле М. Условия эффективности в экономике : пер. с франц. Л.Б. Азимова, А.В. Белянина, И.А. Егорова, Н.М. Калмыковой / М. Алле. – М. : Научно-издательский центр «Наука для общества», 1988. С. 38-39.
2. Арах М. Европейский Союз : видение политического объединения/ М. Арах - М.: Экономика, 1998. – 282 с.
3. Байков А. А. Сравнительная интеграция. Практика и модели интеграции в зарубежной Европе и Тихоокеанской Азии / А. А. Байков ; [отв. ред. А. Д. Богатуров]. – М. : Аспект Пресс, 2012. – 256 с
4. Белозубенко В. С. Отнология интеграционных процессов на уровне регионов мира / В. С. Белозубенко, А. С. Усова // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2005. - Вып. 91. – С. 79-86.
5. Бей О. Теоретичні підстави міжнародної інтеграції / О. Бей. – Мюнхен : Український вільний ун-т, 1985. – 80 с.
6. Белозубенко В. С. Отнология интеграционных процессов на уровне регионов мира / В. С. Белозубенко, А. С. Усова // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2005. - Вып. 91. – С. 79-86.
7. Богданов М.О. Інноваційна економіка як стратегічний напрям розвитку в ХХІ столітті / М.О. Богданов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2009new/5-bogdanov.htm>.
8. Бураківській І.В. Міжнародна торгівля та економічний розвиток країн з перехідною економікою / І.В. Бураківській. – К., 1998. – 204 с.
9. Валлерстайн И. Анализ мировых системы ситуация в современном мире /И. Валлерстайн // – СПб.: Университетская книга, 2001. – 416 с.
10. Герштейн Е. Ф. Дифференциация и интеграция в промышленности: теория и практика развития: Дис....д.э.н.: спец. 08.00.05. / Ефим Феликсович Герштейн. – Минск, 1993. – 340 с.

11. Городня Н. Д. АСЕАН як модель регіональної взаємодії держав Південно–Східній Азії / Н. Д. Городня // Гілея: науковий вісник. - 2015.- Вип. 99. - С. 109-113. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_99_26
12. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>
13. Європейська інтеграція та розвиток теорії державного управління : наук. розробка / авт. кол. : О. М. Руденко, В. Д. Бондаренко, І. В. Валентюк та ін. – К. : НАДУ, 2012. – 64 с.
14. Журавська Є.Г. Регіональна інтеграція в світі, що розвивається: немарксистські теорії і реальність (на прикладі АСЕАН). - М. : Наука, 1990.
15. Загальна характеристика та властивості нейро-нечітких мереж [Електронний ресурс] // Nautika. Нечітка логіка: [сайт]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/ne4itkalogika/nejro-necitki-merezi/zagalna-harakteristika-ta-vlastivosti-nejro-necitkih-merez>. – Назва з екрану.
16. Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України» (від 1 січня 2015 року №2411-VI) України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
17. Иманов К. Д. Нечеткая модель определения метаэкономического уровня / К. Д. Иманов, Р. Р. Рзаев // Системні дослідження та інформаційні технології. - 2006. - № 4. – с. 34-38.
18. Инновационная модель развития: теория и практика нововведений / под ред. В. И. Кравцовой. – М.: Инфра-печать, 2006. – 192 с.
19. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети : інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти та Міністерством закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>
20. Каплан Р. Стратегическое единство: создание синергии организации с помощью сбалансированной системы показателей / Каплан Р., Нортон Д.. – М.: Вильяс, 2006. – 384 с.

21. Кіш Є. Пошуки теоретичних моделей європейської інтеграції /Є. Кіш // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6 (9). – С. 103-114
22. Кеохане Р. Інституціоналістська теорія та реальні виклики після холодної війни/ Р. Кеохане // Неореалізм та неолібералізм: сучасні дебати [Текст] / Р. Кеохане. – Нью Йорк: Колумбія університі прес, 1993. – С. 269-300.
23. Коростышевская Е.М. Научно-производственная интеграция (Политико-экономическое исследование) : Дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.01 / Елена Михайловна Коростышевская. – СПб., 1999. – 310 с.
24. Курнишова Ю. Сучасні тенденції регіоналізму в Східній Азії: можливості для України. Аналітична записка НІСД, березень 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.-niss.gov.ua/articles/399](http://www.niss.gov.ua/articles/399).
25. Лещенко Л.О. Фактори співробітництва і протидії в ареалі країн ПСА: економічний, політичний, соціокультурний та міжнародний виміри / Л.О. Лещенко // Дослідження світової політики. – К.: 2008. – Вип. 42. – С. 218-239.
26. Марголит Г.Р. Механизм экономической интеграции основного звена народного хозяйства: дис....д.э.н.: спец. 08.00.05. / Марголит Г.Р. – М., 1990.- 364 с.
27. Марущак Д.Ю. Мировой опыт активизации инновационных факторов национального экономического развития / Л. Е. Петкова, Д.Ю. Марущак // Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования. Научно-практический журнал. – Курск, 2013. – № 2. – С.20-26
28. Марущак Д.Ю. Інвестиційна політика як засіб реалізації інвестиційної стратегії інтеграційного об'єднання АСЕАН / Д.Ю. Марущак // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія :Економічні науки. – 2014. – № 9. – С. 13-17.
29. Марущак Д.Ю. Напрями оптимізації взаємного співробітництва країн АСЕАН та України в умовах трансформації світової економіки /Д.Ю. Марущак//науковий журнал «Причорноморські економічні студії». Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. –2016.–№9. – С. 31-35.

30. Марущак Д.Ю. Досвід інноваційної політики країн АСЕАН / Д. Ю. Марущак // Зб. наук. пр. ЧДТУ. Серія: Економічні науки (GoogleScholar, РІНЦ, IndexCopernicus). – 2016. - №41. – С.86-95
31. Marushchak D.U. Self-appraisal effectiveness evaluation of economic integration / D. U. Marushchak // *Wirtschaft und Management: Probleme der wissenschaft und praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel*. Vol. 1 - Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – P. 91-96.
32. Марущак Д. Ю. Основні напрямки та динаміка прямих іноземних інвестицій в країнах АСЕАН / Д.Ю. Марущак// *Економіка, менеджмент, право: реалії та перспективи: Збірник наукових статей*. - LesEditionsL'Originale, Париж, Франція. 2016. - С. 83-87 (0,48 д.а.).
33. Марущак Д.Ю. Перспективні напрями інтенсифікації торгівельних інвестиційних відносин України з країнами Азії / Д.Ю. Марущак // *Геоелекономічні проблеми міжнародних відносин: оцінки, прогнози, сценарії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.(15-16 листопада 2013 р.)* –К.:ГО «Київський економічний науковий центр», 2013. Ч. 3. – С.37-39.
34. Марущак Д. Ю. Основні аспекти глобальної конкурентоспроможності інтеграційного об'єднання АСЕАН / Д. Ю. Марущак // *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матер. міжнар. наук.-практ. інтернет- конф.(27 березня 2014 р.)*. – Черкаси, 2014. – С. 180-183.
35. Maruschak D.U. Innovation governance and policy strategies in ASEAN// Maruschak D.U // *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матер. XII міжнар. наук. – практ. інтернет-конф. (13-15 травня 2015 р.)*. – Черкаси, 2015. – С. 101-103.
36. Марущак Д.Ю. Стабілізація розвитку економіки шляхом активізації інноваційної діяльності на прикладі інтеграційного об'єднання АСЕАН/ Д.Ю. Марущак // *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матер. II міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (24 березня 2015 р.)*. – Черкаси, 2015.- С. 69-72.

37. Maruschak D.U. Investment facilitation and tax reforms in ASEAN// D.U. Maruchshak / Економіка і знання / Матеріали міжнародного наук. – практ. семінару. (22 квітня 2016 р.)- Дніпропетровськ, 2016. – с. 10-12.
38. Марущак Д.Ю. Порівняльна характеристика ефективності співпраці основних інтеграційних об'єднань / Д.Ю. Марущак // Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матер. II міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (22 березня 2016 р.)– Черкаси, 2016. – С.95-97.
39. Marushschak D.U. Investment attractiveness of Southeast Asia /L.O. Petkova, D. U. Marushschak // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конф. (17-19 травня 2016 р.). – Черкаси, 2016. – С.119-121.
40. Марущак Д.Ю. Інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічного розвитку країн АСЕАН / Д.Ю. Марущак // Сучасні наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток матер. міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (16-17 грудня 2016 р.)– Київ. –С. 27-30 .
41. Марущак Д.Ю. Стимулювання інноваційної діяльності в країнах – членах АСЕАН/ Д.Ю. Марущак // «Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва » матер. міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (16-17 грудня 2016 р.)– Львів. – С. 23-26.
42. Марченко В.М. Методичні підходи до оцінювання синергічного ефекту злиття та поглинання / В.М.Марченко // Бізнес Інформ. – 2011. – №4 (118). – С.135-142.
43. Маршалл А. Л. Територіальна інтеграція / А. Л. Маршалл. – Париж, 1963
44. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua>
45. Міністерство закордонних справ Брунею Офіційний сайт // [Електронний ресурс].–Режим доступу:
<http://www.mofat.gov.bn/Pages/tradeandinvestment1126-8985.aspx>

46. Міністерство закордонних справ Камбоджі Офіційний сайт // [Електронний ресурс].-Режим доступу:
<http://www.mfaic.gov.kh/?page&lg=en&menu1=213&ctype=article&id=213&lg=en>
47. Міністерство закордонних справ Індонезії Офіційний сайт // [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.kemlu.go.id/>
48. Мокій А.І. Зовнішньоекономічна інтеграція регіонально-галузевих комплексів як напрям системної трансформації системної економіки: Дис... докт. економ. наук: 08.05.01 / Київський національний Університет ім. Т.Шевченка. - К., 2000. - 339 с.
49. Мюллер-Армак, А. Економічний порядок та економічна політика в умовах інтеграції [Текст] / А. Мюллер-Армак. – Берн: Штутгарт, 1976. – с. 231-242.
50. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський. – К. : Україна, 1997. – 237 с.
51. Пелевина К. А. Тенденции развития торгово-экономического сотрудничества стран БРИКС (Бразилия, Россия, Индия, Китай ЮАР) / К.А. Пелевина // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Специальность 08.00.14 – Мировая экономика. Москва, 2013. – 25 с.
52. Петренко В. Р. Нечітка модель аналізу ефективності бізнес-процесів підприємства / Петренко В. Р., Кашуба С. В. // Складні системи і процеси. - 2006. – № 2. – с. 18-26.
53. Предоль, Дж. Світове господарство у перспективі [Текст] / Дж. Предоль // Міжнародна економіка. – 1950. – №11. – с. 1044-1065.
54. Програма OneBiz АСЕАН // [Електронний ресурс] .- Режим доступу http://onebiz.business.gov.bn/sop/process/MIPR_BBLS/Index.
55. Рыжова Н. П. Пространственные эффекты международной экономической интеграции (случай российских регионов) / Н. П. Рыжова // Пространственная экономика. – 2012. – № 4. – С. 28–48. 6. Стратегія

- розвитку Харківської області на період до 2020 року. – Х. : ХОДА ; Харк. обл. рада, 2015. – 177 с
56. Робсон, П. Економіка міжнародної інтеграції [Текст] / П. Робсон. – Лондон: Аллен та Унвін, 1987. – 321с.
- 57.. Ругман, А. М. ТНК зсередины [Текст] / А. М. Ругман. – Лондон: Крум Хелм, 1981. – 179с.
58. Сафронова О. В. Функціоналізм і нефункціоналізм: економічні, соціальні та політичні процеси регіональної інтеграції / О.В. Сафронова // Регіон в складі федерації: політика, економіка, право. Нижній Новгород, 1999. С. 102-107.
59. Семенов, К. А. Международная экономическая интеграция / К. А. Семенов. – МУПК, 2000. – С. 20.
60. Система Індикаторів Євразійської Інтеграції / Є. Ю. Винокуров, А. М. Лібман, Ф. де Ломберде, Н. В. Максимчук, Е. М. Молдабеков. - Ал-мати: ЄАБР, 2009. - 160 с.
61. Ситнік І.В. Регіональні інтеграційні об'єднання: передумови і завдання створення / І.В. Ситнік // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: Сборник научных трудов. – 2009. – № 1. – С. 323-328.
62. Сорокіна І. О. Теоретичні основи поняття "інтеграція" та принципи її здійснення / І. О. Сорокіна // Менеджмент в Росії і за кордоном. - № 2. - 2008. - С. 23-27.
63. Ставинская, А. Социокультурный ресурс модернизации Республики Казахстан / А. Ставинская, Е. Никишина // Вопросы экономики. – 2012. – № 6. – С. 76.
64. Троекурова И.С., Нехорошева Е.А. Направления торгового сотрудничества в рамках БРИКС / Материалы XIII Апрельской международной научной конференции «Модернизация экономики и общества» М.: ГУ-ВШЭ. 2012;
65. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель/А. Філіпенко // Економіка України. – 2005. – №6. – С.11-22.

66. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. - К. : Знання, 2007. - 670 с
67. Федірко Н. Макроекономічні ефекти міжнародної регіональної економічної інтеграції: світова практика та виклики для України / Н. Федірко, А. Константінова // Міжнародна економічна політика. - 2015. - № 1 (22). - С. 155-179
68. Федоришин Н.Ю. Теоретичні моделі міжнародної економічної інтеграції та їх адаптивність до умов перехідної економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: [_mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/fedor/stat/11.pdf](http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/fedor/stat/11.pdf).
69. Шергін С.О. Південно–Східна Азія та країни – члени АСЕАН у контексті національних інтересів України / С.О. Шергін // Геополітичні трансформації в Євразії: погляди з Києва і Сеула : [монографія]. – К. : Демід, 2008. – 400 с.
70. Шишков Ю. В. Інтеграційні процеси на порозі ХХІ століття/ Ю.В. Шишков// М. : Инфра-М, 2012. С. 216-218.
71. Шнирков О. Економічні наслідки укладення угоди про асоціацію України з ЄС з врахуванням можливої реакції Росії / О. Шнирков // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 4-5. – (141-142). – С. 90-93.
72. Щербина Т. В. Теорії регіональної економічної інтеграції в контексті розвитку міжнародних відносин / Т. В. Щербина // Проблеми і перспективи розвитку банківської справи України. — 2014. — Вип. 38 — С. 306–314.
73. ABASF: Advisory Body of the ASEAN Science Fund Technology [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://asean.org/asean-economic-community/asean-ministerial-meeting-on-science-and-technology-ammst/>
74. Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN Free Trade Area Fund Technology [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/images/2012/Economic/AFTA/Common_Effective_Preferential_Tariff.pdf.
75. ASEAN Comprehensive Investment Agreement Fund Technology [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/category/agreements-declarations-7>.

50. ASEAN Declaration (Bangkok Declaration) Technology [Электронный ресурс].
– Режим доступа: <http://www.asean.org/news/item/the-asean-declaration-bangkok-declaration>
77. Asean statistical yearbook 2013 [Электронный ресурс]. — Режим доступа:
[http://www.asean.org/storage/images/resources/Statistics/2014/StatisticalPublications/asean%20stattistical%20yearbook%202013%20\(publication\).pdf](http://www.asean.org/storage/images/resources/Statistics/2014/StatisticalPublications/asean%20stattistical%20yearbook%202013%20(publication).pdf).
78. Asean statistical yearbook 2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа:
<http://www.asean.org/storage/images/2015/July/ASEANYearbook/July%202015%20-%20ASEAN%20Statistical%20Yearbook%202014.pdf>.
79. ASEAN Investment Report 2013-2014 // [Электронный ресурс] .– Режим доступа http://www.asean.org/images/pdf/2014_upload/AIR%202013-2014%20FINAL.pdf
80. ASEAN Investment Report 2015 // [Электронный ресурс] .– Режим доступа http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/unctad_asean_air2015d1.pdf
81. ASEAN Guarantee Investment Agreement – IGA) [Электронный ресурс]. – Access mode:
http://www.asean.org/storage/images/2013/economic/aia/ACIA_Final_Text_26%20Feb%202009.pdf
82. ASEAN International Trade Statistics Yearbook 2014. ASEAN Secretariat, 2014.– p.4-5
83. ASEAN Vision 2020, Kuala Lumpur, 15 December 1997 [Электронный ресурс] / Association of Southeast Asian Nations website. – Режим доступа:
<http://www.asean.org/asean/asean-summit/item/asean-vision-2020>
84. ASEAN 2030: Towards a borderless community – draft highlights [Электронный ресурс] / Asian Development Bank Institute website. – Режим доступа:
<http://www.adbi.org/book/2012/12/31/5053.asean.2030.draft.highlights/>
85. Asian Bond Markets Initiative [Электронный ресурс] / Asian Bonds Online website. – Режим доступа: <http://www.asianbondsonline.adb.org/regional.php> 30. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) [Электронный ресурс] /

- Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade website. –
Режим доступа: <http://www.dfat.gov.au/asean/>
86. Balassa B. The Theory of Economic Integration [Электронный ресурс] / B. Balassa // Instituto de Estudios de la Integración Europea website. – P. 173-185. –
Режим доступа:
[http://ieie.itam.mx/Alumnos2008/Theory%20of%20Economic%20Integration%20\(Balassa\).pdf](http://ieie.itam.mx/Alumnos2008/Theory%20of%20Economic%20Integration%20(Balassa).pdf)
87. Baldwin R. Multilateralising Regionalism: Spaghetti Bowls as Building Blocs on the Path to Global Free Trade [Электронный ресурс] / R. Baldwin // The National Bureau of Economic Research website. – September 2006. – 45 p. – Режим доступа: <http://www.nber.org/papers/w12545>
88. Bali Declaration – Resilient Asia-Pacific, Engine of Global Growth, 2013 Leaders' Declaration [Электронный ресурс] / Asia Pacific Economic Cooperation website. – Режим доступа:
http://www.apec.org/Meeting-Papers/LeadersDeclarations/2013/2013_aelm.aspx
36.
89. Bali Declaration on ASEAN Community in a Global Community of Nations «Bali Concord III», Bali, Indonesia, 17 November 2011 [Электронный ресурс] / ReliefWeb website. – 17 p. – Режим доступа:
<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Bali%20Concord%20III.pdf>
90. Bangkok Declaration – A World of Differences: Partnership for the Future, 2003 Leaders' Declaration [Электронный ресурс] / Asia Pacific Economic Cooperation website. – Режим доступа:
http://www.apec.org/Meeting-Papers/LeadersDeclarations/2003/2003_aelm.aspx
91. Bangkok Summit Declaration of 1995, Bangkok, 14-15 December 1995 [Электронный ресурс] / Association of Southeast Asian Nations website. – Режим доступа:
<http://www.asean.org/news/item/bangkok-summit-declaration-of-1995-bangkok14-15-december-1995/>

92. Bucar M. Governance of innovation policy in the new member states [Электронный ресурс] / M. Bucar, M. Stare // Centre of International Relations Faculty of Social Sciences. – 2009. – Режим доступа: http://www.idra.it/garnetpapers/C05M_Bucar_M_Stare.pdf
93. Building balanced scorecard with SWOT analysis, and implementing «Sun Tzu's The Art of Business Management Strategies» on QFD methodology [Электронный ресурс] / S. F. Lee, Andrew Sai On Ko // Managerial Auditing Journal. – 2010. – Режим доступа: <http://www.emerald-library.com>
94. Burfischer M.E., Robinson S., Thierfelder K. Regionalism: Old and New, Theory and Practice. – MTID Discussion Paper, № 65, 2004. – <http://www.ifpri.org/site/default/filespublications/mtidp65.pdf>.
95. Comparative Regional Integration Studies (UNU-CRIS) [Электронный ресурс] // Annual Report – 2008. – Brugge, Belgium: United Nations University-Comparative Regional Integration Studies, 2008. – 37 p. – Режим доступа: <http://www.cris.unu.edu/Annual-Reports.63.0.html>.
96. Concepts and definitions [Электронный ресурс] // Eurostat metadata. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM&StrGroupCode.
97. COST: Committee on Science and Technology [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://asean.org/asean-economic-community/asean-ministerial-meeting-on-science-and-technology-ammst/>
98. Department of Science and Technology (DOST). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://itcu.dost.gov.ph>
99. Deutsch K. W. et al. Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience. Princeton: Princeton University Press, 1957.
100. Dougherty J. Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey / J. Dougherty, R. Pfaltzgraff. – New York : Longman, 2000. – 720 p.

101. EBA. Investment Attractiveness Index. Business Climate Barometer). [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
www.eba.com.ua/ua/print/projects/index.htm
102. Etzioni A. Political Unification: a Comparative Study of Leaders and Forces. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965.
103. FDI Statistics Database 2014// [Электронный ресурс] .– Режим доступа
<http://www.oecd.org/corporate/mne/statistics.htm>
104. Global Innovation Index 2013// [Электронный ресурс] .– Режим доступа
<https://www.globalinnovationindex.org/>
105. Global Innovation Index 2014// [Электронный ресурс] .– Режим доступа
<https://www.globalinnovationindex.org/>
106. Global Innovation Index 2015// [Электронный ресурс] .– Режим доступа
<https://www.globalinnovationindex.org/>
107. Global Trends 2020 Mapping the Global Future: Report of the National Intelligence Council's Project [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<http://www.dni.gov/index.php/about/organization/-national-intelligence-council-global-trends>.
108. Global Trends 2025: A Transformed World [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.acus.org/files/publication_pdfs/-3/Global-Trends-2025.pdf
109. Hosny A.S. Theories of economic integration: A survey of economic and political literature / A. S. Hosny // International journal of economy, management and social sciences, 2(5), May, 2013. – <http://www.int.j.econ.manag.soc>.
110. IMF [Электронный ресурс]– Режим доступа:
<http://www.imf.org/external/about.htm>
111. Kementerian Riset Teknologi Dan Pendidikan Tinggi Republik Indonesia. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.dikti.go.id/>
112. Kösler, A. Elements of regional integration: a multidimensional approach / A. Kösler, M. Zimmek. – Baden-Baden : Nomos, 2009. – 278 p

113. Larch Mario Economic Integration Agreements, Border Effects, and Distance Elasticities in the Gravity Equation (with Jeffrey H. Bergstrand and Yoto V. Yotov), CESifo Working Paper No. 4502, 2013. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cesifo.oxfordjournals.org>
114. Laursen F. Theory and Practice of regional integration / F.Laursen // Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series. 2008. Vol. 8. № 3.
115. Lindberg L. Political Integration as a Multidimensional Phenomenon Requiring Multivariate Measurement // International Organization. 1970. Vol. 24, № 4. P. 649—731
116. Main Science and Technology indicators [Электронный ресурс] // OECD. – 2010. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/dataoecd/49/45/24236156.pdf>
117. Manual on the measurement of human resources devoted to S&T «Canberra Manual» [Электронный ресурс] // OECD. – 1995. – Режим доступа: http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/kilavuzlar/Canberra.pdf
118. Masterplan for Acceleration and Expansion of Indonesia's Economic Development (abbreviated MP3EI)[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.indonesia-investments.com/projects/government-development-plans/masterplan-for-acceleration-and-expansion-of-indonesias-economic-development-mp3ei/item306>
119. Ministry of Science, Technology and Environment (MOSTE). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mosti.gov.my/en/corporate-profile/about-mosti/>
120. Mitrany D. A. Working Peace System / David Mitrany. – Chicago : Quadrangle Books, 1966. – 221 p
121. National Economic and Social Development Board (NESDB). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.adb.org/countries/thailand/economy/>
122. National Innovation Systems – Analytical Concept and Development Tool / D. Lundvall // Industry and Innovation. – 2007. – No. 14. – P. 95–119.

123. Nye D. S. Comparing Common Markets: A Revised Neofunctional Model / Joseph S. Nye // International Organization. – 1970. – P. 796 – 835.
124. OECD Economic, Environmental and Social Statistics [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html.
125. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2014[Электронный ресурс] // Innovation for Growth. – 2014. – Режим доступа:
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/oecd-science-technology-and-industry-scoreboard-2013_sti_scoreboard-2013-en
126. OECD Reviews of Innovation Policy[Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.oecd.org/sti/inno/oecdreviewsofinnovationpolicy.htm>
127. Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology [Электронный ресурс] / H. Chesbrough // amazon.co.uk. – 2003. – Режим доступа: <http://www.amazon.co.uk/Open-Innovation-Imperative-Profiting-Technology/dp/1578518377>
128. Overseas R&D, knowledge sourcing, and patenting: an empirical study of Japanese R&D investemnt in the US [Электронный ресурс] / T. Odagiri // Research Policy. – 2004. – Режим доступа:
<http://www.nistep.go.jp/achiev/ftx/eng/dis023e/pdf/dis023e.pdf>
129. Overview of the ASEAN Plus Three Cooperation [Электронный ресурс] / Association of Southeast Asian Nations website. – Режим доступа:
<http://www.asean.org/asean/external-relations/asean-3/item/asean-plus-threecooperation>
130. Palatino M. Who will benefit from the ASEAN Economic Community [Электронный ресурс] / Mong Palatino // The diplomat May 05, 2015. – Режим доступа: <http://www.thediplomat.com/2015/05/who-will-benefit-fromthe-asean-economic-community/>.

131. Regional Cooperation and Integration in a Changing World [Electronic resource] / Asian Development Bank. – Mandaluyong City : Asian Development Bank, 2013. – 48 p. – Режим доступа:
<http://www.adb.org/sites/default/files/publication/30224/regional-cooperation-changing-world.pdf>.
132. Research, Innovation and Enterprise Council (RIEC) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://itcu.dost.gov.ph>
133. Reviews of Innovation Policy Malaysia 2016/ Synthesis Report [Электронный ресурс] // OECD. – Режим доступа:
<http://www.oecd.org/sti/inno/39177453.pdf>
134. Reviews of Innovation in Southeast Asia/ Synthesis Report [Электронный ресурс] // OECD. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/sti/inno/innovation-in-southeast-asia-2012-9789264128712-en.htm>
135. Ropke W. Integration and Desintegration. Frankfurt, 1957. – 500 p.
136. Rudenko O. Economical stability of society: forecast models of unsustainable development / Olga Rudenko // Studia Universitatis “Vasile Goldie”. – 2010. – Anul 20. – Partea I. – P. 54-66. – (Seria : “StiinNe Economice).
137. Ropke W. Integration and Desintegration. Frankfurt, 1957. – 500 p.
138. Rosamond B. Theories of European Integration / Ben Rosamond. – London : Palgrave Macmillan, 2000. – 240 p
139. Sanshita B.D. Asia’s Regional Comprehensive Economic Partnership [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.eastasiaforum.org/2012/08/27/asia-regional-comprehensive-economicpartnership>.
140. Science, Technology and Industry Scoreboard [Электронный ресурс] // OECD. – 2011. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/sti/scoreboard>
141. Severino, Rodolfo C. (2006). Southeast Asia in search of an ASEAN Community. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006. 520 p.
142. Strategies and the institutional environment. Centre for Environmental Policy. – Imperial College, London – 21p.

143. Streeten P. Economic Integration. Leyden, 1964. – p. 16–17.
144. Szakonyi R. Measuring R and D effectiveness / R. Szakonyi. // Research and technology management. – 2004. – March/April. – Vol. 37. – No. 2. – P. 27–38.
145. Technology, Growth and Development: An Induced Innovation Perspective [Электронный ресурс] / V. Ruttan // Oxford University Press. – 2001. – Режим доступа:http://www.powells.com/biblio?show=HARDCOVER:NEW:9780195118711:136.75#synopses_and_reviews
146. Thailand Institute of Scientific and Technological Research [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inter.mua>.
147. The ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) Plan of Action [Электронный ресурс] / Association of Southeast Asian Nations website. – Режим доступа: <http://www.asean.org/asean/asean-summit/item/the-asean-socio-cultural-communityascc-plan-of-actio>
148. The Global Competitiveness Report 2015 – 2016 [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Rankings_2015-2016.pdf
149. The Global Innovation Index 2011: Accelerating Growth and Development is the result of a collaboration among [Электронный ресурс] // INSEAD and Knowledge Partners. – Режим доступа: http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2011_Report.pdf
150. The innovation policy platform. External sources for financing innovation. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.innovationpolicyplatform.org/content/external-sources-financing-innovation>
151. The innovation policy platform. Internal sources for financing innovation. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://innovationpolicyplatform.org/content/internal-sources-financing-innovation>
152. The official web-site of the association of South – East Asian nations. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aseansec.org/19226.HTM>.

153. The official web-site of the association of South – East Asian nations. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aseansec.org/18135.HTM>.
154. Thomson Reuters Web of Science Citation Index Expanded (розширений Індекс цитування наукових статей) [Електронний ресурс] .– Режим доступу <http://ip-science.thomsonreuters.com/cgi-bin/jrnlst/jloptions.cgi?PC=K>
155. UNCTADSTAT: Methodology and Classification [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://unctadstat.unctad.org/UnctadStatMetadata/Classifications/Methodology&Classifications.html>.
156. UNESCO Institute for Statistics Database: UNESCO Institute for Statistics: Gross domestic expenditure on R&D (GERD) Summary[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=SCN_DS&popupcustomise=true&lang=en
157. Vietnam Academy of Social Sciences (VASS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=VN>
158. Viner J. The Customs Union Issue / J. Viner ; [edited, with an introduction by Paul Oslington]. - Oxford ; New York : Oxford University Press, 2014. - 198 p. doi: 10.1093/acprof:osobl/9780199756124.001.0001
159. World Development Indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://data.worldbank.org/indicator/all>.
160. WorldEconomicForumreport [Електронний ресурс] // WEF. – Режим доступу: www.weforum.org
161. WorldInput-OutputDatabase [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.wiod.org>
162. World Investment Report 2015: - Reforming International Investment Governance. – United Nations Conference on Trade And Development, 2015. – 250 p.
163. WTO International Trade Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its_e.htm.

ДОДАТКИ

Додаток А

Трактування поняття «інтеграція суб'єктів господарювання» з боку представників різних підходів

Автори	Сутність інтеграції
О.М. Коростишевська, Г.Р. Марголит, Ю.Ф. Герштейн та ін.	Особлива складна форма узагальнення праці та виробництва, якісно нова об'єднуюча структура із загальною цільовою функцією
М.Х. Мескон, А.Альберт, Ф. Хедоури, Х. Грютер	Процес об'єднання зусиль усіх підрозділів (підсистем) організації для досягнення цілей і завдань.
П.Т. Саблук	Термін «інтеграція» охоплює широке коло різноманітних економічних явищ та процесів зближення, пристосування, узгодження діяльності й навіть об'єднання підприємств та підприємців на цій основі результатів господарювання[70]
Злобін Є.Ф.	Представляє інтеграцію як поняття, що означає не тільки об'єднання основних частин в єдине ціле, но і сам процес, що призводить до такого об'єднання. Разом із цим це і процес концентрації зусиль різноманітних підсистем (підрозділів) для досягнення поставлених цілей [114].
Реджинальд Харрісон, Е. Хаас	«Інтеграційний процес може бути визначений як досягнення усередині якого-небудь простору таких зв'язків між політичною спільнотою, коли виникають центральні інститути, пов'язані між собою єдиною системою прийняття політичних рішень і методами контролю, визначальними локалізацію цінностей на регіональному рівні, а також адекватні механізми досягнення консенсусу» [51, с.12].
Американський професор Амітал Етціоні	Виділив три види інтеграції, які є складовими політичного співтовариства: «Політичне співтовариство - це таке утворення, яке володіє трьома видами інтеграції: а) ефективним контролем над насильством (при цьому воно може делегувати частину повноважень державам-членам); б) центром прийняття політичних рішень, який здатний розподіляти ресурси всередині спільноти; в) домінуючі політичні уподобання громадян спільноти відносяться до його центру». [81 с.4]
Карл Дейч	Розумів під інтеграцією створення співтовариств безпеки (або зон світу) між державами в певному регіоні. Інтеграція визначалася ним як «Створення на певній території «Почуття спільноти», сильних інститутів і практичних інструментів, здатних існувати тривалий час і викликати серед населення території усталені очікування на мирні зміни» [80, р. 5]
С. Н. Чудновська	це нова ступінь інтернаціоналізації економічних та соціальних зв'язків, чи як стан поєднання окремих диференційованих частин або функцій у ціле, або як процес, що призводить до нього;

В. Молль	Це поступове усунення економічних бар'єрів між незалежними державами, в результаті чого господарства країн починають функціонувати як єдине ціле
Р. Купер	це узгодження внутрішньої та зовнішньої політики учасників інтеграції з метою досягнення оптимального поєднання двох можливих варіантів розвитку економічної інтеграції: 1) об'єднання держав з наступною втратою суверенітету та взаємним узгодженням економічної політики; 2) інтеграції з максимальним збереженням національної автономії;
Н. Ливенцев	це високий «зрілий» ступінь інтернаціоналізації виробництва на основі розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків і поділу праці між національними господарствами, яка веде до поступового зрощення виробничих структур низки країн;
П. Стрітен	під інтеграцією слід розуміти спільну політику зайнятості, спільну монетарну і фіскальну політику, а також спільну антимонопольну політику;
Ю. Шишков	це закономірний процес, який є наслідком поступового «розкриття» держав одна одній, під час якого декілька монодержавних макроекономічних організмів крок за кроком зростаються в єдиний полідержавний господарський простір, який з часом структурується в новий, укрупнений, більш ефективний економічний організм.

* Розроблено автором

Додаток Б

Показники оцінки рівня ефективності регіональних інтеграційних процесів

№	Показник	Значення
Показники оцінки рівня ефективності регіональних інтеграційних процесів		
	<p>Частка форми міжнародної економічної діяльності на душу населення</p> $K = \frac{X}{P} * 100, \text{ де}$ <p>X - обсяг експорту, імпорту товарів і послуг, іноземних інвестицій, міжнародних технологій об'єднання або його окремих країн; зовнішньоторговельний оборот, міжнародний інвестиційний оборот, міжнародний оборот технологій об'єднання або його окремих країн; P - населення об'єднання або окремих його країн.</p>	<p>Показник не має конкретної норми, значення коливається в залежності від ролі форми міжнародної економічної діяльності в економіці об'єднання.</p>
	<p>Квота форми міжнародної економічної діяльності</p> <p>Характеризує значущість форми міжнародної економічної діяльності для економіки об'єднання або складових його країн, їх залучення в міжнародні економічні відносини.</p> $K = \frac{X}{GDP} * 100, K = \frac{T}{2 * GDP} * 100, K = \frac{M}{P} * 100$ <p>X - обсяг експорту, імпорту товарів, послуг, товарів і послуг, іноземних інвестицій, міжнародних технологій об'єднання або окремих його країн; T - зовнішньоторговельний оборот об'єднання або окремих його країн; M - еміграція, імміграція об'єднання або його окремих країн; GDP - валовий продукт об'єднання або окремих його країн; P - чисельність населення об'єднання або його окремих країн.</p>	<p>Показник не має конкретної норми, значення коливається в залежності від ролі форми міжнародної економічної діяльності в економіці об'єднання або окремих його країн. Чим він вищий, тим вище ступінь залучення об'єднання в міжнародні економічні відносини.</p>
	<p>Квота міжнародної економічної діяльності</p> $K_{\text{вед}} = \frac{Z_o + I_o + \text{При}}{5 * \text{ВРП}} * 100$ <p>Zo - зовнішньоторговельний оборот; Io - інвестиційний оборот; При - обсяг нац. виробництва, яке здійснюється із використанням іноземних ліцензій і ноу-хау; ВРП - валовий регіональний продукт</p>	

<p>Реальна експортна квота</p> $K = \frac{X_t}{O} \times 100, K = \frac{X_i}{I} \times 100, K = \frac{X_{intra}}{I} \times 100,$ $K = \frac{X_{entra}}{I} \times 100$ <p>X_t - обсяг експорту, імпорту товарів об'єднання або його окремих країн; X_i – обсяг експорту, імпорту інвестицій об'єднання або його окремих країн; X_{intra} - обсяг експорту, імпорту внутрішньо регіональних інвестицій за все об'єднання або його окремих країн, X_{entra} - обсяг експорту, імпорту зовнішніх інвестицій об'єднання або його окремих країн; O - промислове виробництво об'єднання або його окремих країн; I - сумарний обсяг національних інвестицій всіх країн об'єднання або його готельних країн.</p>	<p>Показник характеризує якісну структуру міжнародних економічних відносин об'єднання або складових його країн.</p>
<p>Квота ліцензій і ноу-хау.</p> $K = \frac{O_{int}}{GDP} \times 100, K = \frac{O_{intra}}{GDP} \times 100, K = \frac{O_{entra}}{GDP} \times 100$ <p>O_{int} - обсяг виробництва об'єднання або його окремих країн, здійснюваного з використанням іноземних ліцензій і ноу-хау; GDP - валовий регіональний абонаціональний продукт, грн.; O_{intra} - обсяг виробництва об'єднання або його окремих країн, що здійснюється з використанням внутрішніх іноземних ліцензій і ноу-хау;</p> <p>O_{entra} - обсяг виробництва об'єднання або його окремих країн, здійснюваного з використанням зовнішніх іноземних ліцензій і ноу-хау.</p>	
<p>Коефіцієнт еластичності форми міжнародної економічної діяльності (динаміки МРТ)</p> $K = \frac{\Delta X}{\Delta GDP} \times 100, K = \frac{\Delta M}{\Delta P} \times 100$ <p>ΔX - темп зростання експорту, імпорту, зовнішньоторговельного обороту; темп зростання експорту, імпорту інвестицій, інвестиційного обороту об'єднання або його окремих країн;</p> <p>ΔM - темп зростання еміграції, імміграції об'єднання або його окремих країн;</p> <p>ΔGDP - темп зростання ВВП або ВНП;</p> <p>ΔP - темп зростання чисельності об'єднання або його окремих країн.</p>	<p>Дозволяє визначити темпи зростання форми міжнародної економічної діяльності об'єднання в порівнянні з темпами зростання ВВП або темпи зростання форми міжнародної економічної діяльності складових його країн в порівнянні з темпами зростання ВВП.</p>

<p>Коефіцієнт участі (внутрішньорегіональної торгівлі в світовій торгівлі)</p> $K = \frac{E_{Intra}^n}{E_{World}} \times 100,$ <p>E_{Intra}^n - внутрішній експорт об'єднання, E_{World} - світовий експорт</p>	
<p>Коефіцієнт участі внутрішньої торгівлі в сукупному зовнішньоторговельному обороті.</p> $K_{iw} = \frac{T_{Intra}}{T_k} \times 100,$ <p>T_{Intra} - внутрішній імпорт об'єднання, T_k - сукупний зовнішньоторговельний оборот об'єднання</p>	<p>Показник, що характеризує частку внутрішнього експорту та імпорту об'єднання в його сукупному зовнішньоторговельному обороті</p>
<p>Відсоткове співвідношення внутрішньої форми міжнародної економічної діяльності об'єднання або складових його країн до зовнішньої</p> $K = \frac{X_{Intra}}{X_{Entra}} \times 100,$ <p>X_{Intra} - внутрішній обсяг експорту, імпорту товарів, послуг, іноземних інвестицій, міжнародних технологій, зовнішньоторговельного обороту, міжнародного інвестиційного обороту, міжнародного обороту технологій об'єднання або його окремих країн.</p> <p>X_{Entra} - зовнішній обсяг експорту, імпорту товарів, послуг, іноземних інвестицій, міжнародних технологій, зовнішньоторговельного обороту, міжнародного інвестиційного обороту, міжнародного обороту технологій об'єднання або його окремих країн.</p>	<p>Показник не має конкретної норми, значення коливається в залежності від ролі форми міжнародної економічної діяльності в економіці об'єднання або його окремих країн.</p>
<p>Показник інтенсивності внутрішньо регіонального експорту</p> <p>Зіставляє долю товару в регіональному експорті з часткою в сукупному експорті ре об'єднання</p> $K_{iw} = \frac{E_{p_{Intra}}}{E_{p_r}}$	<p>Значення показника більше 1 характеризує високий рівень інтенсивності: чим вище показник, тим інтенсивніше торгується товар на регіональному ринку.</p>

<p>Індекс інтенсивності внутрішньо торгівельної форми міжнародної економічної діяльності</p> <p>Дозволяє порівняти частку внутрішньо регіональної форми міжнародної економічної діяльності в сукупній формі міжнародної економічної діяльності об'єднання або складових його країн, з одного боку, і частку останньої в світовій формі міжнародної економічної діяльності в цілому - з іншого.</p> $K = \frac{\left[\frac{T_{Intra}}{T_r} \right]}{\left[\frac{T_r}{T_w - T_r} \right]}, K = \frac{\left[\frac{T_{Intra}}{T_r} \right]}{\left[\frac{T_r}{T_w} \right]}$ <p>T_{Intra} - внутрішній зовнішньоторгівельний оборот, міжнародний інвестиційний оборот, міжнародний оборот технологій, міграційний оборот об'єднання або його окремих країн; T_r - сукупний зовнішньоторгівельний оборот об'єднання, міжнародний інвестиційний оборот, міжнародний оборот технологій, міграційний оборот об'єднання або його окремих країн; T_w - світовий торгівельний оборот, світовий інвестиційний оборот, світовий оборот технологій, світовий міграційний оборот.</p>	<p>Значення показника, рівне нулю, вказує на відсутність внутрішньо регіональної торгівлі; рівне 1 - на географічну нейтральність;</p> <p>Якщо показник перевищує 1, значить, всередині об'єднання торгівля більш інтенсивна, ніж з рештою світу, якщо менше 1 - менш інтенсивна.</p>
<p>Показник здатності поглинання експорту товару, послуг і факторів виробництва.</p> $A_{jk}^c = 100\% - \sum_{i=1}^n \max\{(E_k^i - I_j^i) E_k, 0\} \times 100$ <p>E_k^i - експорт країною k окремого виду і продуктів, послуг, технологій, інвестицій, робочої сили; I_j^i - імпорт країною j окремого виду і продуктів, послуг, технологій, інвестицій, робочої сили; E_k - сукупний експорт продуктів, послуг, технологій, інвестицій, робочої сили країни k.</p>	<p>Дозволяють зіставити структуру експорту, що відображає пропозицію товарів, послуг і факторів виробництва країни в глобальній торгівлі та рух факторів виробництва і імпорту, що відображає попит партнера на світовому ринку товарів, послуг і факторів виробництва.</p>

<p>Показник здатності насичення імпорту товарів, послуг і факторів виробництва.</p> $A_{jk}^e = 100\% - \sum_{i=1}^n \max\{(I_k^i - E_j^i) I_k, 0\} \times 100$ <p>I_k^i- імпорт країною k окремого виду і продуктів, послуг, технологій, інвестицій, робочої сили; E_j^i - експорт країною j окремого виду і продуктів, послуг, технологій, інвестицій, робочої сили; I_k - сукупний імпорт товарів, послуг, технологій, інвестицій, робочої сили країни k.</p>	
<p>Індекс концентрації товарного експорту Герфіндаля-Хіршмана</p> $ЦТ = 100 \times \left[\frac{\sqrt{\sum_i \left(\frac{E_{ij}}{E_i}\right)^2 - \sqrt{\frac{1}{n}}}}{1 - \sqrt{\frac{1}{n}}} \right]$ <p>E_{ij} - експорт продукту і країною j; E_i - сукупний експорт країни j; n - сукупне число експортованих товарів на трьохрозрядному рівні</p>	<p>Міжнародної стандартної торгової класифікації (МСТК), становить згідно з номенклатурою МСТК не більше 261.</p> <p>Максимальне значення показника, рівне 100, характеризує ситуацію повної моноспеціалізації, коли весь експорт країни складається з одного єдиного продукту. Цей показник, так само як і показник концентрації експортного ринку, схильний до впливу циклічних коливання, тому для аналізу використовуються усереднене значення.</p>
<p>Індекс Герфіндаля-Хіршмана географічної концентрації експорту товарів, послуг і факторів виробництва</p> $K = 100 \times \left[\sqrt{\sum_j \left(\frac{E_{ij}}{E_i}\right)^2} \right]$ <p>E_{ij} - експорт товарів, послуг і факторів виробництва об'єднання або його країни і в країну j; E_i - сукупний експорт товарів, послуг і факторів виробництва об'єднання або його країни і.</p>	<p>Індекс може набувати значень від 0 до 100, - максимуму, що характеризує наявність одного єдиного торгового партнера. Показник схильний до впливу циклічних коливань і зміни відносних цін на світових ринках, тому для аналізу динаміки показника, як правило, використовуються усереднене значення за певний період.</p>

<p>Індекс внутрішньогалузевої зовнішньої торгівлі Грубіла-Ллойда</p> $K = \frac{\sum(E_y + I_y) - \sum E_y - I_y }{\sum(E_y + I_y)}$ <p>E_{ij}, I_{ij} - експорт та імпорт країни об'єднання групи продуктів j.</p>	<p>Може приймати значення від 0 до 1. При нульовому значенні цього показника можна говорити про відсутність внутрішньогалузевої торгівлі. При значенні, рівному або наближеному до 1, можна зробити висновок про внутрішньогалузеву спеціалізацію у зовнішній торгівлі</p>
<p>Індекс внутрішньогалузевої спеціалізації у зовнішній торгівлі Б. Баласса</p> <p>Показує характер зовнішньоторговельних зв'язків країн об'єднання</p> $BB = \frac{\sum_{i=1}^n E_i - I_i }{\sum_{i=1}^n (E_i + I_i)}$ <p>E_i - експорт товару і даної країною в інші країни об'єднання; I_i - імпорт товару і в цю країну з інших країн об'єднання; n - число товарів, прийнятих для розрахунку.</p>	<p>При нульовому значенні цього показника можна говорити про внутрігалузевий характер міжнародної торгівлі об'єднання. При значенні, рівному 1, можна говорити про те, що зовнішньоторговельний оборот об'єднання носить міжгалузевий характер</p>
<p>Коефіцієнт Франка</p> $K_F = \frac{T_i + P}{GDP^2} \times 100$ <p>T_i - консолідований (державний) податковий дохід, P - населення об'єднання (Країни), GDP - валовий регіональний (державний) продукт</p>	<p>Являє собою спосіб порівняльної оцінки податкового навантаження на економіку.</p>
<p>Індикатор територіальної диференціації країн-учасниць інтеграційного угруповання</p> $Q = \sqrt{\frac{\sum_i^n (E_i - E)^2}{n}}$ <p>Q - показник середньоквадратичного відхилення; E - середнє значення експортних поставок країн-учасниць регіонального об'єднання; E_i - обсяг експорту і країн-учасниць; n - число країн-учасниць інтеграційного угруповання.</p>	

<p>Показник спеціалізації об'єднання у відповідних галузях, запропонований В.В. Кістановим</p> $C_y = \frac{Y_o}{Y_p}$ <p>Y_o - питома вага об'єднання в країні по даній галузі; Y_p - питома вага об'єднання в країні по всій галузі промисловості</p>	
<p>Коефіцієнт галузевої спеціалізації експорту Характеризує рівень експортної спеціалізації галузей об'єднання</p> $K_{спе} = \frac{E_{отрх} E_{стр}}{E_{отрстрх} E_{рег}}$ <p>$E_{отр}$ - експорт галузі об'єднання, грн.; $E_{отрстр}$ - експорт галузі країни, грн.; $E_{рег}$ - експорт об'єднання, грн.; $E_{стр}$ - експорт країни, грн.</p>	<p>Значення більше 1,25- базова, експортноорієнтована галузь; 0,75 -1,25 - галузі, орієнтовані на внутрішнє споживання; менше 0,75 - галузі, орієнтовані на імпортозаміщення</p>
<p>Коефіцієнт галузевої спеціалізації імпорту Характеризує рівень імпортної спеціалізації галузей об'єднання</p> $K_{сті} = \frac{I_{отрх} I_{стр}}{I_{отрстрх} I_{рег}}$ <p>$I_{отр}$ - імпорт галузі об'єднання, грн.; $I_{отрстр}$ - імпорт галузі країни, грн.; $I_{рег}$ - імпорт об'єднання, грн.; $I_{стр}$ - імпорт країни, грн.</p>	<p>Значення більше 1,25 базова галузь; 0,75-1,25- галузі, орієнтовані на внутрішнє споживання; менше 0,75 - галузі, орієнтовані на імпортозаміщення</p>

	<p>Коефіцієнт відносної експортної спеціалізації</p> $K_{ec} = \frac{E_p}{E_c}$ <p>E_p - частка товару в експорті об'єднання; E_c - частка товару в експорті країни.</p>	<p>Визначає участь тієї чи іншої галузі об'єднання в міжнародній спеціалізації виробництва. Визначає коло товарів і, відповідно, галузь, які є міжнародно-спеціалізованими для даної країни.</p> <p>При цьому враховується величина 1: чим вище (більше 1) співвідношення на користь національної структури експорту по певному товару або групі товарів, тим більше наглядно і переконливою є міжнародна спеціалізація відповідної галузі та навпаки.</p>
	<p>Коефіцієнт диверсифікації експорту</p> $S_{i,x(m)} = (Q_{ix} - Q_{im}) / Q_{iy}, \text{ де}$ <p>$S_{i,x(m)}$ - показник ступеня експортної (імпоротної) спеціалізації фактора i; Q_{ix} - частка доходу фактора i вартості експорту; Q_{im} - частка доходу фактора i вартості конкуруючої з імпортом продукції, рівної за обсягом імпорту; Q_{iy} - частка фактора i в національному доході</p>	<p>Порівняння структури експорту об'єднання та структури країни</p>
	<p>Коефіцієнт імпорту</p> $K_{имп} = \frac{I_i}{O_i - E_i}$ <p>I_i - обсяг імпорту галузі, грн.; O_i - обсяг експорту галузі, грн.; E_i - обсяг випуску галузі, грн.</p>	<p>Дозволяє оцінити ступінь задоволення потреб за рахунок внутрішнього виробництва.</p> <p>Чим менше значення коефіцієнта, тим більше потреби в продукції даної галузі задовольняється за рахунок внутрішнього виробництва.</p>
	<p>Товарний експорт (імпорт)</p> $K = \frac{X}{GDP} \times 100$ <p>- експорт (імпорт) продукції добувної промисловості та мінерального палива; - сільськогосподарський експорт (імпорт); - несільськогосподарський експорт (імпорт); - експорт (імпорт) інших послуг.</p>	

<p>Коефіцієнт інвестиційного потенціалу (інвестицій на розвиток сільського господарства).</p> $K = \frac{X}{I} \times 100,$ <p>X - обсяг інвестицій в основний капітал на розвиток сільського господарства об'єднання, готової продукції, мінерального палива млн. грн.; I - загальний обсяг іноземних інвестицій в основний капітал об'єднання, млн. грн.</p>	<p>Нормативне значення показника відсутнє.</p> <p>Показує частку кожної групи країн в імпорті об'єднання.</p>
<p>Коефіцієнт витрат на технологічні інновації.</p> $K = \frac{E_{ti}}{O_i} \times 100$ <p>E_{ti} - витрати на технологічні інновації; O_i - загальний обсяг інноваційної продукції</p>	<p>Немає конкретного значення</p> <p>Дозволяє визначити витрати на кінцевий результат інноваційної діяльності, отримуючи втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку або нового удосконаленого процесу, використовуваного в практичній діяльності до обсягу інноваційної продукції</p>
<p>Коефіцієнт зайнятості науковими дослідженнями і розробками. Дозволяє визначити науковий потенціал об'єднання</p> $K = \frac{P_i}{P} \times 100$ <p>P_i - чисельність персоналу зайнятого науковими дослідженнями і розробками; P - загальна чисельність населення об'єднання</p>	<p>Немає конкретного значення</p> <p>Дозволяє визначити науковий потенціал об'єднання</p>
<p>Коефіцієнт розвитку дослідницької діяльності.</p> $K = \frac{E_i}{O_i} \times 100$ <p>E_i - внутрішні витрати на дослідження і розробки; O_i - обсяг інноваційної продукції.</p>	<p>Немає конкретного значення</p> <p>Показує ефективність інноваційної діяльності</p>

<p>Частка інноваційної продукції в загальному обсязі товарної продукції</p> $K = \frac{O_i + O_r}{O} \times 100$ <p>O_i - обсяг продукції, що зазнала значних технологічних змін або знову введена; O_r - обсяг продукції зазнала удосконалення; O - обсяг промислової продукції об'єднання</p>	<p>Немає конкретного значення.</p> <p>Показує частку інноваційної продукції в загальному обсязі товарної продукції об'єднання</p>
<p>Коефіцієнт технологічності експорту</p> $K_{те} = \frac{E_m}{V_m}$ <p>E_m - обсяг експорту машинобудівної продукції, тис. грн; V_m - загальний обсяг продукції машинобудування, тис. грн.</p>	<p>Немає конкретного значення</p> <p>Дозволяє визначити якісну структуру експорту.</p>
<p>Частка експорту технологій і послуг технічного характеру в загальному обсязі експорту Дозволяє якісно оцінити структуру експорту</p> $K_{едн} = \frac{Чсе}{E}$ <p>$Чсе$ - чиста вартість предмета угоди, грн.</p>	<p>Немає конкретного значення</p>
<p>Частка імпорту технологій та послуг технічного характеру в загальному обсязі імпорту. Дозволяє якісно оцінити структуру імпорту</p> $K_{іту} = \frac{Чсі}{E}$ <p>$Чсі$ - чиста вартість предмета угоди.</p>	<p>Немає конкретного значення</p>
<p>Коефіцієнт міжрегіональної товарності</p> $K_{мт} = \frac{Ввив}{Pr}$ <p>$Ввив$ - обсяг продукції, що вивозиться з країни-учасниці або об'єднання; Pr - обсяг виробництва країни-учасниці або об'єднання даного виду продукції.</p>	

<p>Індекс Херфіндаля-Хіршмана</p> $HNI = \sum_{i=1}^n d_i^2$ <p>d_i^2 - частка і-й фірми на даному ринку (тобто $Q_i : \sum Q$); n - число фірм на даному галузевому ринку.</p>	<p>Індекс також приймає значення від 0 до 1. У першому випадку це ідеальний ринок завершенною конкуренцією, у другому – монопольний ринок.</p>
<p>Індекс концентрації іноземних фірм на ринку об'єднання</p> <p>Виявляє ринкову частку декількох найбільших іноземних фірм в галузі по відношенню до загального обсягу реалізації товарами усіма фірмами, які діють на даному галузевому ринку.</p> $K = \frac{\sum_{i=1}^k q_i}{\sum q'}$ <p>де Q_i - обсяг реалізації товару на даному галузевому ринку i - й іноземної фірми; $\sum Q$ - загальний обсяг реалізації товару на даному галузевому ринку.</p>	<p>Індекс концентрації може приймати значення в інтервалі від нуля (для ринку вдосконалення конкуренції) до одиниці, причому, очевидно, що його значення монотонно зростатиме в міру збільшення числа врахованих найбільших фірм. Чим вище значення індексу концентрації для заданого числа найбільших фірм, тим менше конкурентний даний галузевий ринок</p>
<p>Коефіцієнт покриття імпорту експортом форм МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p> <p>Характеризує рівень зовнішньоторгівельної самозабезпеченості об'єднання.</p> $K = \frac{E}{I} \times 100,$ <p>E - обсяг експорту товарів, послуг, інвестицій, технологій об'єднання, грн.; I - обсяг товарів, послуг, інвестицій об'єднання, грн.</p>	<p>Більше 1</p>

<p>Показник фактичного участі об'єднання в різних формах зовнішньоекономічних зв'язків</p> <p>Оцінює участь об'єднання у зовнішній торгівлі, послугах, залучення прямих зарубіжних інвестицій (ПІІ) на основі зіставлення їх часткою в глобальних потоках торгівлі, послуг, ПІІ з часткою в світовому валовому продукті.</p> $TI = \frac{\left[\frac{X_r}{X_w} \right]}{\left[\frac{GDP_r}{GDP_w} \right]} \times 100,$ <p>X - зовнішньоторгівельний оборот, інвестицій</p>	<p>Частка об'єднання в глобальних потоках повинна відповідати його частці в світовому ВВП, в цьому випадку показник фактичної участі дорівнює 1. Країни, що мають більш високий показник, залучають більше ПІІ, ніж можна було б очікувати, виходячи з їх відносних розмірів ВВП.</p>
<p>Коефіцієнт участі зовнішньої регіональної торгівлі в світовій торгівлі</p> $K_{ew} = \frac{E_{Extra}^n}{E_{World}}$ <p>E_{Extra}^n – зовнішній регіональний експорт, E_{World} - світовий експорт</p>	
<p>Частка об'єднання на товарних експортних ринках</p> $K = \frac{Eg_r}{Eg_w} \times 100,$ <p>Eg_r - експорт товару об'єднання; Eg_w – світовий експорт товару</p>	
<p>Інтегральний показник конкурентоспроможності країн-учасниць інтеграційного угруповання</p> $K = \frac{GDR}{L} \times \left(\frac{E}{I} \times A + \frac{E}{I} \times B + \frac{htp}{GDR - htp} \times C \right)$ <p>GDP – ВВП; L – число зайнятих; E – експорт країн-учасниць; I – імпорт країн-учасниць; A – середньоарифметична частка експорту та імпорту у ВВП; B – середньоарифметична частка експорту та зовнішнього обороту у ВВП; htp – частка продукції високотехнологічних галузей у загальному обсязі ВВП; C – постійний коефіцієнт еластичності, рівний 0,5.</p>	<p>Ця формула враховує кількісні та якісні параметри національної економіки. Перший множник у формулі $\frac{GDR}{L}$ в сутності є показником продуктивності праці. Другий множник – якість ВВП. Також його можна визначити з торговельного та платіжного балансу країни і за структурою ВВП.</p>

<p>Коефіцієнт глобалізації економіки об'єднання</p> $K_{tw} = \frac{E - I}{GDP} \times 100$ <p>Е - обсяг експорту товарів, послуг, інвестицій, технологій об'єднання, грн.; І - обсяг імпорту товарів, послуг, інвестицій, технологій об'єднання, грн.; GDP - валовий регіональний продукт, грн.</p>	<p>Показує частку сукупного чистого експорту товарів, послуг, інвестицій у загальному обсязі витрат, аналізується з точки зору вкладу зовнішньоекономічних зв'язків об'єднання (країни) у створення її економічного потенціалу.</p>
--	---

*Складено автором на основі

Додаток В

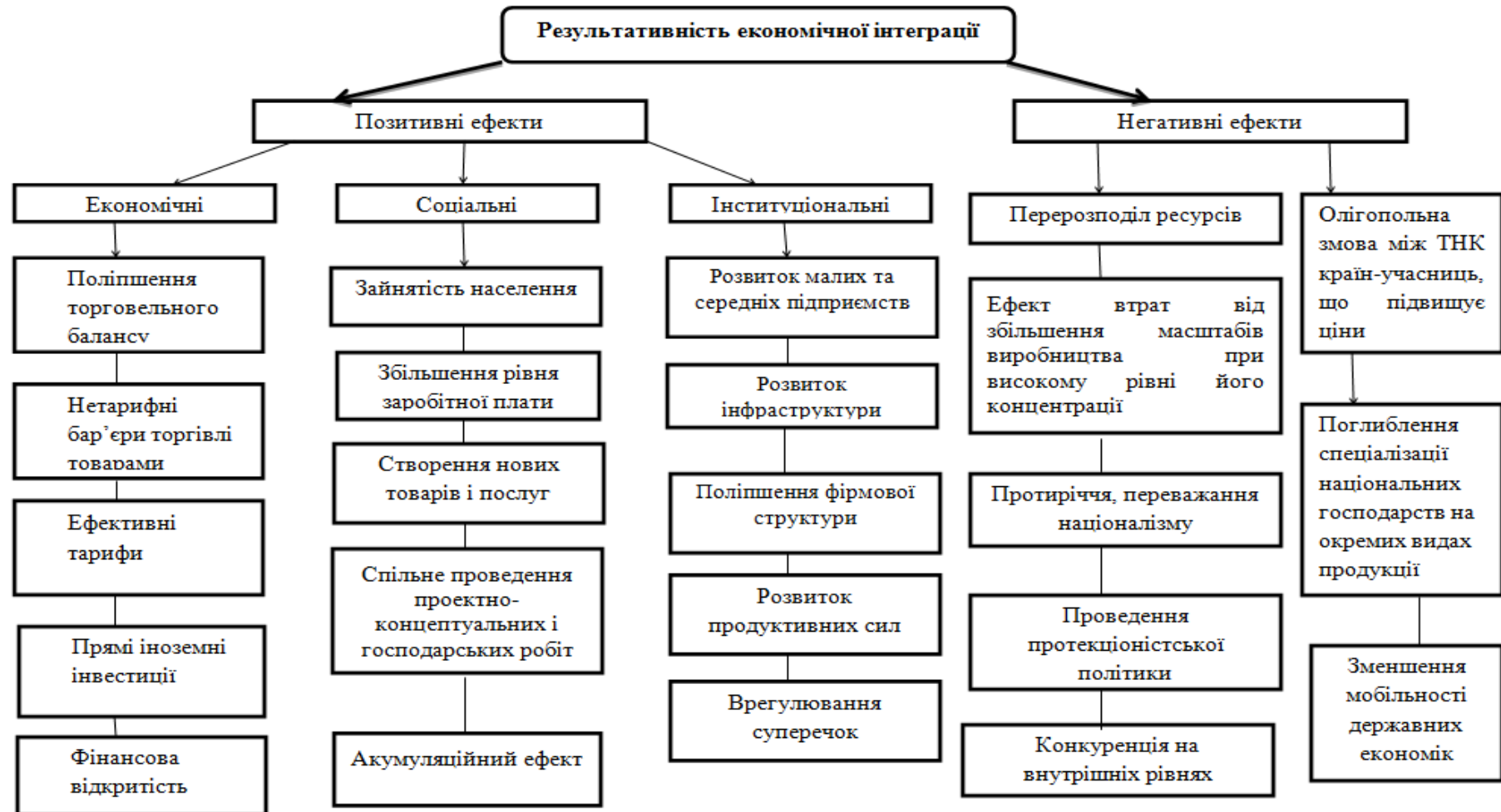

Рис. Структурно логічна схема результативності економічної інтеграції

*Розроблено автором

Додаток Г

Коефіцієнт інтенсивності двосторонніх товаропотоків між країнами АСЕАН

Країни	Роки	Індонезія	Таїланд	Малайзія	Філіппіни	Сінгапур	В'єтнам	М'янма	Камбоджа	Лаос	Бруней
Індонезія	2010	-	2,40	5,47	5,25	120,74	2,21	6,51	4,37	0,28	2,41
	2011	-	2,31	5,26	5,29	137,55	1,98	3,76	3,80	0,35	2,49
	2012	-	2,56	5,49	5,42	111,31	1,92	4,89	2,49	1,17	2,13
	2013	-	2,46	5,25	5,94	91,28	1,84	4,69	3,45	0,18	3,44
	2014	-	2,70	4,94	6,06	80,71	1,78	3,69	2,32	0,17	2,95
Таїланд	2010	3,31	-	5,02	4,82	4,09	3,54	45,26	27,50	73,66	3,91
	2011	46,07	-	5,36	6,00	2,54	5,36	26,92	38,49	102,37	3,78
	2012	4,61	-	4,99	5,86	2,25	4,66	31,42	26,57	146,66	4,09
	2013	4,64	-	5,09	6,24	2,43	4,38	25,41	37,37	91,97	3,71
	2014	4,36	-	4,99	7,07	2,33	4,42	21,33	19,47	119,75	3,24
Малайзія	2010	3,15	4,41	-	4,07	6,52	3,19	6,64	3,15	0,57	14,10
	2011	30,36	4,05	-	4,52	6,24	2,84	5,17	3,34	0,50	14,64
	2012	3,72	3,93	-	4,14	6,50	2,69	7,15	1,77	0,53	15,02
	2013	4,55	4,11	-	3,68	6,90	2,59	4,80	2,07	0,56	18,44
	2014	4,33	4,29	-	4,33	7,22	2,39	3,95	1,02	0,72	19,01
Філіппіни	2010	0,98	2,89	2,52	-	7,00	1,99	0,79	0,53	0,05	0,72
	2011	12,95	3,15	1,70	-	4,43	2,55	0,62	0,60	0,10	0,80
	2012	1,54	3,47	1,82	-	4,50	1,84	0,86	0,51	0,10	0,69
	2013	1,25	2,67	2,17	-	3,71	1,37	0,65	0,36	0,08	0,81
	2014	1,43	3,13	1,69	-	3,69	0,78	0,35	1,32	0,01	0,80
Сінгапу р	2010	13,71	0,00	13,70	6,38	-	4,83	14,67	31,69	0,71	21,16
	2011	105,52	0,00	11,66	4,71	-	4,18	6,18	6,48	0,69	23,67
	2012	9,94	0,00	11,27	4,26	-	4,02	7,51	3,87	0,68	18,51

Продовження додатку Г

	2013	9,69	0,00	10,81	4,59	-	3,67	8,35	5,39	0,36	27,25
	2014	9,69	0,00	10,57	4,56	-	3,99	6,62	2,62	1,96	23,73
В'єтнам	2010	2,23	1,36	2,68	6,18	1,44	-	2,49	68,19	21,91	1,23
	2011	24,94	1,47	2,83	4,59	1,17	-	1,80	73,72	23,26	0,98
	2012	1,96	1,69	3,64	4,56	0,98	-	2,39	40,11	34,46	0,73
	2013	1,84	1,60	3,34	3,64	0,98	-	2,66	44,58	19,45	0,68
	2014	2,04	1,76	2,32	4,32	0,90	-	2,69	16,85	21,79	1,74
	2015										
М'янма	2010	0,00	35,01	1,99	0,67	1,81	1,44	-	0,00	0,00	0,33
	2011	0,00	31,60	2,28	1,27	2,44	1,80	-	0,02	0,02	0,29
	2012	0,03	19,59	4,41	0,71	1,90	1,31	-	0,00	0,15	0,12
	2013	0,00	30,07	1,93	0,30	2,88	0,96	-	0,06	0,20	0,53
	2014	0,00	25,68	2,08	0,22	2,20	1,13	-	0,04	0,38	1,77
Камбоджа	2010	0,08	2,23	0,31	0,12	3,79	3,68	0,00	-	1,26	0,03
	2011	0,97	2,26	0,65	0,06	3,30	3,74	0,03	-	1,50	0,01
	2012	0,10	0,96	1,12	0,08	4,41	2,43	0,03	-	2,36	0,01
	2013	0,12	1,88	1,27	0,44	4,33	1,65	0,11	-	0,36	0,11
	2014	0,09	0,39	1,04	0,18	8,39	1,17	0,09	-	0,07	1,53
Лаос	2010	0,00	51,01	0,02	0,00	0,01	16,36	0,18	0,62	-	0,00
	2011	0,07	35,61	0,02	0,02	0,02	17,53	2,24	1,41	-	0,02
	2012	0,09	28,77	0,17	0,00	0,14	18,26	1,24	0,16	-	0,00
	2013	0,51	25,70	0,11	0,01	0,06	17,60	0,65	0,50	-	0,00
	2014	0,67	30,75	0,22	0,94	0,03	20,89	0,27	1,97	-	0,22
Бруней	2010	7,97	0,74	1,41	0,18	1,37	0,15	0,02	0,02	0,01	-
	2011	70,34	0,60	2,93	0,21	0,88	2,59	0,01	0,01	0,04	-
	2012	2,87	1,92	1,42	1,24	0,99	5,80	0,00	0,00	0,00	-
	2013	4,70	3,14	3,50	2,09	2,18	7,44	0,00	0,00	0,00	-
	2014	6,43	4,30	3,17	2,02	0,17	1,23	0,01	0,00	0,02	-

Додаток Д

Таблиця Д 1

SWOT –аналіз інноваційної діяльності економіки Камбоджа

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Політична стабільність • Привабливість для ПП (сільське господарство, туризм, виробництво одягу та будівництво, видобуток корисних копалин) • Наявність природних ресурсів • Накопичений досвід деяких державних установ для розвитку науки, техніки і інновацій і економічного розвитку 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Низька продуктивність системи освіти і низька кваліфікація робочої сили • Відсутність кваліфікованих вчених • Недостатній розвиток інфраструктура • Низький рівень інвестицій в R & D • Надзвичайно слабка інноваційна культура • Дуже низький рівень державно-приватного співробітництва та спільної взаємодії між різними суб'єктами інноваційної діяльності • Відсутність політичної підтримки проведення НДДКР
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Молоде населення • Зростання попиту на технічних фахівців • Зростання попиту на наукомісткі товари • Диверсифікація виробництва і торгівлі щодо товарів і послуг з більш високим вмістом нань • Більш тісний контакт між ТНК і МСП • Включення до глобальних мережах знань і технологічних платформ 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Продовження глобальної економічної кризи • Зростаюча конкуренція з боку країн з економікою, що розвивається, які працюють в аналогічних ринках • Короткострокове акцент на розширення торгівлі та нехтування необхідністю модернізації та диверсифікації • Посилення глобальної конкуренції за таланти і масова втеча талановитих людей • Висока економічна і технологічна залежність від країн з низькими темпами зростання • Прискорене розширення науково-технічної кордону

Таблиця Д 2

SWOT –аналіз інноваційної діяльності Індонезії

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сильна база природних ресурсів • Високі темпи зростання торгівлі • Хороші торговельні зв'язки з Японією і Сполученими Штатами і поліпшення торговельних зв'язків з сусідніми країнами регіону • Підвищення вкладу Сукупної продуктивності факторів виробництва в зростанні обсягу виробництва • Розширення сфери вищої освіти 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Низький рівень ВВП на душу населення і високий рівень бідності • Повільне перехід від низької технологічної бази • нерозвиненість інфраструктури, в тому числі інфраструктури ІКТ • Високий рівень бюрократичної неефективності та корупції • бар'єри для формування бізнесу • Обмежений доступ до капіталу для інновацій • Низький рівень державних і приватних інвестицій в НДДКР • Невелика кількість дослідників і вчених для країни
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Інноваційний потенціал • Розширення ринку в Південно Східній Азії і Китаю • Комплект для підвищення S & T рівнів компетентності за допомогою більш широкого міжнародного співробітництва • Можливості для розширення участі приватного сектора в НДДКР і зниження бар'єрів на шляху інновацій • Застосування інновацій в сфері послуг 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Нестійка глобальна фінансова ситуація • Посилення конкуренції з боку країн, що розвиваються і розвинених країн • Виснаження бази природних ресурсів і / або пов'язаних з ними проблем погіршення стану навколишнього середовища недофінансування в інфраструктуру, вищу освіту та НДДКР • Нездатність залучити / утримати кваліфікованих людських ресурсів • Недостатні стимули для інновацій в цілому • неефективне використання НДДКР і політики інновацій

Таблиця Д 3

SWOT –аналіз інноваційної діяльності Малайзії

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наявність великої кількості транснаціональних компаній в галузі електроніки та автомобільної промисловості • Дослідження сільсько-господарських товарів • Легкість ведення бізнесу • Значні запасами природних ресурсів • Економічна і політична стабільність • Нове бачення країни в рамках десятого плану Малайзії • Значні інвестиції в телекомунікаційну сферу 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Низька якість освіти і недостатня забезпеченість кваліфікованою робочою сили, незважаючи на значні інвестиції • Зниження приватних інвестицій і низькі темпи зростання продуктивності праці у вітчизняній економіці. • Мала частка підприємств, які займаються дослідженнями та розробками • Антиконтурентну практика в деяких секторах, таких як послуги • Нескоординованих національний НДДКР політика і слабка реалізація стратегій
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Підвищення уваги на високотехнологічних експорт в країнах з розвиненою економікою • Міжнародна репутація як центр ісламського банкінгу та фінансів • Зростаючий сектор послуг, включаючи розширення індустрії туризму • Диверсифікація торгівлі і виробництва в бік більш наукоємних товарів / послуг • Розширення участі МСП в більш стратегій інноваційно-орієнтованих 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вплив регіональних і глобальних економічних спадів • Збільшення конкуренції з боку інших азіатських країн для торгівлі та іноземних інвестицій • Збільшення відтіку мізків • расова поляризація і релігійний екстремізм

Таблиця Д 4

SWOT –аналіз інноваційної діяльності Сінгапуру

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стабільний уряд, верховенство права, підприємницького клімату і довгострокове стратегічне бачення для розвитку науки та технологій • Добре розвинена систему початкової та середньої освіти, висока якість системи університетської освіти з глобальної орієнтацією і зростаючим науково-дослідного потенціалу • поліпшення зв'язків між підприємствами і університетами • Відкритість для іноземних інвестицій і сприятливі умови для залучення іноземних фахівців з інших країн • Сильна база сучасних ІКТ • Зростаюча база фармацевтичної і біомедичних технологій виробництва • Тісні ділові і культурні зв'язки на двох гігантських ринків, що розвиваються в Азії - Китаї та Індії 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недостатня науково-технічна робоча сила • Невелика база місцевих високотехнологічних фірм в порівнянні з економікою, таких країн як Китай і Корея • Фрагментація ринків Південно-Східної Азії, що знижують здатність місцевих високотехнологічних фірм, за для росту за рахунок масштабу на регіональні ринки
<p>Можливості:</p> <p>Можливості для зміцнення ролі нових технологій, екологічно чистих технологій і біомедичних технологій за допомогою подальшого надання державного фінансування</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стратегічна політика розвитку кластера для залучення іноземних R & D інвестиції • Глобально орієнтовані університети знаходяться в стані залучити найталановитіших з-за кордону і розвивати спільні R & D і освітні зв'язки з провідними університетами світу • Швидко зростаючий обсяг передових технологій • Можливість використовувати близькість і культурні зв'язки з основними, швидко зростаючими ринками, що розвиваються (Китай, Індія, АСЕАН) 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вразливість до значних коливань в світовій економіці, з огляду на відкритість Сінгапуру\ • Посилення конкуренції з боку Китаю та Індії в країнах, що розвиваються центрів для високотехнологічних галузей, таких як біомедичні технології • Продовження фрагментації ринків Південно-Східної Азії, в поєднанні з протекціоністськими тенденціями • Зростаюча нерівність доходів і потенційна політична реакція проти триваючого відкриття економіки для іноземних фахівців

Таблиця Д 5

SWOT – аналіз інноваційної діяльності Тайланду

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Великі регіональні експортні ринки, особливо Китай • Продуктивне сільське господарство • Зростаюча індустрія переробки харчових продуктів • Розширення тайські творчих галузей 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недостатнє постачання кваліфікованого персоналу • Відсутність ІКТ та Інтернет-послуг, що відображають недостатню цифрову інфраструктуру • Слабке технологічне навчання • Слабкі зв'язку між іноземними та місцевими фірмами обмежує передачу технології • Слабкі зв'язки між університетами і промисловістю • Неefективна політика промислових кластерів
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Збільшення обсягу інвестицій місцевими транснаціональними компаніями в інших країни • Можливість розширення на більш високі ринки товарів з доданою вартістю, особливо в Азії, використовуючи близькість великих експортних ринків • Ринкові ніші • Розвиток туристичного напрямку S & T 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Конкуренція з боку азіатських країн щодо залучення прямих іноземних інвестицій • Відсутність конкуренції в багатьох галузях • Неможливість модернізації технологічного потенціалу щодо ланцюгів з доданою вартістю • Збільшення «видтіку мізків» • Політична нестабільність • Нестабільність глобальної фінансової ситуації

Таблиця Д 6

SWOT –аналіз інноваційної діяльності В'єтнаму

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Політична стабільність • Продовження економічного зростання • Зменшення рівня бідності • Сильний сільськогосподарський сектор • Значна частка експорту торгівлі рису і кави • Доступ і близькість до великих глобальних ринків • Робоча сила 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Слабка інноваційна інфраструктура • Слабка політика фокусування на дослідження та інновації • Слабка система вищої освіти • Низький рівень наукових досліджень і розробок, особливо в приватному секторі • Низький рівень продуктивності • Мала частка високотехнологічного експорту • Обмежений доступ до фінансування інновацій • Відсутність зв'язків між іноземними та вітчизняними фірмами • Недостатній рівень розвитку потенціалу статистичних даних і показників R & D і стратегічної розвідки
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Молоде населення і значна діаспора • Поліпшення сектора вищої освіти • Збільшення ПІІ і розширення МНК бази • Розширення технологічного сектора інформації • Вдосконалення інноваційної інфраструктури 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Глобальна фінансова ситуація • Відсутність адміністративних і правових реформ • Нездатність вирішити реформу банківської системи щодо рівня корупції • Сильна регіональна конкуренція • Високі торгові і тарифні бар'єри для імпорту

Додаток Е

Вихідні дані для побудови моделі за допомогою ANFIS– редактора пакета нечіткої логіки Fuzzy Logic Toolbox

<i>Economy</i>	<i>Institutions</i>	<i>Human capital and research</i>	<i>Infrastructure</i>	<i>Market sophistication</i>	<i>Business sophistication</i>	<i>Innovation Output</i>	<i>High-tech exports, %</i>
Австралія	89,3	57	63,7	66,7	47,5	34,8	1,080335
Австрія	88,7	57,4	55,2	56,5	47	43	4,277068
Азербайджан	56,2	21,9	37,1	52	20,7	19	0,007817
Албанія	60,1	21,8	39	59,1	26,2	18,5	0,066223
Алжир	45,1	26,2	31,4	36,8	20,9	17,8	0,001946
Ангола	35,2	13,7	21,1	35,3	24,3	30,8	21,73316
Аргентина	48	37,7	38,2	35,9	36,3	22,2	0,230126
Бангладеш	40,9	14,5	27,3	39	25,6	17,6	0,93362
Барбадос	79,8	30,5	29,2	41,5	53,8	42,4	0,617312
Бахрейн	65,3	28,4	52,5	46,8	38,1	25	0,773015
Бельгія	83,3	51,4	52,5	54,9	51	36,1	0,05589
Бермудські острови	47,7	16	19,8	35,3	24	26,8	0,170111
Білорусь	53,2	43	42	56,1	30,3	37,1	12,58724
Болгарія	69,7	32,2	43,3	48,9	36,4	35,4	0,564006
Боснія і Герцеговина	59,6	39,9	30,9	61,6	40,1	23	0,166911
Ботсвана	69	23,4	34,8	43,9	27	20	0,113779
Бразилія	55,8	30,1	40,1	44,3	41,6	25,4	0,392889
Буркіна-Фасо	52,4	15,7	22,6	42,9	37,4	21,4	0,033834
Бурунді	46,4	17,3	17,7	42,7	30,7	7,2	0,573643
В'єтнам	51,9	26,6	33,9	47,4	40,5	39	23,9735
Вірменія	67	19	37,3	54,7	31	30,6	0,257682
Гайана	54,4	14	25	35,1	57,5	9,7	0,093902
Гамбія	47,2	11,2	23,4	36	37,4	29,3	0,139623
Гватемала	48,2	18,2	24	48,3	34,5	18,9	0,239446
Гвінея	39,3	7,6	12,5	35,4	19,7	10,2	0,042089
Гондурас	44,7	19	28,9	48,1	34	14,7	0,167805
Гонконг (Китай)	91,3	50,2	66,5	79	51	37,9	45,50325
Греція	68,2	45,9	47,9	51,2	30,8	26	2,406057
Грузія	68,2	23,6	36,5	52,8	28	26,6	0,632631
Данія	93,1	62,4	55,7	68,3	49,7	46,1	3,611251
Домініканська республіка	53,3	18,8	35,8	49,6	32,1	17,1	1,005486

продовження додатку Е

Еквадор	44,5	22,3	39	47,7	24,6	13,4	0,050344
Естонія	80,8	44,2	60,9	54,6	43,4	42,1	12,72066
Ефіопія	46,5	13,3	23,9	31,9	24,6	17,3	0,177531
Єгипет	39,5	27,9	37,2	35,9	31,6	21,7	2,838077
Ємен	34,9	14,5	19,4	35,3	21,9	18,3	0,075005
Замбія	48,8	6,3	23,6	45	22,6	21,6	0,099411
Зімбабве	25,9	19	20,8	40,7	26,7	12,3	0,060835
Йорданія	62,2	26,3	36,4	38,9	32,8	24	1,887486
Ізраїль	67,9	55,9	54,1	60,5	54,1	53,6	11,18991
Індія	50	20	34,6	46,5	26,4	30,1	0,973666
Індонезія	39,8	24,3	35,6	44,4	24,6	20,9	3,474011
Ірландія	87,2	50,1	54,9	64	58,4	55,7	5,749851
Ісландія	87,8	48,8	51,8	52,7	46,4	40,7	0,152614
Іспанія	75,2	45,9	61	64,7	38,2	39,9	1,129314
Італія	73,8	41,3	57,6	53,6	40,6	41,2	1,670253
Казахстан	61,4	29,6	43,3	43,4	27,2	21,9	0,842566
Камбоджа	48,4	14,8	22,7	60,6	33,3	26,6	0,6
Камерун	44,5	18,1	19,6	40,6	28,2	18,2	0,028774
Канада	92,7	49	60,9	73,5	49,3	41,9	1,931969
Катар	77,7	35,3	55,5	45,9	27,7	24,5	1,59E-05
Китай	54	43,1	50,5	49,3	44,9	58	25,93902
Кіпр	79,8	40,6	37,8	64,3	39,2	24,7	4,98193
Колумбія	58,2	31,2	48,4	53,7	35,8	23,8	0,176353
КореяРеспубліка	76,2	64,8	62,4	63,3	45,2	56,7	19,78981
Кувейт	58,7	24,1	43,6	43,7	22,1	27	0,062923
КЮР Македонія	67,7	32,7	31,4	52,3	35,9	26,3	0,415594
Латвія	77,7	33,1	50,6	52,4	38,3	34,9	9,796865
Литва	73,6	39,1	48,1	51,9	36,5	28,4	2,938555
Ліван	53,1	38,1	36,5	42,4	32,6	22,4	1,038402
Люксембург	83,5	40,8	54,2	56,2	60,3	49,1	1,989268
Маврикій	80,7	23,1	40,5	63,7	29,5	27,2	11,76442
Мадагаскар	52	15,3	17,3	41,8	26,9	14,2	0,06447
Малаві	51,6	11,5	23,9	39,2	43,7	26,7	0,628593
Малайзія	71,7	39,9	46,7	58	47,5	36,2	28,72845
Мальта	80,7	39,3	48	50,3	40,8	38,5	15,17342
Марокко	57,6	32,6	45,9	45,1	21,5	25,2	2,709857
Мексика	61,5	34,4	39,5	47	36,9	29,4	16,02951
Мозамбік	46,8	21,1	28,5	46	41,9	29	0,034702
Молдова	59	27,6	36	50,6	31,7	39,6	0,195568
Монголія	63,4	26,4	43,5	56	36,9	23,8	0,065265
Намібія	67,9	18,4	32,4	39,9	27,3	8,5	0,86758
Непал	45,1	16	24,1	37,9	27,1	3,2	0,012778
Нігер	45,1	11,7	32,7	40,4	34,4	18,4	0,4046

продовження додатку Е

Нігерія	39,2	11,5	22,9	37,6	20,3	19,8	0,001706
Нідерланди	91,9	51,7	60,5	61,8	55,3	55,9	10,8231
Нікарагуа	51,9	10,4	22,7	41,6	33	12,3	0,080532
Німеччина	83,2	56,6	56,7	59,2	49,2	53,4	4,520062
Нова Зеландія	93	52,9	56,3	67,6	45,8	42	0,881529
Норвегія	94	49,9	64,8	56,5	45,8	39,2	0,884924
Об'єднане Королівство	87,3	57,5	63	74,3	53,6	54,9	0,396057
Об'єднані Арабські Емірати	80,3	53,9	56,7	48,1	45,2	11,9	4,161652
Пакистан	37,1	12,8	23,1	35,8	22,4	20,2	0,193982
Парагвай	47,9	23,9	28,8	45,5	29,7	16,2	0,137545
Перу	60,4	26,8	42	56,6	31,6	19,2	0,097132
Південна Африка	71,6	27,4	33,9	59,1	34	28,3	1,590251
Польща	75,3	37,2	45,5	49	35,2	28,4	7,73766
Португалія	80,6	47,6	50,3	55,4	35,3	33,2	2,282131
Російська Федерація	56,5	47,5	40,6	43,5	38,5	36,6	0,796785
Руанда	63,2	21,9	29,9	58,4	38,3	14,1	1,124183
Румунія	69,7	27,8	42,4	45,3	34,7	32,8	3,832552
Сальвадор	55,5	17,2	32,4	44,1	31,7	12,2	0,389894
Саудівська Аравія	60,4	39,9	50,3	50,3	35,8	25,1	0,366338
Свазіленд	56,2	22,8	17,1	39,6	42,9	9,7	0,110304
Сейшельські острови	68,7	24,2	46,1	31,1	48,4	18,3	0,366338
Сенегал	54,3	14,3	27,6	46,1	28,3	22,4	0,366338
Сербія	62,2	30,1	42,6	43,9	30,2	27,7	1,394089
Сінгапур	95,5	60,9	69,5	71,6	63,1	51,5	29,95003
Словаччина	75,1	33,2	49,3	50,4	36,7	33,7	17,62947
Словенія	79,5	48,3	49,4	46,9	42,1	38,1	1,881059
Сполучені Штати Америки	86,8	54	58,8	81,5	55,4	58	8,965921
Судан	32,5	15,1	19,7	28,6	16,7	14,7	0,049843
Таїланд	53,6	31,1	40,7	53,3	37,3	30,3	16,03011
Танзанія, Об'єднана Республіка	56,1	12,9	23,8	33,6	25,8	17,4	0,779057
Туреччина	55,8	35,9	41	49,5	26,3	27,3	1,522821
Уганда	54,3	18,3	26,3	38,9	38	22,4	0,666678
Угорщина	73,4	37,7	47,2	46	36,8	34,8	11,95492
Україна	52,3	40,4	26,3	43,9	32,4	36,4	0,959114
Уругвай	68,3	29,3	49,1	38,9	29,7	22,3	0,103031
Фіджі	54,4	30,6	32,9	38,7	56,5	13,4	4,332309
Філіппіни	51,8	14,8	35,8	42,1	31,7	28,9	34,61558
Фінляндія	95,8	64,9	58,5	61,5	58,8	51,9	2,617331
Франція	81,7	55,5	60,8	59	49,3	41,1	3,858361
Хорватія	71,8	36,9	44,6	47,1	37,9	31	2,01221
Чеська Республіка	76,4	45,8	51	52,4	45,3	46,7	13,41913
Чилі	73,8	32,3	50	50,9	37,7	28,3	0,499691
Чорногорія	69,5	35,9	39,3	51	34	28,4	0,590144

продовження додатку Е

Швейцарія	89,6	59,2	58,6	72,3	60	72,4	1,021056
Швеція	90	61,7	62,8	63,7	56,9	60,5	6,924194
Шрі Ланка	41,7	17,8	42,4	44,9	28,3	26,8	0,618124
Ямайка	63,5	23,5	29,6	46,3	31,8	16,4	0,290799

Додаток Є

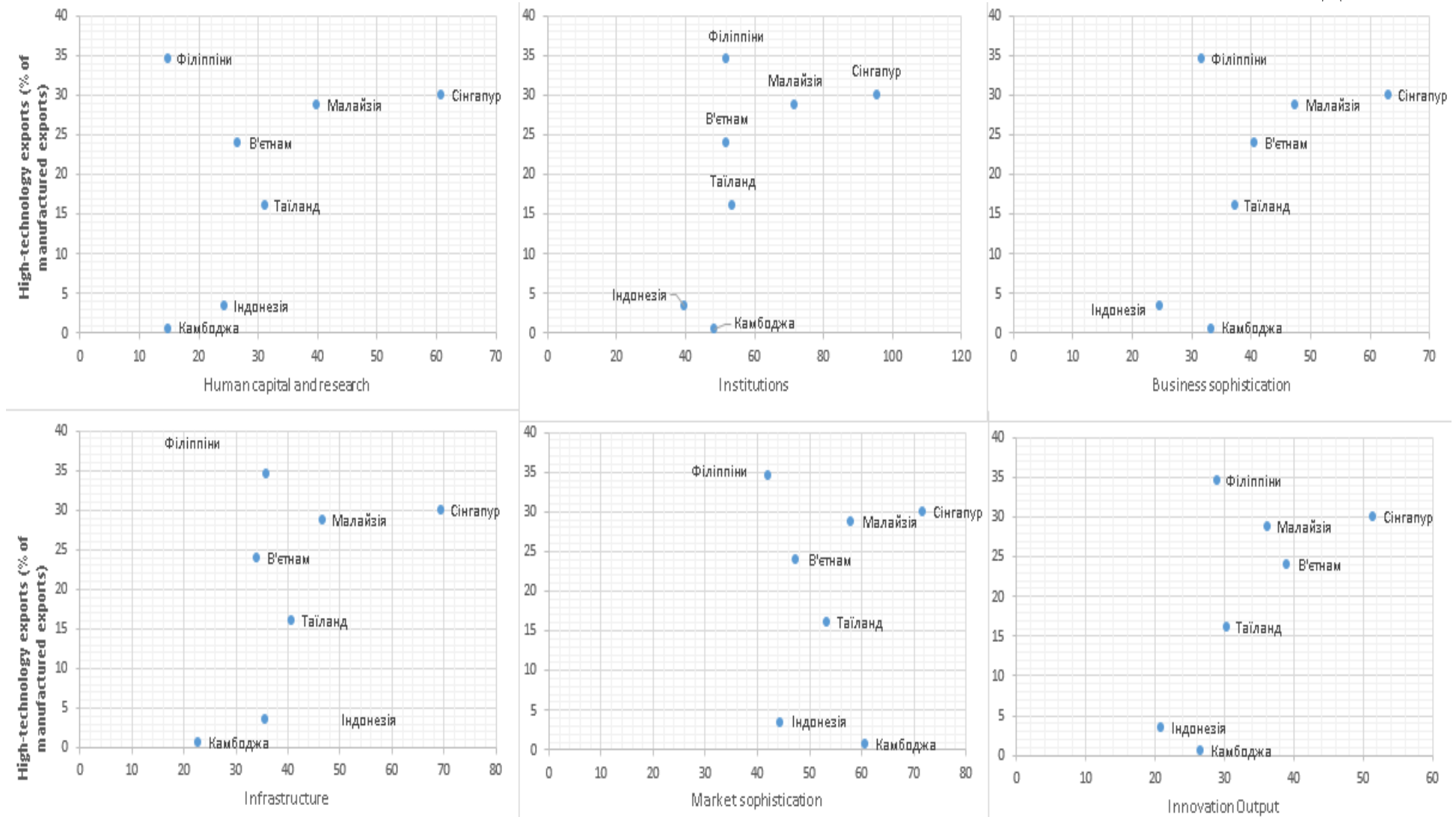

Рис. Рівень диференціації країн АСЕАН за часткою експорту ВТП та індексами Глобального інноваційного індексу

*Розроблено автором

Додаток Ж

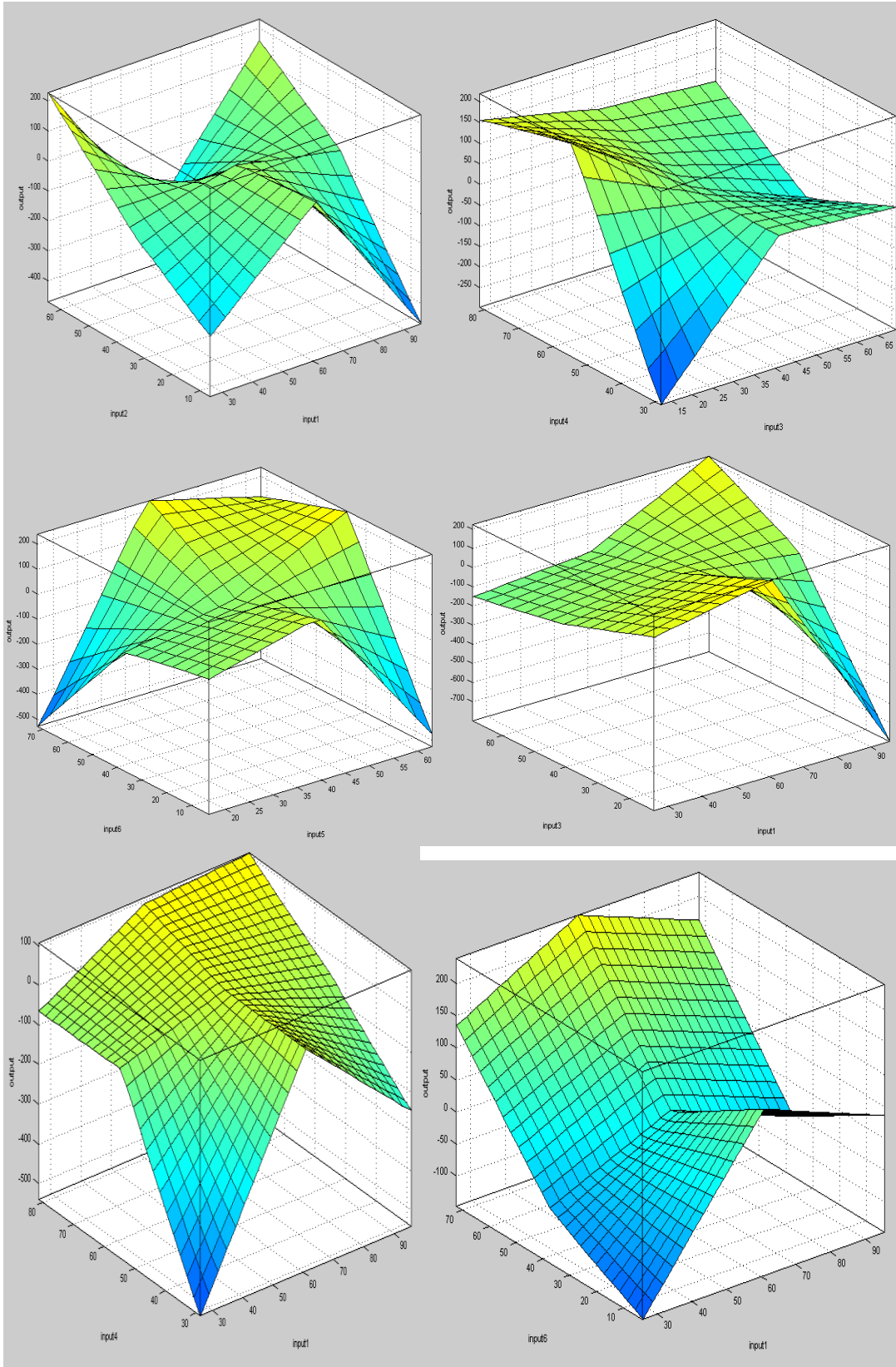

Рис. Залежність інтегрованості країн – членів АСЕАН в світовий ринок високотехнологічної продукції від рівня інноваційного розвитку

Додаток З

**Зовнішня торгівля послугами України з країнами світу
за 2015 рік**

	Експорт		Імпорт		Сальдо +/-
	Обсяг звітного періоду, тис.дол. США	Питома вага, у % до загального обсягу країни	Обсяг звітного періоду, тис.дол. США	Питома вага, у % до загального обсягу країни	
В С Ь О Г О	9736654,2	100,0	5523022,4	100,0	4213631,8
В'ЄТНАМ	5696,0	100,0	1449,8	100,0	4246,3
Транспортні послуги	646,8	11,4	20,2	1,4	626,6
Послуги, пов'язані з подорожами	424,9	7,5	566,6	39,1	-141,7
Послуги зі страхування	-	-	17,5	1,2	-17,5
Ділові послуги	4591,8	80,6	340,9	23,5	4250,9
Державні та урядові послуги	-	-	493,4	34,0	-493,4
ІНДОНЕЗІЯ	68,2	100,0	925,6	100,0	-857,5
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	19,4	28,5	-	-	19,4
Транспортні послуги	3,2	4,7	7,1	0,8	-3,9
Послуги, пов'язані з подорожами	31,9	46,8	336,3	36,3	-304,4
Послуги зі страхування	0,8	1,2	30,3	3,3	-29,5
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	1,4	2,1	-	-	1,4
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	1,1	1,6	-	-	1,1
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	5,5	8,0	3,9	0,4	1,6
Ділові послуги	4,8	7,1	4,9	0,5	-0,1
Державні та урядові послуги	0,1	0,1	543,1	58,7	-543,1
КАМБОДЖА	1031,8	100,0	16,2	100,0	1015,6
Транспортні послуги	1027,6	99,6	15,0	93,0	1012,6
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	0,1	0,0	1,1	7,0	-1,0
МАЛАЙЗІЯ	11846,3	100,0	684,5	100,0	11161,8
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	785,0	6,6	-	-	785,0
Транспортні послуги	9978,5	84,2	2,2	0,3	9976,3
Послуги, пов'язані з подорожами	12,2	0,1	118,5	17,3	-106,4
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	749,1	6,3	249,2	36,4	499,9
Ділові послуги	162,0	1,4	38,7	5,7	123,3
Державні та урядові послуги	-	-	274,5	40,1	-274,5
М'ЯНМА	5,8	100,0	13,2	100,0	-7,4

Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	2,0	34,7	-	-	2,0
Транспортні послуги	1,6	27,0	0,5	3,8	1,1
Послуги, пов'язані з подорожами	2,2	38,3	12,7	96,2	-10,5
СІНГАПУР	15990,7	100,0	9084,3	100,0	6906,5
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	388,0	2,4	-	-	388,0
Транспортні послуги	11740,4	73,4	1596,0	17,6	10144,5
Послуги, пов'язані з подорожами	143,3	0,9	200,7	2,2	-57,5
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	2715,0	17,0	4040,7	44,5	-1325,7
Ділові послуги	908,7	5,7	2550,6	28,1	-1641,8
Державні та урядові послуги	-	-	633,8	7,0	-633,8
ТАЇЛАНД	18125,1	100,0	7400,5	100,0	10724,6
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	838,9	4,6	-	-	838,9
Транспортні послуги	17056,6	94,1	33,1	0,4	17023,5
Послуги, пов'язані з подорожами	20,9	0,1	6625,3	89,5	-6604,4
Послуги зі страхування	0,4	0,0	114,9	1,6	-114,5
Ділові послуги	117,4	0,6	226,9	3,1	-109,5
Державні та урядові послуги	-	-	375,8	5,1	-375,8
ФІЛІПІНИ	393,3	100,0	159,0	100,0	234,3
Транспортні послуги	328,0	83,4	0,8	0,5	327,2
Послуги, пов'язані з подорожами	3,5	0,9	36,9	23,2	-33,3
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	-	-	7,1	4,5	-7,1
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	1,8	0,5	45,5	28,6	-43,7
Ділові послуги	59,6	15,1	68,7	43,2	-9,1
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	0,4	0,1	-	-	0,4

Товарна структура зовнішньої торгівлі України з країнами АСЕАН
за 2015 року

	Експорт		Імпорт	
	вартість, тис. дол. США	у % до загальн. обсягу	вартість, тис. дол. США	у % до загальн. обсягу
ВСЬОГО:	38 127 149,7	-	37 516 443,0	-
БРУНЕЙ-ДАРУССАЛАМ	-	-	0,1	100,0
08 їстівні плоди та горіхи	-	-	0,1	100,0
В'ЄТНАМ	86 972,9	100,0	251 961,2	100,0
02 м'ясо та їстівні субпродукти	4 513,0	5,2	-	-
03 риба і ракоподібні	-	-	7 815,1	3,1
09 кава, чай	12,3	0,0	23 559,6	9,4
10 зернові культури	8 782,7	10,1	4 475,5	1,8
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	3 711,4	4,3	102,1	0,0
12 насіння і плоди олійних рослин	6 115,8	7,0	3,4	0,0
16 продукти з м'яса, риби	-	-	1 395,8	0,6
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	1 503,7	1,7	5,2	0,0
18 какао та продукти з нього	4,7	0,0	-	-
19 готові продукти із зерна	73,6	0,1	109,6	0,0
20 продукти переробки овочів	1,3	0,0	54,3	0,0
21 різні харчові продукти	72,0	0,1	2 162,7	0,9
30 фармацевтична продукція	4 653,3	5,4	593,2	0,2
31 добрива	-	-	-	-
32 екстракти дубильні	-	-	0,3	0,0
33 ефірні олії	20,9	0,0	9,6	0,0
34 мило, поверхнево-активні органічні речовини	1,4	0,0	66,7	0,0
44 деревина і вироби з деревини	3 490,3	4,0	21,2	0,0
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	-	-	8 059,4	3,2
64 взуття	-	-	18 921,1	7,5
72 чорні метали	78,1	0,1	3 909,3	1,6
84 реактори ядерні, котли, машини	40 585,8	46,7	29 913,7	11,9
85 електричні машини	3 116,2	3,6	130 185,2	51,7
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	1 582,0	1,8	538,2	0,2
ІНДОНЕЗІЯ	185 945,8	100,0	168 812,4	100,0
03 риба і ракоподібні	-	-	447,5	0,3
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	3 580,9	1,9	-	-
09 кава, чай	183,7	0,1	4 790,0	2,8
10 зернові культури	157 746,6	84,8	-	-
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	9 315,3	5,0	-	-
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	-	-	97 688,0	57,9

18 какао та продукти з нього	-	-	9 167,4	5,4
23 залишки і відходи харчової промисловості	314,7	0,2	5 441,3	3,2
29 органічні хімічні сполуки	-	-	2 198,8	1,3
48 папір та картон	-	-	6 392,8	3,8
64 взуття	-	-	7 594,7	4,5
72 чорні метали	8 548,5	4,6	334,9	0,2
84 реактори ядерні, котли, машини	883,1	0,5	3 512,3	2,1
85 електричні машини	17,7	0,0	10 313,8	6,1
КАМБОДЖА	430,3	100,0	10 101,3	100,0
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	12,0	2,8	-	-
24 тютюн і промислові замітники тютюну	49,8	11,6	-	-
61 одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	-	-	6 316,1	62,5
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	-	-	2 463,8	24,4
64 взуття	-	-	1 140,7	11,3
72 чорні метали	24,2	5,6	-	-
84 реактори ядерні, котли, машини	108,0	25,1	-	-
87 засоби наземного транспорту крім залізничного	163,2	37,9	51,8	0,5
88 літальні апарати	62,4	14,5	-	-
М'ЯНМА	12 059,1	100,0	929,8	100,0
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	1 045,2	8,7	-	-
07 овочі	432,8	3,6	-	-
10 зернові культури	2 548,5	21,1	237,1	25,5
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	388,9	3,2	-	-
23 залишки і відходи харчової промисловості	429,1	3,6	-	-
44 деревина і вироби з деревини	-	-	22,0	2,4
58 спеціальні тканини	-	-	71,3	7,7
61 одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	-	-	164,6	17,7
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	-	-	416,7	44,8
84 реактори ядерні, котли, машини	1 570,5	13,0	0,0	0,0
85 електричні машини	1 856,1	15,4	0,0	0,0
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	3 713,9	30,8	-	-
МАЛАЙЗІЯ	159 573,6	100,0	132 091,5	100,0
10 зернові культури	27 595,0	17,3	-	-
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	120 050,1	75,2	20 563,6	15,6
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	-	-	-	-
18 какао та продукти з нього	-	-	6 946,6	5,3

21 різні харчові продукти	-	-	6 094,4	4,6
34 мило, поверхнево-активні органічні речовини	-	-	6 464,9	4,9
39 пластмаси, полімерні матеріали	14,6	0,0	4 305,7	3,3
40 каучук, гума	2,0	0,0	12 768,7	9,7
84 реактори ядерні, котли, машини	765,9	0,5	10 883,9	8,2
85 електричні машини	138,2	0,1	48 746,4	36,9
89 судна	-	-	-	-
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	141,8	0,1	2 929,4	2,2
СІНГАПУР	5 153,8	100,0	21 313,0	100,0
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	170,7	3,3	-	-
10 зернові культури	868,4	16,9	-	-
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	328,8	6,4	-	-
84 реактори ядерні, котли, машини	592,0	11,5	3 970,5	18,6
85 електричні машини	395,2	7,7	6 589,5	30,9
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	1 079,2	20,9	4 120,5	19,3
Товари, придбані в портах	2,7	0,1	820,2	3,8
ТАЇЛАНД	334 900,0	100,0	120 627,2	100,0
10 зернові культури	260 325,7	77,7	1 234,5	1,0
20 продукти переробки овочів	2,4	0,0	6 202,3	5,1
39 пластмаси, полімерні матеріали	44,3	0,0	6 500,4	5,4
40 каучук, гума	1,0	0,0	15 026,6	12,5
41 шкури	-	-	4 818,0	4,0
71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	3,1	0,0	5 223,8	4,3
84 реактори ядерні, котли, машини	2 551,1	0,8	18 170,9	15,1
85 електричні машини	1 569,1	0,5	20 932,8	17,4
87 засоби наземного транспорту крім залізничного	10,9	0,0	12 902,9	10,7
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	55,4	0,0	4 245,6	3,5
Товари, придбані в портах	-	-	4 981,9	4,1
Різне	46 604,6	13,9	-	-

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

бульвар Т.Г. Шевченка, 185, м. Черкаси, 18000, тел. (0472) 37-34-14, факс 37-35-45,
e-mail: info@dr-ck.gov.ua Код ЄДРПОУ 40166011

07.12.2016 № 1668 На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Марущак Дарії Юріївни на тему «Вплив інноваційно-інвестиційних
факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН»**

Науково-практичні розробки і рекомендації, що викладені у дисертаційній роботі Марущак Д.Ю. використовуються в процесі формування та реалізації регіональної політики, політики у сфері розвитку внутрішньої торгівлі та послуг, забезпечення відкритого конкурентного середовища та захисту економічної конкуренції. Матеріали, надані здобувачем, мають потенціал використання для стратегічного планування та прогнозування економічного і соціального розвитку області.

Зокрема, висновки отримані в результаті проведеного аналізу рівня інтеграції національної економіки до країн Південно-Східної Азії в умовах трансформації економіки є корисними при виконанні Департаментом завдань щодо розробки проекту програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2017 рік.

Розроблені автором науково-практичні рекомендації з приводу удосконалення національної політики спрямованої на забезпечення ефективного інтеграційного процесу до країн АСЕАН та виділення основних напрямів при розробці державних програм економічного розвитку.

Враховуючи актуальність опрацьованих здобувачем проблем, визнаємо висновки дисертаційного дослідження ґрунтовними та засвідчуємо перспективність їх використання.

Директор

Р. Карманнік

ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА
 CHERKASY CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

Україна,
 18002, м. Черкаси, вул. Небесної Сотні, 105
 Тел.: (+380 472) 36 08 60
 Факс: (+380 472) 36 08 59
 e-mail: cci@cci.neocm.com
 Код ЄДРПОУ 029444946

105, Nebesnoi Sotni Str.,
 18002, Cherkasy, Ukraine
 Tel.: (+380 472) 36 08 60
 Fax: (+380 472) 36 08 59
 http://www.cci.neocm.com
 Registered in Ukraine №029444946

07.12.2016 № 204101.4-7,

ДОВІДКА

про впровадження основних результатів дисертаційного дослідження
 Марущак Дарії Юріївни у практичну діяльність Черкаської торгово-
 промислової палати

Науково-практичні розробки і рекомендації, що викладені у дисертаційній роботі Марущак Д. Ю. використовуються в процесі діяльності Черкаської торгово-промислової палати. Отримані автором результати мають безперечну актуальність та практичну цінність при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності Черкаської торгово-промислової палати та організації співробітництва органів державної влади, вітчизняного та іншземного бізнесу.

Зокрема, дослідження Марущак Д. Ю. вирішує проблему поглиблення існуючих теоретичних та практичних положень щодо ефективного інтеграційного процесу України до країн АСЕАН як фактору соціально-економічного розвитку та формуванні науково-практичних рекомендацій з приводу удосконалення національної політики.

Враховуючи актуальність опрацьованих здобувачем проблем, щодо обґрунтування впливу інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток функціонування національних економік країн-членів об'єднання, визнаємо висновки дисертаційного дослідження ґрунтовними та засвідчуємо перспективність їх використання.

1-й віце-президент Черкаської ТПП

С. Корнієнко

ДСТУ ISO 9001:2009

Систему управління
 якістю сертифіковано

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧДТУ

бул. Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006, тел. (0472) 71-00-92, факс (0472) 71-00-94
 E-mail : chdtu-cherkasy@ukr.net Код ЄДРПОУ 05390336

од. 12. 2016 № *892/01-10.04* На № _____ від _____

ДОВІДКА

про практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Марущак Дарії Юріївни

зі спеціальності 08.00.02 - світове господарство та міжнародні економічні
 відносини

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Марущак Д.Ю., що впливу інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток регіональної економічної інтеграції АСЕАН, впроваджено в навчальний процес Черкаського державного технологічного університету. Основні положення та висновки дисертаційної роботи щодо інноваційно-інвестиційних факторів забезпечення підвищення конкурентоспроможності регіональних об'єднань, використовувалися в навчальному процесі при підготовці науково-методичних комплексів та викладанні дисциплін «Глобальна економіка», «Міжнародна економіка», «Управління міжнародною конкурентоспроможністю».

Ректор Черкаського державного
 технологічного університету
 к. держ. упр., доцент

О.О. Григор

Петкова Л.О., 73 02 77 *[Signature]*

010127

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧДТУ

бул. Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006, тел. (0472) 71-00-92, факс (0472) 71-00-94
 E-mail : chdtu-cherkasy@ukr.net Код ЄДРПОУ 05390336

02.12.2016 № 1891/01-10.04 На № _____ від _____

ДОВІДКА

Видана Марушак Д.Ю. про те, що дисертаційна робота «Вплив інноваційно-інвестиційних факторів на розвиток інтеграційного об'єднання АСЕАН» є складовою комплексної науково-дослідної роботи, що виконувалась в Черкаському державному технологічному університеті за темою „Економічний розвиток України в контексті глобальних мегатрендів” (номер державної реєстрації 0116U002836).

Особистий авторський внесок в тематику дослідження полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо забезпечення ефективного розвитку взаємодії торговельних та інвестиційних зв'язків України з країнами АСЕАН на основі аналізу інтеграційних процесів.

Ректор Черкаського державного
 технологічного університету
 к. держ. упр., доцент

О.О. Григор

Петкова Л.О., 73 02 77

010128